

**R**emissis casibus singulariter determinatis et ad eandem rationem determinatōnis pertinentibus constituitur regula generalis: illa uidelicet quod nullus in bonis est. id naturali ratione occupanti conceditur. ut ff. de acqui. re. do. l. ii. in prin. ¶ Circa secundum. scilicet qualiter regula constituatur. ¶ Dicendum est. quod regula debet esse generalis. et omnia comprehendere. quia constituitur per ea uerba que de sui natura omnia comprehendunt. id est per signa uniuersalia. affirmatiua. que affirmando omnia comprehendunt. ut patet. ff. e. omnis definitio. et. l. omnes actiones. et. l. omnia fere. et. l. omnia que oportet. ¶ Item per uerba negatiua que uniuersaliter negando omnia excludunt. ut. i. e. c. nullus pluribus. et. c. nullus ex consilio. ff. e. l. nō. et. l. nullus. ¶ Item per uerba indefinita que iurista simpliciter dicit equipollere uniuersalibus. ut. ff. de offi. prefec. urb. l. i. §. cum urbem. et dele. prestan. l. i. §. generaliter. et. e. de here. uen. l. si. Non quasi omnes regule per hunc titulum tracte. paucis dūtaxat exceptis. que traduntur per signa indefinita. aliquando affirmatiua aliquando negata. ¶ Tamen falsū uidetur quod indefinita equipollet uniuersali etiam scdm iura. quia si lego alicui omne marmor uniuersaliter. uideor legare. et statuas marmoreas. et ceteras species de marmore factas. ut. ff. dele. iii. heres meus. §. i. et. ff. de aur et ar. le. l. i. Et tamen si legetur marmor indefinite. comprehenditur in legato sola rudis marmoris materia. et non species de marmore facta. ut. ff. dele. iii. l. quesitum. §. illud fortasse. ¶ Item si lana legetur indefinite. lana tinta non continetur in legato. ut. ff. dele. iii. l. sicut in prin. Et tamen si legetur omnis lana uniuersaliter. tinta cedit in legato. ut. ff. de aur. et ar. le. ff. pedic. §. labeo. Ergo falsum uidetur quod indefinita equipolleant uniuersali. Et id inconuenienter uidetur regule trahi per uerba indefinita. ¶ Sed dicendum est quod non est eadem ratio et conditio omnium particularium in uniuerso comprehensarum indefinita nō equipollet uniuersali affirmatiue. ut patet in preal. l. quesitum

casibus singulariter determinatis et ad eandem rationem determinatōnis pertinentibus constituitur regula generalis: illa uidelicet quod nullus in bonis est. id naturali ratione occupanti conceditur. ut ff. de acqui. re. do. l. ii. in prin. ¶ Circa secundum. scilicet qualiter regula constituatur. ¶ Dicendum est. quod regula debet esse generalis. et omnia comprehendere. quia constituitur per ea uerba que de sui natura omnia comprehendunt. id est per signa uniuersalia. affirmatiua. que affirmando omnia comprehendunt. ut patet. ff. e. omnis definitio. et. l. omnes actiones. et. l. omnia fere. et. l. omnia que oportet. ¶ Item per uerba negatiua que uniuersaliter negando omnia excludunt. ut. i. e. c. nullus pluribus. et. c. nullus ex consilio. ff. e. l. nō. et. l. nullus. ¶ Item per uerba indefinita que iurista simpliciter dicit equipollere uniuersalibus. ut. ff. de offi. prefec. urb. l. i. §. cum urbem. et dele. prestan. l. i. §. generaliter. et. e. de here. uen. l. si. Non quasi omnes regule per hunc titulum tracte. paucis dūtaxat exceptis. que traduntur per signa indefinita. aliquando affirmatiua aliquando negata. ¶ Tamen falsū uidetur quod indefinita equipollet uniuersali etiam scdm iura. quia si lego alicui omne marmor uniuersaliter. uideor legare. et statuas marmoreas. et ceteras species de marmore factas. ut. ff. dele. iii. heres meus. §. i. et. ff. de aur et ar. le. l. i. Et tamen si legetur marmor indefinite. comprehenditur in legato sola rudis marmoris materia. et non species de marmore facta. ut. ff. dele. iii. l. quesitum. §. illud fortasse. ¶ Item si lana legetur indefinite. lana tinta non continetur in legato. ut. ff. dele. iii. l. sicut in prin. Et tamen si legetur omnis lana uniuersaliter. tinta cedit in legato. ut. ff. de aur. et ar. le. ff. pedic. §. labeo. Ergo falsum uidetur quod indefinita equipolleant uniuersali. Et id inconuenienter uidetur regule trahi per uerba indefinita. ¶ Sed dicendum est quod non est eadem ratio et conditio omnium particularium in uniuerso comprehensarum indefinita nō equipollet uniuersali affirmatiue. ut patet in preal. l. quesitum

tum. §. illud fortasse. et. l. si cur. **S**ed quando omnium particularium est eadem ratio et conditio. tunc indefinita affirmatiue prolata. equipollet uniuersali affirmatiue. Vt ecce si testator instituat plures heredes. et postea indefinite dicat dampno heredem. x. dare titio. effectus damnationis comprehendat omnes uniuersaliter. quia eadem est conditio omnium et eadem ratio possibilitatis dampnandi eos. quia omnes sunt heredes. et omnes percipiunt commodum a defuncto. ut ff. de leg. ii. l. si pluribus. et. l. si ita relictum circa prin. et de leg. iii. l. si plures gradus. **I**tem prolata negatiue equipollet uniuersali negatiue. ut ff. de re. di. l. si is q. §. utrum. in fi. Cum ergo propositum sit legislatoris constituere regulam de casibus eandem rationem determinationis habentibus. ut ff. e. l. i. ibi et ut ait sabinus quasi cognitio est. 2c. et infra subicietur relinquatur manifeste. quod regule conuentus constituuntur per uerba indefinita. tam affirmatiua quam negatiua. **C**irca tertium uidelicet que sit potestas regule. Hec est utrum regula constituat ius de nouo. uel solum recitet alius constitutum. **V**idetur primo quod nunquam constituat ius de nouo. ut ff. e. l. ii. ibi non ut ex regula ius sumatur. sed ut ex iure quod est regula fiat. **E**contra uidetur quod constituat ius de nouo. quod regula catoniana de nouo constituit. quod illa legata que ab initio sunt. inuita ratione legati tantum uel legantis et legatarii uel legatarum. et eius a quo legatum presentandum relinquatur. uel ratione rei legate tantum. uel mixta ratione rei legate. et personae legatarii tractu temporis non confirmatur etiam si causa impedimenti remoueat. ut ff. de regula catoniana. l. i. in prin. et de leg. i. l. cetera. §. i. ergo regula constituit ius de nouo. **A**d hoc respondent doctores satis subtiliter et dicunt. quod est considerare tres species casuum. Nam quidam sunt casus in canone uel lege specialiter indeterminati. et in illis regula non constituit ius quia inuenit iam constitutum. **Q**uidam sunt casus excepta legis determinatione. et in illis similiter regula non constituit ius

quia non clauduntur sub regula dispositiue. ut. i. subicietur. Quidam sunt casus in quibus est eadem equitas que est in casibus a iure determinatis. nec tamen reperiuntur in iure positi. et in illis regula facit ius propter ideptitatem rationisque non patitur determinationem casuum similibus esse diuersam. ut ff. de iur. iur. te. le. postumus. et de xbo. ob. l. a titio. **A**ptius autem dici posset. quod aut constitutio iuris precedit traditionem regule et regula de iure constituto. iam quasi numeratum de materia producat. et tunc proprie locum habet distinctio predictorum casuum. inde licet ut iam determinatis et exceptis non faciat ius. Sed in non determinatis in quibus est eadem ratio equitatis faciat seu constituat ius. Sed ubi non est ius constitutum ante regule traditionem. sed inuenitur sola stipulatio ex traditione regule. tunc ipsa regula est ius seu constitutio iuris et ab alio non. sed a constitutione procedit. et ita potest intelligi prealle. l. i. de regula catoniana. **C**irca quartum. l. quod sit officium regule. Dicunt doctores quidam quod officium regule est coniungere plures rationes casuum. i. rationem traditam in uno casu ad plures alios extendere. in quibus uertitur eadem equitas. Tamen ista expositio uidetur non uera. Quia cum textus dicat. ff. e. l. i. quod regula est coniunctio rationis. et secundum opinionem premissam non coniungeret rationes sed ius in uno casu constitutum ad alium extenderet. sequitur quod opinio illa. Iam remota sit a propria significatione uerborum textus. **I**tem secundum opinionem. Iam rationem unius casus attribueret alteri quod textus non intendit. quia nichil de extensione casuum sed de coniunctione rationis tractat. **I**tem si de extensione tractaret. iam poneretur de regula ius constituyente similiter. quod uidetur contra textum. Et propterea dicendum est. quod regula est coniunctio rationis. ideo quia de ratione plurium casuum eandem rationem habentium unam numero generalem traditionem facit. Et sic quod plures erant primo numero rationes ad unam ex omnibus coniunctis precedentem

reducuntur per regulam. Et ideo p̄p̄te  
dicitur q̄ officium regule est ratioes cō  
iūgere uidet̄. ergo statutum fuit primo  
in piscibus q̄ occupanti concederentur  
Item statutum fuit in aibus q̄ occupan  
ti concederentur eadem ratione quia nul  
lius in bonis sunt. et inferis bestis  
eadem ratione. quia nullus in bōis sunt.  
Ex his omnibus sequitur traditio regu  
le que rationes predictas omnes contun  
gat. s. q̄ i nullus bōis est. occupanti con  
ceditur. ¶ Circa quintum et ultimum  
fuerunt duz opiniones contrarie. Io. eim  
dicit q̄ exceptiones non sunt de regula.  
que fiunt ad derogandum regule. ut. ff.  
de regula cationaria. l. i. ii. responso. ergo  
oppositum. i. confirmationem regule nō  
inducunt. igitur sub regula nō compie  
duntur. quia magis intendunt ad opposi  
tum. i. ad effectum regule excludenduz  
ar. ff. de annu. le. l. legata. utiliter de cō  
dic. et demo. l. cū tal. §. fi. ¶ Preterea  
species de genere excepta non continen  
tur sub genere. ff. d. penis. l. sancto. legū  
et de x̄bo. ob. l. doli clausula. dele. iii. l.  
uxorem. §. felicissimo. et. l. seruus urba  
nus. §. ulri. et de ali. le. l. alimenta. §. ba  
silice et. l. stichum. igitur casus excepti  
argumenta non continentur sub regula.  
Placen. uero dixit q̄ exceptiones conti  
nentur sub regula. et pro eo uidetur face  
re. ff. e. l. semper spiritualia generalibus  
insunt. Item q̄ per exceptiones dicitur  
regulas confirmari. ut in aūt. de non ali.  
§. ut autem. Ergo uidentur exceptioes  
esse de parte regule. cum ad regule con  
firmationem tendant. Michi uidetur q̄  
utraq̄ opinio contineat ueritatem. Nam  
non sunt de regula. idest non disponunt  
sedz regulam. immo quantum ad eas re  
gula perdit officium suum. ff. e. l. i. in fi.  
Quia cum officium regule sit cōiungē  
re rationes. ut dictum est. Et in his ex  
ceptis nō coniungit quia aliqua ratio nō  
suadet coniunctionem uitandam. ut patz  
in regula. quia quod nullus in bonis est  
occupanti conceditur. Quod fallit in li  
bero homine. et in re sacra. et in multis  
similibus. ut nō. ff. de re. di. l. i. Et in his  
enim non possumus sequi regulam cōmu

nem. ut. ff. de. le. et se. con. l. in his. et. l.  
ius singulare. Et propterea non claudunt  
sub regula. Et ita credendum est intelle  
xisse Io. Sed sunt de regula. i. sub gene  
ralitate uerborum. ut in regule traditio  
ne expressorum continentur. Quia si  
regula est de homine et exceptio debet  
esse de homine. et non d. asino seu capra  
seu alta specie. ¶ Item si regula procedit  
de actione reali non recte sequitur excep  
tio in speciali nec econtra. Et ita uersi  
mile est intellexisse Placē. ¶ Ad ar. Io.  
potest responderi q̄ uerum est q̄ excep  
tioes impediuntur regulam. i. impediūt  
eam coniungere casus exceptos. sed cōse  
dunt eam firmam in aliis non exceptis.

¶ Quia ubi sunt plura capitula quorum ef  
fectus est distinctus si fiat detractio in  
quibusdam uidetur cetera confirmare.  
ut. ff. de tel. nulli. l. tribunus. §. ultimo.

¶ Item uerum est q̄ species excepta nō  
est sub genere et dispositio eius non se  
quitur ad dispositionem generis. sed ni  
hilominus de generalitate qualitate uer  
borum spectat. ut. s. dixi. Sicut si dicerē  
omnis homo legit. preter martinum qui  
dormit. martinus sub homine continet̄.  
Sed de eo aliud q̄ de ceteris predicatur.

¶ Ad ar. Placen. dicendum est q̄ uerū  
est q̄ specialia generalibus insūt. et sub  
generalibus comprehenduntur q̄ntū ad  
uerba. non quantum ad dispositionē. quia  
subest aliqua ratio que non patitur ipsa  
scdm genus disponi. ¶ Bonifacius. viii.

**B**eneficium ecclesiasticū nō  
potest licite sine institutioe  
canonica optineri.

¶ Regule istius. exemplum euidenter pa  
tet. Intendit enim dicere q̄ si aliquis in  
stituatur ab eo qui ius non habet insti  
tuendi. Item si institutio fiat de eo qui  
non sit institutionis capax. Item si insti  
tutio fiat non seruata forma que debet  
in institutionibus seruari. Institutio mi  
nus uidetur esse canonica quia defectum  
habet eorum que sunt institutionis sub  
stantialia. Et propterea ex institutione  
sali nō pōt beneficium legitime obtineri.

**A**d declarationem autem uerborum regule querendum est quid sit institutio. Item in quo differat ab inuestitura et ab inductione in possessionem. **I**tem quid dicatur catoniana institutio. Subsequenter querenda erit quedam ad materiam regule pertinentia. **D**e primo scribit per dominum Hostien. qd institutio est intus statio. uel intus positio. Quod si uerum esset. iam superflua esset inuestitura. et in possessionem inductio post institutionem. quia quod haberet non posset in eum uerti ulterius. prima collectione. in eius effectu perseverante. ff. de robo. ob. l. nemo rem suam. et. l. scire debemus. §. ultimo. **I**tem cum canones exponat qd ad alium pertineat institutio. uidelicet ad episcopum. ut. s. de here. cum ex iniuto. in fi. et ad alium pertinet. possessionis inductio. s. ad archidiaconum. ut. s. de offi. archidi. capitulo ad hoc. 2c. ut uestra. uidetur inconueniens dicere qd sit idem. **Q**uia cum sit distincta officia illorum ad quos pertinet. distinctos debet habere effectus. quia secretorum et distinctorum distincta et discreta ratio esse debet. ut ff. de calump. l. ult. et. e. de donac. inter uir. et uxo. l. si maritus. et de eoiscepis. et cleri. l. repetita. et de tes. consulta diuina. **S**ed excusari potest qd intellexit de institutione quantum ad ius. qd ex sola institutione acquiritur. Sed intus statio defacto per inductionem in possessionem subsequitur. Et propterea dici potest. qd motus fuit ex eo qd canones appellant inductionem in possessionem institutionem corporalem. ut. s. de offi. ar. e. ad hoc. §. in quodam uero. Et preterea potuit probabiliter dicere. qd institutio esset intus positio. uel intus statio defacto. cum etiam sit incorporale possessionem inductio. ut. in dicto. §. in quadam. **M**agister noster Ber. scribit. s. de insti. e. ex frequentibus. qd institutio est ius canonicum in ecclesia. uel ecclesiastico beneficio tribuere. Inuestire est quasi possessionem illius iuris conferre. Postea uero subiungit qd instituere est specialis iuris benefici. uel dignitatis corporale possessionem tradere. Et in hoc uidetur tradere contraria

Quia primo dicit per institutionem conferri ius. Et post illam collationem iuris subsequens factum. i. per inuestitura queri quasi possessionem. Per qd includit. qd per institutionem acquiritur possessio. Et hoc est certum possessionem non queri per solam institutionem. uel ex sola inuestitura. sed per inductionem in corporalem possessionem. ut. s. de elec. c. tum in cunctis. §. cum uero inuitur. et not. hic Hostien. in ti. de insti. et patet. ff. de acqui. pos. l. cum heredes in prin. **S**ed credibile est qd magister Ber. in prima diffinitione. uel destitutione. intellexit de institutione stricte sumpta. per quam tribuntur ius. et non possessionis uel quasi illius iuris. In secunda intellexit de institutione largo modo sumpta. **V**el dicendum est qd in prima intellexit de institutione pertinente ad episcopum. qd tribuit solum ius. **I**n secunda intellexit de institutione pertinente ad archidiaconum. qd tribuit possessionem uel quasi. Scribitur etiam per do. Hosti. in suma. in ti. de insti. in prin. qd quidam dixerit. qd institutio erat ecclesie. uel ecclesiastici beneficii collegio. Que diffinitio non uideat esse sufficiens. Quia non ponit omnia substantialia institutionis. Non enim dicit qd ex institutione queratur ius in proprietate beneficii collati. Constat autem qd per institutionem. seu beneficii collationem queritur ius proprietatis illi in quem beneficium confertur. Qd ex eo patet. qd propter collationem factam in primum. collatio facta in secundum nichil operatur et est casus de preben. c. si tibi. Et tamen si non ualet per primam collectionem translatum ius in primum. potuisset per secundam collectionem transferri in personam secundam. e. de rei uen. l. quociens. Sed credibile est qd qui predictam diffinitionem induxit. intellexit qd ius per beneficii collectionem transfertur. et hic aliter indicant diffinitionis uerba. **E**t tamen si omnia s. dicta tollerabilia sunt propter probabilem auctoritatem dicentium. clarius potest dici. Qd institutio est iuris alicuius beneficii. uerbalis collatio. Inuestitam uero collationis seu insti

tutionis confirmatio seu declaratio per quam inducitur confirmatio. Missio in possessionem est precedentium. i. collatio nis et inuestiture executio. quod per similia patet. Nam institutio heredis tria sunt per ordinem. Primum est institutio que procedit per dispositionem uerba lem. Secunda est institutionis irreuo cabilis confirmatio. que contingit per conse quens factum. i. per mortem. Tertium autem est institutionis et confirmatio nis executio. que contingit per aditione hereditatis et sequens amiculum. i. apprehensionem possessionis. licet illa non sit necessaria ad acquisitionem domini reip hereditarium. sed necessaria est ad acqui sitionem possessionis. e. de testa. l. omni um. ff. de acqui. pos. cum heredes in prin de bo. pos. l. i. et. ii. **I**tem in datione tutoris. Datur enim aliquando a testata tore. Secunda datio est illa uerbali qua confirmatur a iudice. ut patet. ff. et. e. de testa. tu. et confir. tu. **T**ertio seq tur decretum iudicis ad administratio nem concedens. ut. e. ar. tu. l. fi. et in auten. ut. hu. qui. ob. se. here. res. mi. s. penult. Item patet in feudo. nam primo feudi concessio. Secdo inuestitura que e precedentis concessionis confirmatio. Tertio in possessionem inductio que est concessionis et inuestiture realis executio ut in titulo. quid sit inuestitura. colla. x. Et licet predicta non sint similia quantum ad omnia. similia tamen sunt quantum ad ordinem successionum. et hec uerba sunt secundum absolutam et propriam significati onem uerborum. Sed in presenti regula credendum est et dicendum institutio nem largo modo sumi. et pro omnibus s. dictis modis poni. Certum est enim quod collatio et inuestitura que fit per episco pum institutio iuris appellatur ut in pre alle. c. cum ex inuncto. s. de hereti. Itz inductio possessionis que fit per archid. appellatur institutio corporalis. ut. s. de offi. archi. c. ad eo s. in quadam uero. In quacumque predictarum enim defectus inter ueniens reddit beneficii receptionem uel retentionem illicitam. Si enim defectus est institutione uerbali siue ex parte in

stituente ut quia is instituit. qui d. iure instituere non possunt. illicita est deten tio. uerbi gratia. ut quia institutio fiat p uicarium episcopi etiam generalem quez constat instituere non posse. nisi institu endi potestas simpliciter fuerit permessa per episcopum. ut. s. de offi. uicarii. c. cu generali. l. vi. Et ita debet intelligi. s. de insti. c. ex frequentibus. Vel quia fiat p capitulum de beneficiis ad collationem episcopi pertinentibus. qua constat non ualere. etiam si de uacante. ut. s. de insti. c. i. l. vi. Item si institutio fiat de eo quod non potest de iure institui. ut si institua tur laicus uel alius irregularis cui prohibe tur de iure beneficium. ut. s. de insti. c. ii. Idem est si defectus fuerit in institu tionis forma. ut quia fuit sub conditioe facta. cum actus legitimi non suscipiant conditionem. neque diem. ut. i. eo. actus legitimi. et. s. de elec. in electionibus. l. vi. Et per hoc patet quod institutio largo modo hic sumitur ut tam institutionem uerbalem et inuestituram que ius tribuit quod inductionem in possessionem. que pos sessionem et quasi concedit comprehen dit. Et hoc ostenditur necessario argumē to posito casu quod esset aliquis uerbaliter institutus et inuestitus. re ipsa sine indu ctione in possessionem et auctoritate pro pria possessionem occuparet. diceretur in cumbere possessioni. ut predo non ut in stitutus possessor. ff. de acqui. pos. l. si ex stipulatione. i. et. ii. respon. e. et. l. nec natura. **C**anonica uero institutio appellatur in qua omnia substantialia ta lide institutionis largo modo sumpte coe curruunt. i. collatio inuestitura et inposse sionem inductio et decens persone habi litas tam ex parte conferentis quam ex pte illius in quem collatio facta est et solle mnis institutionis forma. sicut in superiori bus est ostensum sicut dicitur legitima tutoris datio quando is dedit qui dare potuit is accepit cui fuerat dandus. et is datur cuius dandi facultas erat. et p tri bunalit decretum interponitur. ut. ff. de confir. tu. l. naturalis. s. si queratur. **Q**ueri autem potest circa materiam supradictam. Primo nunquid institutio

inuestitura et in possessionem inductio  
sint distincte species uel idem significa  
ntes. Hic autem declaratum est per su  
periora et ideo superuacuum esset repe  
re. **S**ecundo queri posset cum sunt spe  
cies indistincte proprie sumendo. utrum  
distincta iura tribuuntur per eas. Et di  
cendum est sicut in superioribus patet.  
quod per institutionem uerbalem tribuitur  
ius proprietatis. et per inuestituram de  
claratur. et confirmatur illius iuris colla  
tio. ut dicto. c. inter cetera. et. c. cum ex  
inuncto. Et per inductionem in possessi  
onem tribuitur ius quasi administrationis  
ut in dicto. c. adeo. et. c. uerum. **P**os  
set autem aliquis dicere quod inconueniens  
uidetur. quod in eadem re queratur posses  
sio et quasi possessio cum possessio confi  
stat in rebus corporalibus tantum. ff. de  
acqui. pos. l. iii. in prin. et de usu. l. i. seq  
tur §. si utam. quasi possessio consistit  
in incorporalibus ff. de seruitu. l. pe. et.  
si serui. uen. l. sicuti. §. aristo. et uti pos.  
l. si. sic ergo corporalia et in corporalia  
sunt species oppositae. et non continetes  
circa eandem rem. ut insti. de rebus cor  
poralibus. et incor. ff. de re. di. l. i. sic pos  
sessio et quasi possessio. uidetur species  
oppositae et non possent concurrere in ea  
dem rem. **S**ed dicendum est quod in be  
neficiis est considerare ipsum ius benefi  
cii quod est in corpore. i. in eodem nume  
ro quasi possessio. Item est considerare  
res corporales que sub iurisdictione bene  
fici continentur. et in illis dicitur quasi ue  
ra possessio corporaliter instituto. Que  
ri posset tertio quare est quod per inuesti  
turam factam per anulum uel per librum  
aut baculum non queritur uera possessio  
uel quasi possessio per clauum traditio  
queratur possessio rerum que sub clau  
ibus constituuntur uel custodiuntur. ut  
ff. de contraben. emp. l. clauibus. et de ac  
qui. re. do. l. qua ratione. §. item si quis.  
et de acqui. pos. l. i. §. si iussisset. Ratio  
est quia sub custodia clauum constituuntur.  
et continentur. et ideo traditis clau  
ibus sub quarum custodia sunt ipse res tra  
dite intelliguntur. Annulus uero et bacu  
culus seu liber nichil habet comune cum

rebus que in beneficio continentur et ideo  
per inuestituram per baculum factam non  
intelligitur translata possessio. Sicut di  
ci solet si tradatur uel legetur instrumē  
tum in quo continetur emptio predii. uel  
alterius rei. ipsa res intelligitur tradita  
uel legata quia uera in re quesita proba  
tio in instrumento continetur. et de do  
naci. l. i. ff. de le. i. seruū filii. §. cum et de  
le. iii. l. qui cirographum. **H**uius autē  
causa queri posset. quarto si institutus  
uerbo. et inuestitus annulo inducatur in  
possessionem rei unius qui est in beneficio  
sibi collato. nomine illius et aliarum an in  
telligitur quesita possessio illius tantum  
in qua inducitur corporaliter. uel illius 2.  
aliarum. Videtur quesita possessio omni  
um quia iure cauetur quod restituta una re  
hereditaria omnes restitute intelliguntur.  
si ea mente restituantur. ut effectus re  
stitutionis trahantur ad omnes. ut ff. ad  
trebel. l. restituta. in prin. et quia totius  
fundii possessio transfertur in sinuum fun  
di angulum. quis ingrediatur. ut ff. de ac  
qui. pos. l. possideri. §. quod autem. si ergo  
quesita possessio unius rei que in iure be  
neficii continentur omnium in e. beneficio  
apprehensorum quesita intelligantur ta  
mē si hoc equitas suadet ius scriptum  
contrarium dicit. quia heres querit domi  
nium omnium rerum hereditarium. ade  
undo hereditatem. et tamen non querit  
possessionem alicuius rei. nisi eam corp  
oraliter apprehendat. ut in dicta. l. cum he  
redes. et si testa. lib. esse iussus. l. i. §. sce  
uola. Ad. l. autem restituta patet respo  
sio quia ibi loquitur de transactione do  
mini. ad quam sufficit sola restitutio uer  
balis ut in eadē. l. et. l. iii. e. ti. In propo  
sito autem loquitur de acqui. pos. que in  
facto consistit. licet ipsa acquisita ius di  
ci posset. ut ff. de acqui. pos. l. i. in prin.  
et. §. si uir uxori. et. l. peregrine circa prin  
cipium. et ideo ad positionem unius non se  
quitur positio alterius. quod impossibile  
est ab eo esse essentialiter seperatum ut  
et de probationibus. l. non nudis. et. le.  
non episcopis. et. l. nec natalibus. et. le.  
ad probationem. Item ad. l. possideri. §.  
quod autem. **R**espondeo quod ibi non

dicitur ut quod acquiratur possessio aliarum  
 rerum que erant intra fundum 2 a fundo  
 distinctis sed certarum partium fundi tan-  
 tum que acquisite parti erant continua-  
 te. **¶** Quinto queri potest circa perso-  
 nas quibus temporibus conferens debet  
 esse capax beneficii conferendi. Et dicitur  
 dum uidetur quod sufficit eum esse capace  
 tempore collationis facte. licet postea de-  
 sinat comuni ex quadam causa. quia fac-  
 tum legitime retractari non debet. licet  
 postea casus eueniat a quo non potuit in-  
 choari. i. e. c. factum legitime. et ff. de  
 acqui. heredi. l. si seruū quis. §. ult. et de  
 his qui sunt sui uel alieni iuris. l. patre d.  
 regu. iur. l. in ambiguis. §. non est nouū.  
 et quia iure cauere est quod si testator qui he-  
 redem instituit sine delicto suo et absque  
 facto suo perdidit ius testandi institu-  
 tio propterea non uiciatur. ut ff. de tes-  
 ta. l. is cui. et de bonor. pos. scdm tab. l.  
 1. §. exigit pretor. §. si quis autem. ergo  
 institutio de beneficio facta non uiciatur  
 licet instituens ius instituendi perdidit.  
 obstat tamen uidetur quod. l. caue-  
 tur quod si testator heredem instituit ius  
 testandi perdidit propter delictum  
 uel propter suum factum. quia se prebu-  
 it ad arrogandum institutio uiciatur. ut  
 ff. de instu. et irri. testa. l. si quis exhe-  
 redato. §. irritum. et de bo. pos. scdm ta-  
 b. l. qui liberis. §. testem et insti. qui. mo-  
 te. infir. circa prin. et. §. non tamen. Er-  
 go uicari uidetur institutio facta de be-  
 neficio. **¶** Sed responderi potest quod insti-  
 tutio beneficii tenuit ita quod propter ex-  
 pressam institutoris uoluntatem non po-  
 tuit reuocari. ar. ut. s. de preben. cum in-  
 ter certam non ex quacunque causa ius in-  
 stituendi perdidit institutio precedens  
 non uiciatur ut in aut. de tabel. §. p. l. t.  
 Sed institutio heredis non tenebat irre-  
 uocabiliter ante mortem testantis cum  
 semper esset uoluntas ambulatoria et im-  
 mutabilis usque ad mortem. ut. e. de sacro  
 sanc. eccle. l. i. ff. de iure codicil. l. diui. §.  
 licet. et dele. i. l. michi et tibi. §. in legatis  
 et dele. iii. l. si quis in prin. testa. et d. ad  
 timendis leg. l. iii. in. §. ult. et. §. conditio  
 et de dona. inter ui. et uxo. cum hic sta-

tus. §. auctoratio. et ideo si perdidit te-  
 stator potestatem testandi ex ea causa quod  
 originem sumat a delicto uel culpa uel do-  
 o testantis institutio irritatur ut in p.  
 §. irritum et in. §. non tamen. Sed si ex  
 ea causa perdidit testamenti factionem  
 que de dolo uel culpa testatoris non sum-  
 mat originem institutio non uiciatur. ut  
 in. l. is cui. et in. l. i. §. exigitur et. §. si quis  
 autem. Facilius enim reuocantur ea que a  
 principio non habent effectum irreuoca-  
 bilem quam ea que a principio irreuocabiliter  
 tenent. ut patet quia donatio inter uiuos  
 que irreuocabiliter tenuit a principio non  
 reuocatur propter delictum subsequens  
 a donante commissum. ut. e. de bonis dāp.  
 l. si quis post hęc. sed donatio causa mor-  
 tis reuocatur ratione delicti et condemp-  
 nationis que propter alias post delictum  
 subsequitur. ut. ff. de dona. causa mor-  
 tis. l. si aliquis. **¶** Sexto queritur quibus te-  
 poribus debeat esse capax is qui in bene-  
 ficio instituitur. et uidetur quod ea ratione  
 qua heres institutus debet esse capax tri-  
 bus temporibus. i. testamenti. mortis te-  
 statoris et adiectionis hereditatis. ff. de  
 heredibus insti. si aliena. §. in extraneis.  
 eadem ratione institutus debeat esse ca-  
 pax beneficii consequendi tribus tempo-  
 ribus. i. tempore institutionis. et tempo-  
 re inuestiture. et tempore quo mittitur  
 in corporalem possessionem. Sed si mediis  
 temporibus fuerit non capax. i. instituti-  
 onem et inuestituram et missionem in pos-  
 sessionem institutio non uiciatur. ex quo  
 tribus temporibus capax inueniretur. ut  
 ff. de here. insti. l. sed et si in conditio-  
 ne §. sollempnius eū. l. seruū meum. sed si  
 capax fuit tribus temporibus. et post illa  
 tria tempora incipiat esse non capax sig-  
 dem ratione delicti sui ut quia homicidi-  
 um uel aliud enorme delictum commisit  
 quod ipsum inhabilem ad beneficium reddit.  
 priuabitur beneficio ex causa superuenie-  
 ti. ut. s. de homici. uo. uel casu. Sed si pro-  
 pter alium defectum qui ex delicto non  
 sumit originem ut quia senio uel ualiditu-  
 dine corporali impeditus sit uel alia causa  
 simili non priuabitur sed dabitur alius co-  
 adiutor sibi. ut. s. in tri. de cleri. egro. l.

vi. **S**eptimo queritur quid si credebatur instituentem instituendi habere ius cum in ueritate non haberet an copato errore institutio uicietur et uideatur uiciari debere quia factum illius qui credebatur esse tutor et non erat inutile est. ut ff. de rebus eorum qui sub tu. le. qui nec. et de auto. tu. l. tictum. §. qui rem. et de eo. q. pro tu. l. si is qui. **C**ontra uidetur uiciari non debere de iure canon. uel civili quia tenuit ab initio propter errorem communem qui pro ueritate habetur. ff. de supel. leg. l. in. in fi. et de offi. pre. l. barbarius philippus et. de testa. l. i. et de sen. interlocuto. om. iudi. l. si arbiter. et insti. de testa. §. testes. et ideo licet postea detegatur ueritas errori. contraria non uiciabitur institutio que ab initio tenuit ut infra. e. c. factum legitime. Ad contraria dici potest. quod ibi fuit error singularis qui nichil operatur in preiudicium ueritatis. ff. de acqui. here. l. cum quidam. §. quod dicitur. et de supel. le. l. labeo. §. uerum. si ea. Sed in consumptis fructibus et singulis error facti uel iuris excusari debet. ut ff. de here. pe. l. sed et si lege. §. scire. et de rei. uen. l. certum. sed secundum theologos qui dicunt quod ueritate quoad copata uiciatur quod ab initio tenuit si appareat contrarium in ueritate. debet forte in principali aliter iudicari. sed de fructibus idem. **O**ctauo queritur an si in forma institutionis unum d. substantialibus obmittatur et cetera obseruentur institutio uicietur. Et dicendum est quod ommissio cuiuslibet substantialis uicia. u. t. ff. de transacti. le. cum hu. §. si p. toret ar. de re. eorum. l. si pupillorum. §. si pretor et ad muni. l. constitutionibus licet ommissio leuissimum et substantialium non uiciet rem de qua agitur. ut ff. de uen. inspici. l. i. in fine. **N**ono queri potest si canonicus prebendam percepit de manu prioris qui non erat legitime institutus. an postea possit petere priorem ab administratione remoueri tanquam non legitime institutum. Et uidetur quod non iure cauetur quod si ego consequar legatum ab herede instituto in testamento quod poteram infringere per querelam uel contra

tabulas sciens me posse quod postea non possum rumpere testamentum quasi iuri meo renunciaisse uidear. ff. de inoffi. tes. l. si quis. §. si. et. l. nichil. et dele. p. bo. pope. l. si. §. omnibus. et de bo. liber. l. in secundum. §. si quis. per quod uidetur quod si canonicus sciebat priorem non canonice institutum et prebendam de manu sua percepit. percipiendo uidetur renunciaisse iuri suo dando institutionem eius minus canonicam. Contra uidetur quod nichilominus possit dicere priorem non canonice institutum et petere eum remoueri. quia si consequor legatum ab herede qui erat indignus ex eo quod defuncti necesse non uindicta. nichilominus possum postea eum dicere indignum et auferendam sibi hereditatem. ut ff. ad fil. l. p. et ar. ff. de pba. quidam. Item si consequatur legatum ab herede instituto in testamento falso uel minus sollemni nichilominus possum postea dicere testamentum falsum uel minus sollemne consequatur heredi hereditatem auferendam. ut ff. de his quibus ut indignis. l. post legatum. Sed ut ex premissis ar. soluitur questio quia si consequor legatum ab herede instituto in testamento quod poteram dicere in officiosum uel contra tab. rumpere. ideo excluditur quod pendebat ex officio meo rumpere uel non rumpere testamentum ut in primis. ar. sed ubi consequor ab herede indigno. uel quia institutus erat in testamento falso uel minus sollemne. ideo excludat quod ex facto meo non procedebat quod heres esset indignus. uel quod esset filius. uel non filius. Item quod testamentum esset falsum uel non falsum. sollemne uel non sollemne. ut in secdis. ar. sic ergo et in proposito dicendum est quod si defectus institutionis facte de priore non pendebat ex facto canonici percipientis prebendam de manu eius quod non impediatur canonicus institutionem minus canonicam dicere ut dicta. l. p. et. l. quidam et. l. post legatum. sed si defectus institutionis pendebat ex facto uel ex uoluntate canonici. tunc siquidem sciebat eum non canonice institutum uidetur renunciaisse iuri suo ut dicta. l. si pars. et. l. nichil. et. l. filium. §. omnibus



sed si ignorabat non uidetur renunclasse  
et ideo non excluditur ut .ff. de in ofi-  
tel. l. mater. §. ceterum. et. l. eum qui. 2.  
ar. ff. de acqui. here. l. nec is. §. heres. et  
l. si is apud que. §. petant. 2c. ¶ Decimo  
ante hec tempora dubitari consuevit si  
apostolice sedis legatus tempore legatio-  
nis sue reseruauerit in aliqua ecclesia be-  
neficium alicui conferendum. executores  
deputauerit. et postea finito legationis  
officio. beneficium uacauit. an executores  
possint beneficium taliter reseruatum ca-  
nonice conferre et consequenter possit p-  
eum cui confertur licite optineri. Et ui-  
debat qd non quasi auctoritas reserua-  
tionis exirasset. hoc ipso et legationis  
officium exirasset. ar. de test. mili. l. si  
certarum. §. si. et de iure codicil. l. confi-  
ciuntur. §. similes. ad le. fal. l. si post mis-  
sionem sicut in legibus illis facta militia  
expirat sic auctoritas confirmationis.  
codicilorum in militia facta. ¶ Item pro  
hoc erat efficax. ar. de iure. o. iu. l. eum q  
§. magistratus. E contra uidetur collatio-  
nem ualere. quia reseruatō collata erat  
in tempus quo uacare contingerit. et tō  
quandocq; postea uacare contingat trahi  
uidetur ad tempus reseruationis facte.  
quia si contraho sub conditione uel obli-  
gatione rem meam. uel disponendo de re-  
bus meis. instituendo heredem. uel sub  
conditōne legando. et postea quādocūq;  
existat conditio trahitur ad tps contrac-  
tus et dispositionis retro facte. ut. ff.  
de periculo. et co. rei uen. l. qd si penden-  
te. et qui po. in p. ha. l. si. §. tictus. et de  
test. mili. l. quod dicitur. sed per consti-  
tutionem nouam positam. §. de offi. leg.  
e. presenti. li. vi. hic dubitatio est remo-  
ta. quia reseruationis auctoritas expirat  
officio legationis finito. et ideo benefici-  
um qd postea ualeat non potest conferri  
canonice per executores nec licite obtine-  
ri. ad ar. contraria potest responderi qd  
loquitur in eo traheret et disponebat d-  
rebus suis. et ideo euentus conditōnis  
trahitur dispositionis legatus autem ni-  
hil iure habebat in uacaturis. et tō nichil  
ad rem. ¶ Dynus

**P**ossessor male fidei nullo  
tempore non prescribit.

¶ Premittendum est ad euentum istius  
regule. 2 ad intellectum quis dicat male  
fidei possessor qui prescribere non pot-  
et consequenter uidebitur quis sit bone  
et dei possessor qui prescribere non pot-  
quia per intelligentiam unius contrari-  
orum percipitur alterius intellectus. ut. ff.  
de accu. ser. l. qui accusare. et de his qui  
sunt sui uel ali. iur. l. i. circa principium.  
et de preto. sti. l. i. §. stipulationum. et in  
sti. de tuto. in prin. ¶ Male fidei autem  
possessor dicitur qui canonum uel scies  
interdictum mercatur. ut infra. eo. que  
contra ius. et. e. de agri. et cen. l. que ad  
modum in fi. l. xi. ¶ Item ille qui emit  
contradicente domino. ut. e. de rei uen.  
l. si fundum. nam qui spreta conditione  
ad emptiōem processit presumitur frau-  
dis participes esse et consequenter bona  
fidei carere. ut. ff. que in frau. cre. l. ait p-  
tor. §. si quis participes. et dele. pres. l.  
uirile. §. si adient. ¶ Item ille qui ad uen-  
dendum uenditorem induxit dolo dicit-  
ur male fidei possessor. e. de rescin. ut. l.  
si dolo. et. l. dolus. Item ille qui emit ab  
eo quem sciebat uendere non posse ut a  
pupillo siue tutoris auctoritate uel falso  
tutore quem sciebat tutorem non esse.  
ut. ff. de cotrahen. emp. l. quia a quolibz  
et de puber. l. quecūq;. §. qui a pupillo.  
¶ Bone fidei uero econtra dicitur qui  
fraud qualibet. et fraudis suspitione ca-  
ret. ut quia emit uel alio titulo accepit  
ab eo quem credebatur dominum esse. uel  
putauit eum qui uendidit ius uendendi  
habere quia credebatur esse tutorem uel p-  
curatorem domini. ff. de xbo. sig. l. bone  
fidei. ¶ Est ergo huius regule intellectus  
duplex et uterq; continet ueritatem. ¶  
¶ Primus dicit qd ille qui habuit malam fi-  
dem tempore possessionis inchoate et cō-  
tinuate nullo temporis tractu. seu tem-  
poris continuatione non prescribit. etiā  
si centum annis uel ultra possessionem cō-  
tinuaret. ¶ Secundus est intellectus qd  
si possessor tempore inchoate possessio-  
nis habuit bonam fidem et consequenter

prescriptionem inchoat. et postea tpe procedente superueniat mala fides. impeditur processus et effectus prescriptiois inchoate. et ideo illa uerba nullo tēpore determinare possunt precedentia et subsequenta. Nam scdm primum determinatur sequentia et subsequenta. l. uerbū prescribit. Secundum uero scdm determinabit precedentia. Sed op. scdm primum iure cauetur qd malefidei possessō prescribit saltem spacio. xxx. uel. xl. an. ut. e. de prescrip. xxx. annorum. l. cum l. omnes. Sed sciendum est qd hic legislator considerauit naturalem equitatem dispositioni diuine cōuenientem qua cauetur qd cum alterius iactura locupletari non decet. ¶ Ius uero ciuile considerauit rigorem ex contractibus hominum suadentibus aliquibus publicis utilitatibus procedentem. i. ut. dominia rerū non essent omni tempore indistincta siue incerta. ut. ff. de usuca. l. i. et propter facilitatem litibus imponendū ut. ff. p. solutio. l. si. nam ius ciuile. s. usuca. triēni que pcedit in rebus mobilibus. et in qua requiritur titulus et bona fides queritur dominium directum. ut. ff. de usuca. l. iii. de acqui. re. do. l. i. Item in prescrip. xii. uel. xx. an. que procedit in immobilibus. et in iuribus et in corporalibus. ut. e. de lo. tē. prescrip. l. si. et de usufr. l. corruptione. et de serui. et aqua. l. p. in qua requiritur similiter titulus et bona fides. queritur dominium utile. cuius occasioe datur utile in rem. etiam cōtra dominium habet directum. ut. e. de prescripti. xxx. annorum. l. si quis emptionis in pri. et ibi nō. Item prescriptio. xxx. an. et etiam. xl. si possidere bona fide inchoauerit quis queritur dominium utile si mala fide inchoauerit. queritur sola exceptio contra dominū. ut. dicta. l. si quis emptionis. ii. responso. Ideo quia malefidei possessor prescriptionem inchoatam superueniens nichil preiudicat in aliquo predictorum. e. de usuca. transfor. l. una. Ratio uero diuersitatis predictorum est quia in usuca. triēni. est inducta in fauorem possidentis tantum. et ideo per eam queritur dominū directū adeo qd nihil

iure remanet penes dominū primum qd ex eo patet qd lex dicit qd usuca. triēni queritur dominium ut dicta. l. iii. de usuca. et. e. de pactis. l. traditionibus. constat autem qd simplex domini appellatio ad directum refertur ut. ff. si agi. t. nec. uel. em. l. i. et ideo fauor iste ampliatur. ut infra. eo. c. odia. prescriptio autē. xxx. an. inducta est in odium negligentū tantum. non autem in fauorem malefidei possessorum quia ipsis nō fauent iura ut hic et. e. de agri. et cen. l. quemadmodum. et ideo odium illud restringitur ut deo. c. odia. et. l. cum quidam. In prescrip. autem. x. uel. xx. an. uersatur gratia fauorem possidentis quia bonam fidem habent. odium uero ex parte non petentis seu petere negligentis. et ideo in ea eligitur quedam media uia quia ex ea parte qua dicitur inducta in fauorem possessoris queritur utile dominium possessori ex ea uero qua dicitur inducta in odium negligentis facit directum dominū remanere penes ipsum negligentem ratione cuius agere posset actione in rem directa contra alium possessorem. sed non cōtra eum qui prescribit. ut dicta. l. si quis emptoris. et hec procedunt iuxta predictam regulam odia restringendam. et fauores conuenit ampliari. ¶ De iure uero canonico in usucapione triēni et prescrip. x. uel. xx. an. idem per omnia si bona fides fuerit continuata usq. ad finem extremi momenti. complete prescrip. sed si mala fides superuenierit. quando cūq. ante finem prescriptiois complete impeditur inchoate prescriptiois continuatio et hic uolunt dicere uerba regule prout illa uerba ullo tempore determinat precedentia. ¶ Item uidetur casus qd nec dominium nec exceptio queritur prescrip. x. uel. xx. uel. xl. an. uel. etiam centū. uel. etiam illo temporis spacio cum interuenit mala fides. et hoc intendit regula cum dicitur ullo tempore determinate sequentia et hic uera sunt in rebus laicorum. In rebus uero ecclesiarum. licet opinioes sunt. uidetur tamen qd res immobiles ecclesiarum prescribant a priuato. et ab a. ia ecclesia spacio. xl. an. tantum ut. s. de

prescrip. c. i. et. ii. et in auten. de nō al.  
 in emp. s. pro temporalibus. e. d. sacō  
 sanc. eccle. aut. quas actiones. ¶ Idem  
 in bonis uacantibus que deferunt ecclesi  
 is uel que fuerūt hereticorum uel alia cā  
 de qua habetur exemplū. e. de sacro s. a.  
 eccle. l. si. s. de prescrip. c. ii. l. vi. Et rō  
 est aperta. quia bona hereticorum ipso iu  
 re ex tempore delicti intelliguntur com  
 missa seu confiscata. licet occupari non  
 debeant anteq̄ sententia fuerit super cri  
 mine promulgata. ut. s. de hereticis. c. cū  
 scdm leges l. vi. ff. de iure fisci. l. i. s. cui  
 bona. et. l. imperator et. ff. de pupil. l. i.  
 et nec. l. an commissa. et. e. ad. l. iulianā  
 et. l. penult. in fi. et. e. ubi cause fisco. l.  
 i. ¶ Sed contra fiscum prescribitur mi  
 nori tempore quia si possideret cum ti  
 tulo p̄scribitur eo tempore quo prescri  
 beretur contra priuatum ut. ff. de usuc.  
 l. quamuis. Si sine titulo quidē uelit pos  
 sessor inchoare prescriptionē ex eo tpe  
 quo ceperunt uacare prescribit. xx. an  
 nis Sed si ex eo tempore quo fuerūt de  
 lata fisco prescribitur quatuor annis. ff.  
 de iure fil. l. i. s. diuus. et. s. prescriptio  
 et de diuer. prescrip. l. inter quatuor. et  
 l. in omnibus. e. de quadriē. prescrip. l.  
 i. et ibi nō. ¶ Res autem mobiles eccle  
 siarum usua. triēnio. cum hic reperiat̄  
 iure civili determinatum. ut dicto. s. p̄  
 temporalibus et autem. quas actiones nec  
 huius contrarium reperiat̄ inter cano  
 nicos determinatum. nisi aliquis disputā  
 do diceret q̄ uidetur caueri per consti  
 tutionem generalem que statuit simpli  
 citer quadraginta annorū in rebus ecclesi  
 arum Sed ad illud respōdetur q̄ statu  
 tum generale non derogat speciali. s. de  
 consti. c. i. l. vi. Sed qui sustinent oppi  
 nionem autēntice contrariā dicant. q̄  
 illud speciale et generale statuerentur eo  
 dem iure. hic autem generale uidetur ca  
 nonico. speciale de iure civili. quo casu nō  
 potest in aliquo derogare. Sed nichil est  
 quia in dicto. c. i. de consti. l. per summū  
 pontificem inducebatur constitutio ge  
 neralis et per alios consuetudo uel consti  
 tutio specialis et tunc specialis generalē d̄  
 rogat. Sed illud contingit per speciale p̄

misionem summi pontificis. alias lex gene  
 ralis superueniens tolleret specialem pre  
 cedentem. ut. ff. d. sepul. in. l. iii. s. diuus  
 Sed adhuc uidetur michi inherēdum pri  
 me oppinioni quia constitutio que loqui  
 tur indefinite non equipollet uniuersali.  
 quando non est eadem ratio et conditio  
 omnium particularium in uniuerso com  
 prehensorum ut ostensum est. s. in gl̄a  
 rubrice constat autem aliam esse rationē  
 et conditionem non mobiliū et aliam  
 mobiliū. Ergo constitutio prolata sim  
 pliciter reducatur ad distinctionē aut.  
 Romana uero ecclesia sola de iure comu  
 ni gaudet prescrip. c. an. ut. s. de prescri  
 pti. c. ii. l. v. et in autē. ut ecclesia roma.  
 colla. iii. ¶ Secundo opponitur quia uid  
 tur q̄ licet mala fides ab initio interueni  
 ens impediatur prescriptionē inchoari. nō  
 tamē tollat effectum inchoate quia que  
 ab initio aliquid fieri impediunt ex post  
 facto superuenientia non tollunt iam fa  
 ctum ut. i. e. factum legitime. ff. eo. l. in  
 ambiguis. s. non est nouū. ¶ Sed solutio  
 patet q̄ si factum est per factum casus  
 superueniens qui ab initio impediret. nō  
 tollit iam factum ut in predicta regula.  
 factum legitime. et in preal. s. non ē no  
 uum. sed ubi factum erat inchoatum. et  
 non perfectum casus superueniens. qui  
 ab initio impediret inchoari impedit etiā  
 perfici inchoatum ita loquitur hic. et pre  
 dicta solutio probatur. ff. de uerbo. ob.  
 l. si sub una. s. si quis fundum. et. l. pluri  
 bus. et. s. et si placeat de serui. le. pro p̄  
 te et de serui. rup. predi. l. uia. s. quecūq̄  
 et plene dicitur supra. e. factum p̄ qd̄ p̄  
 q̄ ius canonicum rectius procedit con  
 tra tractatum prescriptionum q̄ ius ciu  
 le scdm generales et comunes regulas. ¶  
 Tertio opponitur et uidetur q̄ quando  
 cūq̄ omni tempore interueniat bona fi  
 des prescriptio non possit procedere. cō  
 stat enim q̄ equitas naturalis scripta in  
 qua cautetur neminem cū alterius iactura  
 locupletari debere. ut. ff. eo. l. nature 2  
 de condi. inde. l. nam natura. et de insti.  
 l. si quis mancipium. s. proculus. cum ex  
 go rigor iuris prescriptionem inducens.  
 simpliciter scriptus reperiat̄ p̄ualere

debet equitas naturalis. *de iudic. l. e.*  
placuit et. *ff. de depoi. l. bona fides.* S;  
dicendum est ubi reperitur equitas scrip  
ta in genere et rigor contrarius in gene.  
preualet equitas. Sed ubi reperitur equi  
tas scripta in genere rigor in specie. sic  
est in proposito. quia equitas generalis  
naturaliter dicitur neminem debere cu  
alterius detrimento locupletari. rigor uo  
ro dicitur specialiter prescriptiones pro  
cedere in alterius dampnum favore bone  
fides possessoris in odio negligentium pre  
fertur rigor quia in iure nostro generi gra  
ui per speciem derogatur. ut infra. *e. ge  
neri. ff. eo. l. semper in iure. cu multis si  
milibus.* ¶ Querendum est autem utrum  
de iure canonico requiratur in prescrip  
titulus et bona fides etiam sine titulo. na  
de iure civili constat quod in usucapione tri  
enni. et in prescriptione. x. uel. xx. an. re  
quiritur titulus. et non sufficeret bona  
fides. ut. *e. de rei uedi. l. nullo. et de usu  
cap. l. celsus. uel saltim error facti proba  
bilis qui titulo equipollet ut. ff. pro em  
ptore quod uulgo et de usuc. l. non solum. §  
quia uulgo. et de iure dotium. l. proculus  
pro legato. l. pro legato. et pro suo. l. si  
ancillam. §. si. et notari solet ad plenum  
iu. l. p. alle. celsus. in prescriptione autem  
xxx. uel. xl. an. titulus nec bona fides re  
quiritur cum in fures prescriberent. xxx.  
uel. xl. ut. *e. de prescrip. xxx. uel. xl. an.  
l. omnes et hoc si agatur de prescribendis  
rebus priuatorum.* Sed si de rebus eccle  
siarum tunc etiam in prescriptione. xl.  
an. titulus et bona fides requiritur sicut  
in prescriptione priuatorum spacio. x.  
uel. xx. annorum. aut. *e. de sacrosanc. ee  
cle. aut quas actiones et in aut. de eccle  
titulis. §. pro temporalibus.* De iure ue  
ro canonum iure ueteri uidebatur requiri  
bona fides et titulus. licet in hoc fuerint  
opiniones. ut. *s. de prescrip. c. si diligen  
ti. iure uero nouissimo distinguitur rati  
onabiliter. quia in rebus ecclesiasticis que  
possunt possideri iure comuni nec prescrip  
tio contra possessores habere sufficit.  
bona fides. Sed in his que iure comuni neque  
unt possideri. uel contra possessorem e.  
presumptio bona fides non sufficit. sed**

est necessarius titulus que possessori causa  
tribuat prescribendi nisi tanti temporis  
allegetur prescriptio cuius contrarius me  
moria non existat. ut. *s. de prescriptioe  
c. i. transcursus enim temporis cuius me  
moria non existat loco tituli habetur. ut  
ff. de aqua plu. ar. l. i. §. si. et. l. ii. et. l. si  
de aqua co. et est. l. hoc iure. §. ductus a  
que.* ¶ Item nunquid in prescribendis  
rebus incorporalibus sit necessaria bona  
fides et titulus. uel an sufficiat bona fi  
fides. Et dicendum est etiam de iure ci  
uili quod sufficiat bona fides nec est opus  
probare titulum. ut. *ff. si serui. uen. l. si  
quis diuturno. quare. autem in prescrip  
tione rerum corporalium titulus requi  
ratur et non in prescriptione rerum incor  
poralium. ratio est quia ubi maius pericu  
lum imminet ibi cautius est agendum. ut  
ff. de car. e. l. i. §. sed et si quis. Sed in p  
scriptione rerum corporalium maius per  
iculum et periculum paratur. quia rei  
dominium ei auferitur. Sed in prescrip  
tione seruitutis non auferitur dominium  
rei. Sed subicitur res speciei alicuius ser  
uitutis debite prescribenti. ¶ Nunquid  
autem sit opus saltim tituli. allegare et lo  
genam quasi possessionem probare uide  
tur quod sic. ut. *ff. de usuca. l. cum de in re  
uerso. Sed dicendum est quod non esset de  
iure civili. ut dicta. l. si quis diuturno et  
aqua plu. ar. l. i. §. si. et ad. l. cum de in re  
uerso. respondendum erit quod ibi agebatur  
de persona astringenda seu obligada ad  
aliquam prescriptionem et propterea est  
necessaria saltim tituli allegatio cum ad  
obligationem personalem induendam  
necessaria sit causa uera uel presumpta ut  
ff. de doli excep. l. ii. §. circa. et de pro  
ba. cum de indebito. §. si. ratione predi  
ta. l. quia ubi maius periculum. 2e. Item  
nunquid in prescribendo usumfructum  
quod seruetur in aliis prescribendis fructi  
bus ut. *e. de prescrip. lon. tem. l. si. in fi.  
Fcontra uidetur. et est uerum de iure ci  
uili quod titulus nullomodo requiritur quia usuf  
fructus est domini pars. ut. ff. de usufra  
l. iii. et de fideicom. l. si a reo. unde qua  
ratione in inscriptione domini queritur ti  
tulus. ut dicta. l. nullos et. l. celsus eade***

ratione et in prescrip. usufruc. et ad. l. si  
de lon. temp. prescrip. dicentē idem ser  
uandum esse in usufruc. ep in ceteris ser  
uitutibus uerum est q̄tum ad tēporis li  
mitationem hoc est ut eodem tēpore p̄  
scribat quo et cetera seruitutes. nō quā  
tum ad alibi hoc de iure ciuili. sed secus  
de iure canonico cum usufructus possidē  
ri possit de iure comuni. ut. ff. de acqui.  
pos. l. naturaliter. et. l. possessō. et diu.  
et iu. ar. l. iii. §. iuncti. prescribi poterit  
etiam sine titulo dum tamē bona fides  
accedat ut in preal. c. i. de prescrip. l. ius  
transcursus temporis a quo memoria nō  
extet. ¶ Item querendum est utrū bo  
na fides requiratur etiam tempore con  
tractus et tempore traditionis. et tem  
pore continue possessionis. Et dicēdū  
est de iure ciuili q̄ in ti. emptionis et uē  
requirit bona fides uel probabilis error  
facti quia bōa fides presumptionē indu  
cat tempore contractus et tempore tra  
ditionis. in ceteris uero requiritur t̄pē  
traditionis tantum. ut. ff. de usuca. l. si  
is qui pro emptore. §. si. et pro soluto. l.  
existmans et pro emptore. l. ii. in prin.  
Sed de iure canonico non requiritur tē  
pore contractus in his que d̄ iure comu  
ni possunt possideri cum sine titulo pre  
scribūtur. ut dictum est tempore tradi  
tionis et continue possessionis usq̄ in  
finem complete prescriptionis. ut patet  
per uerba regule. In his uero que nō pos  
sunt de iure comuni possideri in quibus  
prescribendis requiritur titulus. dicēdū  
foret q̄ bona fides non requiratur tem  
pore contractus et tempore traditionis  
et continue possessionis in titulo emp  
tionis. in ceteris uero requiritur tempo  
re contractus et tempore traditionis et  
continue possessionis nisi post tem  
pore cōtractus mala fide celebrati error  
facti probabilis interueniat. qui. male fi  
dei precedentis suspicionē remoueat. ¶  
¶ Item querendum est si possessor erra  
uit in facto. utrum dicatur male fidei.  
uel bone fidei possessor. et dicendum est  
q̄ error facti probabilis prodest. q̄a bō  
na fides aperta presumptionem inducit  
ut. ff. de usuca. l. iusto errore. §. filius. 2

7  
l. nō solum. §. q̄d uulgo. et pro emptore  
l. q̄ uulgo. ¶ Item queri potest si errat  
in iure an dicatur bone fidei an male fidei  
possessor. Et dicendum est q̄ licet quā  
tum ad fructus perceptos dicatur bone  
fidei. in hoc. l. ut ad restitutionem eorū  
non teneatur. ut. ff. de here. pe. l. sed et  
si lege. §. scire. tamē quantū ad prescrip  
tionem pro male fidei possessore habet.  
ut. ff. de usuca. l. fur. §. i. Iuris enim igno  
rancia in usuca. non tollatur. ut. ff. de u  
luca. l. nunq̄ in prin. et de iure et fac. ig.  
l. iurie ignorantia. ¶ Item querendū est  
si errant in iure et in facto simul. utruz  
dicatur bone fidei uel male fidei posses  
sor quasi magis attendi debeat q̄ proficiat  
q̄ q̄ uoceat. ar. ff. de iure fis. l. intel  
ligitur. §. si quis palam. e contra uidetur  
q̄ male fidei q̄ si magis consideretur illa  
de pluribus causis simul concurrentibus  
que nocent q̄ que proficiunt. ar. ff. ex qui  
bus causis in pos. ea. l. fulcimus. §. quid  
ergo si duas. et ad simile. l. si quis in gra  
ui. §. ult. et. l. qui postumus. Sed dici po  
test q̄ bōe fidei reputetur et q̄ prescri  
bere possit. ut probatur. ff. de donacio.  
l. si uir uxori. et tibi plene nō. ratio autē  
q̄ error facti cum errore iuris concurrē  
tes inducit bone fidei presumptionē. et  
eius oppositum remouet. Sed in. §. q̄d  
ergo si duas. et. l. si quis in graui. §. ult.  
et. l. qui postumus. constabat de mala fi  
de. et ideo per aliam causam concurrentē  
que est d̄ bone fidei alias idem si de ma  
la fide non constaret presumptionem in  
duceret et non amonetur ueritas male  
fidei de qua constat cum in incertis non  
i certis locus sit cōiecturis. ut. ff. de uer  
bo. ob. l. cōtinuis. §. cum ita. ¶ Item q̄ri  
possit si defunctus habuit malam fidem  
et heres bonam. utrum bona fides here  
dis prodesse debeat. Et e contra si defū  
ctus bonam fidem et heres malam. an ma  
la heredi nocere debeat. et cum mala de  
functi noceat heredi. quia propter ficti  
onem idemptitatis persone extimatur.  
successor uiciorum et culpe defuncti. ut  
ff. de diuer. et tēpo prescrip. l. cum he  
res et de publico. l. si ego. §. partus. uide ē  
q̄ bona procedere debeat accedēs male

cum contrariorum eadem sit disciplina. et respondetur probari. ff. de publi. l. eū qui §. in hac actione et pro empto. l. n. §. si defunctus. Sed uerba regule huius que rōem solunt. quia quocumq; tempore mala fides interueniat ante p̄scriptionem impedit p̄scriptionem compleri. et p̄pterea siue defunctus siue heres habeat malam fidem sequitur q̄ impediatur p̄scriptio. Poss; tamē aliquis dicere de equitate canonica q̄ si defunctus habuit malam fidem et heres bonam et uellet heres a se p̄scriptionem inchoare q̄ possunt p̄scribere in p̄scriptionibus rerum q̄ possideri possunt iure comuni titulus nō requiritur ut dicto. c. i. §. de p̄scrip. l. vi. sicut dicitur de successione singulari uolentem a se p̄scriptionem inchoare. ut ff. de acqui. pos. l. pap. §. cum quis. Sed rigor iuris civilis qui per malam fidem defuncti male fidei p̄scriptionem inherere transfundit ut dicta. l. cum heres. et in prealle. §. partus hic non patitur.

**U**ndecimo et ultimo queri potest an p̄scribenda libertate contra seruitutē sit necessarius titulus. et dicendum q̄ non. quia fauorabilius ē ius p̄scribende libertatis contra seruitutem q̄ libertatis p̄scribendi seruitutem. ut ff. de usuca. l. sequitur. §. ult. cum igitur in p̄scribenda seruitute non sit necessarius titulus. ut in. l. si quis diuturno. et §. de p̄scrip. c. i. multo minus necessarius erit in p̄scribenda libertate contraria seruituti. Item hic est quasi exemplum expressus ff. d. seruitu. ur. pre. l. si edes in prin. et ibi nō. ¶ Idem.

**S**ine possessione p̄scriptio non procedit.

**E**xemplum istius regule patet. Pone q̄ emi aliquā rem mobilem uel immobilem a quodam non domino bona fide. tamen possessionem adeptus non fuit. modo dubitatur an usucaptam uel p̄scribā. Respondetur q̄ non. quia sine possessione p̄scriptio non procedit. possessione ciuili uel naturali simul. uel saltem ciuili non autem naturali tantū. si alius ciuilitate pos

sideret ut infra ostenditur large ponit. ut tam usucapionem triennii q̄ p̄scriptionem. x. uel. xx. an. xxx. uel. xl. uel etiam magis longeuam contineat. licet enim in uera et propria significatione p̄scriptio ad immobilia. usucapio uero ad mobilia referatur. tamen legis latores promiscue utuntur istis uocabulis referendo communiter ad mobilia et immobilia. ut. ff. de usuca. quasi per totum. ti. et maxime in. l. in. et ibi plene nō. Non procedit. i. non inchoatur. licet aliquando inchoata mediante possessione continuetur etiam sine possessione. ut infra dicitur. ¶ Sed opponitur et uidetur q̄ p̄scriptio sine possessione procedat certum est enim q̄ in corporalia non possidentur. ut. ff. de acqui. pos. l. in prin. et de acqui. re. do. l. seruus. §. in corporales. et de usuca. l. sequitur. §. si uiam. et tamen p̄scribunt aliquando spacio. x. uel. xx. an. aliquādo spacio temporis cuius nō extat memoria ut. e. de serui. et aqua. l. i. et. ii. et d. p̄scrip. long. tem. l. ult. et. ff. si serui. uen. l. si quis diuturno. et de aqua plu. ar. l. i. §. deniq; et. l. ii. in prin. cum similibus. Sed dic q̄ in corporalibus est quedam quasi possessio que illud operatur q̄ operatur uera possessio circa corporalia q̄ patet. certum est q̄ interdictū uti pos. non datur alii q̄ possidenti. u. ff. uti pos. l. i. §. in interdictum. et tamen sicut datur interdictum pro tuenda uera pos. rei corporalis immobilis ita datur pro tuenda quasi possessione rerum incorporearum que de numero immobilium reputantur. ut. ff. de seruitu. uen. l. sicut. §. aristo et uti pos. l. si sicut ergo in corporalibus non procedit sine uera possessione. ita in incorporalibus non procedit sine quasi possessione per q̄ ostenditur hanc regulam in omni genere ueram esse. ¶ Item opponitur et uidetur p̄scriptionem sine possessione procedere. constat enim hereditatem iacentem non possideri. ut. ff. si quis ex test. l. esse ius sue. l. i. §. sceuola. et tamen usucapitur. ut. ff. de usuca. l. cepta. et. l. nunq; §. uacuum. et. l. iusto. §. nōdū adite. Item constat tignum et cunctum domui uon possideri ut. ff. de usuca. l. eū

qui et de acq. pol. l. qui uniuersas in prin.  
 et tamen usucapitur si tempore iunctio  
 nis pauci dies supererant ad usucapionem  
 complendam. ut ff. de usuca. l. rerum mix  
 tura. §. labeo. Sed dicendum est qd sine  
 possessione non potest inchoari. et ita lo  
 quitur regula aliquando mediante posses  
 sione. et ita loquuntur contraria. Sed con  
 tra hanc solutionem est ualde. ff. de usu  
 cap. l. naturaliter. ubi dicitur qd perdita  
 possessione interruptitur usucapio et et  
 us effectus. ergo non continuatur sine  
 possessione sed dici posset qd illud habet  
 locum quando interuenit interruptio na  
 turalis qua mediante possessor possessio  
 ne priuatur qd michi uidetur quia in casu  
 bus supradictis possessor possessione pri  
 uatur. Sed quandoq; inungit tignu do  
 mu. ut. l. qui uniuersas et. l. eum qui. Itē  
 quādoq; moritur quia mors omnia soluit  
 ut in auten. de nupc. §. deinceps. et prop  
 terea supra dicta non uidentur procede  
 re. Sed dici potest qd hic priuatur natuā  
 liter possessor possessione actu et habitu  
 et ideo interruptitur usucapio. et in pre  
 dictis autem casibus. i. quando inungit  
 et quando moritur priuatur actu tantū.  
 et non habitu. ¶ Sed certe immo si mo  
 ritur priuabitur actu et habitu qd mors  
 omnia soluit. Sed dicas qd heredem qui ē  
 in eadem persona fictione iuris. ut. ff. de  
 usuca. l. heres. et in auten. de iure iuran  
 amon. presti. est apta immediate cōtinu  
 an si non fuerit apprehensa per alium. naq;  
 si per alium apprehenderetur impediret  
 continuatio possessionis defuncti in p̄sōa  
 beredis. ut. ff. de acq. pol. l. pomp. §. q  
 situm et de usuca. l. possessio testatoris.  
 et ideo si non fuerit apprehensa per aliū  
 et inapta sit immediate cōtinuari pro cō  
 tinuata debet haberi. ar. ff. de testa. l. si  
 filius. et in auten. uel ex actione instante  
 dotis prime uel secunde. circa prin. et est  
 ratio quare usuca. cōtinuatur possessori  
 defuncto ut in. l. prealle. et patet. ff. qui  
 ex cā. ma. l. cum miles circa prin. et p̄ be  
 red. l. ii. §. filium. ¶ Item opponitur qd  
 constat captum ab hostibus nichil possi  
 dere cum ab alio possideatur. ff. de acq. i  
 ren. pol. l. cum heredes §. in his et tamē

usucapit. ut. ff. de usuca. l. iusto. §. ulto.  
 Sed dicendum est qd non usucapiat p̄ se  
 quia non possidet per se tamen usuca. p̄  
 alium quē habebat in potestate tempore  
 quo captus fuit. unde si redeat postlimi  
 nio uidetur omni tempore potestate cō  
 tinuasse iuris fictione postliminii et eius  
 dē fictionis uirtute usucapionem cōtinu  
 asse et domium per usucapionē ques  
 uisse. sed ubi possideret per se et capitur  
 ab hostibus perdit possessio et licet pos  
 tea postliminio redeat fictio postliminii  
 non extenditur ad possessionem que in  
 facto consistit et consequenter nec ad u  
 sucapionem que solet ex possessione pro  
 cedere ut s̄ predicta probantur a parte.  
 ff. d. cap. ex postu. reuer. in libello. §. fra  
 tre et de usuca. l. si his qui pro emptore.  
 et ibi plene nō. et ar. qui exca. ma. l. scien  
 dum. et. l. deniq; et. l. nec utile. Item op  
 ponitur constat ignorantem possessionem  
 non querere cū animus de substātibz  
 que requiruntur in possessione querenda  
 ut. ff. de acq. pol. l. licet et cum prescri  
 bit. ut. ff. p̄ soluto. l. ii. §. celsus. Respon  
 deo et dico qd ignorans nunq; querit pos  
 sessionē per se et hoc simpliciter uerūm  
 est tamē bene potest ignorans querere  
 ministerio filii uel serui quos habet in po  
 testate et ignorans usucapere. ut in. l. p̄  
 alle. Item per pcuratorē querere potest  
 possessionem ignorans sed non usucape  
 re nisi preterq; uenit in notitiam domini  
 ut. e. de acq. pol. l. i. et. ff. d. acq. po.  
 l. i. §. per procuratorem. per negotiorum  
 uero gestoram qui caret mandato quere  
 ret possessionem et usucaperet demū po  
 testati habitationem. ut. ff. de acq. pol.  
 l. comunis. §. procurator et de nego. ges.  
 l. si ego. ¶ Modo querendū est que pos  
 sessio sit necessaria ad p̄scriptionē ut  
 civilis tātū. uel naturalis tātū. uel utraq;  
 simul. Ad cuius declarationem. primo ē  
 querendum utrum sint due possessiones  
 differētes specie uel una tantū que diuer  
 sificetur per accedentia. Io. dixit qd due  
 sunt possessiones specie differentes. una  
 civilis. altera naturalis. Azo una tantum  
 l. naturalis. que diuersificatur per acce  
 dentia. Et glosatores iuris civilis in e.

teneat opinionem Azonis in ff. no. max  
ime in titulo de acquiren. pos. tenent op  
inionem Io. pro Io. argui et ostendi po  
test qd sit duplex possessio dicitur enim  
in l. qd si possidens fundum naturaliter  
civiliter egrediatur de fundo. et peregre  
uadat. qd si ego existente extra fundum  
alius ingrediatur fundum. ingrediens habet  
possessioem ut ff. de acquir. pos. l. cla. pos  
sidere. §. quid ad mundinas. cum igitur im  
possibile sit duos eandem rem eadem specie  
possessioem in solidum possidere ut in eo.  
tri. l. iii. §. e contrario et de preda. l. duo.  
manifestum est qd due sunt possessiois  
species. Item argui potest ex eodem. §. qui  
dicit qd ingressus fundum potest reuersum  
non admissum possidere ut et clam. sed uo  
lentia et clausula definitas due sunt qua  
litates contrarie ergo coherere non pos  
sunt eidem subiecto. ut ff. pro suo. l. an  
cillam. et pro empt. l. ii. §. ult. si coherere  
dixeris. sequitur qd diuerse sint substā  
tie siue species possessioem. ¶ Preterea  
dicitur ff. de iur. et iur. ar. l. i. §. dicitur.  
qd datur interdictum ei qui possidet natu  
raliter tantum. Item qui possidet civiliter  
tantum. quilibet enim illarum possessioem  
ut ibi dicitur. sufficit ad interdictum un  
um. cum igitur interdictum unde ui. non de  
tur nisi ratione possessioem ut in l. i. §.  
interdictum. hic. ff. unde ui. manifestum est  
qd quilibet illarum est uera una species pos  
sessioem per se. Item ibidem dicitur qd na  
turalis possessio et pro suo ad interdum  
pertinet cum igitur copula cadat inter di  
uerfa manifestum est qd specie differant na  
turalis possessio et pro suo. qritur cum idem  
sit pro suo possidere et civiliter posside  
re omnes opinionem. apparet ulterius qd  
civilis et naturalis possessio sunt due pos  
sessioem specie differentes. Item interdum  
unde ui. datur proprietario et usufruc  
tuario. ut ff. de iur. et iur. ar. l. ii. §. unde  
ui. Vterque ergo possidet. quia aliter in  
terdictum non haberet ut in eo. tri. l. ii. §.  
interdictum. hic. et. §. dicitur in fi. cum igit  
tur non possint in solidum eodem genere pos  
sessioem possidere. 2. usufructuarius pos  
sideoem naturaliter. et. l. possessio. ff. de ac  
quir. pos. certum est qd proprietario eodem

genere possessioem non possidet quo usu  
fructuarius ut. e. §. e contrario. quare cum  
possideoem civiliter apparet qd civilis et na  
turalis possessio sunt due possessioem  
specie differentes. Item si ponam proprie  
tarium et usufructuarium esse extra fundum  
et extra fundi conspectum haberet ambo  
eandem naturaliter et civiliter. Item si in fun  
do abo haberet eandem naturaliter et sic eadem  
qualitas possessioem seet apud duos in soli  
dum qd etiam Azon. negat posse contingere.  
Necesse ergo habes ponere possessioem  
plures specie differentes quibus eadem spe  
cies uel diuerse habet qualitates. preterea  
due possidendi qualitates contrarie in ea  
dem substantia possessioem cum curre non possunt  
ut ostensum est. Sed civiliter possidere et  
naturaliter profunt qualitates contrarie  
possidendi. sed in ea qd comuniter dicitur so  
lent ut ff. de preda. l. ii. et uti pos. l. si duo  
in prin. non ergo concurrunt in eandem sub  
stantia. si ergo non est eadem substantia et ci  
uile. manifestum est qd non sunt eiusdem spe  
ciei qd esse idem in specie. est esse idem in sub  
stantia et natura. Preterea quecumque sunt  
eiusdem speciei produunt eundem effectum. er  
go ad destructionem consequentis que non  
produunt eundem effectum non sunt eius  
dem speciei quasi cum civilis et naturalis pos  
sessioem eundem effectum non producat. quia ex  
civilis procedit usucapio ex naturali non ut ff. de  
acquir. re. do. l. acquiritur. §. ult. manifest  
um est qd civilis et naturalis possessioem sunt  
possessioem specie differentes. ¶ Preterea di  
citur in l. sicut nulla possessio acquiritur  
sine animo et corpore. ita nulla admittitur  
nisi in qua utrumque in contrarium actum est.  
ut ff. de acquir. pos. l. queadmodum cum igit  
tur hic signum uulla per diuersis in natura uidea  
tur negare. Sequitur qd omnes possessioem  
non sunt eiusdem nature quare nec eiusdem  
speciei. ¶ Preterea dicitur i. l. pupillus. ff.  
de acquir. re. do. qd pupillus sine tutoris au  
toritate non potest alienare et illa possessioem  
onem que est naturalis. Innuit ergo in hoc  
quod dicit etiam qd non est eiusdem nature naturalis et  
civilis. ergo nec eiusdem speciei. ¶ Prete  
rea contra Azonem est qd civilis et naturalis non  
uidentur ponere differentias accidentales.  
sicut etiam iusta et iniusta. et hic patet ff



de acqui. pos. l. i. §. e contrario. nā ibi in  
secundo respōso ponit̄ unum posse posside  
re civiliter. et aliū nāliter et tertio respō  
so. dicitur non posse unū possidere iuste  
et alium iniuste. per qd̄ apparet qd̄ civilis  
et iusta. Itē nālis et iniusta non solū non  
sūt idem imo nec equipollēt. ergo nec po  
nunt drās accidētales sicut iusta et inius  
ta. Si nō accidētales. ergo sbāles. ex quo  
sequit̄ qd̄ si diuersificant̄ in spē cum esse  
idem in specie sit esse idē in sbā et natu  
ra. ut de crimine s. co. ¶ Preterea cōtra  
Azone est. ff. de acqui. pos. l. iii. §. nerua  
filius ubi dicit̄ me possidere rē mobilem  
hactenus q̄tenus possē nāncisci naturalē  
possessionem si possideo et nichilominus  
postea nancitor naturalē. ergo patet pri  
mo me habuisse aliam distinctā a natura  
li. ex quo sequitur manifeste qd̄ due sunt  
quarū nulla est altera. pro opinione autē  
Azone. s. una sit tantum q̄ diuersificēt̄  
per accidentia. arguitur sic. Primo qui a  
rubrica dicit de acqui. pos. in. ff. Item  
in. e. dicit d̄ acqui. et retr. innuit ergo qd̄  
una est uera possessio. t̄ per consequens  
una species sicut Azo dicebat aliter eiz  
non singulariter sed pluraliter loquerēt̄  
et confirmatur ista ratio per textum in  
prin. l. i. ff. de acqui. pos. l. i. ubi dicit̄ qd̄  
possessio appellata est quasi pedum posi  
tio. et singularis locutio uno solo supposi  
to contenta est. ergo. 2o. Preterea p̄ azo  
ne dicitur in. l. qd̄ si aliquis exeat de fū  
do omni desinēdi possidere perdit omnē  
possessionem. uidetur qd̄ una sit substan  
tia possessionis cui diuersē inhereant qua  
litates. sicut Azo dicebat ut de acqui.  
pos. l. i. §. in amittenda. et. l. si quis.  
§. d̄. ¶ Preterea autē i una est species  
possessionis tantum. aut plures si una azo  
habet propositum si plures tunc unus po  
test habere unam. alius aliam. et sic cōtin  
git qd̄ eadem res sit a diuersis simul et se  
mel in solidum possessa qd̄ est contra. l. iii.  
§. ex contrario de acqui. pos. Item sequē  
retur qd̄ ex qualibet specie p̄cederet usu  
capio et sic et sequeretur duos in solidū  
dominiū querere qd̄ est contra. le. sint  
certo. §. duobus. ff. comō. Preterea pro  
Azone est. §. qui ad mundinas in fi. si be

9  
ne inspicatur. nam scdm̄ uerba textus p̄  
uolentiam superuentētem remouetur cl  
am destinata. s. precedens quare contra  
rie qualitates. et illud cōtingit. ideo quia  
due contrarie qualitates non cōpaciunt̄  
se circa eandem possessionē ut dictū est  
si enim essent possessiones diuersē prima  
q̄alitas. i. clā destinatas contra unam. i.  
naturalem. scda uolentia contra aliam. i.  
civilē reprehenderēt̄ et per hoc pactū  
tur se simul. nec una per aliam tolleretur  
Sed intelligendo textū sicut in prin. glo.  
intelligitur non procedit. et preterea per  
azonem est iusta uel iniusta sunt drē acci  
dentales possessionis scdm̄ omnes nō sub  
stantiales. sed iusta dicitur civilis iniusta  
dicit̄ naturalis. ff. uti pos. l. si duo in pri.  
ergo et ultimo sequitur qd̄ civilis et natu  
ralis non ponit drās sbāles sed accidēta  
les solūmodo. sic non sunt species diffe  
rentes. Preterea pro azone est quia nul  
la possessio sine animo perditur. ut. ff. d̄  
pos. l. que admodū et de reg. iuris. l. fere  
quibuscuncq̄. Sed constat unam solā pos  
sessionem ab absente retineri scdm̄ oēs.  
una sola possessio et nulla perditur. quia  
in nulla est animus perdendi necessario se  
quitur unam solam esse. Preterea p̄ azo  
ne est quia quecuncq̄ habēt eandē diffini  
tionem sunt eadem in substantia. Sed  
naturalis et civilis eandem habent diffini  
tionem. et scd̄ 3o. ut nō. ff. de acqui. po.  
l. i. in prin. ergo civilis et naturalis sunt  
eadem in substantia. ergo et in specie.  
Sed ad istud dici potest qd̄ describuntur  
simul respectu cuiusdam terti in quo  
conueniunt et ideo non sequitur qd̄ sint  
idem in substantia sicut nec sequitur hō  
et asinus est animal. ego homo est asinus.  
sunt idem in substantia. Solutio tutius  
et probabile est tenere opinionem Io. q̄  
textus ponit civilē et naturalē possesi  
ones et duas species coequas. ff. pro he  
rede. l. iii. §. qd̄ uulgo. et confirmatur in  
dicta. l. iii. §. nerua filius. ff. de acqui. po.  
Et ad argumenta contraria facile est re  
spondere si quis diligēt̄ inspiceret. Di  
co igitur reassumendo questionē p̄missā  
quia ad prescriptionem est necessaria ci  
uile et naturalis possessio. uel saltim civilis

sola fide naturalis. nam q̄ sufficiat ciuilem  
sola probatur. q̄. l. cauetur q̄ ables que  
constat solam ciuilem possessionem aio  
retinere possidet quantū ad hoc ut usuca  
piō continuetur. ut. ff. de furtis. l. serui  
et filii. §. ult. et de diuer. temp. prescrip.  
l. in accessione de acqui. pos. l. i. §. per ser  
uū qui in fuga. ¶ Item q̄ naturalis sola  
non sufficiat ad prescriptionem probat̄  
primo per textum. ff. de acqui. re. do. l.  
acquiruntur. §. ult. et ad exhiben. l. celsus. §.  
iul. d. acqui. pos. l. i. §. penul. Item proba  
tur per ar. necessarium cui non potest co  
mo le responderi si nō is qui ciuiliter tā  
tum possidet et usucapit qd̄ est uerum  
ut dicto. §. per seruū qui in fuga et deā  
l. serui et filii. §. ult. abesset uel presens  
esset et prescriptionem continuaret seq̄  
retur q̄ si ex naturali possessione sola p  
cederet prescriptio q̄ si eodem tēpore  
naturaliter possideret et bōa fide q̄ duo  
quererent insolidum dominiū eiusdē rei  
eodem tempore q̄ non est de iure possi  
bile ut. ff. como. l. sint certo §. si duobus  
uehiculum de castren. pecu. hereditate. §.  
pater et de regu. iur. l. qd̄ contra. §. uni  
duo. ¶ Sed potest instari q̄ scdm̄ hoc  
nunq̄ prescriptio contra absentem proce  
deret quia contra possidentem prescrip  
tio non currit. e. de prescrip. xxx. an. l. ii.  
Item tunc non est modus perdende pos  
sessionis ut. ff. quibus mo. usulf. l. si mu  
lieri. ergo cōtra absentem ciuilem posses  
sionem animo retinentem nunq̄ procedit  
prescriptio. Fateor q̄ cōtra ciuiliter pos  
sidentem prescriptio non procedit. Itē  
fateor q̄ tempore tantū non est modus  
perdende possessionis. tamen iure cauet̄  
q̄ tempore est modus inducendi obliuio  
nem et obliuio est modus inducendi dis  
positionem animi dispositio non est mo  
dus perdende possessionis. ut legitur et  
nō. ff. de usuca. l. furtum. §. fundi. Et p̄  
terea dico q̄ si ciuiliter possidens neglex  
erit naturalem possessionem per x. an. uel  
ultra q̄ illa negligentia circa possessionē  
naturalem priuat eundem possessione ci  
uilem sicut alias cauetur in iure q̄ negligē  
tia cōm. ssa in adipiscenda uel recuperan  
da possessionē naturalem inducit admissi

onem ciuilem. ut. ff. de acqui. pos. l. suo.  
§. si forte. dico ergo q̄ q̄ diu absens reti  
net ciuilem possessionem non inchoatur  
prescriptio duplici ratione. Prima quia  
contra possidentem ciuiliter non prescri  
bitur ut dicta. l. ii. e. de prescrip. xxx.  
an. Secūda ratio est quia qui ciuiliter pos  
sidet prescribit. ergo alius non prescribit  
eodem tempore ne plures simul insolidū  
quererent ut dictum est. Sed ex quo iu  
ris presumptione possessionē ciuilem per  
diderit per obliuionē semp̄ animi dispo  
sitionem que ex obliuione procedit post  
absentiam longi temporis ex nunc inchoa  
tur prescriptio contra eum et hoc uolue  
runt glosatores iuris ciuilem aliquantū de  
cere licet non piene. e. de seruis fugi. l. i.  
p̄ qd̄ patet q̄ ad prescriptionē est neces  
saria ciuilem et naturalis possessio simul.  
uel ciuilem sola. naturalis autem sola non  
sufficeret eo casu quo poneremus alium  
ciuiliter possidere ut. s. ostensum est.  
D. nus.

**P**eccatum non remittitur  
nisi restituatur ablatum.

¶ Si rem meam surripuisti uel uolenter ab  
stulisti uel aliud a me extorsisti per usu  
rariam prauitatem. non remittitur tibi  
peccatum. et consequenter nec pena pec  
cati nisi restituas rem ablatam et hoc in  
tēdit hic regula et probatur. s. de usuris  
c. cum tu. et de censibus. c. ii. ¶ Nisi po  
nit sicut. i. c. prox. ff. de uen. in pos. mit.  
l. extraneo et de feris si feratis et de  
custo. re. l. ii. §. si. Aliquando autam repi  
tur q̄ negat seu priuat ut. e. de transa.  
l. iii. et. ff. de reg. iur. l. quo tutela in pri  
et ideo dicendum uidetur q̄ ubi p̄cedit  
oratio negatiua dictioni si ponit. ut deā  
l. extraneo. et. l. si feratis. et. l. ii. §. ult.  
et de aur. et argen. le. l. ticia. ii. responsō.  
de ali. le. l. stichum. §. ticia et in hoc. c. et  
se. sed ubi procedit affirmatiua tunc ne  
gat seu priuat. ut dicta. l. quo tutela in  
priu. ff. e. de diuer. prescrip. l. accessione  
§. ult. et ad turpil. l. i. §. p̄t. et de iure  
fici. l. iii. §. multoz. et. §. ultimo. non pos  
sunt. ¶ Sed contra hoc uidetur. ff. de

reg. iur. l. nemo ex his in prin. priuat et non ponit. et tamen negatiua precedit. Sed illa negatiua equipollet affirmatiue et ideo dictio nisi priuat sicut ubi uera affirmatiua precedit. ¶ Item contra predictam solutionem uidetur. ff. de manu testa. l. titio. §. ulto. ubi uidetur procedere negatiua. et tamen dictio nisi non ponit sed ibi negatiua non precessit sed secuta fuit. et ideo non uidetur habuisse animum concedendi libertate. sed potius impediendi. et propter illam presumptione animi impediendi impeditur datio libertatis ar. ff. de adimen. le. l. legata inutiliter et de condi. et demo. l. cum tale. §. ultimo. ¶ Restituatur ergo a contrario si restituatur ablatum remittitur peccatum. cum ar. a contrario sensu sumptum sit lex. ut. ff. de testibus. l. ex eo. et de testa. l. qui testamento. §. mulier. Et cum sublata causa finali alicuius rei tollatur effectus. ut. ff. de dolo. l. ii. §. ult. l. et eleganter in prin. et de excep. rei iudi. l. ii. et de adimen. le. l. alupne. §. ab heredibus. et de preben. et digni. c. si pauper clericus. l. vi. cum ergo delictum sit causa finalis pene imponende qd patet. quia ubi non est delictum non debet esse pena. ff. de x. sig. l. aliud. §. inter multam. et de penis. et. l. sancimus. bene sequitur qd restituito ablato. et sic reducta causa ad non causa remittitur peccatum. Sed contra hoc aperte. ff. de furtis. l. qui ea mente. et u. borap. l. p. tibi restituta re sublata et uiolenter ablata non remittitur peccati pena. Sed illud scdm rigorem iuris civilis secus autem de egrate iuris canonici qd diuinum imitatur. ¶ Queri autem solet si fur uel raptor uel usurarius habet facultate rei restituende etia si fiat eius remissio absq. eo qd restituat rem. an intelligatur a peccato absolutus et quidam dicunt qd sic absolutus. quia soluere et consequi remissionem eius qd erat soluendum paria sunt. ff. de re iudi. l. iii. §. soluisse. et. l. autez dies. et quia satisfactum accipimus per eum modum quem creditor acceptauerit. ut ff. de acti. si rem. §. satisfactum autem. quibus mo. pig. uel ipo. sol. l. item liberatur in prin. ¶ Alii dicunt qd non libera-

tur quis uerbis regule inherendum est in dubio cum de peccato agatur. Restituere autem est rem in primo statu reponere ut. ff. de usuris. l. uideamus. §. infamia et nequid in loco publico. l. ii. §. ut restituas inquit. et de x. bo. sig. le. cum pretor et. l. plus est in restitutione. 2. l. restituere. ¶ Non absurdum tamen dici potest qd si res erat restituiti parata per iunxit ac si res esset restituta et postea per eum cui restituito facta fuit dicitur sit restituenti. ar. ff. de donati. inter uir. et uxo. l. iii. §. sed si debitorem et. §. ult. et de iure do. l. uir ab eo. et. ff. si cer. pe. l. singularia circa finem. et de soluti. l. pecunia et de rei uen. l. hoc si res. alias non potest intelligi proprie facta restituito. cum quantum ad propria significationem uerborum. aliud sit remittere. aliud restituere. ut dictum est sed si non habeat facultatem rei restituende tunc esset sibi impossibilis restituito. et tunc sine restituito absoluetur. quia nemo potest ad impossibile obligari. ut. i. e. c. nemo potest. ff. de reg. iur. l. impossibiliu. et quia ipsa non habendi necessitatem excusari. ut ff. mun. et ho. l. circa. §. in opes. ¶ Licet forte scdm rigorem iuris civilis non est excusatus quia naturalis impossibilitas non persone difficultas debitorem excusat ut. ff. de uerbo. ob. l. cotinuuus. §. illud Sed michi uidetur qd etiam sine rigore iuris civilis posset excusari. multum enim refert utrum sit in obligatione dacio uel factum. nam sicut in obligatione dacio difficultas persone non excusat debitorem ut in. §. illud. ¶ Sed ubi est in obligatione factum persone casus contingens in persona debitorem excusat siue factum debeat ex contractu siue ex promissione in iudicio facta. ¶ De contractu patet ff. ad. l. ro. de iac. l. ult. §. penult. ¶ De iudicio si quis cauti. l. si is. ¶ Verum est quia glossatores iuris civilis distinguunt inter iudicia et contractus. et nichil est eadem et inter utrosq. quantum ad hoc ut in. l. preallegata ergo rem restituere. sit factum sicut in rem tradere. ut. ff. de uerbo. obli. l. ubi autem non apparet. §. qui id. et. l. stipulationes. §. idem puto.

sequiturq; impedimentum superueniens in personam debitoris q; restitutionem impossibilem facit debitorem excusatum si culpa precesserit casum. quia tunc non excusatur propter casum. ut ff. de sol. ma. l. etiam. §. licet. ¶ Item nisi delinqueret sub spe uenie consequende quia tunc uideatur culpa casum precedere. et ideo excusari non debet. ar. ff. de damp. infec. l. fluminum. §. item apud. et. §. seruus. et de actio. et ob. l. i. is quoq; et comodati. l. in rebus. §. quod autem. ¶ Idem.

**P**eccati uenia non datur nisi correcto.

¶ Hec regula concordat cum proxima precedenti. quia sicut in precedenti non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum ita et hic non remittitur peccatum nec peccati pena nisi interueniat mentalis correctio. i. animi penitentia et cordis contritio. His enim interuenientibus datur peccati uenia. ¶ Sed queritur de iure canonico propter solam penitentiam. i. cordis contritionem datur peccati uenia et non de iure civili ut ff. de edi. edic. l. qd sit fugitiuus et de furtis. l. qui ea mente cum simili. ¶ Responso est aperta. quia ea que facilius ligantur facilius dissoluntur seu que facilius dissoluntur seu que facilius ligantur facilius dissoluntur ut ff. eo. l. nichil tam naturale et. l. fere et de solut. l. put q; et de resin. uen. l. emptio. Constat autem q; iure diuino facilius quis ligatur quia e sola mentis cogitatione si modo fuerit huius propositi q; actione data id qd cogitauerit commissurus sit ut ff. de uerbo. sig. l. fugitiuus. et ideo per contrariam animi penitentiam et cordis contritionem consequitur remissionem peccati et pene pro peccato imponende. ¶ Iure autem civili per solam animi cogitationem ad actum non procedentem penam non meretur. ut de fugitiuus et de penis. l. cogitationes. et ideo sola cordis contritione uenia non consequitur. ¶ Correcto. i. penitenti et cordis contritionem habenti. correctio enim triplex reperitur. una uerbali. alia realis. tertio mentalis. tamen nec uerbali

nec realis prodesse nisi mentalis interueniat quod ad deum cum ad cor tantum respiciat deus et quantum ad peccati commisionem et quantum ad commisi remissionem consequendam. ¶ Iura uero civilia quantum ad commisionem considerant factum concurrere cum animo et non factum tantum sine animo. quia uoluntas et propositum maleficia distinguunt. ut ff. de iniuri. l. qui in iurie et de sic. l. infans. et. l. diuus nec animum sine facto ut dicta. l. fugitiuus et. l. cogitationis. ¶ Idem.

**N**emo potest ad impossibile obligari.

¶ Si promitto alicui dare quod est impossibile de natura dari ut solem lunam et stellas non obligor ut ff. de xbo. ob. l. si stipuler. ii. respō. ¶ Item si promitto facere id quod est impossibile de natura fieri ut celum digito tangere uel celum ascendere ut dicta. l. stipuler. i. respon. ¶ Item etiam si promitto id quod est impossibile de facto ut montes alpium ultra mare deferre ar. ff. de testatu. li. l. cum heres. §. i. ¶ Item si stipulor id quod est impossibile de iure ut rem sacram michi dari. ut in sti. d. xbo. ob. in prin. et ff. de xbo. ob. l. inter stipulantem. §. sacram. et. l. stipuler. §. item q; leges. ¶ Intendit ergo regula dicere q; nemo potest obligari ad id quod de natura de facto uel de iure est impossibile et hoc in contractibus. idem in ultimis uoluntatibus. quia nec auctoritas ultime uoluntatis que excedit auctoritatem contractuum ut ff. e. l. in testamētis potest ad impossibile aliquo modo predictis modis obligari. ar. ff. de le. l. i. si quis inq; lmos. §. ult. et. l. seruo alieno. §. ult. et. l. aput iuli. §. constat et de condic. insti. q; dam et. l. filius et. l. que sub conditione. ¶ Et idem in sententiis et preceptis. nam nec auctoritas sententie nec precepti potest aliquem ad impossibile obligare ut ff. que sententie sine ap. re. l. ult. i. et. iii. respon. ¶ Item in confessionibus quia confessio continens impossibile de natura de facto uel de iure non est obligatoria. ut ff. de inter. acti. l. confessionibus. §. in totum. 2. ad. l. acquil. l. inde neratius. §. ult.

**N**am quid autē legis auctoritas potest ad impossibile obligare. Dicendum est quod non quia lex debet esse possibilis et honesta. alias pro non lege est habenda. ut in cuncta posita in prin. decretor. ¶ Est ergo effectus istius regule generalis. videlicet licet ut nec auctoritate contractus. uel ultime uoluntatis nec sententie. nec precepti. nec confessionis. nec legis quod possit aliquis ad impossibile obligari saltem civiliter. Quia huius obligationis effectus per canones et per leges improbat ut hic et ff. e. l. impossibilitū. ¶ An autem saltem naturaliter obligetur ex uigore contractus uel ultime uoluntatis impossibilitatem continentis quod prima facie uidetur quia consensus adest ergo naturalem obligationem parit cum nascatur ex conventionione seu consensu. ut ff. e. l. cum amplius. §. is nā debet et de soluti. Stichū. §. naturaliter. ¶ Econtra uidetur michi quod naturaliter etiā non obligatur. Primo quia consentire non uidetur super re impossibile scienter contrahendo uel disponendo ut ff. de acti. et obliga. l. non solum. ¶ Secundo quia si ignoranter contrahat alias disponat credens possibilem que erat impossibilis uidetur error adesse. igitur et consensus abesse. ut ff. de iure. o. iu. l. si per errorem. et ff. de iudi. l. ii. et de aqua plu. ar. l. si heremita et. e. d. iure et fac. igno. l. cum testamentū. et. l. nō id circo. ergo deficiente consensu non contrahitur obligatio naturalis que solet ex consensu procedere. Item quia in regula iuris impossibile nulla est obligatio posita. ff. e. ponitur signum uniuersale negatiuū et positio quod ponentur indefinita equipollet uniuersalium in qualibet specie uniuersalium quibus impediende sit eadem ratio ut ff. de le. ii. l. si pluribus in prin. et. l. si ita relictum et dictū est s. in glo. rubricae. Sed opponitur et uidetur quod quis possit ad impossibile obligari. et quod impossibilitas non reddat obligationem inutilem. Sed reddit eandem presentem puram et utilem ff. de condic. insti. l. i. et de condic. et demo. l. obtinuit eum si. ¶ Sed dicendum est quod aut impossibilitas adicitur in modum conventionis in contractibus uel disposi-

tionis in ultimis uoluntatibus aut in modum conditionis. Si in modum conventionis uel dispositionis. uerbi gratia quia promitto uel lego rem quod impossibilitas impedit omnem speciem obligationis contracti. et ita loquitur regula hic et ff. e. ti. l. impossibile. et de uerbo. ob. l. si stipuler. l. ii. iii. et. iii. responso. ¶ Sed in modum conditionis. uerbi gratia quia promitto uel lego si celum ascendas uel digito tangas et tunc aut ista conditio impossibilis ponitur in contractibus aut in ultimis uoluntatibus. ¶ Si in contractibus aut affirmatiue negatiue. si affirmatiue ut quia promitto si celum digito tangas reddit contractum inutilem. Si negatiue ut quia promitto si celum digito nō tangas ualet contractus. et quia affirmatiue est impossibile ideo negatiua. quia eius contraria est possibilis et necessaria facit contractum de presenti naturalem et obligationem parit ut ff. de uerbo. ob. l. impossibile conditio. et ita debet intelligi ff. actio. et ob. l. non solum. Et patet aperte insti. de inutili. stip. §. sed impossibile. Sed in ultimis uoluntatibus siquidem negatiua idem quod in contractibus. Si affirmatiua aut erat omni tempore impossibile aut a principio impossibile. ¶ Primo casu erat adiecta in persona honorati. i. eius cui aliquid in testamento ascriberetur et tunc habetur pro non adiecta et relictum ualet. ut patet in dicta. l. optinuit de condic. et demo. l. i. de conditione insti. et ibi nō. ¶ Si in persona honorati. i. eius cui onus prestationis in ultima uoluntate imponitur. ut damno heredem. x. dare. si celum digito tangat tunc reddit inutile. ut insti. de liberis. §. ult. ¶ Sed si erat ab initio possibilis et ex post facto deuenit ad impossibilitatem relictum et sola impossibilitas remouetur ut ff. de le. i. l. si michi et. §. si quid autē si in conventionione apponatur aliquid. et si id non fiat datur pena quā possibile est prestari an saltem obligatio contrahitur in pena. uerbi gratia promitto dare hominem mortuum et si non dederō promitto. x. nomine pene et homo postea moriatur ante morā. glo. latoris iuris civilis aliquādo determinat

et male q̄ pena cōmittitur per. l. de X. ob. l. in illa stipulatione si k̄tis alaquando d̄terminat et bene q̄ stipulatio nō cōmittatur ad panā ut de uerbo. ob. l. si homo mortuus et. l. in illa stipulatione. ubi nichil fac̄ ad propositū quia ibi incipit stipulatio penalis a precedenti conuentione et ideo si res sit interempta a prin. pena nō debet cōmitti quia rei impossibilis fuerat adiectio. **I**tem si moriat̄ post p̄missionem et ante morā nō cōmittitur pena quia interitu rei que in obligatione erat contingente an promissio ante promissionis moram expedit a pene promissione ut dicta. l. si homo mortuus et ibi nō. S̄z contrahanc determinationē uidetur. ff. de noxa. si ad libertatē. §. si quis nam et ibi seruus non erat in obligatione sed extimatio dampni ut. ff. de re tu. l. miles. §. x. et tamen eius interitu contigit liberatio sed ibi est in obligatione extimatio p̄pter delictum serui sicut ergo delictum morte serui delinquentis extinguitur ita et obligatio delictū occasiōe contracta.

**D**ynus.

**P**riuegium personale personam sequitur et extinguitur cū persona.

**P**otest poni exemplum huius regule in priuegio q̄ datur marito ut condentur ingtum facere potest deducto negeat. Nam personā mariti sequitur et cum persona mariti extinguitur. Et ideo heres mariti extraneus in solidū cōdempnatur non habita ratione ne egeat ut. ff. sol. ma. l. maritum. et. l. se. et de re tu. l. et si fideiussor. §. si maritus et in. l. sc̄dum. Idem in priuegio personali q̄ datur patri et patrono et militi ut cōdepnetur inquantū facere possunt. ut. ff. de re tu. l. sunt qui in d. et. l. patronus. et. l. item miles. et. l. miles quia personā sequitur et cum persona extinguitur ut. ff. de reg. iur. l. priuegia. et. l. in omnibus. et d̄ censibus. l. ena. §. ult. sed opponitur et uideatur priuegium personale cū persona non extingui sed ad successorem trāfire constat enim beneficium restitutionis q̄ datur minori personale esse q̄ sic probatur

omne beneficium reale prouentes ex persona rei principalis cōpetit fideiussori. Beneficium autē personale proueniens ex persona rei rei ad fideiussorē non extendit ut. ff. de excep. l. exceptiones que p̄sona in prin. et. §. rei uero sed beneficium restitutionis in integrū competens minori et non deceptio aduersarii. dolo nō cōpetit fideiussores eo casu quo creditor est habiturus regressum contra alium ut dicta. l. exceptiones que persone in fi. ut. ff. de mino. l. in cause. et. e. de fideiuss. mi. ut. l. i. et. n. ergo sequitur ipsum personale eē et tamen iure cauetur q̄ non extinguitur cum persona sed ad heredes transit. ut. ff. de in integrū resti. l. non solum. et de mino. l. minor ante. §. non solum interdū. et. e. de temp. i integ resti pete. et. l. ea que. ergo uidetur regula falsa. Idem in beneficio uel. q̄ competit mulieribus p̄ alius intercedentibus et quia ipsum personale et tamen cū persona non extinguitur sed ad heredes transit. ut. e. ad uelle. l. heredes. sed dicendum est q̄ aut persona est proxima et imediata causa beneficii personalis ut patet in marito patre patrono et milite de quibus superius dictum est. et tunc beneficium personale cū persona extinguitur ut hic. 2. ff. e. l. priuegium. et. l. in omnibus. aut persona non est proxima 2. imediata causa sed lesio ut est uidere in persona minoris qui in integrū restitui petit sibi enim licet non conceditur restō licet probet se minorez nisi probet de lesiōe. Vnde lesio est proxima causa restitutionis cum persona minoris ut probatur. ff. de iure mino. l. nā postea. §. si minor. et de mino. l. q̄ si minor. §. non semper. et. l. nō omnia. et tūc beneficium personale nō extinguitur cum persona. ut dicta. l. non solum. et. l. interdum. Racio autē predictoz̄ est aperta q̄ primo casu extincta persona extinguitur priuegiū. in sc̄da extincta persona non extinguitur causa finalis priuegiū cōcedendi 2. iō extinguitur priuegiū. in sc̄da persona extincta non extinguitur causa finalis. et ideo priuegiū non expirat iuxta regulam qua cauetur cessante causa finali cessat effectus. et nō cessante causa

**¶** Vi tacet consentire uidetur

**¶** Infallibiliter locum habet regula in illis q̄ contradicendo poterant impedire quod agebatur ut .s̄. de accu. c. ii. l. vi. Nam ibi poterant impedire ne ad inquisitionem p̄cederetur infamia non prece dente .et ideo si presens fuit et tacuit et non impediuit consensisse uidetur et propterea frustra .postea nititur infir mare idem in patre quo presente filius et ratur decurio .nam si non contradicit cō sentire uidetur .ut .ff. ad municip. l. quo tiens .et de decur. l. honores .§. pater Id in fideicommissore a tutore nominato qui patitur nomen suum scribi in actis et nō contradicit qđ uidetur consentire et p̄ sollemnem stipulationem se obligare .ut .ff. de fideiuss. tu. l. iiii. §. ult. idem in eo qui se presente rem suam patitur obliga ri et non contradicit quia consentire ui detur .ut .ff. de pigno. l. fideiussor §. pa ter Idem in ea filia qua presente et non contradicente cum cām contradicendi ha beret pater experitur de dote . quia consentire uidetur .ff. soluto matrimo. l. ii. §. uoluntatem Idem generaliter in quocunq̄ qui patitur alium experiri de iure ad se pertinente ut patet per plura exempla ut .ff. de re iudi. l. sepe **¶** Sed contra uidetur .ff. de fur. l. qui uas . §. uetare Sed ibi contradicendo forte non poterat impedire et ideo pro consentien te non habetur ut .ff. de le. ii. l. ticia . §. lu cia . et .ff. de pigno. act. l. gaus et ibi nō . et in .l. prealle . sepe de re iudi. **¶** Prete rea contra regulam uidetur aperte .ff. de reg. iu. l. iure autem et de arbitris l. si cū eti ubi presens non uidetur consentire li cet contradicendo poterat impedire . Sed dici potest q̄ aut agitur de preiudi cio generando presenti aut alteri extra personam presentis et tacentis Primo ea su habet locum regula scđo contraria si cut patet per simile in personā tutoris q̄ licet presens sit hīs que cum pupillo agū tur non uidetur propterea consentire nec auctoritatem prebere nisi expresse loquatur .ff. de auc. tu. l. i. in fi. et .l. ii. et

l. iii. Item contraria uidetur regula que immediate subicitur .is qui tacet 2ē sed solues ut ibi . Idem

**¶** S qui qui tacet non fatetur . sed nec utiq̄ negare uidetur

**¶** Duo dicit Primo q̄ ille qui tacet nō uidetur fateri Secundo q̄ ille qui tacet non uidetur negare Responso autem re gule est q̄ tacere est medium inter illa duo extrema et expressum consensum . et expresse contradictionem . huius au tem exemplum proprie colligitur .ff. de tribu. l. i. §. scientiam . nam ibi dominus expresse consentit contractibus scđm tenetur i solidum ut ibi ubi contradicit tenetur de peculio et deducit q̄ sibi de betur .ff. de p̄ca. si quis seruum . §. etiā et .l. quotiens . sed ubi tacet et non con sentit nec contradicit et eo sciente con trahitur . et eligē quedam media uia . ga tenetur tributo et concurrat una cū aliis creditoribus ut in prealle . l. i. §. scientiaz Sed uidetur hec regula directe cōtraria precedenti . et ideo solent aliqui dicere maxime .ff. de procur. l. filiulfa . & . mu tus quia ubi tractatur de aliquo obligan do taciturnitas non operatur consensū ut dicto . §. inutus et hoc fallit propter fauorem pu. in patre quo presente et ta cente filius creatur decurio ut . ff. ad municipa. l. ii. et de decur. l. honores . §. fi. Item fallit fauore pupilli in fideiussō re tutoris qui patitur nomen suum scri bi . ut .ff. de fideiuf. tu. l. iiii. et . §. ult. Sed ubi agitur de aliquo preiudicio uel exceptione qui tacet consentire uideē ut in regula precedenti . & . qui nulli non pos. l. super seruis de epis. et . cle. auten si seruus et .ff. de pig. l. fideiuss. §. pater tamen contra predictam solutionem est ff. de fur. l. qui uas . §. uetare ubi tracta tur de exceptione paranda et tamen qui tacet proinde haberetur ac si non cōsen tiret . Item ob. per eundem modū .ff. de le. ii. l. ticia . & . lucia . et de pig. ac. l. gaus **¶** Modo conuenientius circa scđm articu lum . i . ubi tractatur de exceptiōe paran

da uel per iudicio dicendum est sicut cauet  
ista regulaturis. l. q. qui tacet non uide  
tur consentire nec etiam contradicere  
quia tacere est medium inter consensum  
et contradictionem Sed aliquando illud  
medium fuerit effectum unū extremo  
rum aliquando alterius. nam si contradi  
cendo poterat impedire tunc tacite  
assimulatur conditioni. ut. l. gaus et. l.  
ticia. §. ticia et de re iudi. sepe Et hec ue  
ra sunt ubi non proprie inueniret effec  
tum dispositionis mediū ita q. distingua  
tur a dispositione cuiuslibet extremorū  
Sed ubi est inuenire tunc medium non  
trahitur ad extrema. i. tacere non trahi  
tur ad consensum uel contradictionem.  
sed quadam uia media disponitur ut pa  
tet in dicta. l. i. §. scientiam. ff. d. tribu.  
et h. caū pprie itelligit hec regula. 2. eius  
exemplum. Idem.

**I**nspicimus in obscuris qd est ue  
risimilius. uel quod plerunq. fieri  
consuevit.

**I**n hac regula continetur certitudo et  
declaratio eius quod est obscure platus  
quod percipitur dupliciter. Nam primo  
ex uerisimilitudine. Xobi gratia uendo tibi  
librū pro .x. et ego uenditor dico me  
sensisse de .x. libris turon. et tamē emp  
tor de .x. libris p. uesinoz sensisse te di  
cis. Dubitatur de qua pecunia uideatur  
actum. et dicitur q. primo inspicere de  
bemus id qd est uerisimilius. nam si libra  
ualeat .x. libras turonen. actum uideatur  
uerisimiliter de turonen. si .x. p. uesinoz  
tunc uideatur actum de p. uesinoz. Sed  
si cōmunis estimatio libre medium tene  
at ita q. nō apparebat cui esset pximior  
tunc sequimur consuetudinem regionis  
ut hic. et. ff. e. l. semp in stipul. onibus. et  
ad idē. ff. de re. du. l. i. et. l. utrum. §. que  
situm. et ad trebel. l. quotiens Item si le  
go tibi .x. et non apparet de qua pecunia  
senserim inspicimus quod est uerisimili  
us et ex uicinitate scripturarū preceden  
tium uel sequentium ut. ff. de le. i. si ser  
uus plurium. §. si. et de testa. l. heredes  
palam. §. sed et si notā. et de here. insti.

l. qui non militabat. §. lucio. **S**ed cōtra  
regulam ui letur. s. e. c. in obscuris ubi di  
cit q. in obscuris minimum est sequendum  
dicendum est q. illa secundū istam intel  
ligitur. quia sequimur quod est minimū  
in obscuris. i. ubi qd est uerisimilius non  
apparet ut ibi dixi Ordo igitur secundū  
intellectum scripturarem obscuritatem  
continentium hic seruandus uidetur. ga  
primo sequimur uoluntatem si de ea pot  
apparere ut. ff. de condi. et demon. l. pa  
ter in prin. et. §. conditionem et Xoba d.  
reb. du. l. in ambigua et. e. de libe. prete.  
l. iii. In secundo sequimur id quod est ue  
risimile ut hic et. ff. e. l. semp in stipula  
tionibus. et de re. du. l. cum in testamen  
et dele. i. l. cum res. ii. responso. Verifi  
militudo autem percipitur aliquando ex  
comparatione rerum adinucē uel ex cō  
paratione rei ad precium ut dictum est  
superius in exemplo. et. ff. de re. du. l. i.  
et. l. utrum. §. cum quidam Aliquando  
ex uicinitate scripturarum ut dicta. l. si  
seruus plurium in fi. aliquando ex digni  
tate personarum. ut. ff. de au. et ar. le. l.  
ticia. §. seta et de alimen. le. l. cum alimen  
ta. aliquando ex caritate et necessitate  
personarum ut dicta. l. si seruus. §. fi. ali  
quando ex consuetudine loquimur regio  
nis. aliquando ex consuetudine loquentis  
ut dicta. l. si seruus plurium et hic in fine  
istius regule Tertio ubi uerisimilius non  
apparet recurritur ad propriam signifi  
cationem uerborum. ut. ff. de le. iii. l. non  
aliter Quarto si uerborum significatio  
non est certa sequimur qd est minimum  
ut. s. e. in obscuris. et dele. i. l. si ita scrip  
tum et. l. apud iul. §. seto. et deleg. iii. l.  
minimis et. l. qui concubinam. §. cum ita  
Quinto si nō apparet qd sit minimum  
iudicatur nō ualere ut. ff. de re. iu. l. duo  
sunt tici et de re. du. l. si fuerit et. l. sigs  
de pluribus et de manu. te. l. cum ex plu  
ribus. Idem.

**S**i quis succedit in ius alterius eo iu  
re quo ille uti debet

**E**t de iure agendi et de iure excipien  
di loquitur regula. et probatur. ff. e. l. in



ius. §. plerunq et in successore uniuersali procedit per omnia proprie tam actiue q̄ passiue. Atque quia ius agendi qd̄ competebat defuncto siue erat reale siue personale siue mixtū siue in rem scriptum cōpetit heredi passiue quia ius agendi quod competebat cōtra defunctum cōpetit cōtra heredē ut insti. de perpet. et temp. circa prin. Item ius excipiendi quod competebat defuncto competit heredi et econtra quod competebat cōtra defunctum competit cōtra heredem et ideo ad regule declarationem et eorum que dicta sunt pro regula exponenda. Dicendum est q̄ quidam dicuntur successores uniuersales ut heredes bonorum possessoris et ex trebel. successores. Et isti appellantur proprie successores iuris quia in ius uniuersum quod defunctus habuit succedunt. ff. de heredi. insti. l. quotiens. §. heredes et colligitur de x̄bo. sig. l. michi. Quidam uero dicuntur successores singulares ut emptores singularium rerum et dotarii et legatarii et isti appellantur pprie successores in rem quia nō in ius uniuersum sed in ius singulare succedunt ut. ff. de eden. l. quedam. §. his autem et de iureiuran. l. etiā si in rem et quoz. le. l. i. §. illud tenendum. **H**is p̄missis dicendum est q̄ ius agendi quod competebat defuncto competit uniuersali successori et econtra quod compete bat contra defunctum competit contra heredem uniuersalem successorem. Item ius excipiendi quod compete bat contra defunctum competit In singulari autem successore dicendum est q̄ ius excipiendi transit ipso iure in singularem successorem ut. ff. de contraben. emp. l. dolea. §. cum et de iureiura. l. etiā si in rem et de here. uen. l. emptori et de excep. rei uen. l. siante. §. iul. et. l. si mater. §. item iul. et de regu. iuris. l. inuitus §. plerunq. Item contra singularem successorem sunt ipso iure ut. ff. cōi. di. l. in hoc iudicium. §. si inter socios et p̄ socio l. idemq̄ in fi. et de pigno. l. si superatus in fi. et de excep. rei iudi. l. exceptio et hoc est intelligendum de iure excipiendi coherete rei. In iure autem excipiendi p̄

sone distinguitur quia si successor singularis habeat titulum lucratiuum uel quasi obstat. s̄. ibi exceptio que obstat actori. Sed si habeat titulum lucratiuum tunc non obstat nisi uteretur accessione ex persona actoris ut. ff. de excep. l. si in rem legatam et de doli excep. l. apud celsum. §. de auctoris et. §. si cum ltima et §. si quis autem et §. auctoris. Ius autem agendi in re personale non transit ad singularem successorem sine cessione ut. ff. de pecul. l. quis ergo in fi. et usufruct. quemadmodum caueatur. l. omnes autez casus §. si heres et de contraben. empt. l. qd̄ sepe. §. si res et de edi. e. l. sciendum §. deinde et de pec. le. l. peculio de uerbo. signi. l. sciendam §. ul. Item nec cōtra successorem singularem ut. ff. de eden. l. quedam §. is autem et ad trebell. l. i. §. si heres. e. de act. et ob. l. cuz ius personale in rem scriptum transit in singularem successore sine cessione ut. ff. de aqua plu. arcen. l. si tercius si quis prius et de iti. actuq̄ priua. l. apparet. §. i. et. l. se. Item cōtra singularem. ut. ff. de aqua plu. ar. l. emptor et. l. post uenditionez et dicta l. apparet §. i. et quoz. le. l. i. §. aliud. Sed opponitur q̄ successor non utatur eodez iure quo utitur ille in cuius locum succedit ut patet in muliere que priuilegata est in p̄sonali de dote et tamē heres eius extraneus non utitur eodē priuilegio ut. ff. e. de priuile. do. l. unica et qui po. in pig. hal. fi. §. exceptis. Item patet in extraneo herede mariti ut. ff. so. ma. l. maritum et. l. se. et de re. iu. l. sciendū. Sed dic q̄ aut id erat coheres p̄sone et in fauore p̄sone inductum. aut erat coherens rei uel cause. nam primo casu regula nō p̄cedit. Secdo et tertio habet locum simpliciter ut. ff. e. l. priuilegia et. l. in orōnibus. et distinctū est plene. s̄. e. priuilegiū. Item opponitur de act. iniuriarū que successori etiā uniuersali nō dat ut. ff. de iniur. l. iniuriarum. Sed dic q̄ aut actiones sunt p̄dite ad uindictam aut p̄secutionē rei uel pene. Primo casu nō transeunt ad heredes lite nō contes. ut in dicta. l. iniuriarum et ad. l. fal. l. penales et de colla. bo. l. cum emancipati. Secundo transe

unt ad heredes si continent rei psecutio  
nem Item contra heredes ut ff. de act.  
et ob. l. in honorariis. sed si continent p  
secutionē pene idem per omnia quantum  
ad heredes actoris quia transeunt ad eos  
ut insti. de perpe. et temp. act. §. sed be  
redibus In heredibus autem rei distingui  
tur Nam si pena debetur ex contractu  
transit ad heredes ut ff. de nau. fe. l. fi.  
de uerbo ob. l. ad diē et nō. ff. de priua.  
delic. l. i. in prin. Si autem debetur ex de  
licto tunc non transit contra heredem  
nisi lite contel. heredem cum delinquen  
te. ut ff. de accu. l. ex iudiciorum. §. fi.  
et de reg. iu. l. scienti et. l. penalia et. e.  
ex delic. defunc. in quantum heredes con  
uant. l. i. **Q**ueni autem possit an excep  
tio excommunicationis que obstat actori  
possit opponi singulari successori ut do  
natario uel emptori et uidetur qd sic per  
uerba generalia huius regule. ut ff. e. l. q  
in ius et. l. in his. §. nō debeo et. l. inuitus  
§. plerunq. **E**contra qd non in. l. apud cel  
sum §. de actoris et. §. sicut legitima **M**  
Michi autem uidetur qd cuz exceptio ex  
cōmunicationis persone coheret et non  
rei Quid aut successor singularis habz  
titulū iueratiuum uel quasi et tunc ob  
stat. aut habet titulum non lucratiuum  
nec quasi et tunc nō obstat ut. d. l. apud  
cellum §. si quis autem ex causa legati et  
in §. d. iudicis et §. sicut legitima **I**tem  
queri potest. an a exceptio compensatiōis  
que obstat uenditori possit opponi emp  
tori Et questione hanc mouēt glo. iuris  
civilis. ff. de pur. si quis in rem suam sed  
non determinant Et ideo prima facie ur  
detur dicendum qd nō possit opponi cuz  
habeat titulū nō lucratiuum ut dicto. §. d.  
auctoris et. §. sicut legitima **E**contra ni  
detur qd possit opponi. ut ff. de excep.  
rei uen. l. fi. et cōi. di. l. in hoc iudiciū et  
§. si inter socios et pro socio. l. idemq.  
§. sed sane **M**ichi autem uidetur qd pos  
sit opponi quia omnis exceptio coherens  
rei que poterat opponi uēditori potest  
opponi etiam emptori ut dicta. l. fi. ff.  
de excep. rei uen. et dicta. l. in hoc iudici  
um et. l. idemq. **Q**d autē exceptio cō  
pensationis rei cohereat sic ostendit iu

re cauet qd exceptiones psona coherētes  
nō cōpetunt fideiussoribz ex psona rei s;  
coherētes rei cōpetūt. ff. de excep. l. ex  
ceptiōes qd psona i prin. et. §. rei uero sed  
exceptio cōpensationis ex psona rei da  
tur fideiussori ut ff. de compensat. l. si  
quid / ergo sequit qd rei cohereat. et pp  
terea possit emptori opponi. Idem.

**R**esumitur ignorantia ubi sciētia  
non probatur

**L**icet hec regula generaliter loquatur  
restringenda est tamen ad ignorantia facti  
ut patet per exempla **P**rimū enim  
exemplū poni potest in curatore qui pre  
sumitur se ignorasse tutorem datum ut  
ff. de admini. tu. l. hec autem **S**ecundū  
patet quia presumitur defunctum igno  
raste rem quā legauit esse alienam uel ob  
ligatam ut ff. de pba. l. uerus **I**tem in  
dominio cuius seruus militiā suscepit. qd  
presumitur ignorasse ut. e. qui mili. non  
pos. l. super seruis. que exempla omnia p  
tinent ad ignorantiam facti In iure autē  
non presumitur ignorantia nec etiaz tol  
leratur ut. e. de iuris et facti ignorantia  
§. l. constitutiones et deleg. i. l. leges sa  
cratissime et. ff. ad. l. cor. de fal. l. dyuus  
circa prin. et. §. c. ignorantia **S**ed op  
ponitur et uidetur qd presumitur sciētia  
etiā in facto. qd si defunctus sciuit rem  
alienam et heres presumitur scire rem  
alienam ut ff. de diuer. et tem. pre. l. cū  
heres 2 d. publi. l. si ego. §. partus sed ibi  
precessit sciētia rei aliene in persona de  
functi que continuata uidetur in persona  
heredis cum personam defuncti represen  
tet in auten. de iureiuran. amo. presti. **S**  
**S**ed contra hoc est aperte. §. e. cum qs  
et. ff. e. qui in alterius. sed dicas qd aut  
heres contendit per allegationem ignorā  
tie lucrum captare aut damnum uitare.  
**P**rimo calu presumitur sciētia defunc  
ti continuata in personā heredis ut dicta  
l. cum heres. et dicto. §. partus **S**cdo nō  
presumitur ut. §. e. cum quis et. ff. e. qui  
in alterius ultimo distingui posset **A**ut  
allegatur ignorantia facti aut iuris Et si  
facti. aut proprii. aut alieni Et si pprii

14  
aut proximi aut dudum remoti. Si alieni  
aut dudum extranei. aut defuncti in cui  
us locum succedit. Et si defuncti. aut cer  
tat de damno uitando. aut de lucro cap  
tando. aut potuit pitiores cōsulere. aut  
nō ut plene distinxit. s. c. ignorātia. Idē

**L**ocupletari non debet aliquis cum  
alterius iniuria uel iactura.

**V**erba istius regule ponuntur disiunc  
tiue et ideo sufficit interuenire alterum  
de disiunctis ut impediāt locupletatio  
quia natura disiunctiue ita se habet q̄  
non requirit utrunq̄ sed sufficit alteru  
ut. ff. de condi. et demon. l. cuz pupillus  
§. disiunctiue s. ff. e. iure nature uerba  
ponuntur copulatiue et ideo requiritur  
omnia copulata cōcurrere seu simul uera  
esse. ff. de condi. insti. l. si heredi plures  
et de uerbo. ob. l. si quis ita. Duo ergo di  
cit hec regula. Primum est q̄ aliquis non  
debet locupletari cum alterius iactura si  
ue damno. Exempla uero huius regule pla  
na sunt si eni p̄sbiter uel aliquis clericus  
moritur intestatus bona eiusdem perti  
nent ad ecclesiam exceptis rebus que cē  
sibus uel iurpatronatus uel alii iuri erāt  
asscripte in illis enim nō succedit ecclesia  
quia locupletaretur cum alterius iniuria  
quod esse nō debet. ut. e. de epif. et sci  
cle. l. si quis p̄sbiter. Item in pupillo qui  
uendit rem suaz sine tutoris auctore et  
pretium recepit. nam si recupat rem nō  
debet lucrari pretium cum iniuria empto  
ris. et ideo quatenus locupletior apparet  
restituere tenetur ut. e. de usucapio. p̄  
emptore. l. ul. Et idem dici pōt in ecclesia  
que tenetur ad restitutionem precii qua  
tenus locupletior apparet facta cum ec  
clesie pupillo assimuletur. ut. e. de epif.  
et cle. l. orphanorum trophos et ad predi  
ctorum confirmationem accedunt. ff. de  
insti. l. si quis mancipis. §. proculus et d̄  
condi. michi. l. naturaliter in fi. et. l. nam  
hec natura cum multis similibus. Sed cō  
tra regulam uidetur id quod seu de usu  
cap. et. prescriptōe tractatus iure cano  
nicō et civili. cum enim hec equitas et ille  
rigor scripti reperiantur. hec equitas de

beret preferri et effectum usucapionis  
et prescriptonis impediri. ut. e. de iudi  
cis. l. placuit. Sed ad hoc plene responsū  
est s. c. eodē possessor. et ideo. respon  
sione ulterius non indiget. Item solet op  
poni de expensis in re aliena mala fide fac  
tis que cedunt lucro domini cum damno  
impendentis ut. ff. ad. l. acquil. si seruus  
§. si oliuam. ii. responso et de doli excep  
tione paulus. Sed dicendum est q̄ ibi nō  
est iniuria impediētis cum iniuria non fi  
at uolenti ut. s. e. c. scienti et. ff. de iuri  
ris. l. i. §. usq̄ adeo. Item nec damnum  
cum damnum quod quis culpa sua sentit  
sentire non uidetur ut. ff. e. l. damnum.  
Preterea si damnus esset is qui impedit  
uidetur esse in culpa scienter impendēdo  
in rem alienam. ut. ff. e. l. culpa. s. e. c. nō  
est sine culpa et ideo cum impendentis  
culpa preponderet. sequitur q̄ eius cōdi  
tio deterior esse debeat. ut. ff. in. l. acq̄l.

**I**tem uidetur obstare regule quia qui  
non opponit exceptionem non numerate  
pecunie intra biennium obligatur cum ef  
fectu ut. e. de non nu. pec. l. iii. contrac  
tibus et. l. si ex cautione et insti. et obli.  
ut ergo aduersarius eius locupletatur cū  
iactura et iniuria non opponentis. Sed d̄  
iure civili respondetur q̄ cum fiat legū  
auctoritate non uidetur iniuria fieri. S3  
negari non potest q̄ non fiat cum dāno  
ueritate inspecta et ideo si is qui confes  
sione recipit sciat se non numerasse. di  
cerem q̄ de equitate canonica exceptio  
non numerate pecunie nō excluderetur  
biennio cum malefide possessor ullo tem  
pore non prescribat. ut supra. eodem. t.  
possessor. Idem

**P**enis benignior est interpreta  
tio facienda

**S**i constat aliquem cōmisisse. nam si  
ignoratur utrum cum armis uel sine ar  
mis interpretamur benignius reū fecisse  
uolentiam siue armis per nt hoc minus  
punitur. ut. ff. de penis. l. si preses et. l.  
penul. Item si constat tutorem suspectū  
fuisse et ob suspicionem remotuz si igno  
ramus utrum propter dolum uel p̄pter

culpam benignius interpretatur ut propter culpam remotus intelligatur et propterea non fit infamis ut ff. de suspectu. l. hęc. §. qđ ergo ¶ Sed obstare uidetur regule ff. de his qđ not. in fa. l. ii. §. exercitium ubi non interpretatur in partem que penam restringat. sed in illa que ampliat. Sed ad hoc responsum est. s. e. c. odia. Item opponitur quia si uulnero aliquem licet non occidat presumitur indubio qđ habet animum occidendi si contrarium non probatur e. de iniur. l. si non cōuicti. ergo non interpretatur in benigniorem partem. i. eam que inducat curationem penę. Item si certum est plures fuisse in delinquendi actu. nec apparet quis eorum deliquerit non interpretatur in partem benigniorem quia dicimus omnes puniri debere ut ff. ad. l. acquil. item melas. sed si plures et nō. ad. l. cor. de sic. l. si in rixa. e. ad. l. iul. de ui. l. quoniam multa factora ergo uidetur regula falsa Sz distinguendum est sicut plene distinctū fuit. s. e. c. in obscuris. quia si incertum est utrum delictum fuerit commissum. regula locum habet. quia interpretatur minus commissum et propterea minorem penam imponendam ut dicta. l. si preses et l. penul. Sed ubi certum est delictum et certa delicti qualitas. animus uero delinquentis incertus. Item ubi certū delictū et certa qualitas sed incerta persona regula locum non habet ut latius est ostensum. s. e. in obscuris. Idem

**A**ctūs legitimi conditionem non recipiunt. nec diem.

**D**icuntur actus legitimi oēs quecunqđ iuris scripti pte inuenti. iuris autē scripti partes sunt. vii. uidelicet lex plebiscita. senatusconsulta. decreta principum. responsa prudentium et magistratuum edicta ut insti. de iure naturali. §. cōstat ff. de iusti. et iu. l. ius autem Exemplum autem regule probabiliter poni potest in electionibus et postulationibus que sunt legitimi actus et ideo neqđ. electio. neqđ. postulatio potest sub condi. fieri et si fiat pro non facta habetur ut. s. de elect.

e. in electionibus l. vi. Item in datione tutoris a iure facta que non recipit conditionem expressam et si adiciatur reddit dationem inutilem. ff. de tutelis. l. m. ito. quia si dico emancipo filium meum sub conditione si imperator in italia uenerit uel si dominus noster de urbe recedat emancipatio nulla est. Item in aditione hereditatis quia si dico a de hereditatem sub conditione si nauis ex asia ueniet aditio nulla est ut. ff. de ac. qui. here. l. eū qui §. ul. Item in tutoris auctoritate. quia si dicat tutor preste auctoritate pupillo si ticius ascenderit capitulum auctoritatis impensio nulla est ut. ff. de auctori. tu. l. et si conditionalis et probantur per ordinem ista omnia. ff. e. l. actus legitimi ubi dicitur eadem regula poni Sed si hec regula uera est qđ actus legitimi conditionem non recipiant. ergo emptio et uenditio que est actus legitimus non recipit conditionem quod falsum est ut insti. de cotrahen. empt. §. emptio. ff. de in diem a. hęc. l. ii. et. de peri. et com. rei uen. l. necessario et pro emptore. l. ii. §. si sub conditione Item locatio et conductio est actus legitimus ergo non recipit conditionem. Item societas. mandatum stipulatio et ceteri contractus sunt actus legitimi ergo non recipiunt conditionem uel diem quod tamen falsum est ut per infinita iura probatur. Item heredis institutio est legitimus actus ergo non recipit conditionem qđ tamen est falsum licet enim non recipiat diem certam ut ff. de here. insti. l. hereditas et insti. de here. insti. §. heres in diem tamen benerecipit conditionem et diem incertā ut. ff. de here. insti. l. si quis instituatur et. l. sub conditione et. l. qui filio et. e. de here. insti. extraneum. l. ratio autem quare recipiat conditionem et diem incertum est apta. quia illud quod non recipit diuisionem in ptes in se nec recipit diuisionem in partes tempoz et econtra ut. ff. de te. mili. l. mil. et ita heredē. §. et quia diximus et de usufr. l. usufructū et ab initio Sed institutio heredis non recipit diuisionem in se. quia non potest aliquis pro pte testatus decedere Immo causa

testati trahit ad se casam intestati ut ff  
 e. l. ius nostrum et ideo testat si pro cer  
 ta temporis parte insto temporis ualet e  
 triam pro toto tempore et limitatio te  
 poris habetur p non adiecta ut dicta l.  
 hereditas et s. in diem Sed ubi testat  
 sub conditione uel in diem incerta euen  
 tus conditionis et diei incerte que condi  
 tioni assimilatur trahitur ad tempus re  
 tro ut ff. de re mil. l. qd dicitur Et ideo  
 non uidetur pro parte intestatus sed ex  
 istente conditione uidetur in totu testa  
 tus ea deficiente in totuz itestatus uide  
 tur ergo qd istud c. corrigit omnes l. in  
 quibus cauet in legitimis actibus pos  
 se adici condic. et diem Sed dicendu ui  
 detur quia p mptu est et expedit iura iu  
 ribus concordare ut s. de elect. c. cu ex  
 pediat li. vi. e. de inoff. do. l. unica et qa  
 iuru correctiones in dubio sunt euitade  
 ut dicto c. cu expedit et in aut. qui mo  
 na. effi. sui s. tribus et quia non est ueri  
 simile romanum pontificem qui iura tue  
 tur huiusmodi breuitate uerborum tota  
 obseruatione iuris alias multis uigillis co  
 gitata uel euertere. e. de ioff. testa. l. si  
 quando et qd hec generalitas restringen  
 da sit ad casus enumeratos ut habetur in  
 tex. et in glo. ff. e. l. actus legitimi Et qd  
 ba istius regule debent exponi actus legi  
 timi. l. quidam sicut et ibi proprie in uer  
 bis tex. in uer. 2 per glo. exponit et pp  
 terea generalis regule remanet in contra  
 rium. l. qd omnes legitimi actus diem re  
 cipiunt et condicione. ut insti. de uerbo.  
 ob. s. omnes. e. de iure emphit. l. i. Sed  
 fallit in quibusdam et in illis loquitur re  
 gula nisi diceret qd hec regule corrigit ea  
 iura que dicta sunt in legitimis actibus  
 posse adici conditionem uel diem qd ima  
 ginationi mentis mee non applicat. Idē.

**S**emel deo dedicatu no est ad huma  
 nos usus transferendum. ulterius

**E**xemplum istius regule patet cuilibz  
 quia qd semel factum est sacrum et con  
 sequenter diuino cultui dedicatum non  
 debet ulterius trāsferrri ad usus hominū  
 unde si edes sacra in aliquo loco lecte. 1.

iuris sollempnitate seruata edificauit licet  
 edificium diruatur locus remanet sacer  
 nec debet ad usus hominum conuerti ut  
 ff. de re. di. l. intantū s. sacre d. cōtrahē  
 ep. l. edes sacre. insti. d. re. di. s. sacre Sz  
 uidef. obstare. ff. de uerbo. ob. l. continu  
 us. s. penul. Dicendum est qd hic consi  
 ratur iuris possibilitatem sibi uero sumi  
 pontificis potestatem. qui potest sacruz  
 ad probanum reducere. quando tamē uni  
 us solius poāste subicit ipossibilitē de iure  
 reputatur. ff. de le. i. l. apud iul. s. fi. Idē.

**N**on prestat impedimentum qd de  
 iure non sortitur effectum.

**S**i canonici nominauerunt scienter in  
 dignum / et electio effectum non habuit  
 non priuantur iure eligendi quia non pre  
 stat ipedimentū zc ut scd ecc. c. ppetue  
 et. c. si cōpromissarius li. vi. et de concef.  
 preben. c. non captande Sed contra ut  
 detur in. e. ti. c. qd li. vi. ubi eligentes sci  
 enter indignum priuantur iure eligendi.  
 Sed dicendum est qd illud. c. qd trahit  
 ad intellectum illius. c. perpetue sancti  
 onis / uidelicet quia si nominantes indig  
 num adeo pstituerint qd ex uocibus eoz  
 cōmunis electio subsequatur / tunc priuā  
 tur iure eligendi ut. c. qd alias non priuā  
 tur ut. c. perpetue Item potest poni ex  
 e. nplum si restator leget michi unum de  
 seruis quem elegerim. et ego elegi electō  
 non habet effectum ius eligendi non est  
 consumptum / et ideo non prestat impe  
 dimentum uolenti iterum eligere. ff. de  
 ob. le. l. ii. iii. et. iii. alias si electio sorti  
 retur de iure effectum consumptum esse  
 ius eligendi. nec liceret ulterius uariare  
 ut. e. ti. l. apud ee dele. ii. l. statu liberum  
 s. fi. cum multis similibus Item poni po  
 test exemplum Ponamus qd legatum re  
 linquitur pupille sub conditione si cōtra  
 heret matrimonium. nam si contrahit in  
 fra pupillarem etatem non sortitur de iu  
 re effectum. et ideo non prestat impedi  
 mentum. facta enim legitime etatis po  
 terit contrahere et conditionem contra  
 bando implere. ff. quando dies le. ce. l. qd  
 pupille et de condi. et de. l. hec conditio  
 Tamen contra uidetur qd iure cauetur

q̄ si testator reliquit legatam primo ca-  
paci et postea reliquit animo adimendi  
primo | reliquit secundo non capaci. quia  
licet non sortiatur effectum in persona  
sed tamen prestat impedimentū primo  
quia impeditur petere legatum. ff. de leg. i.  
l. plane in prin. et de adimen. lega. l. lega-  
tum. §. pater et. l. licet. §. minor Sed di-  
cendum est q̄ legatum in tacita uolunta-  
te adimitur. ff. de adimen. leg. l. iii. §. si  
et. l. ex parte et de his qui. ut indig. l. si  
inimicitias Cum ergo appareat translati-  
onem factam in scdm testatorem uoluisse  
tacite adempto primo adimere illa ta-  
cita | prima adeptio sortiatur effectū  
ut dictum est et ideo prestat impedimē-  
tum. Idem.

**¶** Vi licet q̄d est plus licet utiq̄ q̄d  
est minus.

**¶** Licet patri occidere adulterum cum  
filia comprehensum et ideo licebit quod  
est minus. i. adulterum cum filia compre-  
hensum contumeliosus efficere ut h. c. et. ff.  
de adul. l. nec in ea. §. ius occidendi. Itēz  
potest facere iudex quod est plus. i. iura-  
mentum in litē deferre actori. et ideo de-  
bet posse quod est minus. i. taxationem  
iur. adicere ut. ff. de in lit. iure. l. ui-  
deamus. §. penul. Item maius est cōdere  
testamentum. q̄ mortis causa donare q̄d  
patet. quia filius. potest mortis causa  
donare prē consentiente ut. ff. de do-  
na. causa mortis. l. tam is. §. i. tamen tes-  
tari non potest etiam patre cōsentiente  
ut. ff. de dona. causa mortis. l. tam is. §.  
i. tamen testari non potest etiam patre  
consentiente ut. ff. de testamentis. l. qui  
in potestate Si ergo licet filio militi con-  
dere testamentum de castrensi peculio.  
multo fortius licere debet mortis causa  
donare ut. ff. de dona. l. filius. §. ulti.

**¶** Sed contra regulam solet opponi de  
pluribus Primo de preside qui habet ius  
gladii quod est maius ut. ff. de offi. p̄si.  
l. illicitas. §. qui uniuersas et non depor-  
tat quod est minus ut de leg. i. l. i. §. his  
quibus et de iniusto testamento. l. si quis  
ex heredato. §. eius Sed illud quando ha-

bet insulas sue iurisdictioni subiectas. ali-  
as fecus uidetur ut. ff. de interdic. et re-  
leg. l. relegito. circa prin. et nō in. l. in  
ter penas. e. ti. et ideo hec oppositio nō  
facit ad rem licet quidam aliter dicant.

**¶** Item oppo. e. de prediis cur. si. ubi cu-  
riales potest donare predia sed non uen-  
dere cum maius sit et difficilius permis-  
sum donare q̄ uendere e. de contracti-  
ma. l. i. Sed illud ideo contingit. quia ue-  
risimilis illa est q̄ facilius uenderet quaz  
donaret ad hoc ut precium ex uenditōe  
deductum deportaret et ideo facilius  
inhibetur uenditio q̄ donatio. quia in do-  
natione cessat ratio prohibitionis que ad  
uenditionem proprie pertineret. **¶** Item  
oppo. de. l. in cause. ff. de procura. ubi li-  
cet reuocare procuratorem in totum et  
non in partem. **¶** Item. ff. de adm. tu. l.  
cum queritur. et de usuris. l. gaus ubi li-  
cet nomina contracta in totum approba-  
re uel reprobare sed non partem Sed in  
illis omnibus diuersa habentur unius loco  
ratione connexitatis officii. et ideo non  
est in eis licitum uariare sicut nec circa  
eadem rē. ut. ff. de damno infec. l. p̄tor  
§. utrū queritur. et determinatum est. s.  
e. c. mutare. **¶** Item opponi solet. ff. de  
peri. et com. rei uen. l. i. §. licet et de plu-  
ribus aliis que notantur et rationabiliter  
soluuntur ff. e. l. non debet et ideo hic  
repetere cum sint rationabiliter scripta  
esset potius trāscribere q̄ notare et pp-  
terea superuacuum. Idem.

**¶** Vi prior est tempore potior est  
in iure.

**¶** Si unus primo impetrauit in ecclesia  
ban. alius scdo. et secundus primo litte-  
ras presentauerit. primus debet esse po-  
tior. quia qui prior est tempore impetra-  
tionis potior est in iure beneficii cōsequē-  
di. ut. s. de rescrip. c. si pro te et. c. tibi  
qui regulam li. vi. **¶** Sed contra uidef.  
e. ti. de rescrip. c. si pro te et. c. duobus  
ubi is qui scdo impetrauit prefertur pri-  
ori Sed dicendum uidetur. q̄ aut utraq̄  
impetratio ē simplex. aut altera simplex  
et altera sub conditione si ad id episcopi

et capituli consensus accederet. **Primo** casu aut apparet de ordine impetratois aut non. Si apparet preferitur ille qui primo impetravit ut prealle. c. Sed si de ordine non apparet tunc subdistingue quis aut mandavit unum prouideri et alteri canonicatum concessit. aut canonicatum concessit utriusque aut neutri. **Primo** casu preferitur is cui canonicatum concessit. **Secundo** preferitur is qui primo litteras impetravit. Si ambo simul in presentando concurrunt ille preferitur quem eligere uoluerint illi uel maior pars illorum ad quos spectat canonicorum receptio et prebendarum collatio ut in. c. duobus. Sed si prima impetratio conditionalis sit. secunda simplex. Si fiat ante existentiam conditionis prime secunda simplex preferitur ut dicto. c. si pro te. Sed uidetur quod existente conditione prime. conditionalis debeat preferri quasi existentia conditionis trahatur ad tempus concessionis. ut. ff. qui po. in pigno. ha. et de pericu. et com. rei uen. l. q. si pendente. **Quidam** dicunt quod. c. si pro te sit contra ius commune quod nichil est. Immo dicendum est quod ille leges loquuntur et intelligi debent ubi non erat in potestate contrahentis. **Primo** sub conditione secundo pure uero reuocare contractum conditionalem. In proposito autem summus pontifex poterat primam conditionalem reuocare. et ideo multo fortius potuit per secundam puram derogare ut. s. e. c. licet. et patet. ff. qui po. in pigno. ha. l. i. et. l. qui balneum in prin. et. s. i. et. l. potior in prin. **Item** patet in albo de curionu. 2. colu. na. q. prior est tempore potior est in iure ferendarum sententiarum et faciendarum electionum ceteris paribus ut. ff. de albo scriben. l. ii. et. iii. et. de consul. l. i. l. xii. **Item** poni posset exemplum regule in creditoribus quibus res sunt obligate. nam qui prior est tempore 2. ff. qui pot. in pigno. ha. l. potior et. l. creditor et. e. qui po. l. si fundum. Sed ad hoc uidetur ob stare. ff. de pri. cre. l. priuilegia non ex tempore sed ex causa donationis. quare distinguendum est plenius. Aut omnes creditores preterunt priuilegium reale. aut personale om-

nes. aut quidam. quida reale. quida personale. aut quidam personale. alii nullum. **Primo** casu quando omnes pretendunt reale. Aut conentionale omnes. aut omnes pretorium. aut quidam pretorium. quidam conentionale et si omnes conentionale uel quasi. aut omnes tacitum. aut quidam expressum quidam tacitum. et si omnes expressum. aut eiusdem temporis. aut diuersorum. Si eiusdem temporis. si quidem simul et eodem actu sit obligata res admittitur unusquisque pro parte dimidia si sepatim nec appeat cui primo contra extraneum possessorem potior erit conditio possessoris. ut. l. si fundum. s. si duo ff. de py. Si diuersorum est nota regulam et instantiam a regula. regula est qui potior 2. ff. qui po. in pigno. ha. l. potior. et. e. e. ti. qui po. l. si fundum. instantis est inuenire in mutante irrefractionem. ut in auten. de equali. do. s. his consequentis colla. vii. et. ff. qui po. in pigno. hab. l. interdum. **Item** in negante se possidere quod postea conuictis pretendit ipothecam. ut. e. qui po. in pigno. ha. auten. itez possessor. **Item** fallit in eo cuius pecunia res emitur et expresse obligatur ut. e. qui potior. in pigno. habe. l. licet. **Item** fallit in muliere que preferitur prioribus habentibus tacitam. ut. ff. qui po. in pigno. habe. l. offiduis. **Item** fallit in eo de cuius pecunia militia emitur ut. e. de pigno. l. si. et. aut. quod optinet. **Item** in habente ipothecam ex instrumento priuato manu trium testium signato ut si agat aduersus eum qui non habet instrumentum simile uel publicum ut. e. qui po. in pigno. habe. l. scripturas. **Item** fallit in fisco agente ex causa principali. ut. e. in quibus causis pigno. uel ipotheca contrahatur. l. satis. **Item** in agente funeraria ut. l. ac si quis. s. si colonus ff. de relig. et sumpt. fu. et. l. impensa et ibi no. **Item** in uendente pignus pretorium et habente causam similem qui non preferitur sed cum posteriore concurrat. ut. l. is cui. s. qui prior. ff. ut in pos. le. Si omnes tacitum similiter dicere referre eiusdem temporis uel diuersorum. et si eiusdem non referre eodem uel diuersis actibus. Si non apparet cui primo. nam semper inter

se melior erit conditio possidentis contra  
extraneum occupantis. et si omnes simul  
ad agendum concurrunt admittuntur ad  
mittuntur unusquisque pro parte. ut ff.  
de sal. interdicit. l. i. §. si colonus. et. l. si  
nali. et. ff. de pigno. l. si debitor Si diuer  
forum temporum tunc qui potior est ut  
hic et. ff. qui po. in pigno. habe. l. insulas  
cum similibus Si quidam expressum et  
quidam tacitum. aut eiusdem temporis  
aut diuersorum Et si diuersorum. aut p  
cedit tacita et sequitur expressa. aut p  
cedit expressa et sequitur tacita Si pre  
cedit tacita et sequitur expressa prefer  
tur tacita etiam fisco. ut. e. rem. alie. ge  
ren. l. i. ii. responso licet glo. circa fisco  
dubitet. ff. qui po. in pigno. habeant. l. si  
pignus. si precedit expressam. ut. ff. qui  
po. in pignore ha. l. ticius in prin. et. §. ne  
gociatorum et. e. e. l. si fundum et de re  
miss. pigno. l. si ignorete Si eiusdem tem  
poris uidetur idem est quando uterque p  
fert tacitam uel uterque expressam eius  
dem temporis. quia tacita et expressa pa  
ribus passibus ambulant ut ex predictis  
apparet. quia mutuans in refectione pre  
fertur habenti expressam sicut habenti  
tacitam Preterea illud est speciale cuius  
contrarium generale ut in auten. de non  
alie. §. ut autem lex Sed speciale est in  
muliere que preferitur habentibus tact  
tam tantum et sic in eo casu speciali for  
tior est expressa quam tacita ergo alias regu  
lariter pares sunt Si omnes pretorium.  
aut sunt omnes eiusdem tituli. aut omnes  
ex contractu. aut omnes ex causa danti legati. uel  
omnes ex causa danti infecti et tunc non pot  
uerit ex tempore. ut. ff. de damno infec. l.  
si finita. §. si plures et. §. iul. et. l. pretor  
§. eius rei et. e. de bonis auct. iud. pos. l.  
ulti. et. ff. de bonis auct. iud. pos. l. cum  
unus. et. ff. ut in pos. leg. l. is cui. §. qui pri  
or. aut diuersorum et tunc qui prior est  
tempore potior est in iure ut. e. qui po.  
in pignore habeantur. l. si decreto et dic  
ta. l. is cui. §. postquam rei Si quidam preto  
rium et quidam conuentionale tunc qui  
prior est tempore. ut. ff. qui potior in  
pignore habeant. l. sed in rem. e. ut in pos.  
felfi. le. l. si postquam Secundo casu quando

omnes personale. aut sunt eiusdem tituli  
aut diuersorum Si eiusdem regulariter  
concurrunt non in preta prioritare uel  
posterioritate temporis ut. ff. de pri. credi.  
di. l. si priuilegia. ii. responso et de pen. l.  
si hominem. §. quotiens. fallit in duabus  
dotibus ab eadem substantia debitis in  
quibus qui prior est in tempore potior est  
in iure. e. qui potior in pigno. habe. l. alfidius  
§. si. Item fallit in fisco ff. de priu. cre.  
l. quod quis Si diuersorum si quidem sunt  
paria priuilegia concurrunt. si disparia  
magis priuilegiati preferuntur ut dicta  
l. priuilegia. i. responso. ff. de pri. credi.  
l. si uentri. §. in bonis. In tertio casu qua  
do quidam reale et quidam personale re  
ale preferitur. ut in. l. eos. qui po. in pig  
no. habe. et. ff. de pact. l. rescriptum cir  
ca prin. In quarto casu quando quidam  
personale. alii nullum preferuntur priu  
legiati ut. ff. quod cum eo. l. sed an hic et de  
peculio. l. ex facto. §. si. et de priu. cre.  
l. ii. et. l. uentri. §. eorum ratio et de ces.  
bono. l. i. et. ii. in quinto quando omnes  
nullum. aut agitur ad dationem quanti  
tatis uel speciei uel generis. aut ad factum  
Primo casu aut erant bona possessa per  
creditores et tunc omnium est equa con  
ditio unde si uni soluat reuocatur pro  
rata per alios ut. ff. que in frau. credi. l.  
qui auct. §. sciendum et. l. aut pretor. §. si  
debitorem in fi. Si uero erant possessa  
per creditores si debitor soluit. aut sol  
uitur auctoritate iudicis intercedente.  
aut sponte. aut inuito Primo casu qua  
do soluit iudicis auctoritate tunc non est  
locus reuocato ut. ff. que in frau. de cre.  
l. qui autem §. apud labonem Secundo  
casu quando soluit sponte siue uolens et  
tunc. aut omnes creditores pariter insta  
bunt et tunc si debitor uni gratificatus  
soluatur. reuocatur pro rata per alios. ut  
ff. que in frau. de credi. l. pupillus Si uero  
omnes instabant et uni soluatur. aut sol  
uitur a debitore sponte. aut extorquetur  
ab inuito Si soluitur sponte non reuoca  
tur per alios ut prealle. l. pupillus et dic  
ta. l. qui autem §. sciendum. ff. que in frau  
dem credi. nisi mora erat periculum alla  
tura. ut debitor cum pecunia fugebat.



ne haberi poterat inde copia ut in .l. ait  
 pretor .s. si debitore .ff. que in fraude  
 credi . Si extorsit iudicis auctoritate no  
 reuocatur ut .ff. que in fraudem credi .  
 l. qui autem .s. apud labzonem Si agatur  
 ad factum aut petitur et in condemna  
 tionem deducitur factus et tunc si simul  
 creditores concurrunt preferitur qui pri  
 mo contraxit ut .ff. locati . l. in operis .  
 Sed si in condemnationem deducitur in  
 teresse Idem seruatur quod dictum est  
 seruari debere . aut agitur ad quantita  
 tem ut dicta . l. in operis et de uerbo ob  
 l. stipulationes non diuiduntur .s. celsus

**¶** Vi sentit onus sentire debet et  
 comodum et econtra .

**¶** Sicut post uenditionem perfectam  
 omne comodum accedens rei ueudite p  
 tinet ad emptorem . ita et omne incomo  
 dum accedere debet ut .e. de peri . et co  
 mo . rei uen . l. post perfectam . ff . eo . l. id  
 quod post . Item sicut diminuta parte he  
 redis scripti per contra tab . diminuitur  
 et legatoꝝ onus ita aucta pte scripti he  
 redis per contra tab . augetur et legato  
 rum onus ut .ff. de uelleg . et pup . substi .  
 ista regula quando est comodum et inco  
 modum est per omnia par ratio et perso  
 hēne suscipientis comodū et incomodū  
 haitas . hoc patz pexēpla insti . de cōtra  
 emp . s . cum autem et deleg . pa . tu . et . ff  
 deleg . i . l . si ex toto et deleg . iii . l . fi . et  
 de uul . et pu . sub . et si contra tab . et . e .  
 de cadu . tol . l . i . s . pro secūdo et de fur  
 tis . l . manifestissimi . s . sed cum in lecta .

**¶** Sed ubi non est per omnia utriusq  
 par ratio regula non procedit ut est ur  
 dere in . l . si quis aliena negocia gerens . ff  
 de nego . ges . et ibi no . et de procu . l . qui  
 ppria .s. procurator . Item i casibus aliis  
 no . in . l . si quis nega . et . ff . de nego . ges .  
 et in . l . si quis putans . s . i . coi . di . et p  
 socio . l . sed et locus . s . si absent . ¶ Item  
 si non est eadem persone conditio uel ha  
 bilitas circa utrunq suscipiendum ut si  
 agnata proximior est mulier cum tracta  
 tur de deferendo onere tutele . nam ipsa  
 succedit in comodum . i . in hereditatem .

et tamen non tenetur subire tutele onus  
 immo defertur ad agnatum masculum  
 in gradū remotiorem ut insti . de lega . pa  
 tu . s . fi . ff . deleg . tute . l . i . s . interdum  
 cum illud generale quod hic colligitur et  
 in . l . alleg . f . disciplinam contrariorum eā  
 dem esse non uidetur procedere . immo  
 in genere uidetur contraria quia per euz  
 de uno contrariorum pdicatur affirma  
 tio de altero predicatur negatio quod  
 est eius oppositum uel qd idem est si de  
 uno disponitur affirmatio de altero ne  
 gatio ut . l . de his qui sunt sui uel alieni  
 iuris . ff . et insti . de tu . in prin . et . ff . de  
 aucto . l . qui accusare . non est eadem dis  
 ciplina sed contraria Preterea patet q  
 g dicit addispositionē et destructionē  
 unius contrariorum sequi remotionem  
 et destructionem alterius ut . ff . de uer  
 bo sig . l . hec uerba ille et de insti . l . sed et  
 si p p illus . s . si institutoria et et in autē  
 de manda . prin . s . neq autē Respon . eo  
 ubi de quolibet contrariorum responde  
 tur affirmando uel d quolibet negando  
 simpliciter uerum est eandem esse disci  
 plinam contrariorum ut insti . de contra  
 ben . emp . s . cum autem . e . de cadu . tolli .  
 s . pro secūdo et de fur . l . fi . s . sed cum in  
 secundum et de nul . et pup . substi . l . et si  
 contra tab . et delegat . i . l . si ex toto in  
 prin . et deleg . iii . l . fi . tunc enim eadem  
 est in genere et eadem in specie et eadē  
 aliquando quantum ad numerum ut euz  
 in eadem uerborum serie utriusq dispo  
 sitio traditur . nam tunc est eadem quan  
 tu n ad numerum quia una uerborum ē  
 conceptio que utrunq contrariorum dis  
 ponit sed eo respectu quia diuersa dis  
 ponit . potest ratione defectus in plura  
 particularia diuidi et diuersa iudicari . s .  
 ubi de altero affirmatio et de altero ne  
 gatio non est eadem sed contraria dispo  
 sitio . sed pro tanto dicitur eadem disci  
 plina ea ratione quia uno cognito habet  
 cognitio alterius ut in prealleg . l . qui ac  
 cusare et . l . i . et de his qui sunt sui uel ali  
 eni iuris et insti . de tute . et . ff . de presti .  
 l . i . s . stipulationum . ea ratione ergo dici  
 tur eadem disciplina . sed non dicitur ea  
 dem ratione dispositio contrarioꝝ . Idē

**I**n re communi melior est conditio  
prohibentis

**S**i habeo fundum tecum comunem et  
tu uelis edificare domum in fundo et ego  
prohibeo melior est conditio mei prohi-  
bentis quam tu edificare uolentis ut ff. con-  
di. l. sabinus Sed uidetur quod melior sit  
conditio facientis quam prohibentis ut ff.  
pro socio. l. cum duobus. §. item mela.  
Omissis solutionibus aliis que sunt a ue-  
ritate remote Dicendum est quod aut soci-  
us uult facere aut reficere in loco comu-  
ni ad eum usum ad quem res parata est  
et potest etiam inuito socio ut ff. con-  
di. l. si edes et pro socio. l. cum duobus. §.  
item mela. aut ad eum usum ad quem res  
parata non est et tunc si interest prohibe-  
tis non fieri melior est conditio prohibe-  
tis ut dicta. l. sabinus ut ff. de serui. ur.  
predi. l. quidam iberus §. cum pariete  
et hoc casu potest intelligi regula. aut ni-  
hil interest prohibentis et potest fieri eo  
inuito ut ff. de serui. ur. predi. l. fistula  
§. p. et si habita tamen distinctione utru-  
iure seruitutis facere uel reficere uelit.  
quia tunc non potest ut ff. de serui. ur.  
pre. l. pariete. aut iure coiois eis et po-  
test ut dicta. l. cum duobus. §. idem re-  
spondit. Item contra regulam uidetur  
istud generale quo cauetur quod in re uel in  
causa pari melior est conditio occupantis  
ut ff. de le. l. si pluribus et de uerbo. ob-  
li. l. si ticius et de procu. l. si pluribus et  
de offi. consul. l. i. et §. de procurat. c. si  
li. vi. Sed hec regula loquitur in ea re que  
pro parte sua in diuisa ad plures pertine-  
bat. Leges contrarie loquuntur in eo iu-  
re quod distinctum est in unius executi-  
onem qui primo preoccupauerit litem co-  
testando. lite enim contestata sibi que-  
rit executores in solidum et alterum in  
solidum excludit nisi in casibus enume-  
ratis in c. si duo §. de procu.

**C**ontra eum qui legem dicere potu-  
it aptius est facienda interpretatio

**S**i uendo domum et tempore tradi-  
tionis et traditionis dico stillicidia utri-

nunc sunt ita sint uideor dicere quod do-  
mum uendite debeat a uicinis seruitus  
stillicidiorum recipiendorum non econ-  
tra quod domus uenita debeat seruitutem  
uicinis ut ff. de serui. ur. predi. l. si arbo-  
rem et §. hec lex et de contrahen. emp.  
l. cum in lege et l. habeo et de pactis. l.  
ueteribus et de euect. l. que libertatis

**S**ed oppo. et uidetur interpretatio  
non facienda contra proferentem ut ff. de  
contrahenda empt. l. si in emptione Sed  
ibi uerba fuerunt prolata ab emptore et  
ideo fit interpretatio contra eum qui p-  
tulit sequendo tenorem istius regule

**I**tem uidetur contra regulam ff. locati.  
l. ea lege ubi fit interpretatio pro locato-  
re qui uerba protulit. Sed ibi fauore loca-  
toris tantum erat appositum. et ideo non  
debet fieri interpretatio contra eum ne  
offendatur regula quod fauore 2c et. i. e. c.  
quod ob gratiam Et quia iura sunt uaria cir-  
ca materiam istam ideo utile est plene di-  
stinguere. quia aut ambiguitas interpre-  
tatione indigens reperitur in contractu  
Aut in confessione. aut in iudicio. aut  
in sententia. aut in stipulatione pretoria  
aut in priuilegiis. aut in uerbis a lege pro-  
latis. aut in ultima uoluntate Si in con-  
tractu. aut ualere potest contractus se-  
cundum interpretationem alterius tan-  
tum. aut secundum interpretationem utri-  
usque Si secundum interpretationem alte-  
rius tantum illius interpretationem seq-  
mur secundum quem interpretatio con-  
tractus ualere potest ut ff. de uerbo.  
obli. l. quotiens et. l. de rebus dubis Si  
secundum interpretationem utriusque ua-  
lere potest tunc inspicimus uerisimilius §.  
e. inspicimus et ff. e. l. semper in si. et. l.  
semper in obscuris Si uerisimilius non ap-  
paret. tunc habet locum regula uidelicet.  
quod fiat interpretatio contra ferentem in  
cuius potestate fuit uerba late concipere  
ut ff. de pac. l. ueteribus et de serui. ur.  
predi. l. si arborem. §. hec lex. et de con-  
trahen. empt. l. habeo et. l. cum in lege et  
l. cum in emptione et de uerbo oblig. sti-  
pulatione ista. §. in stipulationibus et. l. qui  
ex pluribus et. l. quicquid Si in confessio-  
ne cogendus erit dicere confessus certum

ut ff. de confessis. l. certum. alias fieret interpretatio contra eum ut ff. de interrogat. act. l. de etate §. quid tacuit ar. ff. de uentre inspici. l. i. §. qd ergo qd iure nouissimo intelligendū uidez Si respōdere iubet anteq se absentet alias enim esset contra eum tanq contumacem pro ut ratio dictauerit procedendum ut s. de confessis l. vi. Si in iudicis erit interpretatio facienda per proferentem siue uerba fuerint prolata per actorem siue per reum ut ff. de iudi. l. si quis interpretatōne et ibi nō. et de reg. iu. in ambiguis orationibus et. l. contrabendo. §. i. Si in sententia tunc iudex qui protulit si ē de maioribus interpretabitur dictum suum in sententia alias non liceret sibi interpretari sententiam suam sed delegati sui tantum ut ff. de app. l. ab executore in prin. et ibi plene nō actorum tamē uerba mutare posset sententie tenore in totum perseuerante ut ff. de regu. iu. l. actorum uerba Si in stipulatione pretoria tunc pretoris erit interpretatio: pertinet enim ad eum ff. de preto. stipu. l. in pretoris et. l. i. §. ulti. Si in priuilegiis interpretatio pertinet ad eum qui priuilegium concessit ff. e. nerati ff. de uulg. et pup. substi. l. ex facto circa prin. Si in uerbis a lege prolatis ad solum principem pertinet interpretatio necessaria et que omnes astringit ut e. de legibus impial. Si in uoluntate ultima ipse testator poterat interpretari ff. de testamentis. l. heredes palam. §. i. Si interpretatus non fuit tunc aut ualere potest legatum secundum intellectum heredis et legatarii aut secundum intellectum legatarii tantum Si legatarii tantum illum intellectum assumimus ff. deleg. i. l. apud uul. §. ficticius et de rebus dubis. l. quotiens et. l. ulti. §. ubi Si secundum intellectum heredis et legatarii Tunc aut est ambiguitas in uoluntate relinquente. aut in uoluntate adimente Si in relinquente sequitur quod est minimum ut dicta. l. apud uul. §. sic et deleg. i. l. qui concubinam §. cum ita et. l. minimis Si adimente. aut est incertitudo rerum et personarū. aut personarum tantum. aut rerum tantum

**P**rimo casu in nullo ualet ademptio Secundo casu ualet ademptio in utroq casu Tertio casu ualet ademptio in maiori et remanet legatum in minori et hoc probatur ff. de rebus dubis. l. si fuerit et ibi notatur et de adimend. lega. l. i. §. si duobus et dele. ii. l. si ita scriptum in fi.

**N**on est obligatorium contra bonos mores prestitum iuramentum.

**S**i iurauit hominem occidere uel furtū facere tale iuramentum non est obligatorium quia contra bonos mores est prestitum. et istud est generale qd iuramentum prestitum contra bonos mores uel contra leges non est obligatorum nec firmitatem de qua agitur ut s. de elec. c. ubi et c. quia sepe contingit et de rebus eccle. non alienari. c. ii. quia que contra bonos mores fiunt impossibilia reputantur de iure ut ff. de condi. insti. l. filius et. l. editioes et. l. quidam Sed impossibilia nulla est obligatio ut s. e. c. nemo potest et. ff. e. l. impossibilia ergo nec eorum que sunt contra bonos mores ¶ Sed oppo. et uidetur qd iuramentum confirmet ea que sunt de iure prohibita Ecce de iure prohibitum est rem minoris alienari ut ff. de rebus eorum. l. i. et tamen alienatio per iuramentum confirmatur ut e. si aduersus uen. l. i. et in auten. sacramenta Item prohibita est de iure fundi dotalis alienatio ut e. de rei ux. act. l. unica. §. et cū lex et tamen confirmatur per iuramentū mulieris ut supra de iureiur. c. ii. l. vi. ¶ Item prohibetur ualere pactum per quod filia dotata renuntiat future successioni patris ut e. de pactis. l. pactum qd dotali et de colla. l. pactum ff. de suis et legit. l. ulti. et tamen confirmatur per iuramentum ut s. de pactis. c. ii. l. vi. ¶ Sed dic aut sunt prohibita propter turpitudinem sui et tunc iuramentum nihil operatur ut hic et in iuribus superius allegatis ad idem aut in priuilegium uel fauorem persone et tunc iuramentum illius persone in cuius fauorem inducitur prohibitio est obligatorium et confirmat rem de qua agitur ut in auten. sacramen

ta et s. de iur. iuran. c. ii. et de pactis. c. ii.  
li. vi. Idem

**D**olo facit qui petit quod restituere oportet eundem

**I**n marito qui petit dotem que est in casu restitutionis rationabiliter potest intelligi quia cum esset ipse restitutus si haberet dotem paret se dolo uidetur facere quia petit ut hic et ff. de doli exceptione. l. dolo. et de reg. iur. l. in condemnatione. s. dolo. Sed oppo. ff. soluto matrimonio. l. si locet s. lucius ubi admittitur maritus ad petendam dotem que erat in casu restitutionis Sed dicendum est quod ille. s. declarat et distinguit effectum istius regule Quia aut est restitutus eidem aut alii Si alii cessat regula alias ad omnes procuratores actorum ab agendo repellentur quia quod petunt restituuntur domino quod est absurdum et inconueniens et tractatus totus de procur. redderetur inutilis Si eidem a quo petit tunc regula locum habet ut dicto s. lucius Item contra regulam uidetur et ad. l. iul. de iur. l. si quis ad se fundum ubi petit sibi reddi possessionem sibi uiolenter ablatam et nichilominus postea poterit super dominio conueniri et conuentus restituere cogetur dixerunt quidam quod hec regula locum habet in petitoris tantum et non in possessoris quod falsum est ut patet ff. de car. edict. l. iii. s. cause et notatur in prealle. l. dolo de iudi. l. si de iur. et de reg. iur. l. inuitus s. cui damus actionem et ideo distingui oportet in possessoris quia aut agitur iudicio adipiscende aut retinende aut recuperande possessionis In primis duobus scilicet adipiscende et retinende regula locum habet In tertio uero recuperande locum non habet regula quia spoliatus ante debet restituere quod de proprietate queratur ut dicta. l. si quis ad se fundum et de si per uim uel alio modo. l. i. et de donat. inter uir. et uxo. l. si maritus et de agri. et censu. l. si coloniet ff. de iudi. l. si de iur. et ad. l. iul. de iur. pu. l. qui ceti. s. si de iure et ideo quod hic dicitur petit debet lar

go modo exponi. i. agendo iudicio petitorio uel possessorio adipiscende uel retinende possessionis et quod subicit restituere. l. eidem. secus si alii ut superius ostensum est. Idem.

**N**on est in mora qui potest exceptio legitima se tueri

**E**ffectus more afferentis damnum debitorum sunt plures ut dictum est s. e. c. mora et ab omnibus predictorum omnium effectuum eximitur qui potest defensione legitima se tueri ut ff. sicut per. l. lecta et de uerbo. obli. si pupillus et de regulis iuris. l. nulla Exceptio autem legitima debet intelligi omnis illa que non potest ope replicationis elidi nam si exceptio obstatet replicatio haberetur per non legitima quia qua ratione nichil interest utrum quis non habeat ipso iure actionem uel habeat eam que possit per exceptionem excludi ut ff. e. l. nichil eadem ratio excludi ut ff. e. l. nichil eadem ratione nichil interest utrum quis non habeat exceptionem uel habeat eam que possit ope replicationis excludi cum ita se habeat replicatio ad exclusionem exceptionis sicut exceptio exclusionem actionis ut ff. de except. l. ii. et hoc etiam confirmat ex eo quod reus in exceptionibus in quibus excipiendo potest seu asserit uices actoris sustinet ut ff. de proba. l. in exceptionibus et de except. l. i. Sed contra regulam potest de iure civili opponi quia lege cauetur quod si promissisti aliquid nudo pacto et si non faceres promissisti penam per stipulationem quod agi potest ex stipulatione ut consequenter id fiat quod in pacto deuenit alias si non fiat consequitur penam in stipulatione deductam cum ergo pena debeat ratione more et mora non possit esse ubi petitio non est et petitio non procedat ex nudo pacto ut ff. de pactis. l. iuris gentium. s. sed cum nulla sequitur quod non possit esse in mora et propterea nec penam committi unde uidetur ob stare. e. de pactis l. si pacto et si respiciatur sicut primo modo respondet glossatores iuris civilis uidelicet quod ibi

erat debitum qd uno modo debebatur  
 saltem naturaliter non erit sufficiens re  
 sponsio quia regulariter de iure civili sola  
 naturalis actio non parit ut dicto s  
 sed cum nulla et de uerbo obli. l. credito  
 res. et ideo secunda responsio melior da  
 retur et magis comunis alias conueniens  
 littere legis contrarie. nam ibi no agitur  
 ad id quod debetur ex nudo pacto. Sed  
 ad id quod debetur ex stipulatu et p̄tex  
 tu eius cōsequitur forte qd nudo pacto  
 debetur alias consequitur forte quod in  
 stipulatione deuenit. Sed contra hanc  
 responsionem est ualde quia. l. illa si pac  
 to nudo pacto precessit stipulationem  
 penalem ergo stipulatio nō committitur  
 nisi lite contestata super pactioe nuda  
 et propterea non potest ex ea agi ut. e.  
 de cōtrahen. et com. stip. l. nuda et si re  
 spondeas q̄ ibi fuit lis contestata super  
 pactioe nuda diuinae est. Responde  
 bis ergo q̄ sicut quando stipulatio pena  
 lis incipit a pactioe nuda et lex dispone  
 do permittit agere ex stipulatione penali  
 nondum commissa ut metu eius p̄rea  
 pacto precedenti ut in. l. si pacto et est  
 ratio in utroq̄ casu ne contractus in to  
 tum constituatur inutilis si nichil relaxa  
 retur de iuris subtilitate ut. l. si pacto.  
 quia permittitur agi ex stipulatione non  
 dum commissa eidem qd est contra ius  
 commune ut. ff. de uerbo. ob. l. si ita sti  
 pulatus et de uerbo. signi. l. cedere diem  
 et. l. nuda relaxatur similiter quia p̄mit  
 titur agi etiam lite contestata super pac  
 to nudo quod similiter remotum est a iu  
 re communi ut in. l. iuris gentium. §. si  
 cum nulla et. e. de pactis. l. legem et de  
 pact. conuē. l. i. sed de iure canonico hoc  
 secundum iure communi sine dispensati  
 one procederet cum nudum pactum ita  
 pariat actionem sicut uestitum s. de pac.  
 c. i. Idem

**Q**uod ob gratiam alicuius concedi  
 tur non est in dispendium retor  
 quendum

**O**b gratiam et fauorem minoris e in  
 ductus q̄ non possit esse in iudicio sine

tutoris auctoritate ut. e. de aucto. p̄re  
 sti. l. clarum et qui legi. perso. l. momen  
 tarius Et ideo s̄ntigant sine tutoris auc  
 toritate uel curatoris si quidem fertur  
 sententia contra eum non ualet ipso iure  
 ut. e. qui legi. personam. l. i. et si aduer  
 sus rem tu. l. cum et minores et. ff. de  
 re tu. l. i. actus §. contra in defensorum  
 et. l. contra pupillum Sed si feratur pro  
 eo ualet ut. e. de procura. l. nō eo minus  
**I**tem in gratiam et fauorem minoris  
 inductum est q̄ petere possit restitutio  
 nem in integrum contra uenditorem er  
 go si petat et nolit uti beneficio in inte  
 grum restitutionis concessit unde quid  
 aduersarius eius inuito minore possit ue  
 ditionem restituere Dicendum est q̄ nō  
 nec qd i fauorem minoris inducitur in et  
 us lesionem retorqueretur ut. ff. de mi  
 no. l. l. suadeo Item ductum mere in fa  
 uorem pupilli cui mouetur controuersia  
 de statu et bonis q̄ questio deferatur  
 usq̄ ad tempora pubertatis quid ergo  
 si habet probationes pro se facientes in  
 promptu non erit differentia sed de p̄  
 senti cognoscenda et examinanda ne q̄  
 eius in eius fauorem 2c ut de car. edic.  
 l. ut. §. due Item confirmatur hec regula  
 et traduntur eius exempla. ff. de le. l. cō  
 missi. ii et de in diem adiect. l. sabinus et  
 de fide instru. l. plures et de secūdis nup  
 tris. l. generaliter continet. §. in his autē  
 Sicut hec regula continet ueritatem et  
 eius contraria uera est si aliquid introdu  
 ctum est in alicuius pena uel odium non  
 debet in eius utilitatem conuerti ut. ff.  
 deleg. i. l. si seruus plurium. §. qui autem  
 et de interd. et rele. l. relegatorum. §.  
 ultri. et. l. sequenti Et nō. in autem de he  
 re. et falci. §. si uero. et ideo est opponē  
 dum ad utrumq̄ per ordinem Et primo  
 ad primum uidetur enim ei q̄stare lex  
 in qua cauetur q̄ pubes non potest adire  
 hereditatem etiam locupletem sine tuto  
 ris auctoritate ergo quod inductum est  
 in eius fauorem uidetur in eius lesionem  
 redire ut. ff. de aucto. tu. le. obligari. §.  
 hereditatem. et insti. de auct. tu. §. neq̄  
 Dicendum est q̄ quidam sunt in quibus  
 uertum est conditionem pupilli meliore

constituit. et. in illis ualet factum a pupil-  
lo etiam sine tutoris auctoritate. ne qd  
in eius fauorem 2c. ut. e. de procu. l. non  
co minus et de auctoritate prestanda. l.  
i. et insti. de acti. tu in prin. Quedam  
sunt in quibus certum est conditionem  
pupilli deteriorem constituit ut si aliquis  
se obliget uel uendat cum damno suo uel  
actionez cedat In his factum tutoris au-  
ctoritate non tenet. e. de auctoritate p-  
standa. l. ii. et. iii. et de inutilibus stipul-  
l. i. Quedam sunt in quibus dubium esse  
potest utrum pupilli conditio constitua-  
tur melior uel deterior ut in hereditatis  
aditione quia habere potest latentia one-  
ra et in his factum a pupillo sine tutoris  
auctoritate non tenet ut dicto. s. here-  
ditatem et. s. nec. et hoc est in fauorem  
pupilli nec onoribus implicetur ut. ff. de  
acquiren. heredi. l. more ciuitatis nostre  
et. l. pupillus. Secundo opponitur ad pri-  
mam regulam de iure quo cauetur si uen-  
do uina exceptis acidis et mucidis et em-  
ptor uelit petere accida non potest licet  
in eius fauorem uideatur pactum apposi-  
tum ut. ff. de peti. et como. rei uen. l. si  
uina Dicunt quidam qd lex contraria lo-  
cum habet quando fauor inducebatur p  
pactum. regula uero quādo per. l. uel pri-  
uilegium quod nichil est. quia in his que  
in fauorem inducta sunt post pactum. lo-  
cum habet regula ut patet. ff. loca. uel  
conduc. l. ea. l. et deleg. comiss. l. ii. et. iii  
et de in diem adiect. l. sabinus Vnde di-  
cendum est qd fauor ampliat priuilegium  
quod supra uel extra ius comune conce-  
ditur ut. ff. ad municipi. l. i. e. d. thesauris  
l. unica. Sed. l. i. si uina nichil inducebatur  
per pactum extra uel supra ius comune  
et ideo non proprie pertinet ad materia  
huius regule ¶ Tertio uidetur contra re-  
gula. i. ff. qd quisq. iuris. l. i. ubi dicitur  
qd si impetro ius iniquum illud retorque-  
ri debet in lesionem meam aduersario po-  
stulante Sed distinguendum est sicut di-  
stinguitur in l. iii. e. tr. uidelicet qd si con-  
cessum fuerit ad postulationem meam  
tunc habet locum lex contraria sed si nō  
ad postulationem meam tunc habet locū  
regula ¶ Quarto uidetur contra regula

ff. de iure au. ann. l. ii. ubi sententia lata  
pro ingenuitate facit eum qui pronunti-  
atur ingenuus perdere ius aureorum an-  
nulorum Sed dicendum est qd non opera-  
tur illud directe sententia sed tacita re-  
nuntiatio illius qui petit se pronuntiarī  
ingenuum eligendo eum unum de duobus  
contrariis uidetur tacite renuntiare alte-  
ri ut. e. de co. dicit. l. i. ul. et de fur. l. i. et  
ideo ad id cui renuntiasse uidetur p elec-  
tionem alterius non debet regressus dari  
ut. s. de elect. c. ut quis li. vi. et. ff. dele.  
comiss. si fundus. s. eleganter. et. l. post  
diem ¶ Quinto oppo. de. l. pridem. e.  
de questioibus ubi serui uel liberti pater-  
ni uel materni etiam in fauorem domini  
uel patroni non torqueretur Sed ratione  
connexitatis quia si psequeretur qd etiā  
contra cum testis p utraq. parte depo-  
nere debeat ut. e. de epis. et cle. auten. si  
iudex ¶ Sexto opponitur de. l. die sab-  
bati. e. de iudeis ubi sicut iudei non pos-  
sunt conueniri die sabati ita nec possunt  
alios conuenire Sed ibi priuilegium non  
stetit in finibus concessionis sed ultra p  
cessit propter equalitatem inter litigato-  
res seruandam et inequalitatem uitandā  
e. de fruct. et li. ex pen. l. ul. et de px-  
sa. l. i. in sacris ¶ Septimo oppo. de l.  
locorum. s. cum inter. sed ibi conuentio  
tacita a contrario sensu conuentionis ex-  
presse percepta debet haberi pro conuen-  
tione. exp. ssa sicut intellectus perceptus  
a contrario sensu legis expresse pro ex-  
pressa. l. habetur ut. ff. de testa. l. ex eo  
et de testa. l. q. testō. s. mulier. et ideo ca-  
sus ille non est contrarius regule quia pa-  
ctum expressum non torquetur in dam-  
num. sed tacitum a contrario sensu exp. s-  
se conuentionis percipitur. Ad contrari-  
am autem regulam oppo. uidetur enim qd  
id quod indultum est in penam uel odium  
retorqueatur in fauorem. quia inductū  
est in penam et odium tutoris suspecti  
qd a tutela remoueat tanq. suspectus.  
et tamen conuertitur ad eius comodum  
quia non tenetur ulterius de periculo ad  
ministrationis neglecte ut. ff. de suspec-  
tu. l. decreto. Item inductum est in penā  
et odium illorum qui de militia per igno

reduci renūciatione non obstante uidetur primo quia pena quocumque occasione uel pre-  
 textu quis inuitatur ad delinquendū rō-  
 tenet ut .l. conuenire et .l. pomponius .ff.  
 de pac. do. et de uer. obi. .l. si plagi. Sed p-  
 tale pactum potest arbitrator facile ad  
 male pñuciandum moueri et ppter ea nō  
 uidetur pactus ualere. Preterea ubi cūq-  
 pmittitur aliquid non fieri et pena si cō-  
 tra fiat tacite uidetur agi q̄ pena cōmit-  
 tatur si non obseruent ea que debuerūt  
 de iure seruari ut .ff. loca. l. quero. §. iter  
 locatorem Cum ergo actum uideatur q̄  
 arbitrator de iure pñuciatet si non de  
 iure sed iniure pñuciatet uidetur dicen-  
 dum penam nō debere cōmitti Preterea  
 si pmitto filium non exheredare et pro-  
 mitto penam si exheredauero tacite uide-  
 tur uelle cōditio q̄ pena non cōmittat̄  
 si exheredari meruerit ut .ff. de uer. obi.  
 l. quidam cum filium. §. sed uideamus. et  
 in glo. ibi posita Ergo si pmit tam q̄ non  
 petam reduci ad arbitrium boni uiri si pe-  
 tam reduci ad arbitriū boni uiri illud qd̄  
 est iniuste pñuciatum non incidam in pe-  
 nam sicut nec incido in penam exheredan-  
 do eum qui exheredari meruit Preterea  
 et pactum quod non reducit ad arbi-  
 triuz boni uiri a iure cōi remotum est scū  
 de iure cōi reduci possit et debeat si ini-  
 quitatem contineat ut .ff. pro socio. l. ue-  
 rum et .l. quid enim. et de cōtrahē. emp.  
 et uendi. l. hęc uenditio si remotum ergo  
 nō uidetur teuere ut in .l. iuris gentium  
 §. et generaliter. scdm̄ expositionez que  
 ueritatem cōtinere uidetur Preterea iu-  
 re publico et publica utilitate suadēte ui-  
 detur inductum q̄ iniqua arbitramenta  
 per boni uiri arbitrium corrigatur ergo  
 pactum quod non corrigatur non uideēt  
 tenere ar. ff. de adm. tu. l. quidam dece-  
 dens et de suis et legi. here. l. ult. et de re-  
 gul. iuris. l. nec in pignus. §. priuatoz et  
 ad. l. falc. q̄ de bonis. §. i. Preterea leges  
 non concedunt iniquū arbitrium habere  
 effectum quod apparet quia parant uiaz  
 per quam iniquitas remoueat̄ ut in .§.  
 arbitratoz et de arbi. l. ita demū. et .e.  
 e. l. arbitratoz Si ergo pactus fiat q̄ ua-  
 leat uidetur factum contra leges et pte

rea non ualere ut in .l. non dubium Si enī  
 in ultima uolūtate que maioris est aucto-  
 ritatis q̄ contractus caueri non potest ut  
 locum non habeāt leges ut .ff. dele. i. l. ne-  
 mo multo minus caueri non poterat in cō-  
 tractibus Preterea cuiuscūq- arbitri li-  
 bertas q̄ntūcumq- generalis et larga ad  
 id restringitur et limitari uidetur quod  
 de iure cōi licet ut .ff. de condi. inde. si  
 pcurator. et que in frau. cre. l. si pater fi-  
 lio. et ad municipal. l. lucius. §. penult. et  
 e. de mu. non cōtinuādis. l. i. §. pro infan-  
 te Vnde nemo sani capitis diceret q̄ ar-  
 bitratori uideatur cōcedi q̄ iniure et cō-  
 tra iuris cōmūis p̄bitionem pñuci re-  
 possit **¶** Idem

**¶** **Q**ue a iure cōi exorbitant nequaq̄  
 ad sequentia sunt trahenda

**¶** Exorbitant .i. deuant uel discordant  
 seu ea que sunt contraria iuri cōi Opor-  
 tet enim ea restringi quasi odiosa nō aut  
 ampliari et ad consequentiam trahi quasi  
 fauorabiliora **¶** Verbi gracia Impetrant  
 aliquis non legitime natus ut non obstan-  
 te defectu uataliū ualeat p̄moueri ad be-  
 neficium etiam si curam habeat animaz  
 nam uirtute illius dispensationis non po-  
 terit nisi unicum beneficium obtinere ut  
 s. de fi. presbi. c. i. Ratio est quia ea que  
 sunt contraria iuri cōi licet alicui in priu-  
 legio sint cōcessa odiosa sunt et in dubio  
 restringenda .ff. de acti. et obi. l. i. u. hono-  
 raris. §. sed cum recisa et de testa. mil.  
 l. eius militis. §. militia missus **¶** Sed con-  
 tra regulam uideēt q̄ beneficia principuz  
 latissime interpretari debemus ut .ff. de  
 consti. prin. l. si. et .e. de bonis uacan. l. si  
 quando Sed dicendum est q̄ aut benefi-  
 cia conceduntur scdm̄ iuris cōis permissi-  
 onem aut contra Si contra iuris cōis per-  
 missionem aut cōceditur ei qui iuris cōis  
 erat capax aut ei qui non erat de iure cōi  
 capax Si conceduntur ei qui erat de iure  
 cōi capax uideēt aliquid supaddere supra  
 ius cōe ut .ff. de bonis libe. l. etiam. §. i. 2.  
 ad muuicp. l. i. in fi. Si conceduntur ei q̄  
 non erat capax uidetur reduci solum ad  
 formam iuris cōis ut .e. de inoffi. testa.

l. si quando Et si uerba sunt ambigua potius debent restringi ut hic et dicto. c. i. s. de fil. presbi. Vñ tamen p̄mitti nō debet q̄ cui priuilegia dispensationem cōtinentia conceduntur concedi uidentur scdm̄ conditionem persone cui priuilegia conceduntur Vnde si priuilegium conceditur militi uidetur concedi ut militi si laico ut laico si clerico ut clerico ut. ff. de iniusto rup. et ir. testa. l. si quis exheredito. §. sed et si quis. et de testa. mili. l. ex militari Sed si cōcedatur scdm̄ iuris cōis p̄missionem latissime interpretari debemus ut dicta. l. ult. de consti. prin. et de sen. pal. l. i. et de bo. uacan. l. si quando. sine iniuria tamen cuiusq̄ semper concessa intelliguntur nisi in concessione contrariū exprimat ut. ff. ne quid in lo. pub. l. ii. §. si quis a principe ¶ Idem

**Q**uod omnes tangit debet ab omnibus approbari.

**I**stius regule exemplū poni potest In omni eo quod est cōmune pluribus tanq̄ singulis Vt ecce si plures habent funduz cōem et uolunt cōstituere seruitutem in fundo oportet omniū cōsensum interuenire al̄ defectus unius reddit constitutionem inutilem ut. ff. de serui. ru. predi. l. receptum Item si plures habent seruitutem aque dūcēde ex eodem fonte et dominus uelit concedere alii cum diminutione iuris primoz̄ non poterit sine cōsensu primoz̄ al̄ si ius primoz̄ non constituetur deterius nō requireret eoz̄ cōsensum ut. ff. de serui. ru. predi. l. i. §. si aque ductus. et. l. per quem locuz. et cōia pre. l. qui per certum. et de aqua plu. arcen. l. in concedendo et. l. in diem et. l. si autē. Item patet exemplum. e. de auct. prestāda. l. ult. ¶ Sed op̄. et uidei q̄ sufficiat consensus maioris partis ut. ff. ad munic. l. q̄ maior et de regul. iuris. l. aliud. §. refertur et. e. de decur. l. nōiationis forma Sed facilis est solutio quia in eo q̄ est cōmune pluribus ut uniuersis statui uoluntati maioris ptis ut in. l. in contrariū alle. In eo uero q̄ est cōmune pluribus ut singulis requiritur singuloz̄ consensus ut hic

et dicta. l. per fundum et. l. receptum eoz̄ suis similibus Tamen fallit ista scda pars solutionis per. l. ff. de pac. l. maiorē et de relig. l. si plures et de cur. fur. l. cōsilio. §. si. ¶ Dynus

**I**n obscuris minimū est sequendū.

**S**i p̄mittō tibi decem libras et pecūia multiplex in regione uersatur una maior altera minor et altera minima nec apparet de qua sit actuz̄ minimā uideor p̄mississe Idem in legato Nam si legem pecuniam nec appareat de qua minimā uideor legasse ut. ff. dele. iii. l. si ita relictum et. l. minus. Item si alicui lego quantam partē hereditatis habet unus heredum et partes heredum sint inaequales minimā uideor legasse ut. ff. dele. iii. l. si ita relictum et. l. q̄ concubinam. §. cum ita. et ad idem de x. ob. si ita stipulatus. x. aut. xv. et. l. inter stipulatē ¶ Sed uidetur q̄ in obscuris non sit sequendum minimū sed uerissimulus ut. i. e. inspicimus et. ff. e. semper in stipulatione et. l. quando militabat. §. lucio. Dicendum est q̄ regula debet exponi scdm̄ p̄missa cōtraria nam primo debemus inspicere uerissimulus ut. i. e. inspicimus In defectu uero similitū sequimur qd̄ est minimū Et ideo hic debet exponi in obscuris. i. cum uerum uel uerissimulus nō apparet. uerissimulus autem multipliciter apparere potest ut dicam. i. e. inspicimus Et haec regula locum habet in cōtractibus ut dicta. l. de uer. obli. et in ultimis uoluntatibus ut in dicta. l. qui concubinam. §. cum ita. et. l. minus. et in delictis ut. ff. de penis. l. si plures et. l. penult. et in sententiis ut in. l. diem p̄ferre. §. si plures ¶ Sed opponitur contra regulam multipliciter per ordinē Primo uidetur q̄ falsum dicatur in cōtractibus quia non minimū sed mediocre debet prestari ut. e. de dona. si quis argentum. §. si uero red ditum Item falsum in ult. ma uoluntate quia mediocre debet prestari sicut in cōtractu. ff. dele. i. l. legato generaliter ¶ Item falsuz̄ in delictis quia in delictis. i. cum de inquentis animus non apparet in ter p̄tamur eos uoluisse delictum cōmit



tere et per hoc si contrariū non apparet  
durius puniendos ut. e. ad. l. cor. de sicca.  
l. i. et de iniuriis si non cōtū. et nō. ff. d.  
iniuriis illud relatum Item cum constat  
delictum cōmissum et ignorat per quez  
de pluribus assumimus quod maius est. i.  
omnes deliquisse et sic omnes puniri ut  
ff. ad. l. aquill. l. i. item mela. §. si plures. et  
nō. e. ad. l. iul. de ur. pub. l. quomā multa  
et. ff. ad. l. cor. de sicca. l. si ergo uel regu  
la falsa uel male exposita ¶ Ad primū d  
contractibus dicit aliud esse in quantitati  
bus et in his que quantitatibus equipollēt  
ut in uniuersitatibus quia tunc minimū in  
dubio est sequendum ut. ff. man. l. fide  
iussorem et. ff. e. semper in stipulatiōe in  
fi. et de edil. edic. si quid uenditor in fi.  
et in his locum habet regula Aliud in spe  
ciebus et in his que speciebus equipollent  
ut artificia quia tunc mediocre ut dicta  
l. si quis argētum. §. similiq. modo / et di  
cta. l. si quid. §. si. i. responsio Et in his re  
gula non procedit quia in generibus simi  
liter non procedit quia aut pmittitur in  
eo genere in quo est et potest aliqd eue  
nire qd habere est prorsus inutile et tūc  
pmissio potius iudicatur inutilis a princi  
pio q̄ specificetur effectus diuisorius qui  
sequitur ex ea ut. ff. de uer. obi. l. ita sti  
pulus in prin. et de iure do. cum post. §.  
gener. aut in eo genere in quo nichil est e  
uēire prorsus inutile ut in boue equo asi  
no et hōibus et similibz tunc debetur me  
diocre ut dicto. §. similiq. mō. ergo quo  
ad contractus regula procedit in quāti  
te tantū et in his que quantitatibus equi  
pollent ¶ Sed contra hoc est ualde. §. ille  
si uero redditum. ubi mediocre fit psta  
tio et tamen quantitas frumenti uel uini  
erat ex causa donatiōis pmissa Sed non  
est contra quia ibi non dicit quantitatē  
pmissam mediocre deberi / vnde illud  
quasi iuri cōi qd est ut possit prestari ut  
lissima reliquiam Sed dicit quantitatem  
donationis promisse deduci ad designati  
onem specierz ex quibz percipi possit qn  
titas ex causa donatiōis promissa et ideo  
designatur species mediocres sicut si ab  
inicio species uel genera pmitterentur.  
¶ Ad scdm de ultima uoluntate respō.

deo quasi idem quod in generibz q̄ regu  
la nō procedit quia aut legatur genus ge  
neralissimū et tunc inutile est legatū aut  
subalternatiuū et tunc si habet fines sola  
distinctiōe patrisfamil. legatum inutile  
est ut. ff. dele. i. si domus in prin. Sed si  
habet fines a natura debet mediocre ut  
dicta. l. legato generaliter et in si. del. §.  
si generaliter Vnde patet hanc regulam  
cessare in quātitatibus et in his que quan  
titatibus equipollēt ut in uniuersitatibus  
regula procedit ut in. l. si ita relictum in  
prin. et in si. del. ii. et del. iii. qui concu  
binam. §. cum ita et. l. minus In speciebus  
autem aut cōstat de certa et tunc cessat  
regula quia illa debetur ut in. l. si domus  
§. cum alicuius. ff. dele. i. aut non constat  
de certa et tunc si testator nōmen sp̄i  
in legato non expressit cessat regula quia  
est electio legatariū ut. ff. dele. i. qui duos  
aut expressit nomen tamen ignoratur de  
quo et tunc minus est in legato unde re  
gula locum habet ut. ff. dele. i. l. apud iul  
anū. §. seio Possit tamen heres si uellet  
maiores eligere cum ad ipm ptineat de  
claratio ultime dubie uolūtatis defuncti  
ubi certum expressit et ignoratur quod  
ut. ff. dele. i. l. si quis. §. si quis plures ¶  
¶ Contra predicta de ultima uoluntate  
est aperte. dele. ii. si quis seruū. §. si uero  
ubi dubie uolūtatis interpretatio cōmit  
titur heredi 2 ideo regula semper cessare  
uidetur Respondeo illud uerum est cum  
uolūtatis est dubia circa personas legatariū  
predicta procedunt circa rem legatam ¶  
¶ Item non uidetur procedere regula in ul  
tima uoluntate q̄a dubie uolūtatis inter  
pretatio ad iudicem pertinet ergo non ui  
detur reducēda ad minimū et. e. de fide  
iuss. libe. l. uolūtatis Respondeo iudex  
interpretatur q̄ uersimile est ex contec  
turis i. inspecta conditione persone lega  
tariū et consuetudine regionis loquentis  
et munitate scripturarz precedētū ut. l.  
si seruus pluriū. §. ul. dele. i. et de testa.  
heredes. §. sed si notam Si uersimile non  
potest perpendi tunc locum habet regula  
ut. ff. dele. iii. mims et. i. eo. inspectimus.  
seruato tamen ordine quem ibi dicam ¶  
¶ Item uidet obscuritas reddere uolūtate

inutile unde cessat regula ut ff. de regulis iuris. l. si quis de pluribus et de man. testa. l. cum ex pluribus et de testa. tut. l. duo sunt tici. Sed in illis non potest apparere minimū quia in personis duabus licet extimatio proprietatis seruoꝝ possit esse in equalis eo tamen q̄ in legato uersabatur libertas in p̄sona omnium pariter est inextimabilis ut ff. de le. et sena. con. l. singul. §. indefinita. Vnde in l. duo et l. tutele datio nel delatio non plus uel minus in p̄sonam unius q̄ alterius extimatur et periculum pupilli cui intendebat p̄uidere testator possit in delatione tutele uersari et ideo non mirū si non conceditur electio heredi sed in defectu p̄bationis redditur inutilis dispositio testatoris. Tamē arguitur contra responsionem predictā de l. si quis de pluribus. Nam ibi erat incertitudo persone legatarum ergo recurri debet ad electionem heredis non utriusq̄ impediri ut dicta. l. si quis seruū. §. si inter dele. ii. Item erat incertitudo rei legate et nomē erat expressum ergo interpretatio conceditur heredi ut l. si quis a filio. §. si quis plures. Respondeo non est dubiū quāuis heres manumittere possit unū si uellet sed necessitas nō imponitur sicut nec eligendi unū de legataris ut de rebo dubi. l. si fuerit. Ista responsio sufficiens est ad §. si inter. sed non ad §. si quis plures. Vnde dici potest q̄ plus oparetur in certitudo duplex circa anulandū relictū q̄ unica. Vbi ergo incertitudo rei i specie tantū relictē p̄prio nomine expresso legatum ualet et compellitur heres eligere ut in §. si quis plures. uel si non eligat minimū est in electione ut in l. apud iulianum §. seto. ubi persone tantū legatum nō est in se inutile sed p̄pter p̄bationis defectū unde potest heres eligere sed non compellitur ut in §. si inter. et ibi nō. ubi uō rei et persone tunc prorsus inutile ut in l. si quis de pluribus et l. cum ex pluribus. Rō autem inter predicta patet ubi est incertitudo rei tantū p̄sona superest cui potest obligatio queri et ideo si non eligat heres obligatio minimi contrahitur iuxta regulam nostram sed ubi persone tantū et rei obligatus est heres ad rem. Sed q̄ non

apparet si nolit eligere redditur legatum inutile ut dicta. l. si fuerit. Si uero rei et persone non est cui possit obligatio queri nec est res de qua constat et ideo relictū prorsus est inutile. Item in contractibus nullo modo uidetur procedere quia interpretatio facienda est contra p̄ferentem unde non est uerū simpliciter q̄ minimū debeatur sed id quod est cōtra animū p̄ferentis ut in l. ueteribus. ff. de pactis. 2. l. cum in lege et l. labeo. ff. de contrabē. emp. et i. e. cōtra eum. Glossatores iuris ciuils dicunt q̄ si dubium est in re super qua contrahitur tunc regula locum habet si in accessoris tunc contraria. Primū ut dixi simpliciter habet locum in quantitatibus ut in l. inter stip. §. diuersa. et l. si stipulatus fuero. x. aut. xv. et loca. l. si tibi. x. In speciebus uero ut dictum est mediocris debetur et regula cessat ut nō. ff. man. si fideiussor. Vnde quantū ad istā partem glosa est falsa nisi glosam susineas eo cāū procedere quo in contractu deducitur unū incertum de pluribus certis tunc enim cum sit electio debitoris minimū dare potest ut l. qui ex pluribus. ff. de uer. obli. Sed i. de accessoris non uidetur simpliciter. l. q̄ contra p̄ferentem fiat interpretatio ut ff. de acti. emp. et uen. si seruus §. si et de contrabē. emp. l. comprehensum. et l. si in empt. oē. Vnde dicas q̄ aut pactum in accessoris est obscurum circa qualitatem et quantitatem rei uendite et tunc fit interpretatio contra uenditorem ut l. labeo et l. si cum in lege et l. ueteribus et de serui. ur. pre. l. si arborem. §. hec lex. aut circa electionem reꝝ electioni accedentiū et tunc interpretatio uēditoris nō ē cōtra eū ut l. si in lege et l. cōprehensū de cōtrahē. emp. et l. penit. §. si et de acti. emp. tūc enim quasi in genere debitor electionem habet ut dicta. l. qui ex pluribus et iusti. de acti. §. hinc. et nō. in dicta. l. cōprehensum. Ad tertium. i. circa delicta dico q̄ si certum est delictum. i. q̄ delictum sit commissum regula locum habet. segmur enī q̄ est minimū quia nō punimus sed absoluumus ut l. absentem. ff. de penis. Item ubi certum est delictū sed incerta delicti

qualitas locum habet ut si constat aliquē  
comiſſiſſe uim et ſic delictum certum eſt  
ſed ignoratur utrum cum armis uel ſine  
armis et ſic qualitas eſt incerta nam ſeq  
mur minimū .i. preſumimus ſine armis ut  
micus puniatur ut .l. ſi preſes et .l. inter  
pretationem .ff. de penis et de ſuſpe. tu.  
.l. hoc enim ius .s. qd ergo At ubi certus  
eſt delictū et certa delicti qualitas incer  
tus uero animus delinquentis non preſu  
mimus minimū .i. qd nō fuit animus quia  
facti atrocitas amouet preſumptionem  
animi preſumendi ex quo perſona eſt abi  
lis ad delinquendum ut .e. de ſicca .l. i. et  
de inturris .ſi non cōuicū Item ubi certum  
delictum et certa qualitas ſed incerta p  
ſona ut ſi nullus deprehenditur fuiſſe in  
actu delinquendi et ignoratur quis deliq  
rit tunc non ſeqmur quod eſt minimū qa  
omnes puniuntur ut .s. ſi plures et nō .ff.  
ad .l. cor. de ſicca. in rubrica Et ratio huius  
eſt quia omnes deprehenduntur in culpa  
quia omnes fuerunt in actu delinquendi  
Item quia ratio publica que ſuadet male  
ficia puniri ut .l. licitatio .s. illicite .ff. de  
publ. et de fideiuf. ſi a reo .s. qd uulgo 2  
ad .l. aquill. ita uulneratus eſt contra eos  
qui priuatam deſenſionem p̄tendunt et  
ideo preferēda eſt publica ut .ff. p. ſocio  
l. actione .s. labeo et in auten. de non ali.  
.s. quia uero ¶ Idem

**Q**uoniam qui certus eſt cerciorari ulte  
rius non oportet

**C**auetur in iure qd uenditor qui ſciunt  
ſeruitutem deberi a predio uendito cer  
ciorare debet emptorem al' tenetur acti  
one exempto ad intereſſe emptoris . hoc  
uerum eſt ſi emptor ignorauit ſeruitutē  
deberi ſed ſi certus fuit ſeruitutē debē  
non oportet eum cerciorari ut .ff. de ac.  
emp. l. i. s. uēditor et .s. ſi. Item qui mā  
cipia uendunt cerciorare debēt emptores  
de morbis et uicis al' tenentur actione  
redebitoria uel quanto minoris . ſed ſi ep̄  
tor intelligat uel intelligere poſſit nō eſt  
certificatio uenditoris neceſſaria ut .ff.  
de edil. edic. l. i. s. aut et .s. ſi intelligat  
et .l. ſi tamen .s. qui ei ſeruū. Quid autē

ſi uenditor ſciens ſeruitutem uel utcum  
dixit ſe nolle teneri nōie ſeruitutis uel ut  
cior. Dicendum eſt hoc generale pactum  
non trahi ad ea que uēditor ſciunt ſed ad  
ea que ignorauit uenditor ut .ff. de acti.  
emp. et uen. l. quero et ar. de heredi. ue.  
.l. hec autem ¶ Sed op. et uidetur qd in ſci  
enti denūciari oportet quia dicitur in iu  
re qd qui uult habere liberam poteſtatem  
inchoandi accuſationem de adulterio uel  
ab adultero uel adultera 2 poſt qd adultera  
nupſit denūciare debz adultere ne nubat  
quia inten dit pponere accuſationem de  
adulterio Quid ergo ſi adultera ſciunt 2  
poſtea nupſit ſine denūciatione nō nocet  
ei ſcientia ut .ff. de adul. l. denūciaſſe cir  
ca prim. Dici poſſet qd ius illud quod per  
denūciationem reſeruare intēdebat erat  
odioſum et ideo ſola ſcientia ſine denūcia  
tione non prodeſt ¶ Sed cōtra hanc ſolu  
tionem eſt .ff. de peti. hered. l. i. item ueni  
unt .s. petitam. nam et ibi agebat de re  
odioſa .i. de bone fidei poſſeſſore conſen  
ciendo male fidei et tamen ſcientia denū  
ciationis opatur illud quod oparetur de  
nūciatio Quare dicendum uidetur qd in  
his in quibus denūciatio eſt de ſubſtancia  
nō ſufficit ſimplex ſcientia ut in .l. denū  
ciaſſe. et ideo eſt neceſſaria denūciatio  
In his autem in quibus ſola ſcientia eſt de  
ſubſtancia non eſt neceſſaria ſcienti denū  
ciatio ut dicta .l. i. in ſi. de acti. emp. et  
de edil. edic. l. i. s. intelligatur In dubio  
autē preſumendum uidetur potius ſcien  
tiam de ſubſtancia qd denūciationem cuz  
denūciatioes fieri ſoleant ad hoc ſolum  
ut qui erat incertus certificetur Et i iſto  
dubio loquitur iſta regula et dicta .l. itē  
ueniūt .s. petitam. et quod in autē clam  
l. aut qui aliter .s. ſi forte ¶ Idem

**N**on licet actori quod reo licitum  
non exiſtit.

**L**egiste ponūt exemplum iſtius regle  
quia ſi actori patenti datur dilatio ppter  
teſtes ergo et reo quod exemplum locuz  
haberet ſi regula poneretur affirmatiue  
uidelicet quod licet actori licere debz reo  
et multa plura patent in exceptioibus op

ponendis s. e. c. nullus. et. ff. e. l. nemo ex  
his et in numero dilationū ut. e. de tem.  
in integz resti. l. petende. et. ff. de feri.  
l. in pecuniariis et in pluribus aliis. ¶ Est  
ergo exemplum regule cōueniens ut si de  
negat. reo potestas pducendi testes post  
dicta testificata ergo et actori ut in aut.  
de testi. s. illud tamen coll. vii. quia cōr  
loquitur de utroque quia rei conditio fa  
uorabilior est q̄ actoris Item si reo non  
licet reuocare pcuratorem post litem cō  
te. ergo nec actori ut. ff. de pcur. i. post  
litem et. l. que omnia. ¶ Opponi autē po  
test ad regulam dupliciter et de duobus  
queri potest Primo quia uidetur q̄ plus  
liceat actori q̄ reo certum est q̄ reus non  
potest ordinariū suū recusare ut. e. de iu  
risdi. om. iudi. l. nemo. et tamen actor eli  
gere potest unū de pluribus ordinarius rei  
et consequenter alium recusare ut. e. de  
epi. et cle. l. cum clericum in prin. Sed di  
ci oportet q̄ cum omis diffinitio in iure  
nostro periculosa sit sicut plures que fal  
lunt quandoq̄ et hec ita. ¶ Item oppo. q̄  
actor potest auferre reo iudicem suū per  
rescriptum ad extra ordinarium iudicem  
ut. e. de dila. l. si quādo. et tamē reo nō  
licet super hoc rescriptum impetrare ut  
in auten. ut omnes obe. iudi. s. hec confi  
derantes coll. v. et. e. ubi de cri. agi. o. po.  
auten. qua in puincia Solutio ut prius. ¶  
¶ Queri autem potest si actor sit para  
tus pbare de iure domini rei de qua agi  
tur et reus eodem tempore super iure do  
mini pbationes offert quis eoz̄ preferē  
dus sit in probando et uidetur q̄ reus q̄  
quia in re pari fauorabilior est eius causa  
ut. i. e. c. in re pariet. ff. d. uer. ob. l. si fer  
uū. s. sequitur et d. doli excep. l. apud cel  
sum. s. marcellus. et uidetur expressum  
e. de inoffi. testa. l. liberi et. ff. de pba. c.  
l. loca et d. libe. cau. l. cum necessitas Sed  
credo sequendam esse opinionē a zonis ut  
delicet q̄ ex ordine primo recipiantur p  
bationes actoris postea pbationes rei ar.  
e. de fal. l. fi. ¶ Item solet queri nūquid  
in qualibz causa audiatur reus si uelit pro  
bare rem ad se pertinere actore in pbati  
one deficiente et uidetur q̄ non quia cū  
in utroq̄ casu consequatur absolutoriaz

ut. e. de eden. qui accusare de rei uen. l.  
ult. et insti. de interdictis. s. comodum;  
uidetur sua non interesse et p̄pterea nō  
audiendus ut. e. de proba. l. ad pbationē  
Sed dicendum est sua interesse quia si p  
bat rem suam esse consequitur ius agēdi  
al. consequitur solum ius excipiendi ut. ff.  
de iureiura. l. sed si possessori. et ideo au  
diatur ar. s. e. de pba. c. l. contra et quia  
regulariter quod licet actori licere debz  
et reo ut dictum est. ¶ Idem

**¶** Mutare consilium quis non potest  
in alterius detrimentū

¶ In eligente comode poni potest exem  
plum qui non potest mutare consilium in  
detrimentum electi post scrutiniū publica  
tum cum per electionem quesitum sit e  
lecto ius petende confirmationis ut. s. de  
elec. cum publicato et de elec. c. nulli lice  
re h. vi. et. ff. de op. lega. l. apud aufidiū  
Item poni potest in iudicante et contra  
hente et inconfitente de quibus omni  
plene per omnia dictum est ut. s. e. quod  
semel et ideo ibi dicta hic repeti possent  
¶ Sed oppo. et uidetur q̄ liceat mutare  
consilium quia certum est q̄ licet reuocare  
mandatum re integra ergo licet mutare  
consilium ut. ff. man. l. si tibi mandauero  
s. sicuti Sed dicendum est q̄ reuocatio p  
cedit sine detrimento alterius quia si ig  
noratur reuocatum reuocatio non affert  
dampnū ignorantī ut. ff. de solu. l. cū qs  
s. si debitorem. et de dona. l. hoc iure. s.  
si quis dederit. si sciuit dampnū sua culpa  
sentit et ideo fr̄uone iuris sentire non  
uidetur ut in regula iuris. ¶ Item oppo. et  
uidetur q̄ liceat uariare et consequēter  
consilium mutare ut. ff. de collac. bonoz̄  
l. non nunquā. et rez̄ amotaz̄. l. de rebo  
et de acti. emp. et uen. l. si sterilis. s. ult.  
et de liber. lega. l. aurelius. s. penult. Sed  
dicendum est q̄ aut uarietas deprehendi ē  
circa eandem rem aut circa diuersas que  
nullam cōnexitatē habent aut circa diuer  
sas que rōne cōnexitatis habentur eius dē  
loco Primo casu est prohibita uariatio ut  
hic et. s. e. c. quod semel. et. ff. de le. i. ser  
ut electione. et. l. huius. s. stichū et dele.

in statu liberorum § Stichum et de bo. libe. l. nam absurdum Fallit in filio cui fauetur circa hereditatem paternā licet uideatur semel repudiasse ut ff. de colla. bo. l. non nunquā et de iure deli. l. si quis seruus et de repu. here. l. si. In scdo caū uariatio admittitur ut dicta. l. si sterilis. §. si. et reppamo. l. de rebus Tercio calu reproba tur ut ff. de procur. l. in cause. et de usu cap. l. gaius et de damp. infec. l. pretor. §. unde queritur. et de admi. tu. l. cum que ritur. ¶ Idem.

### **Q**ueneri per spēm derogatur

¶ Exempla istius regule poni possunt in legatis et in substitutionibus et contrac tibus et in legum latoribus et in rescriptis

¶ In legatis quia si testator legauit uni speciem et alteri genus generi per speciem derogatur ut ff. de le. iii. l. uxorem. §. fe licissimo et. l. seruis urbanis. §. penult. Itē si legat libertis alimenta in genere et uni libertorum legat alimenta in specie ille cui legatur in specie non admittitur ad lega tum ut ff. de alimen. lega. l. alimenta. §. basilice et. l. Stichus in prin. ¶ Sed opp. et uidetur qd generi per spēm nō deroga tur Nam si testator legat uni genus et eidem speciem per enumerationē spērū nō derogatur legato generis ut ff. de fū do instruc. l. quesitum. §. penult. Dicunt quidam qd aut legatur uni genus et alteri speciem et tūc generi per speciem deroga tur / aut legatur uni et eidē genus et spēs et tunc generi per speciem non derogat quasi speciem ex habundanti uideatur ap poni ut in. l. quesitum. quod falsum esse aperte apparet quia in. l. cum delanionis §. cui fundum et. §. quidam et. §. sepe in prin. eidem legauerat genus et speciem 2. tamē generi per speciem derogatur quia legatum generis restrictū uidetur ad spe cies enumeratas Et idē pba ē de suppl. le. l. legata. et ideo uidetur lacius disting uendū qd glosatores iuris civilis distingūt quia aut testator legat uni genus et alte ri speciem aut legat eidem genus et spēm Si uni genus et alteri spēm generi p spe ciem derogatur ut dicta. l. uxorem. §. fe

licissimo. siue primogenus et postea spēs siue primo species et postea genus legat ut ff. de peculio. l. maūmissio et dicta. l. quesitum. §. ult. In scdo casu. l. quando legat eidem genus et speciem aut extra legatum generis enumerat spēm aut enu merat indiuidua que sub certa spē eiusdē generis continentur Si enumerat indiui dua enumeratio opatur qd legatum gene ris non extenditur ad alia indiuidua que sub eadem specie continentur / siue pce dat legatum generis et sequatur enume ratio indiuiduorum siue ecōtra Verbi grā lego ticio duas statuas marmoreas Item omne marmor et licet si les statuas mar moreas habeam nulla cedit in legatum p ter duas ut ff. de le. iii. l. heres meus. §. i. et de fundo instruc. l. cum delanionis. §. si cui fundum. et de auro et argen. lega. l. i. §. item si duo Si uero enumerat spēs indiuidua continentis aut primo species et postea copulatiue genus aut econtra primo genus et postea species Primo caū uidetur ampliare legatum et non restrin gere ut ff. de le. iii. l. hoc legatum et. l. ea tamen ¶ Sed contra istud membrum di stinctionis uidetur aperte ff. de ui tri. et ole. l. i. §. cui dulcia Nam ibi primo enumerantur species et postea genus et tamen per enumerationē specierū restrin gitur significatio generis sed illud ibi nō contingit ppter enumerationē preceden tē specierū sed ppter naturam copulatē et rei copulate ut ibi apparet dum dicit ex collectione uini 2c. et ar. de fundo in struc. et instru. lega. l. sepe. §. gatio Scdo casu quando primo genus et postea spēs et tunc habet locum distinctio glosatorū iuris civilis posita in prealle. l. quantū. §. penult. quia aut species enumerantur ab errante aut a sciente Si ab errāte enume rō nichil opatur Et iō legato generali reli cto nō uidet detractū ut ff. de suppl. le. l. legata in prin. si a sciente aut causa du bitationis tollende aut causa limitatiōis aut dubitatur Primo casu species ex ha bundanti enumerantur quia potius ad ma iorem euidentiā uidentur enumerari qd ut derogetur legato generis ut ff. de au. et argen. le. l. pediculis. §. labeo et ff. e. l.

que dubitationis tollende Secdo casu lega-  
tum uidetur restringere ad species enume-  
ratas et ideo genus ex habundanti expri-  
mitur cum eius expressio nichil oportet ut  
ff. de fundo instruc. et instru. lega. l. cuz  
de laionis. §. quidam et. l. sepe in prin. d.  
suppel. le. l. legata. ii. et. iii. respō. Tercio  
casu quando dubitatur dicendum est po-  
tius: q̄ gracia tollende dubitationis uide-  
atur exprimere species et ideo legatū ge-  
neris non diminuitur ut dicta. l. quesitū  
§. si quis fundum. qui pprie loqui uideēt  
in casu dubio. ¶ Quid autem si uni lega-  
ret sub nōte uniuersaliori alii sub nōte mi-  
nus uniuersali dico q̄ uniuersalius habet  
locogeneris minus uniuersale habetur lo-  
co speciei et ideo per minus uniuersale d̄  
rogatur uniuersaliori sicut generi per spe-  
ciem Verbi gracia si filio legat ortum in  
structum filie uero argentum muliebre  
quod in orto habuit illud ad filiam perti-  
nebit ut ff. de fundo instru. l. quesitum  
§. quesitum et ar. dele. iii. l. uxorez. §. co-  
dicill. et de p̄culto. l. seruo maūmissio et  
de aur. et argen. le. l. i. §. idem cum alteri  
¶ Item opponitur ad regulam et uideēt  
q̄ speciei per genus derogetur et nō ecō-  
uerso quia si primō lego alimenta quibus-  
dam libertis postea lego alimenta omnibz  
per generale uidetur esse recessum a spe-  
ciali ut ff. de alimen. lega. l. libertis Dice-  
dum est q̄ aut generale et speciale expri-  
mūtur in eadem uoluntate aut in diuer-  
sis Si in eadem uoluntate tunc speciale  
derogat generali siue p̄cedat siue sequa-  
tur ut ff. de alimen. lega. l. legata. §. basi-  
lice et. l. stichus in prin. Si in diuersis po-  
sterius derogat priori ut dicta. l. libertis  
in prin. Secdo casu siue exprimat in ea-  
dem uoluntate siue in diuersis Item siue  
p̄cedat generale siue speciale. speciale de-  
rogat generali ut ff. dele. iii. l. uxorez. §.  
codicill. In tercio casu uidetur neutrum  
alteri derogare ut ff. de alimē. lega. l. alia  
in fi. et de adimen. legac. l. ticia. §. qui in  
archa ¶ Item opponitur et uidetur q̄ spe-  
ciez expressio generalis nichilominus ope-  
retur quia quod opatur expressio singu-  
laris speciez opatur sola expressio generis  
sub qua spēs continentur ut ff. dele. iii.

l. si chorus in prin. et de usu et ha. l. si ita  
in prin. Respondeo et dico q̄ ubi solum  
genus exprimitur tunc p̄inde habetur ac  
si exprimeretur singule species in genere  
comprehense ut in prealle. l. sed ubi expri-  
mitur genus et species habz locum distin-  
ctio supradicta. ¶ In substitutionibus  
autem posset poni hoc modo exemplum  
Pone testator instituit patrem et filiū  
p̄ parte et eos inuicem substituit Secdo  
instituit alios heredes ex reliquis p̄tibus  
Tercio dicit hos omēs inuicem substituo  
Ista enim substitutio generalis non extē-  
ditur ad patrem et filium qui erant in ui-  
cem substituti ut ff. de uulga. et pupill.  
substi. l. coheredi. §. qui patrez ¶ Sed cō-  
tra hoc uidetur ff. ad trebeli. l. ult. ubi p̄  
substitutionem specialem non derogatur  
generali sed ibi erāt species substitutōis  
diuerse quia prima specialis erat uulgaris  
siue reciproca sedā generalis erat et fidei  
cōmissaria sed in §. qui patrem specialis  
et generalis erant eiusdem generis quia u-  
traq̄ uulgaris siue reciproca et ideo gene-  
rali derogatur per speciale ¶ In cōtracti-  
bus autem patet exemplum ff. de s̄bo.  
obli. l. doli clausula et. l. stipulationes co-  
modissime. ga si stipulor ab aliquo libruz  
scribi de die et non de nocte per se et in  
per discipulum suū et dolum generaliter  
non cōmitti et ipse scribebat per alium  
eque malum non per discipulum cōmitti-  
tur stipulatio ex generali clausula d̄ dolo  
sed ad casum in stipulatione expressum  
non pertinet ¶ In legum latoribus patet  
exemplum ff. de penis. l. sanctio legum.  
Item §. de consti. c. i. li. vi. ubi per consti-  
tutionem generalē editam a romano pon-  
tifice non derogat specialibus statutis ra-  
tionabilibus alioz locoz usi in constitu-  
tione generali contrariū caueatur exp̄sse  
¶ Sed cōtra uidetur ff. de sepulchro ur-  
olato. l. iii. §. diuus. ubi per rescriptū im-  
periale sequens derogatur consuetudini  
speciali alcius loci Sed prout uariis mo-  
dis textus intelligatur potest uarie respō-  
deri Vel potest dici q̄ §. de consti. est  
ius nouissimū iure canonū introductum  
et rationabiliter quia statuta locoz et cō-  
suetudines in facto consistunt Et uerisi-

mile est romanū pontificem ignorare ea que in alieno facto consistunt et ideo nō uidetur uoluisse constitutionem extendi ad ea tollenda que ignorauit cum constitutio extendi non debet ad tollenda ea de quibus constituens non cogitauit uel non est uerisimile cogitasse ar. ff. de trāf. acti. l. cum aquill. et. l. qui cum tutoribus §. i. et. §. si. et. l. non est ferendus. et de contrahen. emp. et uendi. l. in lege. et de acquiren. here. l. ne quis. et. l. si is ad que.

**I**n rescriptis patet etiam responsio q̄ speciale derogat generali ut. s. de preben. c. dudum et. c. quāuis tibi li. vi. et que dicta sunt superius in legatis trahi possūt facile ad rescripta **D**ynus

**Q**uis semper in se continet quod est minus

**U**t ecce si testator intendens legare quartam partem bonoz scripsit dimidiā debetur ei quarta quia dimidiē inest ut ff. de le. i. l. qui quartam. et de here. insti. l. quociens. §. et si maiorem Item si uolēs stipulari 2 interrogo de. xx. et interrogatus respondeat de. x. ualeat stipulatio de. x. quia maiori sūme minor inest ut. ff. de uer. obli. l. i. §. si stipulanti Item in sententia quia si unus condemnat in. xv. alius in. x. et alius in. v. ualeat sentētia in. v. cū in quinq̄ omnes consensisse uidentur ex eo q̄ plus semper in se continet quod est minus ut hic et. ff. de arbi. l. diem pferre §. si plures. et. s. de arbi. c. ii. li. vi. Item si sum absolutus a petitiōe totius fundi absolutus uideor a qualibet eius parte unā in qualibet eius parte obstat exceptio rei iudicate ut. ff. de excep. rei iudi. l. iulianus. et. l. si quis cum totum. et. ff. de regulis iuris. l. in eo q̄ plus. et. l. in toto. Item si absolutus sum a petitiōe uniuersali ut hereditatis petitione obstat exceptio rei iudicate uendicanti res singulas ex eadem causa ut. ff. de excep. rei iudi. l. iulianus. et. l. si quis cum totum. et. l. eadem rōne. quia plus semper in se continet quod est minus **S**ed contra regulam est quia si interrogo ut. p. mittas Stichum aut pamphilum et respondēs de pamphilo tantū

stipulatio est inutilis quia interrogatio nō uidetur processisse. ergo plus non semper continet quod est minus ut. ff. de uer. obli. l. inter stipulantem. i. responso. Sed respondeo et dico q̄ ibi non impeditur stipulatio ualere ex eo q̄ non uideatur in interrogatio processisse de pamphilo. p̄ces sit enim cū plus contineat in se minus sed ideo impeditur quia cōcepta alternatiue interrogatiōe de quolibet uidetur concepta sub conditione. l. si alterum non datur ut. ff. de opt. le. l. cum ita in prin. et ideo si respondetur ad alteram pure uideatur inter interrogatiōem et responsiōem in qualitate diuersitas que diuersitas qualitatis reddit stipulationem inutilem ut. ff. de uer. obli. l. i. §. si quis simpliciter **I**tem contra regulam est quia si concedatur alicui merum imperium ut la trunculatori cui non uidetur concedi cogitatio de re pecuniaria ergo merum imperium quod est plus non continet in se cogitatio nem causaz. q̄ iudicium quod est minus ut. ff. de iudi. l. solemus. §. la trunculator Sed dicendum est q̄ merum imperium et iurisdictione sūt species distincte ad inuicem se pate ut nō. ff. de iurisd. om. iudi. l. imperium. et ideo una cōcessa nō atim potius uidetur altera denegata ut in. §. la trunculator ar. et. de pcur. l. maritus. et de pac. euen. l. si. et. ff. de uul. et pupil. substi. l. si ita quis. et. l. si cum ex filio. §. filio. et l. ex facto §. item quero. hic autem loq̄ de illo pluri sub quo minora continentur uel comprehenduntur ut species uel ut partes Et eodem modo responderi potest ad e. cui de non sacerdotali. s. de preben. q̄a posito etiam q̄ nō sacerdotalis esset maior q̄ sacerdotalis concessa non sacerdotali uidetur sacerdotalis potius denegata quia non se habent ut pars et totum de quibus loquit̄ regula sed habēt se ut indistincte species inuicem se pate **I**dem

**P**ro possessore habetur qui dolo defuit possidere

**S**i dolo defuisti possidere rem quam ante petebam uel petere p̄ponebam p̄inde teneris rei uen. sicut teneris si possideres

ut. ff. de rei uen. l. si autem. §. sed et is  
qui. et. ff. e. l. qui dolo et. l. parem cū mul  
tis similibus. ¶ Sed opponitur et osten  
ditur q̄ non habeatur pro possessore ut  
patet quia tenetur utilis. ff. de noxal. l.  
electio. §. si is qui et si possideret tenere  
tur directa. Sed dicendum est q̄ utilis et  
directa non differunt in substācia ut. ff.  
de nego. ge. l. a ticio. et ideo effectus pro  
possessore habetur. ¶ Item opponitur cō  
tra idem quia possidenti fit cessio ut. ff.  
de rei uendi. l. si res. et tamen si dolo de  
sit possidere non fit cessio ut in. e. ti. l.  
si is qui dolo. et. l. nec quasi. Sed dicendū  
est q̄ pro possessore habetur quantū ad  
dampnū suum non quantū ad commodum  
Item cum semper presumatur abesse do  
lus si ad esse non probetur ut. ff. de pro  
batio. l. quotiens. §. qui dolo. et dele. ii. l.  
cum ita legatur uni. §. species. ¶ Dubitari  
posset rōnabiliter si dolus potest p̄bati.  
Et dicendum est q̄ dolus p̄batur ex con  
iecturis. Nam si iam erā hē tcontestatus  
uel dederam solum libellum uel denuncia  
ueram sibi q̄ eram daturus libellum et ip  
se desinat postea possidere presumit do  
lo desinere. et ideo perinde cōuenitur ac  
si possideret ar. ff. de rei uen. l. si fundū.  
et. ff. de eden. l. quedam. §. nichil. et qui.  
ex ca. in poss. ea. l. ii. et nō e. t. l. fulcinius.  
§. quid sit latitare. ¶ Queri autē potest  
circa materiam huius. c. de plurib. quoz̄  
quedam nunquā reperiūtur sufficienter  
determinata. Primū est an ei qui dolo de  
sit possidere si cōueniatur et extimatio  
nem soluat debeat de euictione cauere. et  
dicendum est q̄ aut habuit causam ab ac  
tore aut nō si habuit cauere debet ut. ff.  
de dona. inter ui. et ux. l. si donauerit in  
prim. al. si non habuit causam non debuit  
de euictione cauere ut. ff. de rei uen. l. ex  
diuerso. §. petitor. et de condic. fur. l. si  
seruus. §. cauere. ¶ Secdo queritur an eo  
casu quo nō cauetur posset nichilominus  
de euictione agi re euicta contra actorez  
cui extimatio soluta est. Et potest dici q̄  
sic quia qui extimationē soluit emere ui  
detur. ff. rez. amo. l. si p̄pter res. ergo li  
cet non fuerit dictum de euictione agā  
nichilominus poterit agi ut. e. de eui. l.

non dubitatur. ¶ Tercio queritur an per  
actorem debeant actiones cedi ei qui do  
lo desit possidere et uidetur q̄ cedi nō  
debeant ut. ff. de rei uendi. l. si is qui do  
lo et. l. si quasi. Econtra q̄ cedi debeant  
ut. ff. de re iudi. l. indepositi. ¶ Michi ui  
detur esse differentiā inter eum qui possi  
det et eum qui dolo desit possidere quia  
qui desit possidere aut culpa interueniē  
te aut dolo. Si culpa debent actiones cedi  
ff. de re iudi. l. indepositi. sed si non habe  
at causam ab actore non debent cedi ut  
dicta. l. si is qui dolo. et ibi nō. Si uō pos  
sidebat licet per contumaciam non resti  
tuat et p̄pterea iuramentū in lite delatū  
fuerit actori extimatioē soluta actōes de  
bēt cedi ut. ff. de rei uendi. l. si res. Et ra  
tio est quia actor sibi imputare debet cū  
posset petere precise compelli possessore  
restituere ut. ff. de rei uendi. l. qui resti  
tuere. et nō peccit. Sed cum dolo posside  
re desierat hoc sibi imputare non potest  
et ideo facilius est causa excusandi eum a  
necessitate cedendi. Nam cū possidebat  
et actor petere poterat precise compelli  
et nō peccit sed magis extimationem uo  
luit sua sponte alienasse uidetur et ideo  
cedere compellitur ut. ff. de rei uendi. l.  
eius rei et. l. si res. Sed cum dolo desierat  
possidere non sponte sed ex quadam ne  
cessitate et ideo cedere non tenetur ut  
dicta. l. is qui dolo. ¶ Quarto queritur  
an is qui dolo desit possidere et extima  
tionem soluit habeat actionem in rem si  
ne aliqua cessione. Textus enim dicit. ff.  
rez. amo. l. si p̄pter res. q̄ in rem actio ei  
danda est. Sed non apparet utrum ipso  
iure an per cessionem. Et ideo uidetur di  
cendum si res erat presens. i. si possessor  
extimationem solues habeat possessionē  
tempore extimationis solute q̄ statim q̄  
ritur sibi dominiū et ideo statim habz rei  
uendicationē in habitu ut dicta. l. eius rei  
et si ce. pe. l. certi conditio. §. ult. licet in  
actu non habeat nisi desinat possidere ut  
nō. e. de here. uendi. l. si. et hoc apparet  
quia extimationis solutio pro emptore  
habetur ut. ff. rez. amo. l. iii. et. l. iii. Sed  
si uendo tibi rem meam penes te cōstitu  
tam statim trāsfertur in te dominiū q̄ si



uideatur tradidisse ut in *inst. de re iudi. §. nichil. et. ff. de acquiren. re. do. l. qua rōe* §. interdum ergo si extimationē recipio a te possessore statim tibi possessori dominū acquirē Sed si possessio non erat penes eum qui extimationem soluit quia forte dolo desierat possidere sicut cauetur in textu regule tūc remanet dominū penes me dominū qui extimationē recepit et consequenter in rem actio quam cedere teneor si culpa desit possidere secus si dolo ut dictum est. s. in proxima qōne et hoc in rei uen. directa quid autem in utili in qōne. vi. dicitur **¶** Quinto quā potest quid si res redit ad actorem qui extimationem recepit et is qui extimationem soluit uelit rem reuocare et actor paratus sit restituere extimationē an excludat eum qui extimationem soluit a petitione rei et uidetur qd sic ar. ff. como. l. in comodato. §. si. et. l. rē michi in pri. et d. condi. sine causa. l. si fullo **¶** Ecōtra uidetur ff. de rei uen. l. si culpa Et ideo glosatores iuris civilis uariant quia dicūt in. l. in comodato. §. si. qd est in electione illius qui extimationem recepit utrum restituat rem uel extimationem. Et ppter hoc est quia cum alternatione teneat ad alterum ut ibi patet in textu ergo scdm regulam debet esse electio debitoris conuenti ut ff. de iure dociū. l. plerumq. et infra. e. c. in alternatiuis. Alii distinguūt quia si extimationem soluit ille qui habet causam a domino ut comodatarius et depositarius et fullo et similes tunc est in electione sua petere rem uel extimationem al' sit electio domini ad quem redit possessio quia et al' si dolo comodatari uel depositari res absit et michi eo nomine condepnetur tenor sibi cedere actiones michi competentes ut ff. de re iu. l. l. indepositi Secus si non haberet causam a me ut ff. de rei uen. l. is qui dolo. et ita glo in. l. iii. ff. de condi. sine ca. et de rei uen. l. si culpa Et ista distinctio uidetur satis rōnabilis **¶** Michi tamen uidetur aliter distinguendum quia aut tempore extimationis solute possessio rei erat penes eum qui extimationem soluit aut non Si erat penes eum dominū cepit pertinere ad eū

ut ff. de rei uen. l. eius rei. et consequēter desinit pertinere ad dominū qui extimationem recepit quia non potest esse apud plures in solidum ut ff. como. l. si ut certo. §. si duobus. et de castren. pecul. l. in hereditate. §. pater. Si ergo is qui cepit esse dominus petat ab eo qui desit in totum dominus esse 2 possidere necesse habebit restituere rem tunc nec audietur si uelit restituere extimationē ar. ff. de rei uen. l. qui restituere. quia cum sponte semel extimationem recepit cum possit precise consequi rem consequenter uiderur renūciasse rei ar. ff. de l. cōm. l. si fūdus. et de pac. inter emp. et uen. l. cōm. lorie Et ideo frustra postea conatur retinere rem illam cui semel renūciandum putauit ar. ff. de sta. ho. l. liber homo. et. e. de rebus ere. l. si quis iururandum Sed si non erat possessio penes soluentem tpe extimationis solute tunc dico aut apprehendit possessionem inutilem antequam rediret possessio ad dominū aut nō Si apprehendit statim est ei quesitū dominū et desit pertinere ad eum qui extimationem recepit quia rem habere non poterat pbabiliter et poterit habere locū distinctio posita in prealle. l. ii. de condi. sine ca. ut distinguatur. aut ille qui extimationem soluit habebat causam a domino aut non ut dictum est Sed si non apprehendit antequam rediret ad dominū subdistingue quia aut dominus cesserat actionem soluenti aut non Si cesserat habet necesse restituere rem ut ff. de rei uen. l. si culpa circa si. Si non cesserat est in electione sua restituere rem uel extimationem quā cepit ut dicta. l. in comodato. §. si. et hoc casu potest pprie locum habere glo. ibidē posita que concedit electionem cōuento. **¶** Sexto queri pōt an ille qui soluit extimationem cum non possideret quia culpa forte uel dolo possidere desierat habeat utilem in rem sine aliqua cessioe quod nō uidetur quia lex dicit actionem cedendā ut dicta. l. hec si res. et. l. culpa. et. ff. de re iu. l. l. indepositi. ergo sine cessioe nō datur quia si pō iure sine cessioe daretur sup. iacua foret cessio. et ppterea non facienda ut ff. ut le. non ca. l. hec stipulatio

§ diuus. Azo autem dicit in glo. que est in eodem tit. l. huius rei. et predicta. l. culpa. quod utilem in rem habet quia ius ad rem emisse uidetur dando litis estimationem unde tanquam actor habet utilem ut. e. debere. uen. l. si emptorem autem constat habere utilem sine aliqua cessione ut. e. tit. l. emptor et. l. postquam et. l. uero. et non. e. del. l. ex legato. ergo is qui dolo defuit possidere habet utilem estimatione soluta sine aliqua cessione. A. i. ar. quod cessione sit superuacua patet responsio quia per cessionem incipit habere directam nomine cedentis quod sine cessione nullo modo habet ergo non est superuacua. Item contra azo. est quia secundum hoc non uidetur differentia inter eum qui defuit culpa possidere et eum qui dolo cum uterque habeat utilem estimatione soluta sine aliqua cessione et tamen lex notabiliter ponit differentiam quia unum dicit actionem cedendam alteri non ut in prealle. l. culpa et. l. is qui dolo. Sed dicas non esse differentiam quo ad utilitatem que ex ficta uenditione datur quia illam uterque habet estimatione soluta. Sed differentia remanet quantum ad directum et ius exercitium quod per cessionem transfertur quia cum cessione non fiat dolose ab actore cum causa non habeat ergo uterque poterit intentare directam. Item contra azonem quia non est differentia inter directam et utilem imo utilis et directa est eadem in substantia siue eadem substantia utilis et directa ut. ff. de negotiorum gestis. l. actio. et non. e. de acti. et obli. l. ii. Sed respondeo pro azone quia licet sit eadem substantia utriusque tamen differre possunt in accidere sicut homo ab homine accidere enim potest quod directe obstat exceptio et non utilis et econtra quod obstat utilis non directe. ar. eorum que leguntur. ff. de pactis. l. si cum emptore et de transac. l. si. et de solu. l. si duo. Et propterea expedit aliquando habere plus unam quam alteram. Et per hoc apparet effectuale remanere differentiam inter eum qui culpa et eum qui dolo defuit possidere et consequenter optimi azo. absurditatem non continere.

**S**eptimo queri potest an ille cui ceditur uel uenditur in rem actio habeat dominium

utile sicut econtra qui estimationem pro re soluit habet utilem in rem ut dictum est in proxima questione. Et uidetur primo quod cessione actionis et traditio instrumentorum paria uidentur ut. ff. de ier. l. seruus. § cum qui. et de ier. l. eum qui circographum. sed traditio instrumentorum inducit translationem domini ut. e. de dona. l. i. ergo cessione actionis in rem. Econtra uidetur quod non transeat quia ad acquisitionem unius iuris non sequitur acquisitio alterius in cuius acquisitione factum uerum non requiritur ut. ff. de acquir. poss. l. cum heres in prin. Constat autem quod in acquisitione domini requiritur uerum factum i. apprehensio possessionis ut. ff. de pac. l. traditionibus. et de rei uen. l. penultima. et. ff. de rei uen. l. si ager. et de acti. emp. et uen. l. quintus. et de acti. et obli. l. obligationum. Substantia ergo licet per accessionem acquiratur utilis in rem non propterea sequitur quod acquiratur utile dominium. Dico igitur quod transferendo dominium transferre uideor actionem in rem que pro domino datur ut dictum est. § in questione proxima. Sed econtra cedendo actionem in rem non propterea transfertur dominium. Et est ratio quia dominium est causa rei uenditionis ut. ff. de rei uendi. l. in rem actio. Econtra uidetur. § quod rei uenditio non est causa domini sed ex dominio procedens et ideo translato dominio translata uidetur rei uenditio que ex dominio procedit et sequitur sed non econtra quia princip. l. trahit ad se accessorium ut. ff. de fundo instru. l. fundi. § si. Sed econtra accessorium non trahit ad se principale ut. ff. de uirga. et pupil. substi. l. ex pupillari et quibus mo. pig. uel ipothe. sol. l. lucius. Quomodo ergo intentat rei uenditio nem qui dominium non habet cum rei uenditio detur domino tantum ut. ff. de rei uendi. l. in rem actio. Respondeo intentat utile ex persona cedentis. i. propter dominium quod ad cedentem pertinet nomine tamen suo qui experitur. directam uero ex persona et nomine cedentis intentat.

**I**dem.

**U**tile non debet per inutile uicari

**H**uius regule innumerabilia inueniunt exempla ut ecce iure cauetur quod si precedat canonica electio non uiciatur per quamcumque confirmationem quoquo iure inutilem ut *s. de elec. c. si confirmationem*. Item si dampno heredem meum et regem francie dare tenetur heres licet regem francie dampnare non potuerim ut *ff. de leg. i. l. si duobus. s. his*. Item si pupillo contrahenti prebuit auctoritatem unus tutor uerus et alius falsus ualeat nichilominus contractus ea ratione utile per inutile non uiciatur ut *ff. de iur. iur. l. cum falso tu. auc. l. i. s. pomp.* Item si donatio fiat ultra quingentos solidos quatenus excedat modum uiciatur quatenus non excedit non uiciatur ut *e. de dona. l. sanctimus. et ar. ff. de consti. pe. l. sed si. x. ff. de usuris. l. placuit et. l. pecunie in prin. et. l. usuris. et de iure do. l. siue generale. et de uer. ob. l. que extrinsecus et. l. i. s. sed et si michi*. **S**ed contra regulam uidetur *ff. de arbi. l. parui* refert. ubi si compromittatur in quendam liberum et quendam seruum compromissum est inutile in personam liberi propter adiectionem serui. Item uidentur ob stare. *ll. in quibus cauetur* quod utile legatum uiciatur propter translationem inutilem *ff. de leg. i. l. plane in prin. et de adimen. le. l. legatum s. pater et. l. et si transferam e. ti. et. ff. de aqua coti. et esti. l. i. s. item queritur* ubi per institutionem inseparabilem uiciatur utile per inutile. Sed dicunt doctores aliquando quod hec sit regula cetera sint specialia que solutio est plana et expedita sed in omnibus specialibus esset rationem specialitatis probabilem assignare. Alii dicunt quod aut utile ab inutili separari possit aut non. **P**rimo casu utile per inutile non uiciatur. **S**ecundo casu uiciatur ut *ff. de aqua coti. et esti. l. i. s. item queritur et. s. trebacius. et no. ff. de usuris. l. pecunie fenebris. et de condi. fur. l. si seruus. s. bone. et. e. de agri. et cen. l. quemadmodum. ubi deterrminat aperte quod parte indiuidui irritata totum irritatur. Contra quam solutionem uidetur *ff. de iur. iur. l. predium*. Sed dicendum est quod licet ius seruitutis excepte*

esset indiuiduum persone tamen a quibus excipiebatur erant diuidue et ideo facta relatione ad personas diuiduas utile non uiciatur per inutile quia per relationem predictam possibile est utile ab inutili separari. **S**ed contra hanc responsionem uidetur *l. prealle. parui. s. sed si in seruum ff. de arbi. ubi erat ius indiuidui. l. ferende sentencie et persone diuidue et tamen utile per inutile uiciatur sed ibi agebatur de iure quod non cadebat in solidum in personam cuiuslibet separati aliter secus ut *e. ti. l. sed si ita et ideo ibi utile per inutile uiciatur*. In *l. predium* agebatur de iure quod in solidum in personam cuiuslibet separati cadebat et ideo utile per inutile non uiciatur cum sit diuiduitatem respicere circa personas. Latius tamen dici posset quod oportet tres casus distinguere. Nam aliquando duo sunt concurrentia ad confirmationem unius actus quorum unum est utile alterum inutile et tunc si unum per se sufficeret ualere quod agitur ut *ff. de iur. iur. l. cum falso tu. au. l. i. s. sed pomponius. et de arbi. l. sed si ita aliter si utrumque requiritur non ualeat ut *ff. de arbi. l. pedius. s. sed si in seruum*. Aliquando unum solum est factum ex pluribus cum quibusdam utilibus et quibusdam inutilibus commixtum et tunc habet locum distinctio aut potest utile ab inutili separari aut non ut dicta *l. i. s. item queritur et. s. trebacius. ff. de aqua coti. et esti. aliquando plures sunt actus distantes prorsus et separati et quorum sedus accedere uidetur ad reuocationem primi et tunc sedus omnino inutilis est non tollit primum. Sed si quid utilitatis licet non perfecte contineat tollit primum ut *ff. si certum petatur. l. certi conditio. s. quoniam. et insti. quibus mo. tol. oblig. s. preterea. et. ff. de leg. i. l. si seruus legatus. s. si seruus. et dele. iii. l. si iure et de iniusto rup. et irri. testa. l. ii. et de his quibus ut indig. l. cum quidam et dele. primo. l. plane. et de adimen. le. l. legatum s. pater et. l. si transferam*. Iste tamen tres ultime uidentur solutionem destruere sed non destruunt quia adeptio legati que per eas inducitur poterat sine translatione utiliter separari procedere et eodem modo ratione deducenda *l. iii. s. mior. d. fu. instru. et in. le. Id****

**¶** X eo non debet quis fructum cō  
sequi q̄ n̄isus est impugnare

**¶** Si testamentuz in quo michi legatum  
erat relictum dixi falsum uel inofficiosuz  
nō possum petere legatum in eo michi re  
lictum quia aut p̄nunciatum est contra  
testamentum et tunc ideo non debetur  
quia ex testamento falso uel inofficio  
legata nō debentur ut ff. de inoffi. te.  
l. papinianus. §. si ex causa. et. l. ticia d̄ pe  
ti. here. l. si testamētum falsum. aut pro  
p̄nunciatum est pro testamento et tunc tō  
nō debetur quia n̄isus extitit impugnare  
et ideo non debeo consequi fructum ex  
eo ut hic et dicta. l. papinianus. §. memi  
nisse et. de his quibus ut indig. l. alia.

**¶** Sed oppōitur et uidetur q̄ etiam ex  
testamento q̄ n̄isus sum impugnare con  
sequor legatum quia si dixi testamētū  
minus sollempne licz succumbam petere  
possum legatum michi in eo relictum ut  
ff. de his quibus ut indig. l. post legatuz.  
Sed dicēdum est q̄ ibi desistit ante sen  
tētiam et ideo petitur ei ut dicto. §. me  
minisse et. l. alia. uel si puenerit usque ad  
sententiam Dicendum erit differentiam  
esse inter eum qui dixit falsum et eum q̄  
dixit inofficiosum et dicendo succubuit  
ex parte una et inter eum q̄ dixit minus  
sollempne ex parte altera Nam qui dixit  
falsum uel inofficiosum perdit relictum  
ut in. l. prealle. et hic. qui dicit minus sol  
lempne nō perdit ut. l. post legatum Ra  
tio autem est quia dicēdo falsum impug  
nō non solum institutionem sed etiam le  
gata Secus si dico minus sollempne cum  
etiam ex non sollempni uoluntate. i. non  
sufficiēte ad institutionem possunt lega  
ta deberi Item cum dico inofficiosum  
uideor dicere testatorem non sane men  
tis ut ff. de inoffi. testa. l. ii. et. l. ticia et  
dele. iii. l. patronus. §. fr. et consequenter  
nec heredē instituere nec legata relinque  
re posse **¶** Idem

**¶** Vm quid prohibetur phibentur  
omnia que sequūtur ex illo

**¶** Due sunt regule que uidētur equi col  
lere per omnia Prima. cum quid phibe  
et omne id per quod puenitur ad illud ui  
detur phibitum ut ff. de spon. l. oratio.  
et de fideiuf. l. cū lex. et. de natura p. libe.  
l. legem in fine Secda est cum quid phibe  
tur prohibentur et omnia que sequūtur  
ex illo ut hic et. de legi. l. non dubium.  
et tamen sunt oīno diuerse quia prima  
loquitur de consequentia prohibitionis  
medior̄ per que puenitur ad extremuz  
Secda loquitur de consequentia phibitio  
nis extremor̄ que procedunt ex primo  
phibito Verbi gracia de primo si phibi  
betur matrimoniū inter aliquas personas  
uidentur prohibita sponsalia per que per  
uenitur ad matrimoniū ut dicta. l. oratio  
Item uerbi gracia de secundo prohibetur  
uenditio fundi dotalis ut in. l. rem in pre  
senti. §. et cum lex. et insti. quibus modis  
ali. licet. in prin. Et ideo si uendatur et  
tradatur traditio que ex uenditione se  
quitur uidetur prohibita et ppter domi  
niū non transfertur ut insti. quibus mod  
ali. licet circa prin. Item prohibetur uen  
ditio ascriptici sine gleba. et ideo si uen  
datur et tradatur traditio que ex uendi  
tione sequitur uidetur prohibita Et p  
terea dominiū non transfertur ut. de  
agricol. et censi. l. quemadmodum li. xi.  
Item phibetur alienatio rei ecclesiastice  
non seruata sollempnitate que a iure sta  
tuitur. §. de rebus eccle. non ali. et. de  
sacro sanc. eccle. l. iubemus. et autem hoc  
ius porrectum. et. xii. q. ii. c. sine excepti  
one. Et ideo si uenditur et tradatur do  
miniū non transfertur imo ipse prelatuz  
uel iconomus ad uendicandum admittit  
ut dicta. l. iubemus. **¶** Sed contra primā  
regulam uidetur ff. de ritu nup. l. si quis  
officium ubi licet matrimoniū sit phibi  
tū nō uidēt esse phibita spōsalia p que  
peruenitur ad matrimoniū Sed dicas q̄  
aut causa prohibitionis matrimoni erat  
perpetua aut temporalis Si perpetua ui  
dentur esse prohibita sponsalia ut in. l. o  
ratio Si temporalis non uidentur esse p  
hibita ut in. l. si quis officium. **¶** Contra  
secundam regulam uidetur ff. de fundo  
do. l. penult. et de usuca. l. cum iure p̄diū

ubi erat prohibita uenditio fundi dota-  
lis et non ualebat et tamen ex ea secuta  
traditione postea dominiū transfertur  
irreuocabiliter Sed dicas aut causa pro-  
hibitionis durabat et tunc habet locum  
hec regula ut *e. de legi. l. non dubium*;  
aut erat finita puta quia matrimonius  
erat solutum et fundus desierat esse do-  
talis et cesserat lucro mariti et tunc ha-  
bent locum leges cōtrarie Regula ergo  
debet intelligi causa prohibitionis duran-  
te contraria uero causa prohibitionis ces-  
sante. **¶ Idem**

**¶ Pluralis locutio duoz numero est  
contenta**

**¶** Verbi gratia si libertas seruo lege-  
tur per annos de biennio intelligitur. *ff. de maū. testa. l. libertas. §. post annos.*  
Item si promittitur uel legatur post di-  
es de duobus intelligitur ut. *ff. de uer. sig. l. inter illam. §. illa legata* Item ubi  
requiritur numerus testiu si certus non  
adicitur sufficiunt duo ut. *ff. de testi. l. ubi numerus.* **¶** Sed uidetur q̄ plura-  
lis locutio requirat tria et non sit contē-  
ta numero duoz ut. *ff. de op. lega. l. i.*  
Sed dici potest ut ibi per glo. notatur  
**¶** Item econtra uidetur q̄ sit cōtenta  
uno tantum et non requirat necessario  
duo quia si lego tibi Stichum et pamp-  
lum sub cōditiōe si mei erunt cum mo-  
riar et unus tantum sit meus tempore  
mortis ualet tantū in eo legatum ut. *ff. de condi. et demon. l. falsa. §. si.* Sed ibi  
non dicit q̄ pluralis locutio sit uno con-  
tenta sed dicit q̄ geminat significatio-  
nem singularis. i. operatur illud quod  
due singularitates diuisim prolata sicut  
patet. *ff. de le. iii. l. qui concubinam. §. si  
Stichus. et. e. de impu. et alt. sub l. quis  
et. ff. si quis cau. l. si seruus. §. i.* **¶ Idē.**

**¶ Mutari non debet ei per quem  
nō stat si non faciat quod per eū  
fuerat faciendum**

**¶** Proprie procedit istius regule intel-  
lectus in conditione potestatiua que pē-  
debat ex facto legatarii tantum uel he-  
redis scripti uel alterius cui fuerat relic-  
ta Nam si impediatur eam implere per  
casum nichilominus debetur relictum  
quia non stat per eum quominus faciat  
quod per eum fuerat faciendum ut. *ff. de condi. insti. l. que sub conditione. §. quociens.* **¶** Item in ea que pendet ex fa-  
cto illius cui ascribitur et alterius si im-  
pediatur per eum ex cuius facto pende-  
bat Sed si impediatur per casum in sua  
uel alterius persona contingentem reit-  
tum non debetur et tamen non stat per  
eum quominus faciat quod per eum fu-  
erat faciendum ut. *ff. de condi. et demo. l. in testamēto et. l. ticio. §. si cum ante  
nuptias. et ideo melius pcedit in condi-  
tione uere potestatiua. i. que pendet ex  
facto illius tantum cui ascribitur.* **¶** Sed  
regule supra dicte uidentur multa obsta-  
re Primo quia iure cauetur q̄ si legatū  
michi relinquatur sub conditione que  
pendet ex facto meo et alterius et im-  
pedior per casum in alterius persona cō-  
tingentem legatum non debetur ut. *ff. de conditionibz et demonstrationibus. l. in testamēto. et supra proxime dictuz  
est.* **¶** Item si relinquatur michi sub con-  
ditiōe si infra decem dies ascendero ca-  
pitolium et impediatur quominus ascen-  
dam conditio non habetur pro impleta  
licet dies quibus fui impeditus non com-  
putentur ut. *ff. de conditionibus et de  
mon. l. quibo diebus.* **¶** Preterea ut hec  
et alia contraria ad presentis regule ma-  
teriam pertinentia soluantur distiugue-  
dum uidetur quia aut erat implendus  
modus aut implenda conditio Primo ca-  
su siue impediatur per casum contingente  
in personam meam siue contingentem  
in personam alterius pro impleta haberi  
debet ut. *ff. de leg. primo. l. si fundum.*

per fideicom. §. iulianus. et dele. ii. l. lucius  
§. quisquis. Secundo casu aut erat con-  
ditio potestatiua aut erat casualis aut  
erat mixta. Si potestatiua aut pende-  
bat ex facto meo tantum aut ex meo  
et alterius. Si ex meo tantum. aut im-  
pedior per eum cuius intererat non im-  
pleri aut impedior per casum aut per  
quendam tertium. Primo casu pro im-  
pleta debet haberi ut. ff. eodem. l. iure  
civil. et de uerboz obligation. l. in exe-  
cutionibus §. finali. et de conditionibz  
et demonstratio. l. iure civil. et quando  
dies lega. cedit. l. si post diem. §. item si  
qua. Secundo casu idem quia pro imple-  
ta debet haberi si casu impedior ut. ff.  
de condic. insti. l. que sub conditione.  
§. quociens. In tercio casu tenetur ille  
qui impediuit conditionem impleri ut  
ff. ad. l. aquill. l. inde neracius §. primo.  
et de conditionibus et demonstratio. l.  
l. quibus diebus. in prin. Sed si ex meo  
et alterius aut impedior per me aut per  
eum ex cuius facto pendebat aut per  
casum. Primo casu non habebitur pro  
impleta. Secundo pro impleta habetur  
Tercio casu aut erat conditio adiecta  
in fauorem meum aut illius in cuius per-  
sonam contingit casus aut utriusqz aut  
dubitatur. Primo casu habetur pro im-  
pleta. Secundo uidetur deficere et ideo  
nō habetur pro impleta. Tercio quando  
utriusqz si impediatur per casum in alteri-  
us personam contingentem non habet  
pro impleta. Quarto quando dubitatur  
presumitur in fauorem illius cui aliquid  
erat sub conditione ascriptum et ideo  
casus in alterius personam contingens  
nocet ut probatur. e. de institutionibz  
et substitutionibz que sub conditione.  
l. i. et. ff. de conditionibus et demonstra-  
l. ticio. §. ante nuptias et. §. sequenti et  
l. in testamento. et de adimen. legatis. l.  
scio in prin. et. l. menia in prin. et de ali.  
lega. l. gaio. §. primo. et de conditionibz  
et demonstratio. l. illi. Sed si erat ca-  
sualis conditio expectatur euentus con-  
ditionis. Licet enim impediatur impleri  
per casum nō habebitur pro impleta ut  
e. de caducis tollend. l. i. §. si autem. et

nō ff. de conditionibus et demonstra. in  
rubrica. Si mixta dicendum est qz mix-  
ta presumitur duobus modis. Nam in  
in uuo casu dicitur mixta que pendet ex  
facto meo et ex casu et in illa seruetur  
idem quod in conditionali ut notatur  
ff. de condition. et demon. in rubrica.  
Alio modo dicitur mixta que pendet  
ex facto meo et alterius et in illa quid-  
turis seruetur dictum est supra. ¶ Idē

**A**ccessorium naturam sequi con-  
gruit principalis

¶ Si alicui conceditur gracia et execu-  
tores dentur sicut non finitur grā mor-  
te cōcedentis ita nec finitur executorz  
officium quia accessorium naturam seq-  
congruit principalis ut. s. de offi. dele.  
si super gracia. l. vi. Et uidetur hec re-  
gula obtinere siue tractetur de princi-  
pali inducendo siue tollendo siue confir-  
mando. De inducendo probatur in d. eto  
c. si super gracia. de tollendo probatur  
ff. de penu. lega. l. iii. et de pecul. lega. l.  
prima. ii. iii. et. iii. et de fundo instrue.  
et instru. lega. l. fundi. et de eo qz cer.  
lo. l. centum capue. §. fi. et. e. de uisuris.  
l. eos. 2 in regula iuris civil. cum in prin.  
De confirmando in preallegato. c. si su-  
per gracia. ¶ Obstat tamen uidetur. ff.  
de eo qz cer. lo. l. centum capue. et. l. fi.  
ubi accessorium naturam non sequitur  
principalis. Sed dic qz aut in accessorio  
reperitur prouisio uel dispositio special.  
aut non. Primo casu habent locum con-  
traria. Secundo habet locum regula et  
concordancie regulam confirmantes.  
Eodem modo responderi potest ad. l.  
si cui fundum. de fundo instructo et in-  
stru. lega. Et ratio est quia prouisio et  
dispositio specialis derogat illi que iur-  
tute iure uel significatione uerborum  
intelligebatur et in clausula ut. e. de pa-  
ctis. c. i. uen. l. fi. et de uulgar. et pupillari  
substitutione. l. coheredi. §. qui patrem  
¶ Idem.

**N**on firmatur tractu tempis qd de iure ab inicio non subsistit.

**S**i duo minores. vii. an. contraxerunt sponsalia non tenent ab inicio de iure nec solo tractu temporis confirmantur. Item si duo impuberes uel unus pubes et alter impubes non proximi pubertati et in quibus etate malicia non suppleat contraxerunt matrimonium per uerba de presenti non tenent ab inicio de iure nec confirmantur solo temporis tractu. s. de despon. impu. c. i. l. vi. Item si aliquis impetrauit beneficium cum cura eo tempore quo non erat in etate legitimalicet postea fiat etatis legitime impetratio non confirmatur sed tempus date lraꝝ solu actenditur. s. de rescrip. si eo tempore l. vi. Item sententia que nulla est ipso iure non firmatur aliquo tempore tractu ut. ff. de app. l. si expressum Item institutio heredis que ab inicio est inutilis propter personam testatoris quia forte erat impubes non conualescit licet postea fiat pubes uel si erat seruus non conualescit licet postea fiat liber Vel si erat filius uulsa non conualescit licet postea fiat sui iuris Item si erat furiosus non firmatur licet postea fiat sane mentis Item si erat captus ab hostibus non firmatur licet postea redeat ut hec omnia probantur. ff. de testa. l. si filius et. l. eius. et dele. iii. l. i. s. i. Item si erat inutilis propter personam heredis scripti quia erat non capax non firmatur licet postea fiat capax Et hoc uult dicere regula posita. ff. e. l. pte. Item et testamentum et omnis uoluntas alia que est ab inicio falsa tractu temporis non firmatur ut. e. de fal. l. sicut. Item legatum quod est ab inicio inutile propter personam legantis tantum ut quia non poterat testari et consequenter nec legata relinquere ut ff. de le. i. l. ii. uel propter personam legatarii et legatarii ut quia legatator seruo suo uel legat heredita seipso uel propter personam legatarii et eius a quo prestandum relinquatur ut quia legat seruo heredis uel ratione rei legate ut quia legantur mar mora et colupne edibus iniuncte non firmatur tractu temporis et si causa impedimenti remoueat ut. ff. de regula ca

to. l. i. in prin. et dele. i. l. cetera. s. i. et e. de le. l. seruis et insti. de le. s. an seruo Item in stipulatione quia si stipulor rem sacraam stipulatio non firmatur licet fiat pro phana Item si stipulor hominem liberum non firmatur stipulatio licet tractu temporis fiat seruus ut. ff. de x. ob. l. inter stipulante. s. sacram **S**ed contra regulam uidentur multa obstarre et maxime. ff. de serui. ur. pre. l. profundum. et cetera predicti. l. receptum. ubi constitutio seruitutis facta pro unum sociorum non tenet ab inicio postea tamen confirmatur aliis consensibus quam docuimus. Item. e. de contractibus iudicium. l. una. ubi dicta in officiale inutiliter collata tractu temporis firmatur ut. e. de nup. l. et si contra mandata. et. ff. de ritu nup. l. si quis in senatorio Item dele. iii. l. i. s. sed si filius. ubi legatum quod est ab inicio inutile firmatur tempore tractu Item. ff. de here. insti. l. qui soluendo. ubi institutio que erat inutilis confirmatur tractu temporis Item de condi. insti. l. mulier. s. i. ubi manumissio que ab inicio fuit inutilis confirmatur tempore tractu **A**d que omnia dicunt legiste uolentes solnere generaliter quod illud quod ab inicio de iure non tenet non firmatur tempore tractu solo et ita intelligunt regulam. ff. e. l. quod ab inicio et. l. pte. Sed alius admodum concurrentibus quod non ualet ab inicio ex post facto firmatur Et ita intelligunt omnia supradicta iura que uidentur regle contraria que solo licet ceter teneatur per omnes non preedit de iure quia si testatur impubes et moritur factus pubes admodum superuenit et tamen testamentum non confirmatur Si testatur filius factus et postea fiat sui iuris admodum superuenit et tamen testamentum non confirmatur Idem in furioso licet postea fiat sane mentis Idem in capto si postea redeat ab hostibus Idem in re mea que michi pure legatur nam licet admodum superueniat quia desinit esse mea non firmatur legatum Idem in re sacra que postea fiat pro phana Et in homine libero qui postea fiat seruus Nam in his omnibus superuenit admodum quia cessauit causa impedimenti et tamen quod ab inicio fuit inutile non con

firmatur temporis tractu et ideo clarius potest dici ad omnia q̄ aut durat causa impediēs aut cessat et nulla supuenit cō firmans aut si cessauit et supuenit con firmans Primo enī casu regula simplici ter uera est q̄ ab inicio nō ualet trac tu temporis non firmatur ut hic et ff. e. l. q̄ ab inicio et. l. p̄t. et. e. de fal. sic et. ff. de app. l. si expressum Secdo casu l. quando solū cessauit causa impediens et non supuenit cā confirmans idem q̄ q̄ non tenuit non confirmatur ut ff. de uer. ob. l. inter stipulantē. §. sacram et de testa. l. eius. et. l. si filius et dele. r. l. cetera. §. r. et. e. d. leg. l. seruus insti. dele. §. an seruo. et. s. de rescrip. c. si eo tempore In tercio casu quando cessauit impediens et supuenit confirmans tunc regula locum non habet ut patet si quis bene inspe xerit in omībo cōtrarius supra dictis Nam in. l. pfundum et. l. receptū defectus consensus loci reddebat cōsti tutionē seruitutis inutilem et ideo quia cessauit defectus et supuenit cōsensus confirmatur cōstitutio seruitutis Item e. de contra. iudi. impedimentū donati onis erat officiū et ideo quia cessauit of ficiū et supuenit uolūtas expressa uel ta cita ex temporis diurnitate p̄sumpta confirmatur donatio et idem in. l. et si contra mandata et in. l. si quis in senato rio et. l. r. dele. iii. §. sed si filius. et in. l. si deportati seruo et. l. mulier. §. r. et de condi. insti. l. si quādo. et. e. si maior fa ctus fuerit. et in. l. q̄ in resp. §. r. ff. del. r. l. legata inutiliter. e. ti. et. s. de despō. impu. c. r. q̄ ibi cessauit causa impediēs r. cōsensus nouus per uerba expressa uel p̄ alios nouos actus extrinsecos declara tos Et idem in. l. tribunus. §. ult. et. l. si filius. ff. de testa. mili. et in omnībo aliis in quibz cauetur q̄ inutile a principio tra ctu tempis confirmatur. Item cōtra re gula uidetur. ff. de regula cato. l. r. et. ii. Scribūt legiste. ff. e. l. q̄ ab inicio q̄ spe cialia sūt tamē nichil est quia tex. aliter soluit in p̄alle. l. in x̄. que diffinitio. ff. de regula cato. dicit enī q̄ multū refert utrum aliquid pure cōcipiatur inutiliter

et tunc tractu temporis nō firmat. aut sub conditione et tunc pendente conditi one non potest dici inutile enim sit nullū et ideo non impediēt effectū assumere per conditionis euentū. cum q̄ nullum est uicari nō possit ut. ff. de iusto. te. l. nam et si sub conditione. Idem

**N**on est sine culpa qui rei que ad se non pertinet se immiscet

**S**i quis asserit se iuris peritū cum ca nonici et ciuil' sit iuris ignarus et p̄tex tu assertionis fuerit assumptus in iudi cem et p̄ impericiā male iudicauit uidet' fuisse in culpa quia se immiscuit rei ad se non ptinenti et p̄pterea iure cauetur q̄ ipse teneat actiōe in factū inquantū reli gioni iudicātis uidebit' equū. ff. de uar. cog. l. si iudex et de acci. et ob. l. ex male ficis. §. si iudex. et insti. de obli. que ex quasi delict. in prin. Et idem dico in eo q̄ se asserit medicū cum medicinā ignorat et p̄ impericiā aliq̄ ledit ut. ff. de offi. p̄si. l. illicitas. §. sicuti. et insti. ad. l. agl. §. impericia. Idem in quolibet artifice as serente se peritū cum sit imperitus quia culpa est immiscere se rei ad se non perti nenti ut. ff. loca. l. si quis fundū. §. celsus et. l. item q̄re. §. si gēma. et ad. l. aquill. l. idem iure in fi. Falit in mellore qui d̄ dolo tantū tenetur et si impite uersatus fuerit sibi enī imputari debet qui eum ad hibuit nisi fuerit in lata culpa que dolo as simulatur. ff. si men. fal. mo. di. l. r. §. hec actio. Item in eo qui inuadit possessionē uacantē quia cum sciat eam ad se non p̄ tinere uidetur fuisse in culpa et p̄pterea tenetur. e. unde ui. l. fi. Sed nunquid ille qui potuit impedire ne alius ledere ē et non impedituit teneatur De iure cano nico planū est q̄ tenetur quia non impe diēdo cum posset uidetur p̄cipasse de licitū seu fauorē p̄buisse delinquenti ut s. de sen. ex. c. delicto. de iure autē ciuil' uidetur prima facie idē q̄ ed iure cano nico quia iure cauetur q̄ si seruus sciēte domio et p̄hibere nolente occidat domi nus occidisse uidetur ut. ff. de noxa. l. ii. in prin. Itē qui p̄positū suū non p̄texit



eius posset in pari causa facinoris esse habē  
 dus ut ff. de re mili. l. omne delictū. §. q  
 ppositum Sed contrariū huius deter  
 minatur ff. e. l. culpa caret qui scit et p  
 hibere non pōt. textus tamē illius. l. est  
 in contrariū. ar. a contrario sensu sūpto  
 quia si culpa caret qui pphibere non pōt  
 ergo si pphibere pōt uidetur esse in culpa  
 tamē pro illa opinioe induci posset quia  
 iure cauetur qd seruus qui potuit opem  
 ferre domio et non tulit capite punitur  
 ut ff. ad filp. l. i. §. eodē aut. tamen libe  
 ro hōi uel pximo ex causa fideicō. liberā  
 do non imputatur si opem ferre potuit  
 et non tulit ut. i. e. l. i. §. sed in eo. Item  
 uidetur ista regula impedire officiū trac  
 tatus de neg. ge. quia cum gerens aliena  
 negocia sine mandato sit in culpa debet  
 sibi actio denegari tamen cōsuetā est et  
 facilis solō quia cū naturaliter homo hōi  
 officiū debeat ut ff. de seruis expor. l.  
 seruus. ea lege magis suū officiū uidetur  
 adimplere q̄ culpabiliter rei aliene se imi  
 scere quia appellans pro dampnato dicit  
 facere rem suam quasi sua intersit rōne  
 illius officii et cogitatiois q̄ inter hōies  
 natura cōstituit ut ff. de iusti. et iure  
 l. ut uim et de app. l. non tantū. et q̄ndo  
 ap. sit. l. ii. §. fi. Dynus

**N**ullus pluribus uti defensionibus  
 prohibetur

**N**am si negauit me debitore ad mei  
 defensionem et sic pposui exceptionē  
 facti siue intentiois nichilominus possum  
 postea pponere exceptionē pacti et rei  
 iudicate et alias ut in regula iuris nemo  
 ex his in prin. ff. e. Item si primo pposui  
 exceptionē pacti uel iure iurandi possum  
 postea pponere exceptionē rei iudicate  
 ut ff. de excep. l. is qui. Itē si simul pos  
 sum pponere plures exceptioes ut pacti  
 iurisiurandi et rei iudicate ut ff. d. excep.  
 l. nemo pphibet. Est ergo effectus regle  
 qd simili et diuersis temporibus propo  
 nere possum plures defensiones quibus  
 omnibus mediātibus uel altera eaz exclu  
 detur intentio actoris Sed opponitur  
 et uidetur qd si pposui unam non possū

pponere aliam Si enī cōuentus actione  
 noxali negauit me seruū habere in ptate  
 et cōuictus de mendacio uolo me dicere  
 seruū habere in potate et cōueniri noxa  
 liter non sum audiendus ut ff. de noxa.  
 l. quociēs. §. pretor. et l. si seruus depo  
 situs §. si negauerit. Item si cōuentus  
 de paupie negauit quadrupedē meū esse  
 et cōuictus mendacio uolo dicere meum  
 esse et dare p noxa. non audior ut ff. si  
 quadru. pau. fe. di. l. i. §. interdū Item si  
 rei uen. cōuictus negabā me possidere et  
 cōuictus de mendacio uolo me dicere pos  
 sidere et paratū suscipe iudiciū nō audi  
 or Naz possessio nichilominus transferē  
 ad actionē ut ff. de rei uen. l. fi. Item si  
 cōuentus ypothecaria nego rē debitoris  
 et postea pbato dnio debitoris uolo di  
 cere michi primo obligatū fuisse nō audi  
 or ut in auten. de triē. et semil. §. illud  
 quoq̄ coll. iii. et. e. q̄ po. in pig. ha. aut.  
 item possessor Item si negauit scripturā  
 meam que contra me pducebatur uel ne  
 gauit numerationē et conuictus uolo pa  
 stea cōfiteri scripturā meam et numera  
 tionē et allegare solutionē nō audior ga  
 nichilominus condēpnabor in duplum ut  
 in autē. de triē. et se. §. studiū quoq̄ et  
 e. de non nu. pe. autē. qui ppria Sed in  
 omnibus his dicunt qd spalia sunt Ratio  
 autē spalitatis est ut mendaciū pūatur  
 obicūq̄ ergo depreheudei in pponēte  
 defensiones mendaciū idem erit dicendū  
 per omnia Cū ubi eadem rō est idem ius  
 debeat statui Sed ubi pponūtur excep  
 tiones cōtrarie necesse est inesse menda  
 ciū quia si una est uera eius contraria ne  
 cessario erit falsa Cū ad positionē unius  
 contrariorū sequat̄ remotio alterius ff.  
 de uer. sig. l. hec uerba. et de insti. l. sed  
 et si pupillus. §. si institoria Et ppter h  
 opinio illoz qui dicūt icere pponere ex  
 ceptiones cōtrarias nō procedit **V**nde  
 michi uidetur clarius distinguendū quia  
 dico aut exceptiones que uident̄ cōtra  
 rie pponūtur conditionaliter aut simpli  
 citer Iet si conditionaliter pponi possūt  
 etiā cōtrarie **S**ibi grā quia dico me debi  
 torē non esse sed si contingat pbari me  
 debitorem esse ppono exceptionē pacti

de non petendo uel solutiōis uel aliā simi-  
lem. ut. e. de excep. l. si quidē in fi. Sed  
si pponitur simpliciter aut est possibile  
primā cōverti assertiōne cōcurrere cum  
secda aut non. In primo casu quando est  
possibile primā cuz secda cōcurrere. i. est  
possibile id qd in utraq continet simul  
uez esse tunc licet plures pponere simul  
et diuersis tempibz et ita loquitur ista  
regula et. ff. e. l. nemo pphibetur. Sed si  
nō est possibile primā cōverti assertiōne  
cum secda cōcurrere. i. non est possibile  
simul uez esse qd in utraq cōtinetur qz  
in nna negat i altera affirmat et affirma-  
tio et negatio sunt directe cōtraria tūc  
dico qz non audietur ut in autē. de triē.  
et se. §. studiū uero et. §. illud quocq. et  
e. de non nu. pe. autē. qui ppriā de com-  
pen. l. fi. et qui po. in pig. ba. autē. itē po-  
sessor et. ff. de rei uen. l. fi. et si qdru-  
pau. fe. di. l. i. §. interdum de noxa. l. fi.  
et. l. si seruus. §. si negauerit. ¶ Item op-  
quia iure cauetur qz reus in exceptiōe est  
actor ut. ff. de excep. l. i. et de pba. l. in  
exceptiōibus in prin. sed actor non pōt  
plures actiones pponere sed unā de pluri-  
bus debet eligere. ff. e. l. nemo. §. quocq.  
et de tribu. l. qz i herede. §. eligere. ergo  
nec reus poterit opponere plures defēsi-  
ones ut uidet. ¶ Respondeo et dico qz  
quis plures actiones actor non possit si-  
mul pponere plures tamē exceptiōes re-  
us potest pponere siue ex eadē siue ex  
diuersis causis originē sumentes ut hic  
et palle. l. is qui dicit et. l. nemo. Ratio  
aut est quare aliud in uno 2 aliud in alio  
quia fauorabiles sunt rei qz actores ut  
in regula turis. Rō rōis est quia in ptāte  
est actorz quādo puocent non in ptāte  
reoz quādo puocent ut. ff. de doli ex-  
cep. l. pure. §. fi. ¶ Sed an p uiam cumula-  
tionis pponere poterit plures actiones  
Quidam non intelligentes cumulatiōis  
materiā dicūt simpliciter qz non ut in p-  
dicto. §. quociens. et ideo cōtractus de  
cumulatiōe cōir ualeat et sit utilis apud  
canōistas sicut apud legistas quia scdm  
canōes debet exprimi res et causa licet  
non actio nūquid pendēte primo iudicio  
licebit eandē rem ex alia causa petere uel

an licebit aliā rem petere ex eadē causa  
hec enī est cumulatiōis natura. ¶ Ad hu-  
tus declarationē et intellectū quērendū  
est an cumulatio sit admittenda et in qui-  
bus casibus. Et circa hoc primo inquiren-  
dū est an principia siue regule que de cu-  
mulatione tradunt sint uere quia princi-  
piis ignoratis ignorari oportet et ea que  
sunt post principia. ar. in autē. de nō ali-  
§. si minus. Regula autē que de cumula-  
tione pmittēda tractat tradi debet co-  
pulate hoc modo ubi plures sunt actiōes  
non cōtrarie et que electiōe non tollū-  
tur et in prima quaz absolutoria late nō  
parit exceptiōne rei iudi. in secda ibi ad-  
mittitur cumulatio. Sed cum tractatur  
de cumulatione impedienda debet tradi  
regula disiuctiue et hoc mō ubi plures  
sunt contrarie actiōes uel que electiōe  
tollunt uel in quaz prima absolutoria la-  
ta parit exceptiōne rei iudicate in secda  
ibi repellitur cumulatio. qd aut pdicta  
regula copulatiue posita sit uera ostēdo  
sic primo per illud generale non debz ex-  
pectari casus cuius nichil opatur euetus  
ut. ff. de fideiuss. l. pe. et ad uelley. l. al-  
quādo. §. fi. Sed certū est qz absolutoria  
lata in petitione prima non parit excep-  
rei iudicate in secda quādo cūqz mutat  
psona uel cā petendi uel res ut. ff. de ex-  
cep. rei iudi. l. cum de hoc et. l. cū quare  
ergo non debet impediri secda pendēte  
prima. Preterea in spz dubia cōstitutus  
non debet esse melioris conditionis qz is  
qui est in spz certa ut pbari potest ex. l.  
ulti. ff. de cōpen. et ex. l. eum qui duobz  
de acqui. here. et dele. iii. l. i. in prin. sed  
nondū absolutus in prima est in spz du-  
bia sed absolutus ē in spz certa. Si ergo  
dicimus petitionē secdam ex alia causa. p-  
positam uel ad aliam rem ex causa eadez  
impediri pendente prima et cōcedi abso-  
lutoria latam in prima tam nō absolutus  
est melioris conditionis qz absolutus qd  
esse nō debet ut dictum est maxime qz  
non solet actor item cōtestando facere  
conditionē suam deteriorē ut in regula  
turis. ff. eo. non soli et. ff. de nouac. illa.  
Preterea pbatut alio mō certum est qz  
appellōne pnūciatum extinguitur et ad

eum statū reducitur in quo erat post litem cōtestatā et ante sententiā ut probatur per. l. ita demū de pcur. e. et per l. qui cū maior. §. accusasse de bonis lib. ff. de iniusto te. l. si quis exheredato. §. hi aut omēs et de penis. l. ii. in fi. Vnde paria uidentur litem pendere et appellōz interpositam esse sed appellōe interposita licitū est plures cās cōiungere seu cumulare ex quibus ostenditur appel. iustitiam cōtinere ergo pendēte cā principali licere uidetur plures causas cumulare ex quaz omniū uel unius pbatōne appeat rem deductam in iudicio debere deduci in cōdempnationē ut. l. scio. §. ult. ff. de app. Preterea p hoc pōt induci insti. de acti. §. si minus intelligendo textū ut iacet et de doli excep. apud celsum. §. itē qritur Item pōt pbari per. l. ultimā. ff. de app. nam ibi licitū est petere ex eadē causa ad aliā rem extendere et sic ex his duabus pbatōne et ex. §. item qritur prima pendente posse ex eadē causa agi ad id qd plus est. et. l. scio. pbatōne ad eandē rem agi posse ex alia causa Ex duobz primis ar. concludit̄ utrūqz cōter Preterea pbari pōt per. l. sed si ante de excep. nā ibi prima et scda petitio eandem causaz habent cōsiderato effectu et ad diuersa pponūtur Et quia absolutoria lata in prima non parit exceptionē in scda etiā admittit̄ cumulatō ergo cō. Preterea potest pbari p. l. primā. §. q autē. ff. quoz legatorz dū dicit intelligendo lrām generaliter ut iacet queadmodū solemus facere quoc̄ incertum est q actio potius teneat nā duas dicamus cō. ergo cōcludit̄ ex eo qz due actiones ex diuersis causis possunt eodez tempe ad idem pponi et ex hoc concludit̄ cumulationes concedi Item scda regula tradita disiunctiue si p uera est quia constat qz ubi sunt plures actiones cōtrarie pposita una repellitur alia Rō enī contrariōz est que est ut pposito uno alterz intelligat̄ remoueri ad hoc fac. e. d. fur. l. i. et si seruus extero l. unica et de codicill. l. fi. ff. de instit. l. sed et si pupillus. §. institutoria et de sig. l. hec uerba Item si electione tollit̄ una electa pcluditur alterius uia ut. ff.

de noxal. l. electio et de tribu. qz inheredem. §. eligere. Itē ubi sunt due in quaz prima sentētia lata parit exceptionē rei iudi. in scda repellitur cumulatō. ff. de excep. l. fundū et. l. fundi. apparet ergo qz pmissē due regula quaz prima pmittit cumulationē scda denegat uere sūt **C**ontrariū autē predictoz arguo sic falsum et inofficiosum nō sunt cōtraria nec electione tollūtur nec absolutoria lata in uno parit exceptionē rei iudicate in alio ut hec colligi possunt ex. l. eum qui de peti. here. et. l. lucius. ff. de excep. et l. cōtra maiores. e. de inoffi. te. et tamē ab eodem ppositē impediūt se cōcursu ergo regula prima cumulationē admittēs est falsa Itē noxal actio detracta noxe deditōne. i. in solidū quādoqz competēs et cū noxe deditōe. i. noxaliter quādoqz simul pponunt̄ nec impediūtur cōcursu et tamē absolutoria lata in una parit exceptionē rei iudicate in alia ut in. l. in delictis. §. si detracta. ff. de noxal. ergo regula scda cumulationē impediēs est falsa Preterea petitorū et possessorū nō sūt opposita ut p3 in. l. i. §. huius autē. ff. uti pos. nec electione tolluntur et cumulantur ut in. l. cum fundū. §. fi. de ui et uiar. et in. l. generaliter. §. nichil de acqui. pos. et tamē absolutoria lata in petitorio parit exceptionē rei iudicate in possessorio ut determinatū est in. l. ii. et. iii. §. qdaz. ff. de interdicitis ergo p̄dicta regula scda cumulationē impediēs est falsa Preterea ypothecaria et psonalis sūt diuerse ita qz non cōtrarie nec electione tolluntur et tamē absolutoria lata in psonali parit exceptionē in ypothecaria ut ff. quibz mo. pi. uel ipo. sol. l. si deferēte et nichilominus cumulant̄ et simul pponūtur ut in autē. de fidelul. §. sed neqz. coll. i. ergo regula est falsa Preterea ibi conceditur cumulare. i. diuersas actiōes ex diuersis causis ad idem pponere scdz intellectū uez ubi actor est incertus ppter factū aduersariū que potius opetat ut in. l. i. §. qui autē. ff. quoz leg. et ibi nō. ergo ubi ppter factum aduersariū nō est incertus non pmittitur actori ex diuersis causis plures actiones ad idē ppo

nere ergo regula prima cum latior admit-  
tens est falsa Pretere a si peto rem lega-  
tam rei uen. et succubo si postea peto per-  
sonali actione ex testō Si quidē in prima  
pñciatū fuerit rem nō fuisse testatoris  
non obstat exceptio rei iudicate ar. ff. d.  
excep. rei iud. l. si. et tamen si pposita u-  
nā eadem pendente uel in pponere aliam  
nōn possum ut in. l. cum filius. §. uarius. ff.  
dele. ii. cum ergo hec non sunt contrarie  
sed diuerse nec electione tollunt et pos-  
sibile sit absolutoriam latam in prima nō  
parere exceptionē rei iudicate in scda et  
tamē impediūt se concursu appet primā  
regulam esse falsam Preterea civil et cri-  
minalis ex eodē facto pcedentes nō sūt  
contrarie quod patet quia una posita nō  
pōt excludi altera nec tolluntur electioe  
nec sentētia lata in una parit exceptionē  
rei iud. in altera ut. e. quādo civil actio  
cri. pre. et. ff. de tabul. exhib. l. locuz. §. si  
quis dolo et de li. ho. exhibi. l. iii. et tamē  
impediūt se concursu et non cumulantur  
ut. l. interdū de publi. iu. et. l. u. §. i. ut bo-  
noz rap. ergo relinquit prima regula fal-  
sa Preterea actio de peculio que dat cō-  
tra uenditorē serui et que datur contra  
emptorē non sunt cōtrarie nec electione  
tolluntur nec uno cōuenio alter liberatur  
et tamen una posita impeditur altera ut  
in. l. quoc. §. si creditor. ff. d. pecul. Si er-  
go contra diuersas ex eadem cā et ad di-  
uersa impediūtur cumulari multo magis  
quādo contra eundē et ex eadem cā licet  
ad diuersa impediātur ergo regula cumu-  
lationē inducens non pcedit Item cōtra  
regulā cumulationē inducentē est. l. si qs  
libertatē ad si. ff. de peti. here. nam ibi in  
choata petitiōe libertatis ex una causa nō  
pmittitur pbari competere libertatē ex  
alia ergo aperte impedit cumulationē ad  
idem ex alia causa Preterea cōtra regulā  
est. l. si duo. §. idē iul. in fine. ff. de iur.  
nam ibi nō pmittitur scda petitiō in qua  
scda ppter diuersitatem psonaz nō ob-  
stat exceptio rei iud. absolutoria lata in  
prima Item contra cumulationē est. l. nō  
est nouū. ff. de acti. emp. Ibi enim non p-  
mittit plures ex diuersis causis eodē tpe  
ad idem pponere sed dicit unā deberi p-

poni i qua utriusq; comodū ueniat Patz  
ergo ex pmissis cumulationē non pcede-  
re nec procedere posse regulas que de cu-  
mulationē tradunt **R**egulas concedo et  
ad opposita singulariter res pōdeo et pri-  
mo ad primū quia quedā sunt contraria  
in origine et in effectu et illa tollunt elec-  
tione ut in. l. i. de furs. et si seruus exte.  
et d. codicil. l. ult. e. et in his cumulatio  
pcedit Quedā sunt cōtraria in origine  
et effectu cōuenientia quia ad unū finalē  
effectum tendēt ut falsum et inoffici-  
osum et ista non tolluntur electione nec  
sentētia lata in una p iudicat in altera ut  
dicta. l. cum qui. sed non paciūtur se con-  
cursu rōne cōtrarietatis que est in origie  
et in his similiter cumulatio non pcedit  
ut dicta. l. contra maiores Quedā sunt  
nec in origine nec in effectu et electione  
non tolluntur et absolutoria lata in uno nō  
p iudicat in alio et in his pcedit regula q̄  
cumulationē pmittit **A**d scdm respo-  
deo quia in. §. si detracta nichil cumulat  
nō enim ibi petitur aliud sed idem nec ex  
alia causa sed eadem sed solum agitur de  
quodā beneficio a lege pmissio excedēdo  
uel denegādo unde ibi nichil agitur q̄ spe-  
cialiter detractioe aut augmentū indu-  
catur quantū ad formā sentētie ut in. l.  
miles. §. ii. ff. de re iud. unde ad materiā  
de cumulatione nichil facit **A**d terciū  
respondeo quia credo q̄ non sit uez sim-  
pliciter q̄ sentētia absolutoria lata in pe-  
titorio pariat exceptionē rei iudicate in  
possessorio et tali rōe quia sicut cā domi-  
ni sepata est ab usufructu formali ita cā  
pprietatis sepata est a possessiōe ut col-  
ligi pōt ex. l. naturaliter. §. nichil et. l. per  
misceri. ff. de acqui. po. et de rebus eoz  
Sed si forte cōstat q̄ lata in dominio nō  
parit exceptionē rei iudicate i usufructu  
formali ut in. l. si cuz argentū. §. pe. scdo  
responsō. ff. de excep. rei iud. ergo lata  
in pprietate non parit exceptionē in pos-  
sessione et hec determinant. e. de inter-  
dictis. l. incerti Et quia determinationes  
contrarie repiūtur ideo plene dices. ut. i.  
e. ti. qui ad agendū **A**d quartū dico. l.  
ad. §. sed nec disputationis cā q̄ pposi-  
ta personali non possit ex post facto pponi

ypothecaria quia absolutio lata in psoali  
 parit exceptionē in ipothecaria ut dicta  
 l. si deferente licet ergo cōiungere ab in  
 icio ut in .s. sed neq. sed non cumulare  
 ex post facto qd et al' in simili concedit  
 ab incio quod ex post facto denegat ut  
 in .l. et ancillaz. §. illud et .l. quociēs. §. si  
 creditor. ff. de pecul'. **¶** Ad quintū .i. ad  
 §. qui autē Respondeo quia licet ibi posi  
 tio actionū sit copulatiua tamen cōclusio  
 petitiōis alternatiua est ut patet dum di  
 cit ptestari ex altera rē. si alternatiua er  
 go incerta et rōne illius incertitudinis re  
 gulariter non pcedit ut in .l. pretor. §. q  
 autē de iniur. ff. magis enim conclusio pe  
 titiōis spectari debet q̄ petitiō ut ar. d.  
 libe. leg. l. aurelius. §. sticho et de penis. l.  
 si preses. sed in cumulatiōe petitiō et cō  
 clusio copulant et sic non repellēda quia  
 qua rōne potest ex pluribus causis dberi  
 pōt ex pluribus causis sepatis et non cō  
 tingentibus peti / distinctio ergo copula  
 tionis oppositū tollit **¶** Ad sextū respō  
 deo quia ibi pōt esse utriusq. eadē causa  
 et alia in eo qd in eadē qd si pñciatur nō  
 legatum sentētia lata in una parit excep  
 rei rudi. in altera Item pōt esse alia ut si  
 primo agatur rei uen. et pñciatur rem  
 non fuisse testatoris et ppterea non cō  
 petere rei uendicationē eo casu exceptō  
 nō obstaret in psonali ex testō tamē lite  
 pendente in prima ppter futurū dubium  
 pñciatiōis euentū cumulatio repellitur  
 ut infra ostendam **¶** Ad septimū respō  
 deo qd absolutoria in civili lata parit ex  
 ceptionē in criminali et ecōtra quando p  
 nūciatur super facto .i. delictū non fuisse  
 cōmissum Eo enim casu effectus pñcia  
 tionis ad totum extēditur ar. ff. de iure  
 iuran. l. si duo. §. idem iul'. et .l. si duobus  
 §. colonus. et ppterea se non cōpaciūtur  
 concursu et sic oppositio non procedit.  
**¶** Ad octauū respondeo .i. ad §. si credi  
 tor qd ibi absolutoria qua pñciatur inde  
 bitū parit exceptionē in altero et ideo u  
 na non pōt alii cumulari Sed contra hoc  
 est aperte quia ibi dicit qd pendēte iudi  
 cio cōtra emptorē non pōt agi cōtra uē  
 ditorem et tamē cōstat qd lata p. empto  
 re non parit exceptionē uenditori ut .l. si

a te. §. iul'. ff. de excep. rei iudi. Sz respō  
 deo uerū est non pdesse nisi pñciatur  
 non contractū / tunc enim qua rōe lata p  
 fideiussore prodest reo principali ut in .l.  
 duobus. §. a fideiussore. ff. de iureiuran.  
 licet fideiussoris non intersit non peti a  
 a reo principali ut in .l. fideiussoris. ff. de  
 pac. Eadem rōne lata pro emptore p eun  
 dē modū extendatur ad uenditorē et sic  
 pcedit responsio Ad .l. si quis libertatē  
 respondeo ibi non erat cumulatio sed de  
 una causa pposita ad alteram non pposi  
 tā improba trāsgressio Et eodē modo re  
 spondeo ad .l. si duo. §. idem iul'. nam ibi  
 non erat cumulatio sed quedā petitiōis  
 prime de una persona in alteram impba  
 et illicita trāsgressio **¶** Ad .l. non est no  
 uū respondeo qd ibi dicit potest qd pti  
 cōmittitur necessitati nō subicitur ut .l.  
 non quicqd. ff. de iudi. et .e. quō et qn.  
 iudex. l. i. et ad hanc responsionē pbandā  
 induci potest de iureiuran. l. pretor. §. si  
 michi plures. ff. **¶** Quia igitur regule ue  
 re sunt restat uidere in quibus casibus se  
 cundū eas cumulatio pcedat Aut enī pe  
 titur aliud ex causa aia et tunc nullo mō  
 est dubia cumulatio qd simpliciter petiti  
 ones diuerse et se non contingētēs quan  
 tū ad rem uel cā. n. sunt Et ideo pcedunt  
 ut in .l. si idem cum eodem. ff. de iurisdic.  
 om. iudic. et .e. de an. excep. l. si cum si.  
 aut petitur idem ex alia causa et tunc cū  
 certum sit qd absolutoria lata in prima cā  
 non parit exceptionem in scda ut in .l. iu  
 cius. §. sem. p. no. dele. ut. et. l. aurelius. §.  
 si. de lib. le. uidetur qd cumulatio pcedat  
 scdm regulam. Et pro hoc .l. illa scio. §.  
 ul. de app. inducendo eam ut ostensum  
 est. s. Et ad §. quia autē responsum est  
 Aut agitur ex eadem cā ad id quod plus  
 est et tunc ex quo regule uere sūt est ual  
 de dubia cumulatio Et qd pcedat ostēdi  
 tur sic primo p. l. ampliorē in fi. de ap. e.  
 Sed ad illam auteq. pcedaz ulterius respō  
 deo quia ibi loquitur in iudicio uniuersali  
 qd de sui natura omnia i uniuersitate cō  
 prehendit ut in .l. si quis cum totū in fi.  
 ff. de excep. rei iudi. dum dicit nam cum  
 hereditatē pto et corpora et actiōes q  
 in hereditate sunt uidentur in petitiōe

deduci. Unde ibi non videtur nova petitio  
sed potius per quandam declarationem pri-  
me petitionis extensio ar. ff. de peti. here.  
l. iii. et. l. item uidentur. §. si quis. et. l. si  
quo tempore. **O**stendo ergo per alia  
argumenta hoc modo ubi ex aliqua causa  
quae plus debetur et minus petitur ipso  
iure in re liquum obstat exceptio ut. l. apud  
cellum. §. item queritur. ff. de doli excep.  
et ar. l. i. §. quid ergo contra ta. ac. et. et.  
si aduer. rem iudi. l. i. et ibi de hoc. ergo  
secundum regulam debet posse peti eodem iudicio  
cumulando. Preterea si primo peto totum  
et postea partem obstat exceptio sed non e-  
contra licet ex eadem causa ut in. l. si quis cum  
totum et de pecul. l. hinc queritur in prin.  
ergo admittitur cumulatio. Preterea si  
absolutoria fertur super eo quod sui poten-  
tia continet alterius non nocet in contentio  
ut ecce lata super actu non nocet in itinere  
ut determinatum est in. l. si mater. §. si quis  
iter. ff. de excep. rei iudi. Sed ad hoc re-  
spondeo statim quod ibi non determinatur  
in iura et dato quod diceretur adhuc respon-  
deo non est uerum quod actus contineat iter pro-  
ut iter est species distincta seruitutis coequa  
ad actum ut ff. de adim. le. l. i. et ibi  
non. et ideo ar. non procedit. Ostendo ergo  
per aliud absolutoria lata in sorte non no-  
cet in usuris ut ff. de condi. inde. l. si. §.  
lucius et tamen usure ita se habent ad sor-  
tem quod non possunt michi deberi nisi fors  
debeatur uel debita fuerit ergo licet id  
quod est plus in actione furti manifesti non  
possit deberi nisi uerum sit processisse rapinam  
cuius occasione debeatur. tamen sententia  
lata in ui. bo. rap. non uideatur parere excep-  
tionem in actione furti. si non parit bene  
concluditur ulterius quod cumulatio admit-  
tatur. Preterea hoc operatur absolutio quod  
condemnatio satisfactione secuta ut. l. si  
quis cum totum. §. plane. sed condemnatio  
satisfactione secuta non tollit aliam acti-  
onem ex eadem causa competentem in id quod  
plus est ut ff. de acti. et obli. l. cum ex uno  
et. l. qui seruus et arborum fur. ce. l. i. et. l.  
si colonus. et ui. bo. rap. l. i. ergo nec abso-  
lutio tollit et si non tollit sequitur secundum  
regulas quod cumulatio admittatur. Preterea  
diuersitas rerum ita impedit exceptionem

rei iudicate sicut diuersitas personarum ut in  
l. cum queritur et. l. cum pater de excep. rei  
iudi. et ibi de hoc ergo sicut ibi sunt diuersae  
personae licet eadem quod et eadem causa defensio-  
nis non obstat exceptio ut. l. si cum uno  
et. l. iii. de excep. rei iudi. ita et ubi est di-  
uersitas rerum licet eadem causam petitionis  
habentium obstat non debet si non obstat  
sequitur quod cumulatio procedat. Item si lex  
ponit ita subalem rem ut causam cum tracta-  
tur de permittenda et impedienda excep-  
rei iudi. quod uerum est ut dicta. l. cum que-  
ritur et. l. an eadem et. l. cum de hoc. Et con-  
stat quod ubi est causa alia licet res eadem ex-  
ceptio non obstat ut in. l. aurelius. §. ult.  
ergo et ubi est alia res licet eadem causa ob-  
stare non debet si non obstat bene sequitur  
quod cumulatio admittatur ex eadem causa in  
id quod plus est. Preterea ex parificatione  
predictae cause et rei procedit etiam aliud  
quia si expressio cause in reali non patitur  
ultra causam extendi expressam ut in. l. si ma-  
ter. §. si quis uero et tamen aliter ad totum. i. ad  
omnem causam extenderetur ut in. e. l. §. ean-  
dem ergo expressio quantitatis certe non  
patitur exceptionem ultra illam quantitatem  
extendi et consequenter nec cumulationem  
impediat. Preterea lex dicit quod ubi ex eo-  
dem facto plures actiones nascuntur una  
in plus altera in minus una altera non tol-  
lit et licitum est omnibus agi. ergo ut aliis  
sit legis effectus uidetur dicendum quod etiam  
absolutoria lata in prima agitur in secunda ut  
ff. pro socio. l. rei cois et de tu. et ra. dis.  
l. i. §. in tutela. et de acti. et ob. cum ex uno.  
**C**ontrarium autem huius probatur sic senten-  
tia absolutoria lata in eo quod continet alterius  
quod non est pars eius parit exceptionem in con-  
tento quod non est pars primi petiti. **H**oc  
gratia usufructus causalis non est pars do-  
mini ut in. l. si ita stipulatus. §. i. ff. de so-  
ob. et de accep. l. pusiurandum. §. illud et  
tamen absolutoria in dominio lata parit  
exceptionem rei iudi. in usufructu causalis  
ut ff. de excep. rei iudi. l. si cum argentum  
§. si fundum. et illud ideo quia impossibile  
est secundum petitum. i. causalem usufructum com-  
petere nisi primum. i. dominium competat sic  
ergo et si pronuncietur factum non esse ef-  
fectus pronunciationis trahitur ad id totum  
quod non potest de iure deberi non procedere

facto super quo pronunciatum fuit Et pro hoc aperte induci potest. l. i. ii. et. iii. ff. de excep. rei iudi. Item hoc idem probatur quia lex dicit quod primo domum petit secundo cernenta que non sunt pars domus exceptio rei iudi. repellitur. Item qui primo petit nauem secundo tabulas que non sunt pars nauis exceptio rei repellitur et hoc ideo quia primum petitum quadam totalitate sui et integritate comprehendebat secundum ut in l. si quis cum totum. §. i. et. ii. et. de pactis si unus. §. item si pactus. ergo cum totum factum deductum in primum iudicium non solum comprehendat quod in secundum deducitur imo idem sunt restat quod pronunciatum in primo absolute exceptionem pariat in secundo et consequenter facta relatione ad regulam cumulatione impediatur. Item patet hoc aperte ex eo quod lex dicit res hereditarie non sunt hereditatis pars et tamen sententia absoluta lata in petitione hereditatis parit exceptionem rei iudicate in petitione singularium rerum ut in l. iulianus. et in l. si quis cum totum. §. pe. et. de excep. rei iudi. Plus fortificatur si actum sit personali ex contractu contrahereditarium debitorem et absolutus sit. Si postea agatur contra eundem petitione hereditatis uniuersali licet secunda petitio plura comprehendat incorporaliter quam prima tamen quia obstat exceptio rei iudicate ut dicta. l. si quis cum totum. §. ult. et. §. generaliter et. §. diffini. quod potest. Sic ergo si primo actum fuerit ui bonorum rap. pro rapina et absoluta lata in secundo pro eadem rapina agatur furti cum idem factum et idem dubium in secundum iudicium deducatur constat quod exceptio rei iudicate obstat debet si obstat debet exceptio bene restat ulterius referendo ad regulam quod cumulatio impediatur ex eadem causa in id quod plus est. Preterea constat patrem ex contractu filii teneri in minus quia de peculio tantum et ipsum filium in plus quia in solidum ut in l. si quis cum filio. ff. de pecul. et tamen si pater iurat super facto. i. filium dare non oportere in solidum queritur exceptio filio ut in l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iure iur. Et est ratio quia obligatio utriusque ex eadem causa descendit. Idem et eadem ratione si inducatur pro domino contento ex contractu serui ut

in l. si cum argentum. §. si. de excep. rei iudi. ergo patet quod cum agitur ex eadem causa in id quod plus est cum idem sit factum quod deducitur in utrumque iudicium obstat debet exceptio rei iudicate et consequenter cumulatio impeditur. Preterea si ad idem agitur ex eadem causa constat quod omnis quod deducta fuerit in primum iudicium ergo in totum debet obstat exceptio igitur per regulam cumulatio impeditur debet quod sic ostendo si rei uendicatione simpliciter proposita in petitione certa exprimitur absoluta lata pariet exceptionem in totum ut in l. sextante in prin. ff. de excep. rei iudi. et solet allegari per glo. l. et. an eadem. §. actiones. tamen secundum uerum intellectum nichil facit sicut ergo nichil operatur expressio cause quominus exceptio rei iudi. obstat in totum ita et in proposito factum ex quo ius agendi procedit nil operatur expressio quantitatis sed ad hoc statim respondeo quia refert inter generalitatem rerum et causarum. Plus enim operatur expressio rei in processu quam expressio cause ut in l. si ex testamento et ibi non. ff. de excep. rei iudi. Et est ratio quia petitio unius rei non habet eandem finalem effectum cum petitione alterius sed secus si bene aduertatur proposita potest in pluribus causis concurreribus circa acquisitionem alicuius rei ut scripsi circa. §. actiones. Sed hec responsio nil facit ad presens propositum quia sicut in rei uen. plurium causarum concursus plurium actionum ex eadem causa descendit tendit ad eundem effectum. i. ad idem factum perueniendum. Item rei uendicatione si ab inicio una causa exprimitur non patitur expressio exceptionem ultra illam causam extendi ut in lege. si mater. §. si quis uero petat. Sic ergo et hic non patitur expressio quantitatis exceptionem extendi ultra quantitatem expressam. Et sic est ar. pro cumulatione premissa. l. ex eadem causa in id quod plus est non e contra. Preterea in hypothecaria est una causa. i. obligatio rei in rei uendicatione. alta. i. dominium ut in l. alienam et. l. alienam rem. ff. de pig. ac. et sententia absoluta lata in rei uendicatione sciente creditore obstat exceptio in hypothecaria ut in l. sepe de rei iudi. et tamen pro rei uendicatione aduocatur.

plus quia dominiū per ipothecariā minus  
q̄ possessio ut in .l. in rem actio. ff. de rei  
uendi. et .l. si cum uēditor. ff. de eue. ex  
go bene sequitur q̄ ubi est eadem causa  
duarū actionū alterius in plus alterius in  
minus competentū ex eadem cā q̄ sentē  
tia absolutoria lata in una parit exceptio  
nem in totū in altera et consequēter im  
pedit cumulationē scđm regulā p̄missam  
Preterea absolutoria lata in re debitori  
nocet inquantū minoris et econtra eo ca  
su quo contingit eadem cā eas continere  
ut in .l. si is qui heres. ff. de excep. rei iu.  
§. est in ptate. licet cōter diuersas hēat  
causas et sepatas ergo zc. Cōcludo ulte  
rius sed hoc tollo statim quia §. ille est in  
ptate. loquitur quādo cōueniebant in re  
et cā quia nil plus in una q̄ in altera Sed  
quando differūt sentētia lata in una non  
nocet in altera ut .l. si tamen. §. i. ff. de e  
dil. edi. Dico igitur q̄ cum ex una causa  
plures actiones competunt una in plus et  
altera in minus duplex pōt esse modus p̄  
nūciandi pōt enim p̄nūciari sup facto i.  
factū illud d̄ quo aditur iudex non p̄ces  
sisse et tunc si agatur alia certum est ex  
ceptionē rei iudi. obstare Item pōt pro  
nūciari super actione p̄posita. i. eam non  
competere ex precedenti facto et hoc ca  
su exceptio rei iudi. nō obstat in alia Xbi  
grā ago furti non manifesti contra aliquē  
et dico eum rapuisse rem et p̄nūciatura  
p̄nam non factam si agatur postea ui bo  
rap. p̄pter eandem cām obstat exceptio  
rei iudi. Sed si p̄nūcietur furti non mani  
festi actionē non competere ut quia con  
stat rem raptam fuisse interueniēte uera  
uolentia exceptio nō obstat quia uide  
tur absolutio facta per petitionē ineptā  
Item exemplū aliud si ago cōtra aliquem  
cedentē arbores actione ex locato et ab  
soluitur si quidē absoluatur ideo quia p̄  
nūciauēr eum non incidisse obstat excep  
tio si ar. fur. et. postea agatur in id quod  
plus est Sed si p̄nūcietur actione ex loca  
to non competere quia non p̄cessisset lo  
catio except. rei iudi. nō obstat in fur  
tim cesaz et in .l. aquil. et hec similia colli  
g. possunt ex .l. si duo. §. idem iul. et ex  
l. duobz. §. a fideiussore et §. se. et §. ex

ceptionē et §. si quis iurauit. et §. si quis  
colonus ergo eo eā quo exceptio rei iu.  
induceretur in totū certū est cumuloem  
impediti scđm regulā Item quia lite pen  
dente incertū est qualiter debeat iudicari  
i. utz sup facto an sup actione. consequē  
ter an sit ob statuta exceptio rei iudi. uel  
non Dico tamen cumulationē impediti ga  
cū futurus dubius euentus se habeat pa  
riter ad duo. i. ad impediēdū et ad p̄mit  
tendū iudicatur de eo ut de impediēte  
dum p̄det ut colligi potest ex .l. pecuniā  
ff. si certū pe. et p̄ similitudinē legati re  
licti pure et sub conditiōe adempti ut in  
l. si legatum pure. ff. de adimē. le. cum si.  
et ex .l. quociens de noua. ubi ergo se pate  
lunt cause quantū ad numez licet eedez  
in specte absolutio lata in una nō parit ex  
ceptionē in altera et sic nec cumulatio im  
peditur ut p̄pendi pōt ex .l. si cū ex testō  
et ex .l. si cū argentū. ff. de excep. rei iu.  
Sed ubi est eadem cā numero p̄ omnia si  
cet plus uel minus in una q̄ in altera cōti  
neatur absolutio in una lata parit excepti  
onē in altera et sic impeditur cumulo cū  
eadem qō p̄ omnia in iudiciū deducat ut  
in .l. si cum argentū. §. si petiero gregem  
z dicta .l. si quis cum totū §. generaliter  
et §. diffiniri quidē pōt et .l. singulis. ff.  
de excep. rei iudi. **¶** Ad opposita uō pōt  
set responderi singulariter ad singula et  
uniuersaliter ad omnia ut sollicitus inda  
gator inquirere poterit si recte rōem cō  
nexitatis et sepationis rez. et causaz ad  
uertat **¶** Idem.

**¶** Quod semel placuit amplius displicere non potest.

**¶** In sententia pōt poni exemplū huius  
regule Nam ex quo semel placuit iudici  
certam ferre sententiā non pōt ulterius  
displicere ut per hoc possit eam mutare  
sive sit equa sive iniqua ut. ff. de rei iudi.  
l. iudex. et .l. paulus et .l. post rem et .l. eū  
querēbat et de qōnibz. l. i. §. si. et de pe  
nis. l. diui frēs **¶** Sed scđm hec opponit  
de .l. si preses. e. quō et quādo iudex cū  
milibus Sed dici solet et debet referre  
utz sentētia non teneat ipso iure et tūc



ipse idem si est ordinarius potest scdo p  
 nunciare si delegatus pronuncia bit delegans  
 ut. e. quō et quādo iudex. l. si preses et  
 l. si ut pponis et de accu. l. iii. sed si tene  
 at ipso iure licet iniquitate cōtineat non  
 potest p eundem iudicē reuocari ut in. l.  
 palle. et. ff. de re iudi. l. q iussit et. e. d.  
 de sen. l. post sententiā. tamen pōt appel  
 lari et per iudicem appellationis de iniqui  
 tate cognosci et cognita iniquitate senten  
 tia corrigi ut. ff. de re iudi. l. preses et. l.  
 cum p̄latis et de app. l. i. Item poni pōt  
 in confessione tam in iudicio eū causa uel  
 sine causa utraq̄ enim est obligatoria ut  
 ff. de interrogar. acti. l. i. q̄ extra iudiciū  
 cum causa tamē legitima ut. e. de nō nu  
 pe. l. generaliter al' appellatur indiscreta  
 et non obligatoria ut. ff. de pba. l. cū de  
 indebito. s. fi. et de doli excep. l. ii. s. con  
 tra. **S**ed opponitur contra hoc q̄ ualet  
 extra iudiciū etiā sine causa. ff. de pac. l.  
 tale pact. in i prin. Sed dicas aut ad libe  
 randū aut ad obligandū pcedit talis con  
 fessio si ad liberandū ualet etiā sine causa  
 ut in. l. tale pactum. si ad obligandū non  
 ualet si causam non habeat anexam ut di  
 cta. l. cum de indebito et dicto. s. cōtra.  
**S**ed oppo. q̄ etiā ad obligandum uale  
 at ut i debito soluto quasi tacite uideat̄  
 habere causam donationis annexam quia  
 pmissio et solutio paria sunt ut. e. ad. l.  
 fal. l. fi. et de dona. l. si patronus. s. de illo  
 sed solutio eius qd̄ est indebitū a sciente  
 procedēs inducit presumptionē donatio  
 nis ut. ff. d̄ regul' iuris l. per errorem. ergo  
 et pmissio Sed distigue quia aut uterq̄  
 sciebat causam nō subesse et tunc non in  
 ducitur donatio quia in pari causa melior  
 est causa cōuenti q̄ agentis ut. ff. de uer.  
 obl. l. si seruū. s. sequitur. et. i. e. s. in pa  
 ri Sed quando soluo sciens indebitum et  
 qui similiter sciebat indebitū donare ui  
 deor et repetitio denegatur. **D**iceret  
 aliquis quare cum uterq̄ scit causam nō  
 subesse facilius denegatur repetitio q̄ cō  
 cedatur petitio Respondeo p̄pterea est  
 quia in pari causa melior est causa cōuenti  
 q̄ agētis ut dictum est Cum ergo sint in  
 pari scientie causa reus et actor sequit̄  
 q̄ et repetitio soluti denegat̄ et petitio

pmissi Sed quādo creditor crederet sub  
 esse causam reus qui confitetur sciret nō  
 subesse uidetur ex causa donationis con  
 fiteri et ideo efficaciter obligatus ar. ff.  
 de op. libe. l. causa pari. et non in palle. s.  
 contra. **I**tem oppo. q̄ displicere possit  
 quod semel placuit etiā in iudicio confite  
 do ut. ff. fami' herc. cum putarem et de  
 iuris et fac. igno. l. error Sed dicendū est  
 q̄ aut constat cōfitemem errasse aut cō  
 stat non errasse aut dubitatur Primo ca  
 su aut errauit in facto aut i iure ut plene  
 distinctum est. s. e. in. c. ignorātia Sedo  
 casu non potest reuocari confessio et ita  
 loquitur regula Tercio casu presumitur  
 in dubio non errasse quia nemo extiman  
 dus est dixisse quod nō mente cogitauit  
 ff. de suppel' legi. l. labeo. s. idē tubero.  
 Item poni potest exemplum regule in cō  
 tractu quod enim semel placuit in cōtra  
 hendo amplius displicere nō potest ut. e.  
 de acti. et obli. l. sicut. et de rescin. uēdi.  
 l. de cōtractu Sed tunc obstat. ff. de cō  
 di. ob cam. l. si pecuniam. ubi cōtrahenti  
 licet penitere Sed dicendum erit q̄ dria  
 est inter contractus nōtatos et innōtatos  
 Nam in contractibus nōtatis non licet re  
 gulariter penitere licet fallat in casibus q̄  
 nō in. l. palle. sicut In contractibus uero  
 innōtatis aut res est integra ex utraq̄ par  
 te et tunc uterq̄ contrahentiū penitere  
 licebit. aut contractus est uestitus per al  
 terutram partē et tunc uestienti licebit  
 penitere alteri non ut plene tractatur in  
 dicta. l. si pecuniā. ff. de condi. ob causam  
 Item poni potest exemplū regule in elec  
 tione Nam postq̄ in scrutinio nōtati ali  
 quē et electio fuerit subsecuta uel postq̄  
 p̄stiti consensum electionis ab aliis cele  
 brate nō possum ulterius impugnare nisi  
 ex causis postea emergētibus uel nisi mo  
 res electi antea celati de nouo pandatur  
 improbitas seu alicuius alterius latentis ui  
 cii uel defectus quē uerisimiliter ignora  
 re potuerim ueritas reueletur ut. s. de e  
 lec. c. nulli licere h. vi. et apparet. ff. dele.  
 i. l. serui electione et. l. huius s. stichum.  
 et dele. ii. statu lib. s. stichum et de opē.  
 le. l. apud officiū et d̄ decur. l. fi. et ar. de  
 confir. tu. l. in confirmando cum. l. se. S3

contra hoc est. ff. de le. ii. l. unū ex familia  
et. l. cum pater. §. a filia Sed in illis ius eli  
gendi nō competebat de presenti sed to  
taliter erat in tempore mortis ideo non  
cōsumitur per primam electionem ut ibi  
apparet. Item potest poni exemplū here  
ditatis aditione Nam ex quo semel here  
ditas placuit adeundo non potest postea  
displicere repudiando ut. e. de repudiā.  
here. l. si cum maior Et hoc uerum est de  
iure cōi. sed per restitutionem in integꝝ  
repudiari potest a minore ut. ff. de acq.  
heredi. l. si minor et. l. si necessarius et de  
minoribus. l. q. si minor. §. restitutus Itē  
poni posset in delatiōe iurisiurandi ut. e.  
de iureiuran. l. si quis iurandum Item  
in consensu habito ad confirmandū alte  
rius factum ut. ff. de aqua plu. arcēda. l.  
in diem et de diuer. et temp. prescrip. l.  
de accessionibus Sed contra regulam ui  
detur. ff. de iure codicillorū. l. diu. §. licz  
et de le. i. l. si michi et tibi. §. i. legatis et de  
le. iii. l. si qs in prin. testi. ubi quod semel  
placuit instituendo heredem uel legando  
potest postea displicere institutionē uel  
legatum reuocando Sed dicas q. aut uo  
luntas prima fuit obligatoria aut alicuius  
iuris uolētis competere exclusoria Primo  
casu habet locum simpliciter regula quia  
sufficit semel uelle ita q. penitere nō licz  
ut dicta. l. sicut. et ibidem nō. et. l. de ac  
cessionibus et quorū legata. l. i. §. prodest  
Secdo casu regula non uendicat sibi locuz  
ut. l. prealle. §. licet et. §. in legatis et. l. si  
quis in principio testamenti. Sed nūquid  
poterit testator ita disponere q. nō lice  
at reuocare quia dicit in testamento pri  
mo q. scdm non ualeat nisi fuerit ibi de  
uerbo ad uerbum posita saluatio Xginis  
marie. postea fecit scdm et reuocauit om  
nem aliam uoluntatem et omnia uerba de  
rogatiua uisitata que continentur in eadē  
dubitatur utrum ualeat primū uel ultimū  
Et uidetur q. p̄ualet ultimū quia uolun  
tas posterior licet et uideatur per priorē  
derogari quantū ad uerba in priori prola  
ta p̄ualet prime ut. ff. de le. ii. l. si in pri.  
et de iureiurā. l. diuus. §. licet. ergo licet  
in testamento primo derogatoria uerba  
prolata fuerint ultimo tamē ex quo aper

te apparet de uoluntate testantis in ulti  
mo expressa uidetur ultimū preualere  
**P**reterea id operatur reuocatio generalis  
quantū ad omnia q. specialis operatur in  
speciali cui foret applicata ar. ff. d. admi.  
tu. l. si duo et de acqui. heredi. l. si seruus  
eius. e. de prescrip. xxx. uel. xl. annorū. l.  
omnes et de quadri. prescrip. l. ii. Sed cō  
stat q. reuocatio specialis facta de primo  
faceret scdm ualere ut. l. si quis i. prin. te  
stamenti de le. iii. ergo reuocatio general  
expressa in ultimo uidetur tollere primi  
testamenti effectum Preterea uerba de  
rogatiua in primo testamento prolata ge  
neralia fuerunt Item prolata in ultimo si  
milititer sunt generalia unde quia in pari  
causa generalitatis sunt uidetur in dubio  
posteriora preferenda et preualere priori  
bus ut. ff. delegat. si michi et tibi. §. in le  
gatis et de adimen. lega. l. iii. §. si. e. de fi  
deico. l. dari. et de uulga. et pupil. substi.  
l. si quis eum. et de man. te. l. si peculium.  
§. i. Preterea quantū ad tollendam sub  
stantiam et effect. in substantie precedē  
ciū ita se habet posterior testamentū ad  
prius sicut posterior stipulatio que nouat  
ad priorem nouatam quod patet quia sti  
pulatio que nouat ipso iure aliam tollit ut  
§. pactus ne peteret sic et posterior testa  
mentū tollit primū ut de iniusto testa. l.  
ii. et innutur in. l. hac consultissima. §. si  
quis autē et. l. sanctimus Sed posterior  
stipulatio ita se habet ad priorem q. in ge  
neralitate concepta omnē priorem et om  
nem eius effectum tollit ut. ff. de accep.  
l. et uno. §. et eius rei et in si. qui. modis  
toll. ob. §. est et preterea. ergo posterior  
testamentū ita se habet ad primū q. sub  
generalitate uerborū primū et omnē eius  
effectum tollit. Preterea licet argumen  
tari de contractu ad ultimam uoluntatē  
quasi de minori ad maius affirmando ut  
de le. iii. qui. cirographum Sed in contrac  
tu licet sub generalitate uerborū omnia  
precedētia tollere ut. ff. de transac. l. nō  
est ferendus et de uer. obli. qui. rome. §.  
duo fratres ergo multo forcus licet  
a sub generalitate uerborū tollere effectū  
p̄cedentiū in ultima uoluntate Preterea  
ita se habz testa mentū poste rius ad prius

sicut lex posterior ad priorem quia voluntas testatoris lex est ut in auten. de nup. §. disponat. sed lex posterior ita se habet quia tollit priorem licet sub generalibus uerbis concipiatur sicut si conciperetur specialibus ut in prealle. l. de quadri. prescrip. l. ii. et dicta. l. omnes et d. prescrip. xxx. uel. xl. anozp. ergo ita tollat ultimū testamentum primū Preterea facilius reuocantur q̄ dependēt ex uoluntate unius q̄ plurium ut. ff. e. quociēs utriusq̄ Sed que dependent ex uoluntate plurium ut contractus reuocantur etiam per generalitatem uerborū ut dictum est ergo zc. Item pro hoc. §. locator. ff. locati. l. cum plures ¶ Contra q̄ primū ualeat uidet̄ q̄ quādo prima uoluntas est derogatoria ultime prima preualet nisi fuerit spāliter reuocata sed hec non fuit reuocata specialiter sed generaliter ergo uidetur q̄ prima preualeat Et pro hoc est aperte. l. si michi et tibi. §. interdum. uidetur enim aperte dicere q̄ oporteat, specialem mentionem fieri de primo et qualitate eius Preterea illud appellatur speciale quod ē in generalitate abstractum ut. ff. dele. iii. l. seruus urbanus. §. si. et de triti. l. ii. et d. in ppe. l. lega. l. legata et si quis in ius. l. i. et si quis cau. l. si quis. §. questum et de iureiuran. item apud. §. hoc edictum et d. publi. l. i. §. dixerit aliquis. et. §. unde queritur Ad idem facit quod nō. de flumi. l. quo minus et de appel. l. si expressum Si ergo lex requirit q̄ spāliter se penitere dicat u. detur requirere q̄ descendere debeat ad specialitatem uerborū et a generalitate discedat ¶ Determinādo uidetur dicendum q̄ si quis diceret scdm ualere forte erraret quia in auten. de testa. imp. facto. §. et siquidem. non uidetur requirere q̄ precedens testamentū specialiter reuocetur sed uidetur sufficere expressa reuocatio per generalia et per conditio nalia uerba siue dubitativa et non asserti uadum dicit hoc ipsum expressim significate quia si fecit quidam talem uolūtate non tamē eam ulterius ualere uuit Tamē ego dicerem q̄ requiritur reuocatio specialis testamenti primi sequentis derogatoriū ut predicta. l. si quis in principio te

stamet. ubi nisi specialiter dixerit zc. sed si spāliter reuocaret primū ultimi derogatoriū nō est questio q̄ ultimū preualerz quia non potuit sibi legē imponere a qua discedere non liceat ut dicta. l. si quis in principio testamenti Sed si non staret in finibus ultime uolūtatis sed transiret ad naturam contractus tunc esset irreuocabilis ut. ff. de donac. causa mor. l. ubi ita donatur. q̄ autem fieri possit illud in testamento quod in contractu patet de assignationē libri. §. assignare et nō. de testa. heredes palam. §. si. Si ergo donaret uel uendit heredi presenti uel eo absente alteri pro eo recipiēt sub ea conditione si testamentū reuocari cōtingat habebit donatio uel uēditio effectum irreuocabiliter in eum casum in quo testamentū reuocari cōtingeret ¶ Dynus.

**N**on debet aliquis alterius odio p̄grauari.

¶ Exemplum istius regule ponitur. e. d. inoffi. testa. l. si quis in suo. §. legatū. ubi dicitur q̄ mater non debet exheredare filium ppter delictum a marito eiusdem filii patre commissum Item. ff. de bo. posse. contra. l. iii. §. si emācipatus. ubi dicit̄ q̄ si pater exheredat filium ppter causā ingrati tudinis ab eo commissam illa exheredatio non debet obesse nepoti qui causā ingrati tudinis non cōmisit si aliquo casu contingat in officiosi querelā ad nepotēz deuolu ¶ Sed uidetur falsum esse quod continetur in scdo exemplo quia exheredatio facta legitime de filio nepotem excludit quia si instituo uel exheredo filiū meum non habeo necesse mētionem facere de nepote nato ex filio. ff. de lib. et postu. l. si quis postumos. §. si quis filius et l. gallus §. in omnibus. et de cōiun. cum eman. l. i. §. si pater in potestate Respō deo et dico uerum esse q̄ q̄dū filius exheredatus uiuit et post ad querelam uocari excluditur nepos ex eo natus nec potest aliquo iure rumpere testamentū aut licet ab eo fuerit preteritus ex quo filius uixit post auū ut in palle. l. §. filium Sed si filius exheredatus excluditur a querela

per repudiationem tacitam uel expressam nepos uocatur ad querelam ex uigore edicti successori quod habet locum in querela ut ff. de inoffi. testa. l. si quis et. l. pater Item si filius exheredatus moritur antequam excludatur a querela aut ante aut post si ante uocatur nepos ad querelam ex persona patris exheredati Si post uocatur nepos ex sua persona per edictum successorium et ita debet intelligi palle. l. si quis postumos. §. si filium. et de contra ta. l. iii. §. si emancipatus et de coniungen. cum eman. l. i. §. si pater in potestate et. de inoffi. te. l. si quis filium et in auten. cum de appel. cog. §. si conuictus fuerit. Item clare patet exemplum ubicumque cauetur quod propter delictum patris filius puniri non debet nec aliquam maculam filio infligere ar. ff. de penis. l. crimen et de de. l. i. §. in filijs licet fallat in crimine lese maiestatis et hereseos. et ad. l. iul. inate. l. quisquis. et de hereticis. auten. gazaros

**S**ed contra hoc uidetur quod iure cauetur quod filii puniuntur propter iniusticiam patris ut in auten. ut omnes obe. iudi. prou. §. i. coll. v. sed ibi habuit respectum ad iusticiam diuinam que aliquando punit filium propter delictum patris sicut ibi notari solet Item contra regulam uidetur quia iure cauetur quod si pater exheredat filium exheredatio nocet non solum filio sed etiam nepotibus ex eo natis et in eius potestate constitutis per quod patet quod alterius odio alius pregrauatur ut de bo. l. i. queritur Sed dicendum est quod aut agitur de his que mediante ministerio filii possunt acquiri patri aut de his que mediante ministerio filii non acquirunt patri Si de his que possunt acquiri patri mediante ministerio filii tunc habet locum regula indistincte Sed in his que mediante filii ministerio non queruntur patri distinguendum est quia aut obueniebant ab ipso patre aut a genere ulteriori aut a ciuitate uel a reip. natura Primo casu delictum patris nocet filio In secundo et tercio non nocet ut ff. de in terdi. et rele. l. iii. et de iure patro. l. diu. fratres. et ita debet intelligi. et de qom. l. diuo marco. ff. ad. l. cor. de fal. l. si quis patris sui Et propter hoc soluta est qo

de qua dubitari solz. l. an filius debeat priuari successione feudi propter delictum patris quia si erat paternum priuatur si a reum natura uel a genere ulteriori obueniens non priuatur per palle. l. iii. **I**dem.

**I**n culpa nisi subsit causa non est aliquis puniendus.

**U**bi non est delictum non potest imponi pena nisi quando causa rationabilis subest et sic regulam ponit et exceptionem a regula que exceptio regule contra iuris auctoritatem uidetur dicere quia ubi non reperitur subesse culpa non debet imponi pena. ff. de uer. sig. l. aliud est fraus in prin. Sed dicitur quod aliquando sua dente publica utilitate et sic causa interueniente punitur quis sine culpa ut ecce auferunt aliquando res possessori ut assignetur militi qui in bello se habuerit uirtuose ut ff. de eue. l. lucius et de rei uen. l. item si uerberatum. §. de si forte. Item seruus propter laudabilis fidei exemplum admittitur ad uindicandum necem domini et pro premio libertatem consequatur et ita presente domino sine culpa sua ex causa predicta tamen dominum suum auferitur ut. et de preci. impa. offe. l. i. et in quibus cau. ser. pro premio libertatem acce. l. i. Item patet in seruo qui propter publicam utilitatem. i. ut erugatur adulteri ueritas torquetur et tortus domino non restituitur et sic punitur dominus sine culpa ex causa tamen in hoc si quod priuatur inuitus domino serui licet premium consequatur ut ff. de adulte. l. si postulatus. et non. de calump. l. penulti.

**S**ed uidetur etiam quod ubi non est culpa nec causa quod pena imponitur ut ff. qui et a quibus p. p. ex. legis. sed ibi erat causa scilicet adulterium commissum licet non culpa serui qui torquetur. Item opponitur de teste qui torquetur propter culpam et delictum alterius etiam sine culpa ut ff. de qom. l. unius §. testes. et. l. ex libero in prin. Sed ibi subest causa scilicet quod facto interuenisse probatur Item est culpa. scilicet quia uacilla ut in testimonio alii si quod predictorum deesset non deberet torqueri ut palle. l. i.

**I**tem oppo. de filio dampnati crimine

lese maiestatis qui punitur ppter delictum patris nam infamia notatur et a paterna et extraneoꝝ successione priuatur. ut. l. si quis. e. ad. l. iul. male. Idem de filio heretici ut. e. de hereti. auten. gazeros. Sed in illis est causa aperta non culpa. Nam quia sunt de genere improbato. est presumptio continuationis paterni criminis contra eos ut dicta. l. quisquis. §. filii uero et. ff. de edict. edic. l. q. si uoluit. §. qui mancipia. ¶ Dynus

**Q**uod quis mandato iudicis facit dolo facere non uidetur cum habeat necesse parere.

**R**egulam ponit et rationem regule. Regula enim est quod ille qui facit mandato iudicis non uidetur esse in dolo. Ratio autem est quia necesse habet parere. Necessitas autem facit cessare presumptionem doli ut. ff. de bonis libe. l. qui cum maior. §. si pater et. e. de calump. l. mater. et inducit presumptionem contrariam. scilicet fraudis et doli non presumendi ut. ff. de soluc. l. si stipulatus. §. si lancem. et de aqua plu. ar. eenda. l. quamquam in prin. et que in fraudez cre. l. qui aut. §. labeonem. ¶ Exemplum autem regule est pone quod mandato iudicis destruxi sepulchrum quo mediante aqua pluuia nocere poterat non teneor actione de sepulchro uiolato quia iudicis auctoritas me excusat ut dicta. l. quamquam. Item pone quod is qui deposuit penes me decedit relictis quatuor heredibus et ego restitui uni tantum iudicis auctoritate decetero non teneor alius actione depositi quia iudicis auctoritas omnem fraudis suspicionem cessare facit ut dicta. l. si stipulatus. §. si lancem. Et idem dici potest in executoribus et apparitoribus exequentibus precepta et iudicis sententias iuste latas ut. ff. de regul. iuris non uidetur. §. qui iussu et. ff. ad fil. l. si quis. quasi per totum. ¶ Sed opponitur et uidetur quod qui facit aliquod illicitum mandato iudicis non excusetur imo quod est plus quam imputatur ei qui non resistit iudici precipienti aliquod illicitum fieri ut ecce si precipiat decurionem torqueri non solum non debet officialis obe-

dire imo debet resistere et si non resistit punitur ut. e. de decur. l. omnes li. x. etiam probatur in alio casu simili de excusatione munerum. l. euidenter. e. li. x. Et de magistris. fac. scrip. l. i. in fi. li. xii. et ad idem e. de appell. l. quoniam iudices. Et ideo distinguendum est aut preceptum est aperte contra legem aut aperte secundum legem aut est dubium. Primo casu non debet obedire imo resistere potest et debet per officiales ut. e. de decur. l. omnes li. x. et de excu. mu. l. euidenter et de magistris. fa. scrip. l. i. in fine et ut omnes tam ciuili. §. mili. l. i. §. officium et de appell. quoniam mili. non pos. l. eis quidem. et in auten. ut nulli iudi. §. quoniam. coll. ix. imo etiam per priuatos resisti potest quando aperte apparet iudicem procedere contra legem ut. e. de iure fisci. l. phibitum et. l. defensionis facultas li. x. et de meta. l. deuotum. li. xii. et. ff. de re iudi. l. contumacia. §. ultimo. Secundo casu punitur qui non parit ut. ff. si quis ius di. non ob. l. i. et de re iudi. l. contumacia in prin. Tertio casu parere debet ut. ff. de iudic. l. si quis ex aliena. et hoc propter iudicis sententiam et precepti auctoritatem. pro quorum iusticia est in dubio presumendum ut. ff. ad trebel. l. seruo inuito. §. cum pretor. et de iudic. l. si pretor. et ne quid in loco publi. l. fi. et patet quod qui parit si presumitur in dolo ut. ff. de regul. iuris. l. non potest uideri dolo carere et e contra ab eo qui parit abest omnis suspitio fraudis presumende ut hic 2. ff. e. l. non uidetur. §. qui iussu. et de solu. l. si stipulatus. §. si lancem. et de aqua plu. ar. cen. l. quamquam. et que in fraudem credit. l. qui autem. §. apud labeonem. et de iuris dic. om. iu. l. si quis id quod. §. doli. et de his qui non. infra. l. furti. §. iussu. ¶ Idem.

**M**ora sua cuiuslibet est nocua

**E**t ecce si debitor est in mora soluendi erit sibi nocua quantum ad plura quam quantum ad rei interitum et casu contingentem ut. ff. si cer. petatur. l. quod teet depositi. l. si in asia. §. fi. et de uer. obl. l. si ex legati causa. et. l. si seruum. et dele. i. l. apud iulianum. §. ipse quoque et. l. cum res. §. fi. Item

quantū ad fructus de quibus tenetur ex die more quando petitur aliquid per actionem bone fidei uel per actionem ex testamento que bone fidei actionis sapit naturam ut ff. de leg. ii. l. apud iulianū. §. fructus et. l. si quis bonoꝝ et dele. ii. l. q. solidum. §. que et. l. si quis seruo. et ad trebell. l. fideicommissaria in prin. et de acti. emp. l. iulianus. §. si fructibus Sed si agatur actiōe stricti iuris si quidem peto restitui quod est meum ueniūt fructus a die more Sed si peto quod est alienū ueniūt a die litis conte. ff. de usuris. l. uideamus circa principiū. et in. §. in fauana et §. si actiōem Item est nocua mora quantum ad interesse quod peti potest et augetur a die more in odium debitoris morosi ut ff. de acti. emp. et uen. l. ratio. §. si per uenditorē. et de re iudi. l. qui kalēdis

**H**uius autem occasione queri potest an interesse sit in obligatione post morā ita qd peti possit per libellum iure actiōis uel an deducatur in condemnationē per iudicis officium tantū Opinio est inter iuris prudentes. determināt enim aliquādo l. ff. de re iudi. l. si quis ab alio. §. ultimo qd interesse non possit per libellum peti sed per iudicis officium in condemnationē deducatur ar. ff. de uer. obli. l. si seruū. §. ultri. et. l. eum qui ita. et de consti. pecu. l. pmissor hominis. qd possit habere locum ubi esset in obligatione rem dari sed ubi est in obligatione factū tunc post moram est etiam in obligatiōe interesse debitum ex tacita pmissione si non fuit quod in cōuentiōe deuenit ut ff. de uer. obli. l. stipulationes non diuiduntur. §. celsus et ibi notatur. et in. l. si pecuniam ubi dicitur qd interesse in stipulatiōe uenit et ideo bene sequitur qd possit per libellum peti

**A**n autem interesse quod debetur ppter debitoris moram sit unicus tantū et singulare uel an triplex. l. singulare cōmune et cōuentum. questio est. Et qd sit unicum ostendo quia lex dicit qd si res uēdita non tradatur in id quod interest agitur. hoc autem interdictum egreditur cō Si igitur excessus est diuersoꝝ sicut et qualitas patet qd differt interesse ab extimatione cōmuni et conuenta ut ff. de

acti. emp. l. i. et per eundem modum pot induci. de sen. que pro eo. l. unica quia ibi dicit qd interesse potest ascendere usq ad duplum extimationis cōmunis uel cōuēte Cum ergo excessus sit diuersorum patet qd cōis extimatio uel conuenta rei non est interesse Cum ergo remoueatur cōmune et cōuentum relinquitur unū tantum. l. singulare Preterea lex dicit qd in interesse ad psonam refertur et sic in iure constituitur per relationem et refertur ad personam ut ff. de uer. obli. l. ii. §. ultri. et de noui op. nunc. l. si stipulatio §. quesitum et d. reguꝝ iuris. l. quatenus et extimatio non refertur ad personam sed ad rem ergo sequitur qd non habeat substantiam interesse Preterea quociēs duo sunt quoꝝ unū refertur ad aliud cōstat nō idem esse relatum et id ad quod fit relatio licet ex cōmixtione relati et eius ad quod fit relatio idem resultet effectus ut patet in codicillis ad testamentū relatis ex quoꝝ duoz iuribus cōmixtis idem insurgit effectus ut in l. ii. §. codicilloꝝ. et. l. quedam de iure codicill. et de condi. insti. l. inscius et de heredi. insti. l. alle. ff. et. de codicill. l. si idem Si ergo interesse referatur ad extimationem rei ut in l. stipulatio. §. ultri. de op. nunc. et. l. qui tabulas de furtis. ff. restat rei extimationem non esse interesse Itē interdictuz uti possidetis datur ad interesse et refertur ad extimationem rei ut l. si duo. §. pe. ff. uti possi. ergo sequitur qd extimatio rei non sit interesse cum relatum 2 id ad quod 2c. sint diuersa sicut dictum est Preterea disponens et dispositum non compaciuntur se sub eodem genere ut ff. de fundo instructo et instruite. l. ultri. Sed cōis extimatio et conuenta si excedit cōmunē disponit et limitat in interesse quod patet quia nō patitur ipm excedere duplum sui ut. de sen. que p eo quod interest. l. i. ergo absurdum est dicere qd cōis uel conuenta extimatio rei sint per se distincte spēs sub eodem genere cum interesse singulari Preterea a quo remouetur genus et quolibz eius species ut ff. de fundo instruce et instruen. leg. l. fundi. §. ultri. Sed si cōueniat inter

emptorem et uenditorem quod non agatur de euctione illa conuentio operatur quod in teresse non petatur et tamen petitur pro cum rei conuentum Cum ergo conuentio illa remoueat petitionem interesse et non remoueat petitionem precii patet quod precium conuentum non est species interesse ut probatur de acti. empt. et uen. l. emptorem. §. quod autem **O**ppositum ostendo sic actio legis aquilie datur ad id quod interest hic autem interesse est communis extimatio rei Primum patet ff. de furtis. l. quidam tabulas. §. de lege aquila maior questio est Secundo apparet quia illud interesse ad quod datur actio legis aquilie exponitur in. l. ff. ad. l. aquil. l. si seruum meum. et dicitur ibi quod non extimatur affectio sed quantum omnibus coniter ualeat. conis ergo extimatio rei est interesse Item lex dicit quod ad extimationem refertur interesse ut. ff. de furtis. l. qui tabulas in prim. Item alibi si legatum est michi relictum sub conditione et petam tabulas testamenti exhibere et non exhibentur condemnatio fit ad interesse illud autem refertur ad extimationem legati si agatur pro legato Item hereditatis si agatur pro hereditate ut. ff. de tabul. exhibend. l. locum. §. condemnatio Item quod interesse constituatur in suo esse per relationem factam ad extimationem rei ut patet. ff. de furtis. l. si uendidero. §. cum autem Ex his patet quod non est unicum tantum interesse Item dicitur in. l. quod doli extimatio non ex eo quod interest fit sed ex eo quod in litem iuratur ut. ff. de iudi. l. non a iudice. sed constat interesse iurari ut. l. penult. d. in litem iurando et de adm. tu. l. tutor qui reperto riu. ii. responso. ergo necessario sequitur aliam esse speciem interesse de qua loquitur l. non a iudice. i. con. aliam de qua loquitur lex penult. de in litem iurando. i. singulare Preterea constat in litem iurari ob dolum tantum non ob culpam ut in. l. in acti. omibus. §. sed in his omnibus. et. l. ii. in fide in litem iurando. et tamen iuratur in teresse ut dicta. l. penult. Cum ergo ratio doli quia maius delictum maior fiat extimatio et ratio culpe minor quia minus delictum et tamen constat ratio culpe ad in

teresse agi ut. l. ii. §. interdum Unde sequitur alterius cum alia sit extimatio doli et alia culpe et una maior et altera minor et quelibet appelletur interesse quod non sit idem sed diuersum cum excessus sit diuersus ut dictum est Preterea constat stipulatione iudicio sibi committi quantum tunc res est ut in. l. ii. §. ultri. qui satis d. cog. et illa appellatur uera extimatio rei ut in. l. hec uerba. ff. de do. sig. et illud appellatur interesse ut. l. ultri. si quis in ius uocatus non ierit. et. l. quociens de uer. obli. Cum ergo uera et conis extimatio rei appelletur interesse et illam constat differre ab extimatione singulari ut. ff. de le. i. l. si ex quo et dele. ii. l. si cui fundum. sequitur quod illud commune differat a singulari et non sit idem sed per se distinctum et per eundem modum posset induci. l. arbiter in prim. §. non tamen. ff. de dolo **A**d euidenciam intellectum huius uidendum est an extimatio rei sit interesse uel extimatio dampni uel lucri in illis casibus in quibus habetur ratio lucri Et quod sit extimatio lucri et non dampni probatur sic quia ubi non est dampnum uenit interesse ut patet in legato sub conditione relicto ff. de tabul. exhiben. l. locum. §. condemnatio Item si peto cauere pro legato sub conditione relicto et non cauetur petitur interesse Interesse autem dicitur extimatio eius quod est relicto Patet ergo quod extimatio rei est interesse ut. ff. qui. ex ca. in pos. ea. l. penult. i. et. ii. responso Preterea patet quod leges dicunt interesse referri ad extimationem rei ut. ff. de furtis. l. qui tabulas et. l. si uenditi. §. cum autem **O**ppositum uero quod extimatio uel precium rei non sit interesse patet sic quia. l. cauetur quod in actione furti non quadruplatur interesse sed tantum precium rei patet igitur precium rei non esse interesse ut. ff. de furtis. l. furti Item lex dicit quod precium rei uenit interesse ut. ff. de relig. l. liberum Constat autem id quod deducitur in alterum non esse id in quo deducitur quia si ouis deducitur in gregem non est grex sed in grege continetur Item si signum deducatur in domum non est domus sed in domo continetur ut. ff. de usucap. l. eam qui et. l.

reꝝ mixtura Item si bos deducatur in  
sententiam patet omnibus q̄ non est sen  
tentia sed in sententia comprehenditur  
Vere ergo concluditur si precium uenit  
in interesse q̄ non est interesse Item si  
unū duozꝝ sui in potestate comprehendit  
aliud comprehendens et comprehensum  
sunt diuersa ut ecce actus sui potentia  
comprehendit iter ut ff. de nouatio. l. si  
pupillus. §. si. et de uer. sig. l. qui usufru.  
et tamen certum est iter nō esse actum  
sed speciem seruitutis distinctā ab actu  
ut ff. si seruitus uen. l. loci corpus. §. i. et  
de adimen. le. l. i. Item iter comprehendit  
facultatem eundi et agendi tamen facul  
tas illa non est iter quod patet quia pōt  
esse sine itinere ut in. l. si fundum sub cō  
ditioe. §. per fundum dele. i. et si usufru  
ctus pe. l. i. et de usufruc. l. i. Item actus  
comprehendit facultatem eundi agendi  
tamen facultas nō est actus Item usufru  
ctus comprehendit facultatem ut eū fruē  
di ut in. l. i. d. usufructu. et tamē facultas  
illa nō est usufructus quod patet quia ef  
fe potest ubi ius utendi fruendi non est  
ut ff. d. iure doti. l. si usufructus. et so  
ma. l. si usufructus. ergo bene sequitur  
admodū q̄ licet extimatio interesse com  
prehendat extimationem cōem uel cōuen  
tam rei q̄ ipsa cōis uel cōuenta non sit in  
teresse Preterea pbatur q̄ sit extima  
tio dampni et non rei quia ipm interesse  
in condēpnationē deducitur ut ff. de  
admi. tu. l. si minorem. et de in litē iurā.  
l. penult. Constat autem extimationem  
dampni in condēpnationē deduci quia  
ubi potest uerti extimatio dāpni non rei  
ibi fit condēpnatio in interesse ubi non  
potest non fit ff. ad. l. aquill. l. si quis te  
stamentū Cum ergo pbatum sit q̄ iter  
esse in condēpnationem deducatur Itē  
q̄ extimatio dampni rōne concluditur  
q̄ interesse et extimatio dampni sint idē  
Item quia lex dicit iurari in litem i inter  
esse ut dicta. l. penult. et alia. l. dicit q̄ in  
iuramento in litem deducitur extimatio  
in quantitate consistēs ut in. l. uideamus  
§. si tamen et. §. iurare. ff. de in litem iu  
rando Sic ergo patet q̄ ex hoc et prece  
denti q̄ interesse est extimatio dampni

in quantitate cōsistens Item quia. l. aglie  
actio datur ad interesse et alia. l. dicit q̄  
per. l. aquiliam cōlegmur dampnū et dāp  
ni extimationem ergo euidenter appet  
q̄ extimatio dampni est interesse. Item  
pone q̄ stipulator rem tradi uel prestari  
non precedēte cōtra ctu de cuius natura  
debeat transferri dominū uel possessio  
certum est q̄ si nō tradatur nel preste  
q̄ non extimatur pprietas nec possessio  
sed illud habet q̄ nichil abest quia res tra  
dita uel prestata non fuit et illud appella  
tur interesse. ff. de uer. obli. l. si fundum  
prestari. et. l. si rem tradi Item pone q̄  
rem que ualebat centum et erat obligata  
pro decem stipulor liberari quia non fuit  
libera ago ad interesse illud autem dicit  
quod michi abest unde si decem solum  
michi absunt quia illa solui et habeo rem  
patet q̄ precium rei nō est interesse sed  
extimatio eius quod michi abest quia nō  
fit quod fieri debuit uel fit quod fieri nō  
debuit uel non fieri cōuenit Item si stipu  
lor michi satis dari pro. c. si non sa tis da  
tur peto interesse illud autem aliquando  
equipollet quantitati pro quo satis dan  
dum est / aliquādo ab ea exceditur ut ff.  
de uer. obli. l. si quis stipulatus. §. ultri. et  
d. re iudi. l. si quis ab alio in prin. Per hoc  
ergo p̄ q̄ intereē nō ē idē qd̄ extimatio  
rei sed diuersum quia in diuersis non in  
eōdem inuenitur equalitas excessus Ad  
hāc questionē dico q̄ extimatio cōuenta  
cōis et singularis nō est interesse licet ue  
niat interesse cōiter uel singulariter exti  
mando Et hoc ostēdo sic lex dicit q̄ hec  
uerba quantiam rem esse non ad id qd̄  
interest sed ad rei extimationē referūt  
ff. de uer. sig. l. hec uerba. scdm̄ leges enī  
indefinita equipollet uniuersali ut ff. de  
le. ii. l. si pluribus et. ff. dele. iii. l. hoc lega  
tum et. l. si plures. et de rebns dubis. l. si  
is qui ducenta. §. utrum Cum ergo inde  
finite dicat q̄ nō ad id q̄ interesse intel  
gam uniuersaliter q̄ subicit ad extimatio  
nem zc. ut sic primū comprehendat oēm  
speciem interesse scdm̄ omnē spēm exti  
matiois hoc idem f. q̄ rei extimatio nō  
sit interesse patet. ff. de tu. et cu. datis  
ab his. l. i. §. cōsiderandum ¶ Nūc redeo



ad primam nunquid est unū interesse uel  
 triplex et dico q̄ cum dampnū possit ex  
 timari singulariter ut. ff. de bonis liber.  
 l. libertas. §. qui soluendo. et si q̄ in frau  
 dem patris. l. i. §. et al. Item et cōiter ut  
 l. si seruū meum. ff. ad l. aquil. ibi dum di  
 citur quanti omnibus zc. Item ex cōuentio  
 ne quia procedere potest cōuentio super  
 dubia futura extimatione dampni ut. ff.  
 rem ra. ha. l. pcurator ad exbi. l. fi. et de  
 preto. stip. l. fi. et hoc appello cōuentum  
 i. cōuentioe extimatū et limitatū et hoc  
 potest excedere singulare et cōmune et  
 ab eis excedi ergo non est idem cū excel  
 sus sit diuersorū sed est per se distincta  
 species ab interesse Assumendo enim no  
 uam formam per hoc q̄ ex cōuentioe ad  
 ditur uel detrahatur non remanent in sin  
 gulari uel cōi sed assumit speciem nouam  
 et appellatur cōuentum ut dicit in stipu  
 latione pretoria que per mutationem ex  
 tra formam pretorie nouam speciem assu  
 mit et appellatur cōventionalis ut. ff. de  
 uer. ob. l. in cōventionalibus Item et per  
 eundem modū constituitur noua species  
 iuris ut. ff. de iusti. et iure. l. ius civile. er  
 go et noua species interesse Nō ergo di  
 co q̄ cōuentum precium rei sit interesse  
 cōuentam nec q̄ cōmune sit interesse cō  
 mune nec q̄ extimatio singularis sit in  
 teresse siugulare Sed dico q̄ dampnū sin  
 gulariter extimatū est intereē singulare  
 et extimatū cōiter est interesse cōmune  
 et extimatū cōuentioe est interesse cō  
 uētum et sic triplex Et scdm hoc ad ar  
 primū patet responsio et concedo q̄ cōe  
 uel cōuentum precium non est interesse  
 licet in extimatione interesse deducatur  
 ut dictum est Item et si teneres opionē  
 malam q̄ precium rei sit interesse nichil  
 ominus pateret respōsio quia uerum est  
 nichil esse id a quo et ex quo exceditur  
 s. numero cum aliter ipm uel idēz genere  
 diuersum specie esse potest ut ecce si di  
 cā martinus non excedit sei ipm sed mar  
 tinus bene potest excedere petrum et ab  
 eo excedi et asinus potest excedere bouē  
 et ab eo excedi Scdm cōcedo in eo q̄ di  
 citur interesse constituitur per relationem  
 ad personam sed subiūgo q̄ persona po

test duobz modis intelligi. s. singulariter  
 et cōi / relatum ergo ad personam singu  
 lariter dicitur singulare et relatum ad p  
 sonam cōiter diceretur cōmune Qd aut  
 relatio interesse possit fieri cōiter ad per  
 sonā patet per illud q̄ lex aquil. ad inter  
 esse datur illud autē refertur ad id q̄nti  
 omnibus ualere ut dicto. §. de l. aquil.  
 maior q̄ est et dicta. l. si seruū meū Ter  
 ciū et quartum concedo quia pbatur q̄  
 extimatio rei non sit interesse Ad q̄ntuz  
 eodem modo respondeo quia concedo q̄  
 extimatio rei non est distincta species in  
 teresse ut pbatur est et ideo nō est sub  
 eodem genere cum interesse singulari Itē  
 nocet mora quantū ad causaz extimatio  
 nem tam ex parte actoris q̄ ex parte rei  
 Si enim iudex cum cause cognitione sta  
 tuat tempus actori intra quod agat uel  
 reo intra quod exceptiones opponat repe  
 litur post illud tempus quasi lapsus tps  
 tacitam renūciationem inducat ut. ff. de  
 here. inst. l. si quis instituatur. §. item si  
 conditioni et. e. qui accu. non pos. l. si ca  
 et dixi plene. s. e. c. indultum Sed op  
 et uidetur q̄ etiā sua mora non nocet ali  
 cui Constat enim moram rei principalis  
 fideiussori nocere ut. ff. de uer. obli. l. mo  
 ra rei et. l. si seruū. §. nunc uideamus et  
 de fideiuss. l. si a colono. §. i. Item mora  
 unius de duobz reis debendi nocet aliis  
 quādo sunt loci ut. ff. de duobz reis. l.  
 penulti. sed quando non essent loci non  
 nocet ut de usuris l. mora. §. uli. sed ibi  
 imputare debet q̄ alterius obligationem  
 suscipiendo Item casuali in obligatione  
 picipādo cogitare debuit quid poterat  
 euenire ut. ff. de condi. inde. l. indebitaz  
 et locati. l. si quis fundum. ¶ Dynus.

**SENTENTIA** que fiūt a iudice si ad eius non  
 spectāt officiū iuribz nō subsistūt

**¶** Ut si iudex laicus cōdemnat aliquē  
 quem constat clericum esse et non de iu  
 risdictione sua nam non ualet ipso iure  
 sentētia Item si iudex laicus cōdemnat  
 aliquem laicum quem constat non esse de  
 iurisdictione iudicantis et tunc non ualet  
 ipso iure sentētia quia a non competēt

iudice lata ut. e. de decur. l. dominiū. et si non a competēt iudice. l. i. et per totū et maxime in. l. si. et de iurisd. om. iudi. l. ult. et de offi. prefec. ur. l. ult. et de in iusto rup. et ir. testa. l. si quis exheredato et. l. si quis et de penis. l. ii. §. si. Item pone qd iudex pcessit tēpore feriaz utraq parte non consenciente nam non ualet ipso iure sentētia ut. ff. de feris. l. i. §. si uō Vel quia dilatiōe concessa pcedit infra tempus dilatiōis nam non ualet pcessus ut. e. de dila. l. siue pars. Vel pone qd dicit tutorem aliquem sibi non subiectum uel alicui pupillo sibi non subiecto nam nō tenet datio ipso iure ut. ff. de excusa. tu. l. scire oportet. §. si. et de tu. et cu. datis ab his. l. ius dandi. Sed opp. et uidetur qd si faciat illud quod non pertineat ad eius officium ualeat Nam si citet aliquem sue iurisdictioni non subiectum necesse habet comparere et si nō compareat. pōt puniri ut cōtumax ut. ff. si quis in ius uocatus non ierit. l. ii. et de iudi. si quis alicū Sed dic qd aut cōstat actum spectare ad officium facientis aut constat non spectare aut dubitatur Primo casu factum ualē etiam si inq. decernat ut. ff. de iusti. et iure. l. penult. et de re iudi. l. preses et. l. cum pbatis. Secdo casu factum ipso iure non ualet ut hic et. ff. e. l. factum et de re iudi. l. cōtumacia. §. cōtumax non uideēt. Tercio casu ualet rōne dubitatiōis ut dicta. l. ii. et. l. si quis ex aliena. et ad mūci. l. de iure. Debz ergo intelligi regula quando constat ea que facta sunt non spectare ad officium facientis. Idem.

**S**cienti et consencienti nō fit iniuria neq. dolus.

**D**uas ponit regulas Prima est qd scienti et consencienti non fit iniuria Secda qd scienti et consencienti nō fit dolus Prime autem regule exempluz potest poni quia iure cauetur qd si uendo hominē liberum uolentem non teneor actione iniuriarū ut ff. de iniuris. l. i. §. usq. adeo Item exemplum secde regule poni potest quia dicit in iure si detineo liberz hominē uolentem et consencientem non teneor interdicto

de libero homine exhibedo ut. ff. de libe. homi. exi. l. iii. §. si quis uolentem Item ad utriusq. predictarū regularū confirmatiōnem accedit. e. d. transac. l. cum donatiōis et de rescin. uen. l. uēditor et. ff. de in ius uo. l. quāuis et de aqua plu. ar. l. in diem. et que in frau. cre. l. que autē. §. preterea. et de furtis. l. inter omēs. §. pennit. et de regul. iuris. l. nemo uidet. Sed op. et uidetur qd iniuria fiat etiā uolenti quia si rapto uirginem etiā uolentem teneor ut. e. de rap. uirginū. l. una. et in autē. de rap. muli. et ar. ff. de seruo cor. l. i. §. persuadere et. §. ult. Sed dicendum est qd cum ex una parte interuenit uoluntas et ex alia persuasio dolosa regula nō habet locum quia is qui decipitur p non uolente habetur Et hoc ex eo pcedit quia dolosa persuasio plus est q̄ uiolenta coactio. ff. de libe. ho. exhi. l. iii. §. si quis uolentem. ii. respōso. et de seruo corru. l. i. §. persuadere. sed ubi dolosa psuasio in altera non pbatur scientia cum consensu inducit presumptionem qd non interueniat iniuria neq. dolus Et ita loquitur regula et. ll. superius allegate ad regulā confirmandam. Item op. et uidetur qd scientia interueniens obligationē non minuat ut. ff. de edik. edic. l. iustissime Dicendum est qd aut scientia interuenit tempore cōtractus aut alterius actus de cuius cōprobatione tractatur et tunc habet regula locum ut. ff. de edik. edic. l. i. §. si intel ligatur. et de acti. emp. l. i. in fi. et dicta l. qui autem. §. preterea. Item uidetur facere regula ad qdē que sepe occurrit uidelicet si aliqui cōpromiserūt in aliquē tanquam in arbitratorem et amicabilem compositorem et pmiserunt laudum nō petere reduci ad arbitriū boni uiri sub certa pena An is contra quem fuerit inique pnunciatum possit petere reduci ad arbitrium boni uiri ita qd non cadat in penam uidetur enim qd in penam cadat propter generalitatem istius regule et legū palle. Item si cōueniam qd nō agam actione de positi ualet pactum licet inducat tacitaz remissionem futuri doli ut. ff. de pactis. l. iuris gentium. §. sed et si quis pacificat. et. l. si unus. §. illud. Contra qd possit

durat effectus. ut. ff. de do. l. n. §. ultio.  
 et. l. generaliter. Vltio loco circa materi  
 am regule potest plene distingui. ¶ Quia  
 aut privilegium conceditur persone. aut co  
 ceditur rebus. aut generi personarum. aut  
 civitati. uel loco. ¶ Primo casu aut psona  
 est proxima causa privilegii concedendi  
 tuuc cum persona extinguitur privilegium  
 ut. ff. so. ma. l. maritu. et. l. se. et. d. re. iu.  
 l. sciendū. et. l. si fideiussor. §. si. maritus  
 et. e. de excu. mu. l. maximarum. l. x. et. ibi  
 nō. et. de iure immu. l. i. §. personis. et. hic  
 A. ut una psona est causa remota. et alia  
 proxima. et tunc privilegium non extingui  
 tur cum persona. ut. ff. de in integ. resti.  
 l. non solū. et. de mino. l. minor autē. §. si.  
 et. l. se. et. e. de tēp. in inte. resti. petēde  
 et. l. ea q. et. ad uell. l. heredes. Secūdo ca  
 su. l. quando concedit rebus transit ad  
 successorē in eandē rem siue succedat ti  
 tulo uniuersali siue titulo singulari. ut. ff.  
 de aqua co. et. est. et. l. i. §. permittitur  
 et. de censibus. l. etatē. §. rebus. et. ar. ff.  
 de seruitu. ur. pre. l. uia. §. quecunq. Ter  
 tio casu quando concedit generi persona  
 rum hoc expresso uel intellecto q. ad po  
 steros transeat ad succedentes per lineā  
 masculinā. nō. aut. ad descendentes tran  
 sivit. ut. ff. de iure immu. l. i. §. ult. et. le.  
 immunitates. et. de mu. et. ho. l. uacatio.  
 In quarto casu. r. quando concedit ciui  
 tati. uel loco. cū. semper idē. populus. uideat  
 tur. ut. ff. de iudi. l. proponebat. ita con  
 cedi. uidet. q. ad omēs. in eadē. ciuitate. uel  
 loco. successiue. inhabitantes. perpetuo. ex  
 tendatur. ut. ff. de censibus. l. forma. §.  
 quamq. ¶ Quinto casu. l. quādo. cōcedit.  
 cause. ut. est. uidere. in causa. d. positi. et. si  
 milibus. non. extinguitur. cū. persona. sed  
 transit. ad. successores. ut. ff. e. l. in omni  
 bus. et. l. privilegia. ¶ Idem.

**S**emel malus. sēp. psumit. eē. malus

¶ Exemplū. huius. regule. sumi. pōt. ex. l.  
 si. cur. ff. de accu. §. huius. ubi. dicit. q. q.  
 calūpnatus. fuit. in. accusatione. prima. ca  
 lūpnari. presumetur. etiā. in. secūda. Idē. ex  
 l. non. omnes. §. a. barbaris. ff. de. re. mili.  
 ubi. dicitur. q. si. miles. male. se. habet. in

militia. nō. ē. ei. plus. credēdū. q. n. ē. in. simi  
 le. q. in. futurū. bñ. se. hēat. Ex. qbus. legi  
 b. p. gredit. ista. gnālis. q. semel. malus. s. p.  
 psumit. malus. Et. istius. regule. et. exē  
 plo. eius. rō. est. generalis. quia. de. prete  
 rito. psumitur. in. presenti. e. de. proba.  
 l. siue. possidentis. et. ad. exhib. nō. ignora  
 bit. Sed. cōtra. regulā. et. exēpla. uidet. p  
 sumptio. iuris. et. nature. quia. quilibet. pre  
 sumitur. bonus. nisi. probe. malus. ut. e.  
 de. inoffi. tes. l. omnino. et. ff. dele. u. cū  
 quidē. et. l. cū. tpe. §. rogo. Sed. dicit. q. acci  
 dens. nature. contrariū. remouet. effectū  
 psumptionis. nature. et. ideo. ex. tpe. acci  
 dentis. nature. contrariū. semper. iudicare  
 debet. tanq. constitutus. in. quasi. posses  
 sione. malicie. qui. procedit. ex. illius. malicie  
 actu. accidentis. nature. contrariū. Quia  
 quilibet. res. scdm. presentem. statū. ue  
 rū. uel. ex. precedentibus. uel. presentibus  
 psumptū. iudicatur. siue. sit. accidens. na  
 ture. contrariū. ut. seruitus. ut. ff. de. lib.  
 cā. l. si. cui. §. licet. et. l. liberis. §. p. et. e.  
 seruis. ex. por. l. moueor. et. de. inge. ma. l.  
 penul. et. s. de. sen. exco. c. si. iudex. l. vi.  
 Siue. accidēs. scd. naturā. ut. etatis. incre  
 mentū. et. libertas. persone. ut. ff. de. mino.  
 l. minor. xxv. an. ex. aspectu. et. e. de. te  
 stamentis. et. l. i. et. de. sen. l. si. arbitris. et  
 insti. de. testa. §. testes. Siue. preter. natū  
 rā. ut. dignitas. et. conditionis. persone. mi  
 litas. ut. ff. de. offi. preto. l. barbarius. et  
 locati. l. si. ignorans. et. de. iuris. l. ite. ap.  
 §. si. quis. uirginēs. ¶ Sed. opponitur. q.  
 cū. nature. psumptio. scit. q. libet. bonum  
 esse. ut. dictū. est. psumptio. aut. malicie  
 procedit. ex. actibus. nature. contrariis. ex  
 go. magis. sequi. oportet. psumptionē. natu  
 rā. q. nature. contrariā. quia. uerisimilior. ē.  
 et. in. dubis. uerisimiliora. sequenda. sunt.  
 ut. infra. e. inspicimus. in. obscuris. et. ff.  
 de. reg. iur. l. semper. in. stipulationibus. et  
 de. testibus. l. ob. crimen. §. si. testes. Sed.  
 dicendū. uidetur. q. posteriora. prioribus.  
 derogant. ut. ff. de. adimē. lega. l. iiii. §. ul.  
 et. de. iure. codicilloz. l. diu. §. licet. et. iō.  
 potius. standum. ē. psumptioi. cōtra. natū  
 rā. ex. posterioribus. pcedētē. q. psump  
 tionis. nature. pcedētē. ¶ Itē. opponit.  
 q. si. de. natura. ē. q. libet. bonum. eē. ergo

est immutabile ut in *insti. de iure naturali*  
§ sed naturalia et de capi. di. l. eas obliga-  
tiones ergo per actus subsequentes non  
ē possibile tolli. Sed dicendū uidez qd qd  
dā procedunt ex necessitate seu ex quacūq;  
necessaria constitutione iuris naturalis.  
et illa sunt immutabilia ut in contrariis qd  
dam uero ex presumptione ut aliquē bo-  
num esse et illa tollunt p facta cōtraria  
presumptioni nature quia in incertis non  
incertis locus est coniecturis. ut in .l. cō-  
tinuus. §. cum ita. ff. de xob. ob. Item  
opponitur qd qui olim fuit in possessione  
uel quasi alicuius rei nō psumitur esse ho-  
die. ut plene determinatur. e. de pro-  
ba. siue possidentis ergo qui olim fuit in  
actu quasi possessionis malitie non debz  
psumi eē hodie. Sed dicendū est qd mali-  
tie uicū cōnexū ē persōe. omittētis ma-  
litia. et iō presumendū est qd sp. committe-  
ret persōa. Possessio autē alterius rei nō  
coheret persōe. Et iō nō ē psumendū  
psōnā comitari. Sed contra hoc est quia  
etiā alteris rei possessio uel quasi psōne  
coheret quia animo cū corporeo actu que-  
ritur. ff. de acqui. pos. l. iiii. ii. respon. et. l.  
quē admōzet animo sola retinetur ut in  
e. l. iiii. §. in admittenda. et. l. clam possid-  
re. §. quia d. nundinas et. l. si id. §. qd aut.  
Quare ergo magis presumitur animi p  
seuerantia in continuatione maloz moz  
q̄ in continuatione possessionis uel quasi  
alterius rei. Et si dicat qd possessio et  
quasi possessio cōsistit ī rebus seperatis  
a corpore possidentis et quasi possidētis  
Continuatio uero maloz moz consistit  
in animo ut deo. §. in admittenda in pri-  
et. e. de acqui. pos. l. licet sola animo licz  
res possessa et quasi possessa extra cor-  
pus et animū discernatur. Itē 2. uicū  
consistit in animo ut. ff. de edik. edi. l. ca-  
que. §. animi. de homine tamē psumitur  
pactus extrinsecos et extra animū decla-  
ratos ut e. de iniuris. l. si non conuicū 2.  
de sicca. l. i. §. i. de tu. et cura. dā. ab his  
l. his qui §. diuus pius. et ar. de condi. in-  
sti. l. quidā. Sed michi uidez qd rō sit qd  
possessio auferri pōt scō alterius etiā si  
ne consensu spōtanei animi possidentis.  
ut patet. ff. de uet. et uet. ar. p totū. Ideo d

preterito non presumimus in presenti  
uicū aut animi auferri non pōt p aliū si-  
ne corruptione animi delinquentis. et iō  
semp psumitur cōtinuata quasi posses-  
sio in existentia quasi malitie si cōtrariū  
nō probat. Et ad hoc tendit huius re-  
gule conclusio. **D**ynus.

**R**atum quis habere non potest qd  
ipius nomine non est gestum.

**S**i uulnerasti uel occidisti clericū no-  
tuo et ego cuius nomine factum nō fuit  
ratum huiusmodi nō sum innodatus uin-  
culo excommunicatiōis. quia qd mō nomine  
non est gestū ratū habere non possū. ut s.  
de sen. exco. cū quis li. vi. **A**liud autē  
e xēplū tradit de iure civili. Pone qd ges-  
tisti negotiū filii mei cōtēplatione ipsius  
filii. licet habeā ratū non ppterea tene-  
or tibi non eo modo quo tenerer. et si  
ratū non haberem. i. ad quātitatē pecu-  
lii. quia qd mō nomine non est gestū non  
possū habere ratū. ff. de nego. gest. si pu-  
pili. §. sed si ego tibi nā et seruū. 2c. **I**tē  
pōt qd filius meus rogauit rē precario no-  
mine suo licet ratū habeā nichilominus te-  
neor de interdicto de precario peculio.  
tenus sicut tenerer si ratū non haberem.  
Eadē ratione qd non meo nomine gestū  
non possū habere ratū. ut. ff. d. preca. l. si  
seruus. **E**adē ratione dici pōt qd si oc-  
cidisti hominē nomine tuo et ego habeo  
ratū non teneor. uel aliud cuiuscūq; ge-  
neris delictū comisti uel contractū cele-  
braisti nomine tuo et si ego habeo ratū  
non teneor. quia qd meuz nō est. igitur  
non possū habere ratū. ut ppterea prop-  
ter ratificationē sim obligatus uel possū  
agere contra aliū ut in. c. et. l. prealle. et  
ar. a contrario sensu sumpto. ff. d. calūp.  
l. ii. in fi. **V**nde ergo si rē meā uēdidisti  
nomine tuo et precū percepisti. et ego  
habeā ratū qd operabitur rati habitio. ni-  
chil uidetur scdm tenorē istius regule qd  
non meo nomine gestū. 2c. **S**ed dicū  
quidā et bene qd si habui ratū quasi uen-  
didisti nomine meo. et tunc nichil preiu-  
dicat michi quia uideor in causa rati habi-  
tiōis errasse et ppterea non consensisse

ut. de. tu. et. fac. igno. cum. testamētū  
 et. l. nō. ideo. sed. si. ratū. habui. quia. uendi  
 disti. nomine. tuo. nō. habiturus. ratū. si. sei.  
 rem. me. precium. petere. non. posse. ratiha  
 bitio. non. inducit. actionē. nego. gel. quia  
 nomine. meo. nō. ē. gestū. ut. §. si. ego. fa  
 cit. tamen. me. dominiū. perdere. ut. de.  
 rei. den. l. mater. agam. tamen. contra. pos  
 sessorem. sed. si. excipiat. de. rati. habiti  
 one. potero. replicare. de. dolo. ar. ff. de  
 pac. l. si. cum. te. in. prin. tamen. contra. hoc  
 uidetur. manifeste. quia. iure. cauetur. qd. er  
 ror. communis. non. impedit. translationē. do  
 minii. ut. ff. de. acqui. re. do. l. cum. in. cor  
 pus. Item. alio. iure. cauetur. quia. falsa. cā  
 et. falsa. demonstratio. non. uiciat. legatū.  
 ff. de. con. et. demon. l. demonstratio. in  
 prin. et. l. falsa. in. prin. nec. ergo. debet. im  
 pedire. confirmationē. dictē. uenditionis.  
 Item. quia. iure. cauetur. qd. si. trado. rem  
 seu. pecuniam. credens. me. debitore. cum.  
 non. sibi. transfero. dominiū. et. datur. con  
 ditio. indebiti. ut. per. totū. titulū. d. cōdi.  
 inde. ff. et. e. sed. dicendū. d. rigore. iuris.  
 dominiū. transferre. uerum. quia. error. p  
 habilis. non. debet. erranti. nocere. ideo. cō  
 tra. possessorem. excipientē. concedit. re  
 plicatio. doli. ut. dicta. l. si. cui. te. quia. nō.  
 erat. ratum. habiturus. nisi. credidisset. si  
 bi. competere. per. rati. habitionē. acti. ne.  
 gel. ad. precium. et. ideo. merito. datur. repli  
 catio. quia. et. in. legatis. falsa. causa. uiciat.  
 legatum. si. testator. alias. legaturus. nō. fo  
 ret. ut. ff. de. condi. et. demo. l. cum. tale.  
 §. falsa. ar. de. here. insti. l. fi. **Sed. opp.**  
 et. uidetur. qd. uenditionē. rei. mee. licet. nō.  
 meo. nomine. factā. ratam. habere. possum.  
 et. per. rati. habitionem. competit. michi. ac  
 tio. nego. gel. ut. de. rei. uen. l. mater. a  
 d. re. alii. non. alii. l. ff. de. nego. gel. l. fi.  
 et. si. cer. pe. l. si. eū. seruū. Sed. dicendum.  
 est. qd. aut. iste. qui. uendit. rem. meā. noīe.  
 sua. et. precium. percepit. habebat. causā. a.  
 me. aut. ab. alio. aut. a. nullo. si. habebat. cām.  
 a. me. competit. michi. actio. ad. precium. in.  
 re. extante. ut. ff. de. condi. inde. l. si. non.  
 sorte. §. libertus. et. l. in. sūma. §. si. seruū.  
 si. ab. alio. aut. habebat. causā. lucratiuam.  
 aut. non. lucratiuā. si. non. lucratiua. etiam.  
 re. perēpta. non. tenetur. ad. precium. nisi. cul

pa. uel. mora. sua. interfit. ff. de. rei. uendi.  
 l. iuli. scribit. si. hominē. **Ratio. autem.**  
 est. quia. quando. habet. causam. non. lucra  
 tiuā. non. uidetur. locupletari. cum. aliena.  
 iactura. quia. tantū. sibi. abest. q̄. tū. adest.  
 ar. insti. de. le. §. si. res. aliena. et. ff. de. le. i.  
 plane. §. qd. si. rem. amissā. Sed. si. habebat.  
 causam. lucratiuā. tunc. in. subsidium. i.  
 re. perempta. uel. prescripta. tenetur. michi.  
 ratum. habenti. ad. pretiū. perceptū. acti.  
 ne. gel. ut. ff. de. ne. gel. l. fi. et. si. ceetum.  
 pe. l. si. eum. seruū. In. tertio. casu. l. quan  
 do. a. nullo. habet. causam. re. extante. et. si.  
 ratum. habeo. nullo. modo. tenet. quia. qd.  
 meo. nomine. non. est. gestū. Sed. consulti.  
 michi. contra. possessorem. ad. rem. in. sub  
 sidium. tamē. re. perempta. uel. prescripta.  
 consulitur. michi. ratū. habenti. ad. precium.  
 perceptum. acti. ne. gel. ut. ff. de. ne. ge.  
 l. ult. et. e. de. rei. uen. l. mater. et. de. re.  
 alii. non. alii. l. i. et. hoc. si. is. q. uēdidit. erat.  
 bone. fi. possessor. alias. tenetur. ad. iustus.  
 precium. et. non. liberaretur. soluendo. ac  
 ceptum. ut. ff. de. pe. here. l. si. possessor.  
 §. fi. Item. cōtra. exempla. in. prin. posita.  
 et. contra. uerba. regule. uidetur. quia. l. cā.  
 uetur. qd. si. pater. uel. dominus. ratum. ha  
 bet. contractum. a. filio. uel. seruo. celebra  
 tum. obligatur. in. solidū. ff. qd. cum. eo. l.  
 i. §. si. ratum. de. in. rem. uer. l. si. res. §. p.  
 ergo. ratum. habere. potest. qd. non. suo. no  
 mie. gestum. est. et. aliter. obligatur. quia.  
 si. ratum. nō. haberet. teneretur. de. peculio.  
 tantum. ratum. habendo. tenetur. in. solidū.  
 So. dicunt. glo. iuris. ciuilis. aliquando. qd.  
 aut. habent. ratum. cōtractum. serui. uel. fi  
 lii. et. tunc. tenetur. in. solidum. ut. in. dicto.  
 §. si. ratum. cū. dicta. l. si. res. §. i. qd. seruus.  
 aut. habet. ratum. contractum. uel. quasi.  
 ab. alio. celebratum. nomine. filii. uel. serui.  
 et. tunc. rati. habitio. nichil. operatur. ut. in.  
 l. si. pupilli. Que. solutio. tolli. potest. p. l.  
 si. seruus. ff. d. preca. nam. ibi. contractus.  
 precarii. celebratus. erat. ab. ipso. seruo. et.  
 tamen. dominus. ratum. habens. tenetur. d.  
 preca. tantum. **Sed. dici. posset. a. uolen**  
 tibus. solutōnem. istam. sustinere. qd. in. l.  
 si. seruus. textus. non. exprimit. qd. domi  
 nus. ratū. habuerit. licet. suppleatur. per.  
 glo. et. ideo. remanet. ualida. solutio. prima.

**C**A. I cuius confirmationem accedit q̄  
seruus personam domini representat. ut  
ff. de opti. le. l. si a paulo. Item filius re  
presentat personam patris. insti. de inu  
stip. §. post mortē. et. de impu. et ali.  
sub. l. si. Et ideo si ratū habuerit qd̄ est  
gestū a filio uel a seruo ipsius filii uel ser  
ui nomine ratum habere uidetur illud qd̄  
quodā iuris presūptione gestū est nomine  
sui ipsius. sed et per hoc si gestū est ab a  
lio nomine filii uel serui dici pōt q̄ ratū  
habere uidetur qd̄ gestū est nomine sui  
ipsius et ideo deberet obligari per talem  
ratihabitionē. sicut si ratum haberet qd̄  
sui patris uel domini nomine gestum eēt.  
qd̄ tamen falsum est ut. l. si pupilli. §. sed  
si ego ibi nā si seruū. 2c. Et ideo uerior  
so. uidetur q̄ aut ratum habet tāqm̄ pa  
ter aut tāq̄ alius. Aut dubitatur primo  
casu tenetur in solid. ut. ff. q̄ iusu. l. i. §.  
si ratum. et de in reuer. l. i. §. q̄ seruus.  
In secdo casu nichil operatur ratihabitione  
ut. ff. q̄ cū eo. l. ii. §. si. In tertio idem q̄  
nec operetur ratihabitione ff. de preca. l. si  
seruus et prealle. §. sed si ego. Sicut ali  
as distigunt facit aliquid tāq̄ pater uel  
tāq̄ alius. ut. ff. de adop. si pater. §. qui  
duos. Item patet q̄ quando conuenitur  
pater nomine sui quia est administrator  
legitimus. ut. ff. de bo. ma. l. i. releuatur  
a cau. iudi. sol. et de admini. tu. l. si. §. de  
fensione. Sed qn̄ defendit filiū tāq̄ ali  
us necesse habet cau. so. ff. qui satis da  
re co. l. paulus. et ita solet notari. et. de  
bo. q̄. l. b. l. si. §. ubi autē. et facit ad pre  
dictā solutionē confirmandā. ff. so. ma.  
si uero. §. idē quicquid. et de ca. pe. l. in  
hereditate in prin. cū multis si. **Q**ue  
ri autē posset et debet an heres pōt hēre  
ratum qd̄ gestū est nomine defuncti. et  
si consideremus ueritatē. i. qd̄ uere ē alia  
persona iuxta uerba istius regule non po  
terit habere ratū. Item quia iure caue  
ē expresse q̄ bona fide posset petitiā defū  
cti. nomine heres nō potest ratum habe  
re ut. ff. de bo. pos. l. iii. §. acquiritur in  
fi. et. ff. rem ra. ha. l. si is cur. et. l. bo  
norum. **C**ontra uidetur si considere  
mus fictionē iuris q̄ fingit personam he  
redis eandē cum persona defuncti ut. ff.

de uluca. l. heres. et in aut. de iure iurā.  
q̄ am. pre. in prin. dicemus q̄ possit habe  
re ratum qd̄ gestum est nomine defunc  
ti. Item quia expresse iure cauetur q̄ he  
res pōt ratum habere qd̄ gestum est no  
mine defuncti. ff. re. ra. haberi. l. si sine. §.  
si procuratori. **D**icendū est q̄ aut agit  
de eo iure. qd̄ non est agnitū per defunc  
tum q̄ non solet ad heredem trāsmitti.  
et tunc heres non potest habere ratū qd̄  
gestū est nomine defuncti. ut in dicta. l.  
iii. §. acquirere. et hoc aperte per uerba  
illius textus colligitur et dicta. l. si is cur.  
et. l. bonorū. rem ra. haberi. Sed si agit  
de eo iure q̄ nō est agnitū per defunctū  
ad heredes transit. tunc heres pōt habere  
ratum ut in prealle. l. si sine. §. si procura  
tori. **I**tem queri pōt an successor pre  
lati potest habere ratum qd̄ gestū est no  
mine predecessoris. et dicendū uidetur  
q̄ aut est gestū nomine prelati tāq̄ sin  
gularis persone. aut contemplatione ec  
clesie. Aut dubitatur primo casu non po  
test habere ratū per uerba istius regule.  
et eius simi. nisi eocasu quo ecclesia prela  
to succederet quia tunc idē seruaretur  
qd̄ dictū est fore seruandū in heredē. s.  
in proxima qōne. Secdo casu pōt habere  
ratum quia adhuc durat ecclesia cuius per  
sonam representat prelati scds sicut et  
primus. In tertio presūendū est in dubio  
ecclesie contemplatione gestum et prela  
ti ministeriū solum in seruū. et. de anna.  
le. l. annua. §. si. et de condi. et demon.  
l. filio. et ideo ratū habere potest. Item  
quia quesita per prelatū in re dubia que  
runtur ecclesie. ut in autē. de eccle. ti.  
§. interdicimus. **D**ynus.

**Q**uati habitōnem retrahit et mā  
dato non est dubium compari.

**L**icet qd̄ meo nomine non est gestū  
non possū habere ratū ut in regula prece  
denti tamē si ratū habeo qd̄ meo nomine  
gestū est rati habitio retrahitur. et  
perinde obligor ac si mandassē. et hoc in  
tēdit regula p̄sēs et eis exempla multa pa  
tent et in contractibus et in delictis. In  
contractibus ut si aliquis emerit rē sine

mandato nomine meo et per traditionem  
 receperit et ego postea rata habeo emp  
 tionem perinde queritur michi dominium  
 et possessio per ratihabitionem sicut quere  
 retur per uerum procuratorem qui mandat  
 haberet et ratihabitione retrotrahitur et  
 comparatur mandato ar. de ne. ges. si ego  
 de acqui. pos. l. comunis. §. procurator et  
 idem confirmatur. ff. d. solti. l. si quis of  
 ferenti. et. l. uero procuratori. §. si. et. l.  
 qui cum. x. §. si. **I**tem patet in delictis  
 que possunt per alium committi. quia si uul  
 nerasti clericum nomine meo et ego ratum  
 habeo perinde sum excommunicatus ac si  
 mandasse a principio uulnerari ut. s. d. se.  
 exco. c. cum quis li. vi. **I**tem si detecisti ali  
 quem in possessione nomine meo et ego ra  
 tum habeo perinde teneor interdicto un  
 de ut. ad possessionem restituendam et alia  
 dampnata sicut tenerer si a principio  
 mandassem. ff. de ut. et ut. ar. l. i. §. sed  
 cum quis et. §. quociens et. §. detecisse. 2.  
 de reg. iur. l. hoc iure. §. detecitur. et idem  
 in omni genere delictorum que possunt ex  
 plicari per alium cum regula generalis sit  
 tradita in preal. §. sed et cum quis. quia in  
 delictis ratihabitione operatur mandato. In  
 his autem que non possunt per alium expli  
 cari. ut ad ultimum et similia persone co  
 herentia dicunt ratihabitionem nichil ope  
 rari ut ar. e. de ca. tol. §. ne aut. **S**ed  
 op. et uidetur quod ratihabitione retro non tra  
 hitur quia si aliquis petat bonorum posses  
 sionem michi delatam nomine meo infra tempus  
 legitimum et ego rata habeam petitionem  
 post tempus ratihabitione nichil operatur. per  
 quod patet quod non retrotrahitur. ff. re. ra.  
 ha. l. bonorum. Sed dicendum est quod aut ra  
 tum habenti potest imputari culpa tacite  
 repudiationis. uerbigratia quia appellati  
 one interposita nomine meo rata habeo  
 post tempus quod datur ad appellandum uel  
 ad appellationem persequendam. uel si bono  
 rum possessionem petita nomine meo ratam  
 habeo post tempus quod datur ad bonorum  
 possessionem petendam et ratihabitione nichil ope  
 ratum ut in dicta. l. bonorum. Ratio autem  
 est quia patiendo tempore labitur in quod con  
 petebat ius bonorum possessionis petende uel ius ap  
 pellandi uel appellationis persequendi. uel

aliud quodcumque uidetur tacite illi iuri renun  
 tiasse. ar. ff. si ta. te. nulle ee. di. l. i. §. ita  
 autem 2. in aut. de his qui ingre. ad ap. §. si  
 uero. et ideo frustra per ratihabitionem  
 conatur redire ad id quod semel renuntias  
 se uidetur. ut. e. d. rebus cre. l. si quis ius  
 iure. et de condic. inser. l. si. et. ff. qui sa.  
 co. l. de die. §. si. et. no. ff. de neg. ges. l. si  
 ego. aut culpa tacite renuntiationis non potest  
 imputari ratum habenti. et tunc habet locum  
 regula quod ratihabitione retro trahatur et  
 mandato comparatur. **I**tem op. et uidetur  
 quod ratihabitione non assimilatur mandato quia  
 mandatū per actionem mandati. ut. ff. d. p.  
 eura. l. licet. §. ea obligatio sed ratihabitione  
 parit actionem ne. ges. de ne. ges. si pupilli.  
 §. idem ait. Sed dicendum est quod aut habet  
 ratum gestum a presente et tunc datur actio  
 mandati. ff. man. si remunerandi. §. si pas  
 sus. et. l. qui patitur et. l. qui fidei alterius.  
 aut habetur ratum gestum ab absente. et tunc  
 datur actio ne. ges. et non man. ut in pre  
 alle. §. idem ait et. ff. man. ex mandato. §. si  
 si fideiussori. tunc ergo comparatur ratihabi  
 tionem mandato in effectu. sed non quantum  
 ad speciem actionis. Sicut dicimus eum qui  
 dolo defuit possidere possessorem assimula  
 ri ut infra. e. c. pro possessore et. ff. e. g.  
 dolo et. l. qui pares. et tunc differt quan  
 tum ad speciem actionis. quia ille qui possi  
 det tenetur directa. ille uero qui dolo de  
 fuit possidere tenetur utili. ff. de nox. l.  
 electio. §. si ex pluribus et. §. si is et. l. si  
 plurium. **I**tem propter hoc quod ratihabitione  
 comparatur mandato patet non esse manda  
 tum cum nil sibi simile idem sit. ff. de po. l. quod  
 nerua. ergo non debet prestare actionem  
 mandati que procedit ex manda. tantum  
 tacite uel expresso. **T**ria ergo sunt quo  
 rum nullum est alterum. **P**rimum est man  
 datum tacitum uel expressum. **S**ecundum  
 est ratihabitione. **T**ertium est prohibito.  
**P**rimum inducit actionem mandati ut dic  
 ta. l. licet. §. ea. et dicto. §. si passus et. l.  
 qui patitur et. l. qui fidei. **S**ecundum actio  
 ne. ges. ut. l. si pupillus. §. idem ait. **T**ertium im  
 pedit actio. man. ut. ff. man. l. et si pro te  
 et. l. qui fidei. **I**tem impedit actionem ne. ges. e.  
 de neg. ges. l. ult. et. ff. de neg. gest. l. si  
 duobus. **A**nt actione. ges. que datur

contra ratū habentē nascatur ex admī-  
nistatione precedentī uel ratihabitione  
sequenti. nō. doctores q̄ ex ratihabitione  
tantū sequenti. Michi uidef̄ q̄ cum  
quatuor sunt genera negotiorū Vnū qd̄  
estimeūcura et sollicitudine. ¶ Scdm̄ re-  
ip̄la Tertiū ip̄so gestu. ¶ Quartū ratihabi-  
tione ut plene nō. ff. de neg. nel. l. si pu-  
pili. §. qui ergo q̄ in primis tribus casibz  
generalibus nascat̄ actio ne. gest. ex admī-  
nistatione precedentī mediante ratihabi-  
tione sequenti spontanea uel coacta sic  
altas dicitur in casu simili. e. d. rerū pmu.  
explacito. q̄a posito q̄ nulla ratihabitione  
interueniret nichilominus datur actio ne.  
gest. cū prato esset habendū q̄ utiliter  
esset gestū ut. e. ti. l. pomp. scribit in s̄  
si. que admōm. et inconueniens uidef̄ di-  
cere q̄ in illis tribus generibus nascatur  
ex ratihabitione cū ea non interueniēte  
cōpetere possit actio neg. gest. in quarto  
uero genere. l. in eo qd̄ ē meū ratihabitione  
ne. dico uerū esse q̄ ex ratihabitione ratū  
nascatur ut dicta. l. si pupili. §. itē que-  
ritur. Alia q̄stio est ad eandē determina-  
tionem tendens an actio ne. gest. pendeat  
ex uoluntate ratū habentis. et in hac ui-  
detur michi similiter q̄ in primis tribus  
generibus non pendeat ex uoluntate ra-  
tū habentis quia datur contra mutū. ut  
dicta. l. pop. et. l. si. pupili. §. si tici. et  
l. in. si cum. putarem. ¶ In quarto ue-  
ro genere. l. in eo qd̄ est meū ratihabitione  
a prim. pendet ex uoluntate man. quia si  
ratū habeo nascitur actio ne. gest. si ratū  
non habeo impeditur natiuitas actionis  
ut dicta. l. si pupili. §. item queritur. et  
§. idem ait. sed ex post facto non pendet  
ex uoluntate man. quia si semel habeo ra-  
tum non possū uoluntate contraria tolle-  
re actionem iā natā. ¶ Item si reprobau-  
qd̄ gestū erat et per hoc impediui natiui-  
tatem eius nō possū postea. licet uelim ha-  
bere ratū facere q̄ nascatur actio ne. gest.  
cuius natiuitas fuit ab initio impedita et  
ita loquitur si bene inspiciatur. ff. d. sol.  
l. si disp̄satorē. et in his duabus q̄ombz  
confuse locuntur legiste. ¶ Itē queri po-  
test circa materiā regule quedā q̄ dubi-  
tabilis et sepe occurrēs. uidelicet si actū

est contra delinquentē et est cōdēpnato  
et satisfecerit sententie. an possit agi ni-  
hilominus contra ratū habentē uel cōtra  
mandantē. Et q̄ nō possit pōt sic proba-  
ri q̄. l. caueatur q̄ cū apparet cuius ictu-  
quis perierit ille solus de occiso punitur  
at. ff. ad. l. acquil. itē mela. §. sed si plures  
Sed in proposito apparet quis fecit igit̄  
debet puniri ille solus et nō mandans uel  
ratū habens. Itē probatur. ff. de his qui  
deiecit uel effectū. l. i. §. si. et. l. scilicet.  
Itē uidef̄ casus. ff. de ui. u. ar. l. i. §. quo-  
ciens ubi dicit aperte q̄ uno soluēte libe-  
ratur alius. Econtra q̄ nichilominus punitur  
qui mandant uel ratum habuit. e. d.  
accu. l. non ideo et ad. le. iuli. de ui. l. ser-  
uos. ff. de in iuri. l. non solū. §. mandato  
et. §. pculus et ad tur. l. i. §. si. et. exp̄f̄  
sum uidetur ad simile. l. et si percussor et  
de iure filci. l. u. §. diuus pius et. l. nō tan-  
tum. Item cura nō agitur de pena delicti  
ergo uno de delinquentibus soluente non li-  
beratur alter. e. de condic. fur. l. i. et. ff.  
si te. li. esse. iul. l. i. §. si. e. de admin. tu-  
l. tres tutores. et de iu. o. iu. l. adeo. Mi-  
hi uidetur distinguendū quia aut actū est  
ratione delicti ad interesse. aut ad penā  
pecuniariā uel corporalem. Si ad interes-  
se uno soluente liberatur alter. ut dicta  
l. i. §. quociens. ff. de ui. et ui. ar. et de eo  
per quem factum erit. l. i. §. si plures. ¶ Si  
uero ad penā pecuniariā uel corporale tue  
uno soluente uel penā sustinente non li-  
beratur alter de iure. o. iu. l. adeo et. deā  
l. tres tutores. et de iure fil. l. ii. §. diuus  
pius et. l. non tantum. cum aliis iuribus  
allegatis. Et per hāc solutionem soluuntur  
contraria excepta. l. item mela. §. sed  
si plures ad quam dici debet q̄ ibi erant  
plura facta diuersarū personarū et distin-  
ta et ideo aliter punitur unus et aliter ali-  
us. ¶ Sed in questione premissa unū ratū  
est factū qd̄ necesse ē occidētis uel uulne-  
rantis uel alias delinquentis ex interpre-  
tatione reputatur mandantis uel ratum  
habentis. et ideo eandem penam portare  
debet et uno soluente uel sustinente pe-  
nam non liberatur alius ut dictum est.  
¶ Item queri pōt econtra si delinques  
est absolutus an absolutoria p̄sit mādātū



uei ratū habenti. et uidetur q̄ profit si  
 cut dicitur in cā comuni appellatio unius  
 et uictoria p̄dest alteri si eadē cā fuerit  
 defensionis omniū ut. ff. de ap. l. si quis  
 seperatim. §. q̄ est rescriptū. Econtra  
 uidetur q̄ nō profit. quia res inter alios  
 acta non nocet nec prodest alteri. ut. ff.  
 de re iudi. l. sepe et de excepti. l. model  
 tinus. et. e. res inter alios acta p̄ totum.  
**D**istinguedū uidetur q̄ aut absolu  
 tus fuit iō quia pnunciatur delictū non  
 cōmissū. aut iō quia non fuit in culpa. pri  
 mo casu uictoria prodest. scdo non. ar.  
 ff. de iure iur. l. duobus. §. a fideiussore.  
 et. §. ei. qui. et ad ar. contraria dicit q̄ locū  
 tur quādo iura diuersarū personarū sunt  
 diuersa et seperata sed cū eadē est causa  
 defensionis omniū ex eodē facto sames  
 originē. tunc non absurdū est uictoriam  
 unius alteri prodesse. ar. l. prealk. si quis  
 seperatim. §. fi. et dicta. l. duobus. §. a fi  
 deiussore. **I**dem.

**Q**uoniam sūt partiū iura obscura. reo  
 fauendum est potius q̄ actori.

**S**i actor et reus pariter probauerint  
 de iure suo q̄ intelligitur uel per numerū  
 testiū equalē uel per instrumēta publica  
 eiusdē auctoritatis fauendū est reo quia  
 debet absolui a petitione actoris cū iura  
 partis utriusq̄ sint obscura. et hoc intē  
 dit dicere ar. ad idem. ff. de manumil. l.  
 lege. et. ff. e. l. fauorabiliores. **I**tem si neu  
 ter nec actor nec reus aliquid probauerit  
 iura partiū sūt obscura. et ideo fauetur  
 reo quia dicitur absolui ut insti. de interdic.  
 §. comod. et. e. de edendo. l. qui accusare  
 et d rei n. ndi. l. fi. **I**tem apertū exemplum  
 est si duo iudices ordinari d cā cognoscē  
 tes et unus cōdēpnat alter absoluit iura  
 partiū sunt obscura. et ideo fauetur reo.  
 quia preualet absolutoria. ut. ff. de iudi.  
 l. inter partes. et ar. ff. de acti. et ob. arri  
 anus **I**tem si ago ipothecaria contractū  
 et probo rem michi obligatā a dño die  
 calendaz augusti. et econtra ticius pbat  
 eandē rē sibi a domino obligatā eadē die  
 nec apparet quis prius et cui posterius iu  
 ra partiū sunt obscura. et ideo fauet reo

quia debet absolui ut. ff. de pig. l. si debi  
 tor. et de nos. te. sin. ps cū. si. **Q**uidam  
 uero legiste ponūt exemplū regule cū reus  
 et actor sunt in pari causa turpi tudinis  
 quia tunc reus absoluitur. e. de con. ob  
 cau. l. cū te. et. l. mercale. **S**ed hoc exem  
 plū non conuenit regule quia iura partiū  
 non sunt obscura. imino certa et paria. et  
 ideo non habet locū proprie regula. sed il  
 la in qua cauetur q̄ in re pari melior est  
 cōditio conuenti. ut. ff. e. in pari re. et. l.  
 par et de uerbo. ob. l. si seruū. §. sequit̄  
 et infra. e. c. cū in re pari. sed quia ista duo  
 sunt equipollentia in effectu. i. iura parti  
 um esse obscura. et esse paria et certa. quia  
 utroq̄ casu reus absoluitur et ppter pa  
 ritatē condictionis. ut dicta. l. si seruū  
 §. sequitur et de doli excep. l. apud celsū  
 §. marcellus. et de dolo. l. si duo. et de cō  
 trahen. emp. l. dominū. et so. ma. l. iura et  
 l. cū mulier. **P**ossunt excusari qui dictū  
 exemplū ponunt quia considerant effec  
 tum final. non est aut in origine aut in  
 habitudine propria est exequentia exem  
 plorū. **A**lii ponunt exemplū in eo q̄ plu  
 res dilationes concedunt reo q̄ actori. e.  
 de dila. l. si quando de tē. in inte. re. l. pe  
 tunde. et. ff. de feris. l. ult. **S**ed hoc exē  
 plum non proprie congruit regule quia  
 hoc exemplo iura partiū non sunt obscu  
 ra sed certa. **S**ed ideo cōstituit ius q̄ plu  
 res dilationes concedantur reo q̄ actori.  
 quia in potestate actoris fuit quādo pro  
 uocaret. ut dicta. l. si quando. et. ff. d ex  
 cep. l. pure. §. fi. **S**ed op. et uidef q̄ iure  
 obscura potior sit causa seu cōditio acto  
 ris q̄ rei. quia si in libello contineant uer  
 ba obscura statur interpretatiōi actoris  
 ut. ff. de iudi. l. si quis intentione. de uer  
 bo. ob. inter stipulantē. §. ii. de reg. iur.  
 l. in contrahenda. §. i. et. l. in ambiguis  
 oratōnibus. **S**ed dicendū est q̄ leges  
 ille locuntur in his que pertinent ad cause  
 p̄pationē. in illis eiz magis fauent acto  
 ri q̄ reo. et quātū ad interpretatiōē uer  
 borū in libello expressorū. ut in. l. prealle.  
 et quātū ad alia que in libello exprimun  
 tur. sed eorū dispositio partiū ad officii  
 iudicis ut in die apponenda in stipulatiōe  
 iudicio sisti. ut. ff. qui sat. co. l. de die.

in prin. Ratio autē est aperta quia reus  
semper impediret ne posset contra eum ex  
periri. ut dicta. l. inter stipulantē. §. i. ¶  
Itē opp. et uidetur potius eligendum  
quod obstat reo quod prodest. quia. l. caue  
tur quod si reus cauit de dāpno infecō et  
dāpnum contingat uicō edificii fortuito  
casu quod tenetur reus ad emendationē dāp  
ni ex cautione dāpni infec. et tamen cāus  
fortuitus erat pro eo. licet debilitas edi  
ficii cōtra eum. et sic partiū iura sunt ob  
scura ut. ff. de dāp. infec. l. fluminum. §.  
seruus et. §. idē pāp. Sed tunc dicendum  
est quod ibi non erant impari causa reus et  
actor quia reus erat in culpa ex eo quod rui  
nam edificii poterat prouideri. Actori  
autē nulla culpa poterat imputari et ideo  
quia preponderat culpa rei deterior ē eis  
conditio. ar. ff. ad. l. acquil. l. itē si obste  
rix. et. l. si putator alias si essent in pari  
dolo uel in pari culpa lata uel leui uel leuis  
sima. fauendum est reo potius quod actori.  
ut dicta. l. fauorabiliores. et. l. pari. et. l.  
petende. et de do. ex. l. apud celsū. §. mar  
cellus et de uerbo. ob. l. si seruū. §. sequi  
tur et infra. e. c. in re pari. ¶ Idem.

**I**n iudiciis non est habenda accep  
tio personarum.

¶ Inter litigatores debz iudicii equitas  
obseruari siue litigatores sint pares quia  
uterq; uilis uel uterq; cōditionis honeste  
sunt. siue non pares. quia unus uilis condi  
tionis et alter constitutus in dignitate.  
nec debet iudex pretestu dignitatis alicu  
ius litigatoris pretestu lucri uel gratie  
uel o. li. in alterā ptiū declinare s; utriq;  
parte quod iustū est prestare et ius suū uni  
cuiq; tribuere et eq. utatē in omnibus ob  
seruare. ut in aut. ius. iure. quod prestatur  
§. i. et. §. econuerso. et. §. et primū ibi ne  
quāq; subinclinato. 2. ut iu. sine quoq;  
suf. §. deinde propter. et. §. quod aut et de  
defen. ciuita. §. usus est. iudices enim de  
bent se habere circa subiectos sicut pater  
circa filios. ut in aut. ut iudi. sine quoq;  
suf. §. et eos et ius iu. quod presta. ab his  
§. d. iotos aut pietas. aut paterni nominis  
non in aat rocitare sed pietate consistere

debet et cōciliū pro liberis capere. ut. ff.  
ad. l. iul. de pari. l. diuus et de adulte. et  
l. nec mea. §. p. ergo quilibet iudex uel p  
latus superior habere se debet circa subie  
ctos pie atq; piū consilium. ac iustū cape  
pro subiectis sicut pater pro filis. Item  
debet in iudiciis equalitas obseruari quia  
si unus litigator sit priuilegiatus alter nō  
priuilegium uni competens extendi d; z  
ad alterum. e. de fru. et li. ex. l. fi. et de  
prox. sacro. scri. l. in sacris et. l. unicuiq;  
li. xii. ¶ Istud autē contingit pp. inequali  
tate uitandā q. le. latores uitare student  
non solū in iudiciis sed etiā in arbitris. 2.  
aliis actibus extrajudicialibus 2. arbitria  
contingentibus. ff. de arbi. l. si de meis.  
circa principū. et. l. pedius. §. in seruū.  
et. l. si cum dies. §. p. et de uul. et pu. sub  
l. iā hoc iure. et. l. iulius et. e. de resi. uē.  
l. ratas. et de re militari. l. in testamento  
et de impu. et aliis sub. l. hereditate et. l.  
quis Sed certe falsū uidetur quod priuilegiū  
concessū uni debeat extendi ad aliū cum  
persona illius cui cōcessum esse probatur  
egredi non debeat. ut in l. de iure natu  
rali. §. sed quod principi. Dicunt quidā aut  
agitur de priuilegiis pertinentibus ad litis  
executionē. et tunc priuilegiū concessū  
uni litigatoris prodest alteri. e. de fru. et  
li. ex. l. fi. et. l. in sacris et. l. unicuiq; de  
prox. sacro. scri. l. xii. ¶ Aut agitur de  
priuilegiis pertinentibus ad litis decisio  
nem. et tunc priuilegium concessū uni nō  
prodest alteri ut. §. si quid prin. licet pri  
ma facie uidebatur probabiliter dictum  
ostendi non potest nō esse uerū quia pri  
uilegiū resti. in mente. quod minori conceditur  
pertinet ad litis decisionē tamē aduersario  
prodest. e. ad uerf. trā. l. i. et. ii. et d. re  
pu. que fiūt in iudicio. re. in mente. l. unica.  
Alii dicunt quod aut priuilegiū concessū in  
est ad postulationē aut sine postulationē  
si ad postulationē prodest si sine postu  
latione non prodest. ut. ff. quod quisq; in al  
ter. sta. l. iii. in prin. que so. quantū ad p  
positum parum ualet quia in prealle. l. fi.  
e. de fruc. et li. ex. l. ex. loquitur etiā de  
priuilegio pp. propria liberalitate principis etiā  
sine postulatione cōcesso ut ibi rō. in pri  
ma glo. et patet in tex. ¶ Et ideo dicitur

uidetur qd aut privilegium continet ius in  
 qua ut quia in alterius lesione concessum  
 et tunc distinguitur quia si ad postulati  
 onem conceditur debet uti impetrans.  
 eodem iure si sine postulatione tunc no  
 compellitur eo de iure uti. ut ff. qd quisq  
 iuris l. i. et. ii. si non continet ius iniquu  
 sed favore illius cui conceditur et aliq  
 ris comunis relaxationem siue ad postula  
 tionem conceditur prodest impetranti  
 tantum et alium non contingenti. ut in  
 §. sed qd principi. Item prodest non solu  
 ei cui conceditur sed etia si cum litiganti  
 occasione controversie inter eos versat  
 etiam inequalitatis vitande videtur eum  
 contingere et ita loquitur lex si. de furt.  
 et li. ex. l. sacris et. l. unicusq. et hec con  
 nexitas et exceptio privilegii ex eo proce  
 dit quia non est habenda in iudicis accep  
 tio personarum sicut in hac regula conti  
 netur. et hoc aliquantulu tangitur in die  
 to §. sed qd principi. ¶ Idem.

**I**gnorantia facti no iuris excusat.

**C**onvenienter potest exemplum poni  
 istius regule in eo qui in iure confessus et  
 confitendo erravit nam si erravit in facto  
 iuste excusat error et non nocet confes  
 sio si erravit in iure error non excusat et  
 ideo nocet confessio ut ff. de confessis. l.  
 non fatetur. verbi gratia. si credebam te  
 esse coheredem meum confessus sum in  
 iudicio errando. iste error non preiudicat  
 ut. e. de iure et fac. igno. l. si post divisio  
 nem. et. ff. fami. her. l. cum putarem. sed  
 si confessus fui errando in iure quia cred  
 bam testamentum valere factum coram  
 testibus non rogatis uel factum coram no  
 sollempniu nro testium error nocet ut  
 probatur. ff. de confessis. l. non fatetur.

**I**tem simpliciter poni potest exemplum  
 si solvatur illud qd est naturaliter debitum  
 et civiliter indebitum. Nam si quidem p  
 ignorantiam facti excusatur solvens. et  
 ideo potest repetere si per errorem iuris  
 non excusatur et ideo non potest repe  
 re ut. e. de iur. et fac. ignoran. l. cum quis  
 et ad. le. falci. l. error. ¶ Sed opponitur  
 et videtur qd ignorantia facti no excusat.

**N**am si prescriptum erat ut non contra  
 hatur cum eo qui taberne positus erat is  
 qui contraxit ignorans prohibitionem fa  
 ctam non excusatur. et ideo non potest  
 agere contra dominum. ut. ff. de insti. l.  
 sed et si pupilli. §. proscribere. Sed dicen  
 dum est qd aut erat publice notum. et  
 tunc non excusat ut in contrario. quia vi  
 detur erras in lata culpa que dolo assimi  
 latur ex eo qd ignorat qd omnes intelligunt  
 ff. de verbo. sig. l. cedere diem. §. ult. l. la  
 te et. l. magna aut non erat publice notu  
 et tunc excusat ut hic. et in prealle. l. non  
 fatetur. ¶ Sed opponitur et videtur qd  
 ignorantia facti etia non publice notu no  
 excusat ut. ff. ad uel. quamq. Dicunt q  
 dam qd aut erat in facto alieno. et tunc  
 si non erat publice notum excusat. ut in  
 §. ii. l. non fatetur. Aut in proprio et tunc  
 non excusat ut dicta. l. quamq. ¶ Sed co  
 tra hanc solutione est qd iure cauetur ga  
 si crederes me promississe tibi cum no pro  
 mississem et solvam repeto. Itē si ex con  
 uentione inter me et te iura debui tradi  
 re predium imposta seruitute et tradidi  
 liberum condicere seruitutem possum.  
 quam tempore traditionis debui impone  
 re ut. ff. de condi. inde. l. sed et si me pu  
 tem. in prin. §. cu inter et de acti. empt.  
 l. si tibi liberum. per qd patet qd etiam  
 in proprio facto tolerabilis est ignorantia

**Q**uidam dicunt qd aut ago de dampno  
 uitando et tunc tollatur ut in dictis legi  
 bus aut de lucro captando et tunc no tol  
 leret. que solutio quantum ad propositu  
 nulla est. quia in. l. quamq. ff. ad uelle. si  
 delusor certabat de damno uitando. et  
 tamen ignorantia facti non excusat. Sed  
 dic qd ubi allego ignorantia facti proprii  
 in iniuriam alterius. i. illius cui promiseram  
 et ex promissione mea obligatus eram ex  
 ror facti proprii non excusat. licet contē  
 dam de damno uitando. ut in. l. quamq.  
 sed ubi non est in iniuriam alterius. Sed  
 uolens michi subueniri aduersus damnus  
 qd incurri ad pignorantiam facti proprii  
 excusat et tolleratur et ita loquitur pre  
 alle. lex sed et si me putē in pri. §. cu iter  
 et de acti. emp. et uen. l. si tibi liberum.

**I**tem opponitur de. l. error. e. de iur. et

fac igno. Sed dicendum est q̄ ista regu-  
la re-lucatur ad distinctionem illius quia  
si confitendo in iudicio errauit in facto er-  
ror facti excusat ut hic. et corrigi potest  
usq̄ ad prolationem sententie et non po-  
test ut l. contraria. ¶ **V**terius opponit̄  
circa ignorantiam iuris. uidetur enim q̄  
ignorantia iuris excusat quia si soluo illud  
operat̄ omni iure in debitum. uel ciuilit̄  
tantum debitum per ignorantiam iuris  
repetere possum. ff. de condic. inde. l. si  
nō sortem. §. in debito et. §. adeo et. l. cū  
is. §. si de iussor. et. l. si fideiussor et de iu-  
et fac. ignoran. l. error in fine. ¶ **D**ici pot̄  
q̄ in. l. illa erratum fuit. in iure extra iu-  
diciū et ideo iuris error excusat si de  
dampno uitando agatur. ut. l. preallega-  
ta autem. et in. l. non fatetur. erratum  
fuit in iure et in iudicio. et ideo iudicio  
rum auctoritas opatur et error iuris re-  
uocari non possit. ¶ **S**ed contra hanc so-  
lutionem est q̄ iure cauetur q̄ etiam er-  
ror iuris in iudicio interueniens potest re-  
uocari. ut. ff. de inter. actio. l. de etate. §.  
qui iusto. et. §. celsus. ¶ **D**icendum est q̄  
secundum eos qui intelligunt predictos  
§. in errore facti proprii opposito non p-  
cedit. sed secundum illos qui intelligunt  
predictos §. in errore iuris dici debet q̄  
error iuris in iudicio ante lit. contest. ex-  
cusat ut in illis. §. post uero lit. contest.  
non excusat ut in. l. non fatetur. et hic.  
¶ **I**tem opponitur et uidetur q̄ ignorā-  
tia iuris excusat si d̄ lucro captādo aga-  
tur ut ff. de bo. pos. l. in bonoz. et de iu-  
ris et facti ignorantia. l. regula. §. sed iu-  
re. Sed dicendum est q̄ aut lucrum per-  
cipi poterat sine alterius iniuria. et tunc  
excusat. et tollatur si non potuit pericio-  
res consulere. ut. ff. de iuris et facti igno-  
l. iuris ignorantia. et de iuca. l. nunq̄. et  
l. si fur. ¶ **I**tem opponitur circa premis-  
saret uidetur q̄ iuris ignorantia non tolle-  
ret etiam extra iudiciū licet de dampno  
uitando agatur. ut. ff. de acqui. her. l. si  
duo. Sed dicendum est q̄ ibi causa de qua  
agebatur originem sumebat a lucro et iō  
licet subsequenter dampnum inducat. iu-  
ris ignorantia nō excusat. cum magis ori-  
giem q̄ casum post originem uiden-

ter considerari oporteat. ut. ff. de dona-  
tionib. is. l. qui id q̄ in prin. et de acqui-  
pos. l. clam possidere circa principium. et  
de fideiul. l. tutor in prin. ¶ **I**tem oppo-  
nitur et uidetur q̄ ignorantia iuris excu-  
sat. ut. ff. de cre. ab or. fa. l. si. et. ff. ad  
silp. si quis in grau. §. si quis ignorans. ¶ **D**i-  
cendum est q̄ in illis. ll. que dolum requi-  
runt ignorantia iuris excusat. Certum ē  
enim q̄ in aperiente tabulas testamenti  
ante iudicatam defuncti necesse requirit̄  
tur dolum. ut in. e. l. si quis in grau. §. qd̄  
ad causam. et ideo ignorantia iuris excu-  
sat a pena. ut in. e. ti. et. l. §. si quis igno-  
rans. In illis uero. ll. que dolo non exigūt  
siquidem ius per eas inductum erat publi-  
ce notum uere uel iuris presumptioe. q̄  
a tempore constitutionis publicate cōcur-  
rerunt duo menses ut in auten. ut f. de  
noue. consti. ignorantia non tolleratur.  
ut ff. de publician. l. ult. §. licet. Sed ubi  
non est publice notum uere uel iuris interp-  
tatione ignorantia tolleratur. ut. ff. de  
de cre. ab or. fa. l. ultima. Tamen contra  
predictam solutionem est ff. ad. l. cor-  
de fal. l. diuus claudius. ¶ **C**ertuz est eiz  
q̄ lex cornelia dolum requiritur. et tamē  
sicut ibi dicitur ignorantia edicti se uer-  
tatem non excusat. Sed responderi pot̄  
q̄ aut lex requirit dolum uerum. aut est  
contempta dolo presumptioe ex qualitate  
facti ubi requiritur dolum uerum in igno-  
tia iuris excusat. ut in. §. si quis ignorans  
ubi uero contenta est dolo presumptio  
ex qualitate facti q̄. l. presumatur dolo  
dolum ex qualitate facti est ubi cūq̄ q̄  
faciat qd̄ scit uel scire debet de se facere  
non debere. ut. e. de iniuris. l. si ren. con-  
uicū. et ad. l. cor. desic. l. i. ff. de doli ex-  
ceptione. l. i. iuris ignorantia nō excusat  
ut hic. et in preallegata lege diuus claudr  
us. ¶ **R**atio autem est quia qui ignorā-  
tiam pretendit eius q̄ est publice notum  
uidetur esse in lata culpa. ut dicta. l. ce-  
dere diem. et lege late lata culpa dolo pre-  
sumptio equipollet. Et ideo iuris igno-  
tia non excusat. ¶ **I**tem opponitur con-  
tra predicta et uidetur q̄ ignorantiam  
non excusat etiam ubi de dampno uitā-  
do agitur. ut. ff. ad. l. iul. de aculite. lege

si ad ulterium. §. stuprum. et. de in  
iur. uo. l. uenia. ¶ Sed dicendum est qd  
aut preceditur ignorantia iuris civilis.  
et tunc locum habent omnia supradca.  
ubi pretenditur ignorantia iuris natura  
lis. ut quia preten dit filius se ignorasse  
qd non debuerit iniuriam inferre patri.  
uel qd deberet patri prouidere in neces  
sariis alimentis qd non deberet furtum  
committere uel homicidium uel certa  
delicta iure naturali prohibita non tol  
leratur licet sit de dampno uitando. ut  
dicta. l. si ad ulterium. §. stuprum. Idem  
si quasi iuris naturalis ignorantia prete  
ditur ut quia dicit libertus se ignorasse  
qd patrono reuerentiam exhibere debe  
ret cum enim ab eo consecutus fuerit  
premiuz libertatis quasi naturali iure te  
neretur. ut iure compensationis eidem  
debeat reuerentiam exhibere. et ideo ig  
norantia iuris non excusat a damno qd  
incurrit propter reuerentiam non exhi  
bitam. e. d. in iur. uo. l. ii. ¶ Ultimo di  
stingu potest circa materiam regule.  
quia aut errat in iure. aut in facto. Si in  
iure. aut civili aut naturali. aut quasi na  
turali. Et si in civili. aut in iudicio et ex  
tra iudicium. si in iudicio siquidem an  
lit. con error excusat probata causa er  
roris legitima. ut ff. de inter. acti. l. de  
etate. §. qui iusto et. §. celsus. si post li  
contesta. ignorantia non excusat ut hic  
et dicta. l. non fatetur. si erratur extra  
iudicium aut agitur de dampno uitado  
aut de lucro captando. et si de dampno  
uitando aut erratur in eo in quo requi  
ritur dolus uerus aut in eo in quo suffi  
cit dolus presumptus uel lata culpa uel  
leuis et in isto fortius si leuissima. Et si  
in eo in quo requiritur dolus uerus igno  
rantia iuris excusat. ff. ad fille. l. si quis  
in grau. §. si quis ignorans. Sed si errat  
in eo in quo requiritur dolus presuptus  
uel lata culpa. tunc siquidem erat publi  
ce notum uere uel iuris presumptione.  
ut quia a tempore publicationis concue  
runt duo males iuris ignorantia no exc  
cusat ut. e. de legibus et sena. consu. l.

leges sacratissime. et de iuris et fac. ig.  
l. constitutiones. et ff. de publici. l. ult.  
§. licet. et ad. l. corneliam de fal. l. diuus  
claudius in prin. Sed si non erat publi  
ce notum uere uel presumptiue iuris ig  
norantia excusatur. ff. de decre. ab. or.  
fa. l. si. Sed si agatur de lucro captado  
l. siquidem cum alterius iniuria ut per usu  
capiem iuris ignorantia non tollerae  
nec excusat siue potuit siue non potuit  
peritiores consulere iuris ignorantia no  
excusat ut. ff. de iuris et facti ignocan.  
l. iuris ignorantia. et de usucapioibus. l.  
si fur. et lege nunq. Sed si sine alterius  
iniuria siqd non potuit peritiores con  
sulere iuris ignorantia tolleratur et ex  
cusat. Sed si potuit peritiores consule  
re iuris ignorantia non excusat. ut. ff.  
de iuris et facti ignorantia. lege regula  
§. sed iure. et. §. si quis de bonorum pos.  
l. in bonorum. et quis ordo in bon. pos  
sessio. seruetur. lege. ii. §. ultimo. Fallit  
ff. de acquirenda hereditate. lege si duo  
propter rationem quam supra dixi. ¶ Si  
erratur in iure naturali ignorantia iuris  
non excusat. ut lege si ad ulterium. §.  
stuprum. Si erratur in quasi naturali iu  
ris ignorantia non excusat. ut. e. de in  
iur. uo. l. ii. Si errat in facto. aut pprio.  
aut alieno. Et si alieno aut erat publice  
notum. aut non erat publice notum. Si  
erat publice notum ignorantia non ex  
cusat. ut. ff. de instituta. actio. lege sed  
et si pupillus. §. proscribere. ¶ Si non  
erat publice notam ignorantia excusat  
ut. ff. pro suo. lege finali. et infra eodez  
e. proximo. Si in facto pprio. aut erat  
de dampno uitando. aut de lucro captā  
do. Si de lucro error non tolleratur in  
proprio facto. Si de dampno. aut cum  
alterius iniuria et tunc error in facto p  
prio non tolleratur. ut. ff. ad uelle. lege  
quamq. Aut sine alterius iniuria. Et  
tunc error in facto proprio excusat et  
tolleratur. ut. ff. de conditione indebi.  
lege et si me putem. in principio et. §.  
cum inter. et de actio. empti et uendi.  
lege si tibi liberum. Et ita oportet in

elligi qua notatur. ff. delega. primo. si  
res obligata. ¶ **D**mus.

**Q**uoniam quis succedit in ius  
alterius iustam ignorantie  
causam habere presumit;

**P**one quod promissisti dare bouem  
in kalendis Augusti. si non dares pro  
missisti dare Centum nomine pene. de  
cedis ante kalendas Augusti. heres ig  
norans promissionem factam. non sol  
uit. Dubium est an possit cum effectu  
conueniri ad penam. Et respondetur quod  
non quia iustam habuit ignorantie  
causam. ut hic. et. ff. eodem. le. qui in al  
terius. ¶ Sed contra est aperte de uer  
borum obligatio. le. ad diem. Vbi dici  
tur quod mortuo promissore ante diem.  
penam nichilominus committitur ad  
uentente die quo dare debuit. licet pro  
missoris hereditas non sit adita. ¶ Et  
idem dicitur de nautico fenore. l. ultri.  
Sed dicas de rigore iuris penam comit  
ti contra heredem ignorantem. ut die  
ta lege ad diem. et de nautico fenore.  
le. uitime. Sed propter probabilem ig  
norantie causam postulare potest suc  
cessor bene sine restitutionis inintegritate  
et eo impetrato non nocet pene com  
missio. ut hic et dicta. l. qui in alterius.  
nocet ergo ipso iure in contrariis. Sed  
propter probabilem ignorantie causam  
restitutio datur. ut hic. ¶ Item op  
ponitur et uidetur ignorantiam non  
tollerari in personam successoris. et pe  
nam cum effectu committi. nisi succes  
sor fuerit pupillus. ut. ff. de uerborum  
obligation. l. si cum filius. §. in hac sti  
pulatione. ¶ Sed distingue utrum suc  
cessor agat uel conueniatur. quia si agat  
uel alium inquirat pena committitur  
cum effectu. licet ignorauerit promissi  
onem factam ab eo cui successit. ut in  
dicta. §. in hac stipulatione. ¶ Sed si  
conueniatur tunc pena committitur de

rigore iuris. ut in. l. ad diem. de uerbo  
rum obligationibus. et de nautico fenore.  
l. ultima. ¶ Ratio autem est que red  
ditur in textu. ut dicta. le. qui in alteri  
us. quia qui agit plene certus esse debet  
cum sit in potestate eius quando uelit  
experiri. et ante debet rem diligenter  
explorare et tunc ad agendum proced  
re. que ratio non extenditur ad eum quod  
conuenitur. ut. ff. de doli exceptione.  
l. pure. §. ultimo. et ideo alius est effec  
tus unius. et alius alterius. ¶ Querit  
autem potest an heres emphiteote qui  
soluere cessauit ecclesie canonem per bi  
ennium. uel priuato per triennium. ex  
cusi possit. et debeat pretextu igno  
rantie. ¶ Quod uidetur per uerba istius  
regule. ut. ff. eodem. le. qui in alterius.  
et quia tempore non solet cedere igno  
rantia. ut. ff. quando appellandum sit. le.  
i. §. dies. et. §. si aduersus. et. ff. de ca  
lumpni. l. annus. et de edictio edicto. le.  
cum sex. ¶ Econtra uidetur cadere a iu  
re suo ut in dicta. l. ad diem. et de mino  
ribus. le. emilius. de nautico fenore. l.  
ultima. Dicendum uidetur quod de rigore  
iuris possit deici a iure emphiteotico. ut  
dicta. l. ad diem cum similibus. Sed pp  
ter iustam ignorantie causam restitu  
tio concedi debeat. ut hic. et. ff. eodem.  
l. qui in alterius. ¶ Item queri potest  
quare est quod mortuo stipulatore sine he  
rede uel relicto heredem cui non potest  
de iure solui pena non committitur ip  
so iure. ut. ff. de usuris. le. pecunia fene  
bris in fine. et. le. cum quidam. §. si pu  
pillo. Sed econtra mortuo promissore  
committitur. licet restitutio conceda  
tur. ut dictum est. ¶ Ratio est quia casus  
contingens in personam creditoris non  
debet extendere obligationem debito  
ris. argu. ff. eodem. le. omnis hereditas  
§. nung. et ad legem acquiriam. l. qui oc  
cidit. §. ultimo. ¶ Sed econtra contin  
gens in persona debitoris non debet ua  
riare obligationis conditionem. ut. ff. de  
uerborum obligationibus. l. ii. et de pre  
toris stipula. l. ii. ¶ **I**dem.

44

**Q**uia restringenda fauores  
conuenit ampliari.

**C**asus istius regule. supra de elec.  
e. statutum libro sexto. ubi dicitur qd  
statutum de his qui ad parrochialium  
ecclesiarum regnū assumuntur promo  
uendis ad sacerdotium infra annum ali  
quando ipsi ecclesiis sint privati ad col  
legiatas ecclesias extendi non debet. ga  
cū sit oīosum restringi conuenit po  
tius q̄ laxari. Exemplum etiam apertum  
ponitur. ff. de liberis et postumis. l. cuꝝ  
quidam. quia si pater instituat filium  
ex re certa ualet institutio. Sed si ex  
heredet a re certa. non ualet exhereda  
tio. quia in institutione uersatur fauor  
quem conuenitur ampliari in exhereda  
tione odium q̄ contra oportet restrin  
gi. Item probatur quia cauetur in iure.  
q̄ pactum liberatorium. idest de non  
petendo tollit ipso iure naturalem obli  
gationem. ut. ff. de solutionibus. lege  
stichum. §. naturalis. Pactum uero de  
petendo quod est obligatorium non tol  
lit ipso iure. ut. ff. de pactis. l. si unus.  
§. pactus ne p̄teret. Et hic contingit  
propter rationem istius regule. scilicet  
quia in predicto de nouo petendo uer  
satur fauor quem conuenit ampliari in  
predicto de petendo uersatur odium.  
q̄ oportet restringi. ut. ff. de actioni  
et obligationibus. l. arrianus. Sed con  
tra regulam uidetur. ff. de his qui no  
tantur infamia. l. secunda. §. exercitum  
ubi odium ampliatur. et non restringi  
tur. Sed dicendum est q̄ aut ex utraq̄  
parte. idest. fauoris et odii uersatur  
ius priuatum. Aut ex utraq̄ publicus  
Aut ex altera priuatum. Et ex altera  
publicum. **P**rimo casu et secundo  
ampliatur fauor et restringitur odium  
quia cum iura sint hinc inde paria. cer  
tum est in re dubia fauorabiliorem cau  
sam potius assumi debere q̄ odiosam.  
ut in preallegata lege. cum quidam. et  
argu. ff. eodem. lege. quociens. §. idem.

sermo. et lege quociens nichil. **I**n ter  
tio casu preferitur ius publicum. siue  
uersetur ex parte odii. siue ex parte fa  
uoris. Et de isto tertio casu loquitur  
ff. de his qui notantur infamia. et. le.  
secunda. Et ratio huius est quia fauor  
publicus preferri debet utilitatibus pri  
uatorum. ut. e. de primi. pilo. l. utilitas  
et in autentica de resti. et ea que pa. xi.  
menses. §. q̄ obrem. collatione quarta.  
Sed hoc falsum esse posset aliquis osten  
dere euidenter. Certum est q̄ in male  
ficiis puniendis fauor publicus uersatur  
ut. ff. de publicanis. l. licitatio. §. quod  
illicite et. ff. de fideiussoribus. l. si areo  
§. q̄ uulgo. et ad legem acquitam. l. ita  
uulneratus et tamen iure cauetur q̄ in  
interpretatione. l. pene delictorum. po  
tius sunt molende q̄ exasperande. ut  
ff. de penis. l. si preles. et. le. interpreta  
tione legum. **S**ed dicendum est fauo  
rem publicum desiderari ita ut malefici  
um non remaneat impunitum. Ex quo  
constat commissum. non autem in re  
dubia. idest. cum incerta est criminis  
qualitas pene exaggerentur. sed ut poti  
us inuuantur. Cum potius clementie q̄  
seueritati nos iudicantes per nos esse  
oporteat. ut. ff. de penis. l. respiciendū  
circa principium. **I**tem contra predi  
ctam distinctionem est. ff. de suspect.  
tutoribus. l. secunda. §. quid ergo. ubi si  
non apparet causa remotionis ex causa  
leuiori remotus uidetur. Et tamen re  
motionem tutoris suspecti suadet pub  
lica utilitas. ut in eodem. l. prima. §. con  
sequens. Immo non est contra. quia ibi  
non suadet delictum sed presumitur  
in dubio minus fuisse delictum cum sit  
incerta delicti qualitas. Et ideo ad sen  
tentiam condemnatoriam sequitur  
minor pena. Cum pena moderanda sit.  
secundum qualitatem delicti. ut. ff. de  
offi. prefecti urbis. l. prima. §. cum pa  
tronus. et de iure patronatus. l. prima.

**I**dem.

**E**cet concessum a principe beneficium esse mansurum.

**C**larissime patet exemplum istius regule in auten. constitu. que de digni. §. illico. ubi dicitur quod si filius famili. propter dignitatem sibi delatam fuerit sui iuris quod nichilominus dignitatis sue administratione finita remanet sui iuris. et retinet omnium cognatorum & agnatorum iura.

**S**ed contra regulam videtur ff. de i. n. l. titia. §. seio. et §. usuras ubi dicitur quod finita minori etate cuius occasione privilegium concedebatur. finitur privilegium a principe concessum.

**S**ed dicendum est quod ibi finita erat finalis causa privilegii concedendi. et ideo finitur privilegium iuxta regulam generalem cessante causa cessat effectus. et de episcopis et clericis. l. generaliter. et de hereti. l. i. et de tes. mili. l. penultima. et de resti. in n. l. si. in proposito autem non erat finita privilegii causa. et ideo privilegium durat. uel si erat finita fuerat causa impulsiva. et non finalis. et ideo finita causa non finitur privilegium. ut ar. ff. de usufruc. l. generaliter. §. duos.

**E**t huius occasione distingue. Aut constat causam privilegii concessiois alicuius uel prohibitiones facte esse finale. Aut constat esse impulsivam. Aut dubitatur. Et si constat esse finale. aut ea sublata remanent aliquae reliquae precedentis cause. Aut omnes tolluntur. Et si aliquae reliquae remanent reliquis eis remanentibus durat effectus. ut patet exemplum ff. de questombus. l. unum. ut §. seruus. et seruus a domino distracto in memoriam prioris dignitatis non dicitur. ut ff. de decuri. l. ult. **I**tem contra quod defuit esse uxor non instituitur actio temporis in honorem precedentis matrimonii. ut ff. rerum amo. l. ii. et iii. Sed ubi nulle reliquae cause finalis remanet sublata causa tollitur totaliter effectus. ut §. de preben. c. si pauper. l. vi. et ff. de actio. et ob. l. qui cum hered. **A**rgu. ad confirmationem huius distinctionis. ga

iure cauetur. quod sublato testamento paterno de iure civili in totum tollitur pupillare quia nulle remanet reliquae paternae. ff. de in offi. tes. l. pap. §. sed nec im paberis. et d. uulg. et pupil. sub. l. in substitutione. et l. ex duobus §. ult. et l. si contra tab. et ibi non. Si constat esse impulsivam tunc finita causa non finitur effectus. ut ff. de do. l. ii. §. ult. et l. se. Et quod dicitur solet uulgariter de calumnia ff. de postula. l. i. §. sexum. Sed si dubitatur utrum fuerit finalis uel impulsiva presumitur indubio impulsiva. Et ideo ea finita non finitur effectus. ut de co. et demon. l. cum tale. §. falsam causam. et l. ticio. §. si cum ante nuptias. et de usufru. le. l. generali. §. duas. et de donatio. inter ui. et ux. l. sed si duos. §. si. et de iure do. l. si mulier. **I**dem.

**I**ndultum a iure beneficium non est alicui auferendum.

**I**ndulgetur reo a iure quod possit plures exceptiones proponere ut i. e. c. nullus pluribus. et ff. de excep. l. is qui dicit. 2. l. nemo. Et ideo non potest auferri per hominem. Item indulgetur reo per l. quod omnes exceptiones dilatorias et declinatorias proponere possit usque ad lit. contes. et de proba. l. exceptionem. et de excep. l. ult. et p. et de procura. l. ita demum. et ideo non debet auferri per hominem. Item indulgetur reo per l. quod possit opponere peremptorias quoadcunque ante sententiam. ut e. se. re. non posse. l. p. emptorias. et ideo non debet auferri per hominem. quia indultum a iure beneficium non est alicui auferendum. ut hic et in auten. de nup. §. si non solum. col. iii. **I**tem a iure indulgetur condemnatio ad condemnationem soluendam tempore quatuor mensium. et d. usuris rei iudi. l. ii. Et ideo non debet nec potest auferri per iudicem sine cause cognitione. ut ff. de rei iudi. l. iii. et ii. §. si quis condemnatus. **I**tem indulgetur filio a lege quod habeat legitimam de bonis patris



ut in auten de trien. et se. §. i. colla. iii. et  
 iō non potest auferri p patrem nisi in ca  
 sibus a iure pmissis. i. in quibus licz filius  
 exhere dare. in illis enim in quibus exhere  
 dare licet nichil omnino relinquere teneē  
 ut in auten. de heredi. et fal. §. exhereda  
 tos col. i. et de in men. do. in filios fac. §  
 ult. col. viii. q̄ est. e. de li. pre. autem nō  
 licet. et ut cum de ap. cog. §. aliud. et. §.  
 se. Item indulgē a iure illi contra quem  
 s̄nta lata est tps. x. diez ad appellanduz  
 ut in auten. de ap. circa prin. col. iiii. Itēz  
 in indulgē appellanti ad ap. psequendā an  
 nus ex causa biennium. ut in auten. d̄ his  
 qui ingre. ad ap. col. v. et iō ei non est auf  
 ferendum ut hic et finita etiā istius regu  
 le alia inueniunt exempla regulā confir  
 mantia. Tamen est contra regulā q̄a p̄  
 a iure usuf. habet in bonis aduenticiis fi  
 lit. ut. e. d̄ bonis q̄ lib. l. cum oz. et. l. fi. 2.  
 tamen pōt auferri p hominem relinque  
 tem ea conditione ne ad patrē perueniat  
 usuf. ut in auten. ut liceat matri et aue.  
 in prin. Sed illud fit legis auctoritate et  
 iō non uideē auferri p hominē. sed p le  
 gem q̄ auferendi pōtatē concedit. ut. e.  
 ubi et ap̄ quos in iure. re. agi. l. ult. et. ff.  
 q̄ cuiusq̄ uniuers. no. l. item eoz. §. si d̄  
 curiones et dele. ii. l. unum ex familia. §.  
 si de falcidia. Et cōstat q̄ una lex pōt tol  
 lere et multo forcits extenuare uires. et  
 effectum alterius cum cui plus licet. lice  
 at et qd̄ minus. ut. infra. e. c. cui l. 3. **I**tē  
 a lege dat̄ marito administratio bonoz  
 parafernaliū uxoris. et tñ pōt auferri  
 p hominē. i. p mulieris p̄hibitionē. ut p  
 baē. e. de p̄. conuen. l. hac lege. Sed ea  
 dem responsio pōt habere locum Ad ma  
 teriā autē regule et d̄coz̄ exemploz in  
 regula positoz̄ ptinet querere. **P**rimo  
 si iudex statuatur tps certum ad dilatori  
 as uel declinatorias exceptiones opponē  
 das. an post illud tps et ante lit. cōte. pos  
 sit opponere. **I**tē si statuatur certum tps  
 ad opponendas pemptorias an post illud  
 tps et ante s̄ntam possint proponi. et ui  
 detur q̄ sic. quia beneficium pponendi  
 dilatorias usq̄ ad lit. cōte. est a iure indul  
 tum. **I**tē pponendi pemptorias usq̄ ad  
 s̄ntam est s̄nta a iure indultum. ut d̄cā. l.

exceptionem. et. l. uic. et. p. et. l. pempto  
 rias. ergo nōn pōt auferri uel extenuari  
 p iudicē ut hic. et. ff. de re iudi. l. iiii. §. si  
 quis condemnatus. et in auten. d̄ nuptis  
 §. si non solum. **C**ontra uideē q̄ possit  
 q̄a iudex pōt limitare tps. et post illud  
 tps a iudice limitatum excludit litiga  
 tor. ut. ff. de accu. tu. l. cum titio. immo  
 plus q̄a non psequendo infra tps a iudice  
 p̄finitum desistere. uideē. et iuri suo re  
 nuntiare. ut. ff. ad turpill. l. ab accusatio  
 ne. §. destitisse. Itē p hoc est. e. q̄ accu.  
 non pos. l. si ea. et de inge. ma. l. diffama  
 ri. ff. de opti. le. l. mancipioz. et de cur.  
 bo. dan. l. i. et de bo. auē. iu. pos. l. iiii. Et  
 q̄a iure cauet q̄ iudex pōt denegare iuri  
 dicti. ut. ff. ex q̄bus ca. ma. l. sed et si p  
 emptorē. §. sed et si cum decreto. Sed h̄  
 ar. nichil ad ppositū q̄a cū locūtur oīa in  
 actore cui post tps cū cā a iudice p̄fini  
 tum agendi potestas denegat̄. q̄o autem  
 pponitur in reo uolente post tps a iudi  
 ce p̄finitum exceptionem pponere. et iō  
 cum fauorabiliores sint rei q̄ actores. ut  
 in regula iuris constat non pcedere argu  
 mentum p̄dcā que inducuntur a simili  
 uel pari. Tamē pbabiliter dici pōt q̄ aut  
 iudex limitauit tps cum cause cognitōe  
 aut sine. Et sic cum cause coguitōe non  
 possit post tempus limitatum a iudice ex  
 ceptiones p̄pōere. ar. ff. de re. iu. l. ii. nisi  
 q̄ ubi tps qd̄ indulgē reo p. l. limitari  
 pōt p iudicem cum cause coguitōe. Si  
 sine cāe coguitōe pponere pōt etiā post  
 tps. ut. infra. e. l. iiii. §. si quis condemna  
 tus. ar. ad p̄dcā. ff. de his. q̄ nō. infra. qd̄  
 ergo. §. pena grauior. ubi de hoc. **I**tem  
 q̄ri pōt an tps. x. diez qd̄ dat̄ ad appel  
 landum possit p iudicem minui. et uideē  
 q̄ non p hanc regulā. et p iura p̄alle. Ecō  
 tra q̄ possit. ff. de re iudi. l. ii. et omnes  
 ll. sup̄ius allegate in q̄ōne p̄xiā p̄cedenti  
 q̄ inducunt̄. put ponit actorem appllare.  
 cum is sit actor in causa ap. q̄ fuit reus in  
 cā principali. ut dici solet. in autē. d̄ his  
 q̄ ad ap. ingre. §. illud quoq̄. coll. v. et pa  
 tet ex eo q̄ pendente ap. nichil est inno  
 uandum ut. ff. innouari p totum. et. e. d̄  
 ap. l. iiii. **I**tem quia iure cauetur q̄ dila  
 tiones sunt arbitrarie. ut. ff. d̄ iudi. l. nō

nunq̄ et. e. d. dila. l. i. et. l. siue ps. tamen  
comūter dicitur 2 tenetur q̄ cum hoc  
t̄ps. x. diez p̄cedat a lege sine aliquo  
ministerio iudicantis tacito uel exp̄sso.  
q̄ non possit p̄ iudicē minui. ar. istius re  
gule et in auten. de nup. §. g. nō solum 2  
de re iudi. l. iiii. §. si quis condempnatus.  
Ad contraria p̄z responsio q̄a oīa locunt̄  
in t̄pe qd̄ datur tacito uel exp̄sso. l. p. l.  
intellecto cū iudex nō statuit ministerio  
iudicantis. ¶ Itē q̄ri pōt an legitima q̄ d̄  
betur filio in bonis patris possit auferri  
uel minui p. l. municipalē. et uideē q̄ nō  
q̄ cū bñ fictum sit a iure concessū. seq̄t̄  
q̄ non possit auferri. ut hic et p̄alp. §.  
si non solū. Itē q̄a lex municipalis est ius  
ciuile. ut. ff. d̄ insti. et iure. l. ius ciuile. et  
l. oēs populi. et iure ci. iura sanguinis non  
possunt dirimi. ut. ff. e. l. iura. ergo nec le  
gitima q̄ iure sanguinis debetur pōt auferri  
Preterea ius agnationis non pōt tol  
li p̄ pactum. ut. ff. de pac. l. ius agnationis.  
Ergo nec p̄ statutum siue. legē municipa  
lem. q̄a in his demum ualet lex municipa  
lis in q̄bus et pactū. ut nō. e. de decur. l.  
decurionū. li. x. sup̄ ipsa rubrica. ¶ Prete  
rea si uerū est q̄ in his demū ualet. l. mu  
nicipal. in q̄bus et pactū ut d̄c̄m est d̄ ne  
cessitate seq̄t̄ q̄ non possit debitā iure  
nature tollere. uel minuere. q̄a nec pactū  
pōt. ut. e. de inof. te. l. si q̄n. §. illud. Itē  
ex. eo. ar. concludit̄ q̄a cum sit quasi fac  
tum sup̄ futura successione disponendo  
minuendo uel tollendo in totū. seq̄tur q̄  
non ualeat pactū. ut. ff. d̄ pactis. l. pactū  
et. l. fi. et d̄ col. l. pactū. et de suis et le  
heredi. l. fi. Preterea legitima de bonis  
parentū debet iure nature. ut in autē. d̄  
bere. et fal. §. primū itaq̄. col. i. et un̄ li.  
l. scripto. in fi. et de bo. dāp. l. cū rō. Sed  
ius naturale est imutabile. ut insti. de iu  
re naturali. §. p. et. ff. de capt. di. l. ees. er  
go ius consequendi legitimā de bonis pa  
ternis erit consequenter imutabile. ¶  
Oppositum huius ostenditur. quia certū  
est q̄ unum ius ciuile tolli posse p̄ aliud.  
ut insti. de iure naturali. §. p. ff. de le. l. d̄  
quibus. et. l. non est nouū. Sed q̄ portio  
patronoz̄ bonoz̄ liberis debeat iure  
positiuo ciuile est indultum nō naturali

ut. e. d̄ legip. here. l. lege. xli. ta. et in au  
tē. de trien. et se. §. i. Itē p̄z in autē. de  
bere. et fal. §. primum et. §. si quis autem  
Nā ibi dicit q̄ lex necessitatē imponit  
relinquendi legitimā et legē constat esse  
iuris ciuilis. specie uel potestatem. ut. ff.  
de insti. et iure. l. ius ciuile. ergo ius ciuile  
necessitatē imponit relinquendi legitimā  
ergo per oppositum ius ciuile tollitur. ab  
surdum enim uidetur q̄ ius naturale se  
cundum q̄ nihil proprium erat cum iuris  
gentium domina sint distincta. ut. ff. d̄  
iusti. et iure. l. ex hoc iure patrem ad re  
linquendum astringat. Item cum iure na  
turali et gentium ius testādi fuerit inco  
gnitum q̄ patet quia iure ciuili q̄ est po  
sterius est inductum. ut insti. d̄ testanē  
tis. ¶ Item cum ad paterna bona uocen  
tur filii per. l. iuris ueteri constat q̄ per  
hereditatis petitionem. ut. ff. de heredi  
tatis petitionem. l. i. et. iii. Sed ipsa tolli  
potest. quia iure ciuili inducta. ut in eod̄  
ti. l. item ueniunt. §. cum autem. ¶ Er  
go sublata uia per quam uenitur ad bona  
et ipsa bona tolluntur. quia sublato me  
dio sine quo ad extremum perueniri non  
potest. et ipsum extremum in effectum  
sublatum uidetur. Nam sublata querela  
per quam uenitur ad hereditatis petiti  
onem ipsa hereditatis petitiō sublata uid̄  
tur. ut. e. de in offi. testamento. l. sanc  
imus. §. ultimo. ¶ Item sublato iure re  
stitutionis per quod peruenitur ad rescis  
sionem. et ipsa rescissoria sublata uide  
tur. ut. ff. de acti. et. ob. l. in honorariis.  
§. si cum rescissa. Item sublato iure offe  
rendi per qd̄ peruenitur ad pignoratitiā  
et ipsa pignoratitia sublata uidetur. ut  
e. de prescrip. xxx. uel. xl. an. l. cum no  
tissimi. et nō. ff. de damp. infec. l. si fini  
ta. §. postea autem Et qd̄ dicitur de debi  
to iure nature debet exponi et intelligi.  
iure ciuili persū adente naturali coniu  
ctionem constitūto. ut alias exponitur.  
ff. de. x. si. l. p̄nūtiatō. §. familie. p̄pter  
q̄ uideē dicēdū qd̄ d̄ rigore iuris h̄ma po  
ssit diminui et auferri p. l. municipalē. s̄z  
equitas in genere tradita uidetur suade  
re contrarium. Et ideo rigor preualet ut  
dixi. s̄. eodem. c. li. ¶ Dynus.

minam remittuntur q̄ non possint mo-  
 rari in urbe uel alibi ubi imperator sit. ut  
 ff. de his qui nō. infra. l. ii. §. ignominie et  
 tamen conuertitur ad utilitatem eorum  
 quia exculantur a tutela que deferunt  
 in urbe ut. ff. de excu. tuto. l. sed et mili-  
 tes §. sed ignominia missi Secundo dicit̄  
 dum est q̄ idem actus non potest esse cā  
 immediata pene et premi ut dicta. l. re-  
 legatorum. §. si. et. l. sequentiet et de negi-  
 gal. siue hereditaria et. e. de here. l. curri-  
 ales et de tu. l. ne quis Sed causa media-  
 ta et remota esse potest delictum. deli-  
 ctum enim est causa pene. pena uero causa  
 inhabilitatis ad aliquem actum uel officii  
 inducendum Inhabilitas uero causa re-  
 motionis ab act. i. remotio autem cā ex-  
 emptionis ab actu remotio autem causa  
 exemptionis ab honore imminente occa-  
 sione actus ut dicta. l. decreto et dicta. l.  
 milites §. sed ignominia Sed contra pre-  
 dicta uidetur. ff. de his qui. ut indig. l. i.  
 ubi delictum est causa proxima quasi pe-  
 ne et premi sed diuersitas personarum  
 et rerum que ibi erat tollit contrarium  
 nam ibi respectu filii meretur. et ideo  
 cōsequit̄ premium respectu autem pre-  
 mi deliquit et ideo patitur pena. Idem.

**N**illus ex consilio dummodo frau-  
 dulentum non fuerit obligatur

**S**i dedi tibi consilium ut pecuniam tu-  
 am potius in comērciū q̄ in emptione pre-  
 datorum conuerteres et male tibi accide-  
 rit. quia forte merces naufragio sunt sub-  
 merse et dubitatur an ego teneat. distin-  
 guitur. quia aut dedi consilium bona fide  
 et tunc non teneor. aut fraudulenter et  
 tunc teneor et hoc dicit regula et confir-  
 matur. ff. e. consilii. et manda. l. ii. §. ul-  
 ti. Sed uidetur de consilio teneri etiā si nō  
 fuerit fraudulentum ut. ff. man. l. si re-  
 munerandi §. si tibi in fi. Sed ille §. debz  
 intelligi quando al. facturus non fuerit  
 quare distinguendum uidetur. quia aut  
 datur consilium contrahenti. aut datur  
 consilium delinquenti. Si cōtrahenti. aut  
 erat alicuius contractus aut non Si nō  
 erat contractus tenetur is qui cōsilium

dedit ut dicta. l. si remunerandi §. si tibi  
 Sed si erat alius contractus tunc locum  
 habet distinctio regule. quia si interuēit  
 fraus in consulente nō tenetur ut hic et  
 ff. e. l. consilii et de dolo. l. q̄ sicut serres  
 et de fur. l. falsus §. si quis mihi et man.  
 l. ii. §. tua. Aut si datur consilium delin-  
 quenti uarie sunt opinionēs. mihi autem  
 uidetur. q̄ aut is cui consilium datur nō  
 erat aliud facturus. aut erat aliud factu-  
 rus Si nō erat aliud facturus simpliciter  
 tenetur qui consilium dedit ut. ff. de in-  
 iur. l. non solum §. si mandato et §. pro-  
 culus et §. actulicinius Sed si erat al. fac-  
 turus. aut prebuit consilium et non opem  
 aut opem et non consilium. aut consilium  
 et opem Si consilium tantū tenetur. ga-  
 non oportet laudando malitiaz augeri ut  
 ff. de seruo corrup. l. i. §. psuadendo. e.  
 de fur. l. si quis seruo Si opem tantum si-  
 ne consilio principali et sedario non tene-  
 tur ut. ff. de fur. l. si pignore §. qui ferra-  
 menta Si consilium et opem nō est dubi-  
 um q̄ tenetur. ff. de uerbo sig. sepe et  
 §. ita dubitātū et insti. de ob. que ex deli-  
 cto nascuntur §. opem. Idem.

**E**xceptionem obiciens non uidetur  
 de intencione aduersarii confiteri

**S**i opponat conuētus exceptionē facti  
 siue intentionis. ut quia negat se debere  
 certum est q̄ non uidetur cōfiteri de in-  
 tentione actoris quia cōfessio et negatio  
 directe contraria sunt. et ideo ad positio-  
 nem unius non sequitur positio alterius  
 sed remotio. ff. de uerbo sig. si hec Xoba  
 de insti. sed et si §. instrō et in auten. de  
 manda. princ. §. neq̄ autem Sed si oppo-  
 nat exceptionem iuris ut pacti de nō pe-  
 tendo rei iudicatē iuris iurandi prescrip-  
 tiones et simul. an uideatur tacite confi-  
 teri de interesse actoris ita q̄ actor rele-  
 uetur ab onere probandi intentionez du-  
 bitatur et primo uidetur q̄ non quia uer-  
 ba simpliciter prolata referri debent ad  
 propriam significationem et non abusuā  
 ff. de le. iii. l. non aliter. §. ticius de Xobo.  
 sig. nepos proculo Sed exceptiones iuris  
 sunt proprie exceptiones quia excludunt

actionem cum nullis ff. de excep. l. ii. et ibi nota. Item quia in definita equipollet uniuersali ut hic et ff. de excep. l. non utiq. loquitur indefinite. ergo uidetur omnem speciem exceptionis comprehendere. Mibi autem uidetur quod aut excipiendo aliquid simpliciter negat. aut excipiendo aliquid ponit. Si negat ut in exceptione non numerate pecunie et non numerate dotis uerum est quod non uidetur confiteri de intentione actoris ut hic et ff. de excep. non utiq. Sed si excipiendo ponit. aut simpliciter. aut sub conditione. Si simpliciter ut quia dicit sibi pactum factum de non petendo soluisse uel absolutum esse tunc de sola exceptione tractandum uidetur absque eo quod actor intentionem probauerit. Sed si negat et sub conditione ponit quia dicit se non teneri. et si apparebit se teneri dicit pactum factum de non petendo tunc non uidetur confiteri de intentione actoris et ideo non afficitur onere probandi exceptionem nisi actor probauerit intentionem suam et hec probantur. e. de excepti. si quidem. ii. et. iii. responso.

**Q**ue contra ius fiunt debent utique pro infectis haberi. Idem.

**S**i res ecclesie uel pupilli alienantur contra iuris formam pro non facto habetur cum ipso iure non tenetur eo ipso quod facta fuit contra iuris prohibitionem ut s. de re. ecc. non ali. c. ii. et. e. de sacro san. ecc. l. iubemus et de admini. tu. lex quod tutores et de prediis mino. l. i. et ideo ex tali alienatione nec transfertur dominium nec paratur prescribendi titulus ut. e. de prediis mino. si predium et de aucto. pre. stan. eum qui et de usucap. pro emptore. l. si et prealle. c. ii. l. vi. Sed contra regulam uidetur obstare quia certum est quod facta homicidia. adulteria et cetera crimina seu delicta contra leges committuntur ut ff. de le. l. i. et. ii. et de fur. l. i. et tamen non habentur pro infectis nam si haberentur pro infectis nulla pena pro his imponeretur. Item impossibile est illud quod est factum non esse factum ut ff. de cap. et post. li. re. in bello s. facte. Dicunt glo.

labores iuris civilis quod regula locum habet tantum in his que de iure sortiuntur effectum quod uidetur nimis pauciter dictum imo de his que de iure impediuntur sortiri effectum in quia fiunt contra prohibitionem iuris. Sed propter reuerentiam dicendum sustineri possit quod regula loquitur de his que de iure sortiuntur effectum que sunt alias de iure permixta ut pacta uel similia. Sed quando non fiunt secundum iuris formam intelliguntur prohibita et propter hoc non sortiuntur effectum de iure. Clarius autem dici potest quod regula loquitur in his que sunt de iure prohibita sicut euidenter uerba ostendunt et hic et e. de legi. non dubium. Tamen in his que de iure sunt prohibita que iam reperiuntur quorum effectus potest retractari. i. ad primum statum reduci et executio impediri prout donationes. uenditiones et ceteri contractus testamenta et similia et in his proprie procedit effectus regule. Quedam autem sunt quorum effectus non potest retractari. i. ad primum statum reduci ut homicidium et similia. homo enim mortuus reduci non potest ad uitam nisi si uirtute solus dei ad illam non extenditur effectus regule. Item oppo. iure cauetur quod sententia sub conditione ferri non debet et tamen si fertur lata tenet ut ff. quando ap. sit. l. i. s. biduum. Item relegato ad tempus non debent adimi bona et tamen si adimantur tenet ademptio ut ff. de interdic. et relega. l. relocatorum s. ad tempus ergo ea que fiunt contra ius non habentur pro infectis. Est tamen dicendum quod ubi simpliciter prohibentur iura et non ultra progrediuntur uel progrediuntur annullante factum contra iuris prohibitionem non ualet et pro infecto habetur ut i. l. non dubium. e. de legibus. ff. de tutela. l. tuto. s. sub conditione et de testa. tute. l. certaz. et. l. se. et in his duobus casibus proprie loquitur et intelligitur regula. Sed ultra progreditur et tractat qualiter annullatur dando actionem uel exceptionem ut patet in his que dolo uel metu fiunt quod fieri non debuit factum tenet sed tenere non uidetur considerato effectum quia nichil inter

est uerum quis actionem non habeat an possit per exceptionem excludi ut ff. e. l. nichil interest. Item cum ultra progreditur confirmando factum illicite qd fieri non debet factum tenet ut in l. non dubium. §. ad tempus et ff. quando appellat. l. i. §. biduum et ff. de fertis. l. i. §. i. Ratio predictorum est quia cum lex ultra progreditur. statuitur clausule speciali relicta generali ut ff. de uerbo. obli. l. doli clausula et de penis sanctio legum. et de alimen. lega. l. alimenta. §. penultimo. et §. Stichus. Idem.

**I**N pari causa uel delicto melior est conditio possidentis

**I**N delicto pari est exemplum ff. de uerbo. obli. si seruum. §. sequitur ubi debitor fuit in culpa leui et creditor in culpa leui et ideo melior est conditio possidentis debitoris q̄ creditoris agentis. Item sunt exempla ff. de dolo. l. si duo et. e. de dolo. l. si duo et. e. de contrahenda empt. l. domum. Item in causa pari absq̄ delicto melior est conditio possidentis. nam si duo emerunt eandem rem a diuersis non dominis melior est conditio possidentis ut ff. de public. siue aut §. si duobus. Item si duobus obligatur eadem res et ignoratur cui prius melior est conditio possidentis ut ff. de pigno. l. si debitor. Item si duobus est concessum beneficium eadem die. uni a sede apostolica uel eius legato. alteri ab ordinario loci melior est conditio possidentis ut s. de preben. c. si a sede l. vi. Et quia circa materiam huius regule multa reperiuntur contraria ideo ad omnium solutionem distinguendum uidetur hoc ordine. Quia aut pro puniendo dolum uel culpam agitur criminaliter uel civiliter. Et si criminaliter. aut est idem delictus accusatoris et accusati aut diuersum. Si idem repellitur accusator quia nil dolo sus. dolo. e. de liberali causa. l. si filium et de testibus. l. quoniam et de hereticis quoniam. x. inter. se. Si diuersum. aut opponitur in modum accusationis aut in

modum exceptionis auditum opponet anteq̄ nomen eius inter eos reos fuerit receptum postea uero non auditur etiam si maius crimen opponat ut ff. de adult. l. ii. §. qd̄ hic dicit et. §. si publico et. §. extraneus et. l. si maritus. §. prescriptio nes. Si in modum accusationis aut de pari. aut de minori uel maiori. Si de maiori auditur anteq̄ nomen suum sit scriptum inter reos ut. e. qui accusa. non pos. l. i. postea uero nullo modo auditur etiam de maiori. ff. de publi. iudi. is qui reus et ibi notatur. Si pari uel minori non auditur nisi suam uel suorum iniuriam prosequatur ut. e. qui accusa. non pos. l. neganda. Si civiliter. aut uterq̄ est in dolo aut uterq̄ est in pari culpa et tunc hinc inde compensatur siue circa idem siue circa diuersa reperiatur dolo. siue culpa ut ff. soluto matrimonio et. l. uiro et. l. si mulier et de dolo. l. si duo et de eo per quem factum est. l. si. §. stipulator et de contrahenda empt. domum. et ne quid in loco publico. l. ii. §. idem ait et quod uerba. clam altus. §. bellissime et. l. ultima. §. si ad ianuam. et de doli exceptione. l. apud cellum. §. marcellus. Aut unus in dolo alius in culpa et tunc si circa idem non fit compensatio quia dolo preponderat culpa. ut ff. ad. l. acquil. §. finali et. l. qui foneas. §. hec actio et. l. si putator. Si circa diuersa fit compensatio cum teneatur uterq̄ ad quantitatem ut de emptione si ambo et ibi notatur. Si unus in lata culpa alius in leui preponderat lata quia ex peratur dolo. ut ff. de positi. l. qd̄ nerua et si messor. fal. mo. di. l. lata. §. plane et si qui testa. lib. esse iustus fue. l. i. §. non autem. Si alius in leui. alius in leuissima preponderat leuis circa idem sicut dictum est supra in casu simili. secus circa diuersa cum sint inuicem debitores in quantitate ut ff. e. cum par delictum. Item si unus in leui in faciendo. alter in leui in negligendo preponderat leuis in faciendo. et ideo non compensatur nec est melior conditio possidentis ut plene nō. ff. solu. ma. si mora.

**Q**uoniam non stat per eum ad quem pertinet quo minus condicio impleatur haberi debet perinde ac si impleta fuisset.

**H**ec regula debet per omnia intelligi et exponi sicut intelligitur exponitur. ff. de iure civili et de uerbo obli. l. in executione. §. si. ut ecce si testator legat mihi fundum sub conditione si decem dedero heredi et per heredem stat quo minus recipiat. conditio pro impleta debet haberi ut. de condic. i. fertis. l. si. et de statu libe. in prin. et. §. finali. Item si testator instituat me heredem sub conditione si decem ticio dedero qui ticius erat futurus heres ab intestato. nam si per ticius stat quo minus recipiat habetur conditio pro impleta ut. de condic. insti. l. is ita heres. Item si stipulator a te decem si ascendo capitolium et per te stat quo minus ascendam. habetur conditio pro impleta ut dicta. l. in executione. §. si. et. l. iure civili. **S**ed opponitur et uidetur quod dictio non habetur pro impleta licet is qui implere debuerit impediatur implere ut. ff. de condic. et demō. l. quibus diebus in prin. Sed multum refert utrum impediatur per eum cuius intererat non impleri ut quia futurus erat obligatus conditione impleta. uel erat amissurus rem suam uel hereditatem non habiturus quam alias habuisset conditione impleta. et tunc locum habet regula cum iuribus supra dictis. Sed si stat per eum cuius non intererat non impleri non habetur pro impleta ut. l. contraria. de conditionibus insertis. l. si. ff. ad. l. acquil. inde nera eius §. idem iul. **S**ed opponitur et uidetur quod licet stet per eum cuius intererat non impleri non habetur pro impleta quia si testator legat decem liberto sub conditione si cum filio steterit et filius moriatur et sic per eum seu per casum in personam eius contingentem stat quo minus conditio non impleatur. relictum non debeat ut. ff. de adimen. le. l. seio in principio et de condic. et de. l. illis libertis. Sed dicendum est multum referre utrum stet per eum uel per factum

eius siue per impedimentum ab eo pressum et tunc simpliciter uerum est quia habetur conditio pro impleta et ita loquitur regula de lega. iii. qui concubinam. §. uxori et de alimen. lega. l. meua in prin. et dicta. l. iure civili et. et. de conditionibus insertis. l. si. aut per eum casum uel in personam eius contingentem et tunc locum habet quod dicitur in. l. contraria quia tunc distinguitur. Nam aut tunc erat relictum contemplatione eius in cuius persona erat implenda. aut fauore eius qui relinquatur aut dubitatur

**P**rimo casu relictum non debetur post casum in personam illius contingentem ut dicta. l. seio in prin. et de condic. et de mon. illis in fine. Secundo casu debetur de adimen. lega. l. anima in prin. Tertio casu relictum debetur quasi in dubio interpretandum sit legatarii contemplatione potius relictum si ex ueritate uel cōtrecturis aliud non appareat et ideo legatum debetur. ff. de adimen. lega. l. seio §. imperator et. de. dele. l. i. et dicta. l. illi in fine. **I**tem opponitur et uidetur quod hec regula sit superuacua cum idem contineat supra. e. c. imputari et ideo non ponenda. de no. co. cō. l. i. §. quibus ff. ut lega. no. ca. stipulatio §. diuus. Sed dicendum est sine dubio quod si hec regula et illa loquuntur in conditione potestatiua sed illa loquitur proprie quando impeditur per casum conditionem implere. Hic autem loquitur quando impeditur per eum cuius intererat conditionem non impleri et ideo una per aliam non est superuacua. Preterea circa hanc materiam dicendum est quod ibi in. c. imputari plenus est distinctum. nam et hec illa intelligi possunt in una specie conditionis mixte id est que pendet ex facto implentis et alterius. Sed magis proprie in potestatiua procedunt. Idem.

**Q**uod alicui non licet nomine suo nec alieno licebit.

**S**icut decurto non potest suo proprio nomine predia publica colere ita nec licet

subiectis aliorum nominibus ut ff. de ad  
mini. rerum ad ciuitatem perti. l. ii. §. i.

**I**tem sicut non licet tutori emere rem  
pupilli suo proprio nomine ita nec per in  
terpositam personam licebit ut ff. de au  
cto. tu. pupillus. §. sed si per interposita  
et ad predictorum confirmationem acce  
dat. ff. de contrabenda emptione. l. non  
licet. e. de here. insti. neq. et ff. de usu  
captionibus. l. labeo. §. si eum cum multis  
similibus **S**ed opponitur et uidetur qd  
illud quod non licet per se liceat per alium  
furiosus enim non pot. acquirere re p se  
et tamen potest per alium ut ff. de acq.  
possel. l. i. §. idem acquirimus et ad idem  
accedat. ff. que res pigno. ob. possunt. l.  
aristo et de bo. poss. contra tabu. l. iii. §.  
plane et. l. non putauit. §. sed si exhereda  
tus **D**icendum est qd istud generale repe  
ritur solum tripliciter **N**o modo qd  
ista sit regula et cetera sunt specialia **S**e  
cundo quod quis non potest per se nec  
per alium a se submissum sed per alium  
a se non submissum potest **E**t hee due  
solutiones traduntur in predicta. l. his  
duobus casibus. ff. de fur. **T**ertio modo  
dici solet qd aut aliquis impeditur per se  
ratione delicti a persona commisi. aut  
ratione rei aut mixta ratioe personae aut  
ratione defectus intelligentie **P**rimis  
tribus casibus locum habet regula. quar  
to casu habuit locu. l. contraria sicut sol  
uitur. ff. de usucapionibus. l. labeo et de  
acquiren. heredi. l. antistius. §. si. **S**ecun  
do possit intelligi regula magis proprie  
uerbis consideratis uidelicet. ut quod non  
licet alicui facere suo proprio nomine non  
licet tutori inquietare pupillum suo pro  
alieno siue sub collatione nominis alteri  
us. uerbi gratia sicut non licet tutori in  
quietare pupillum suo proprio nomine.  
ita nec licebit nomine alterius. ut si habe  
at ab alio iura cessa contra pupillum. naz  
non licebit nomine alterius pupilli inqui  
etare ut in auten. de his qui ob. se. ha. p  
hi. rel. mi. §. si quis **S**ed tunc est contra  
regulam manifeste ff. de in ius uocan. l.  
quesitum ubi licet patronum in ius uoca  
re nomine alieno et tamen non liceret no  
mine proprio **S**ed regula uidetur intelli

genda cum faciendum nomine alterius  
tenderet ad eundem effectum quem co  
sequeretur faciendo nomine proprio. cu  
autem non ad eundem sed ad diuersum  
pertinet effectum tunc locum habet  
lex contraria. Idem.

**P**otest quis per alium quod potest  
per seipsum

**S**icut possum per me emere. uendere  
locare. conducere. litigare. ita possum p  
alium ff. de procura. l. i. §. usus autem  
et de iniur. si unius §. idem iul. et. §. idez  
ait et insti. per quas personas agere pos  
sumus. §. i. **S**ed contra regulam uide  
tur quia in causis publicis licet per se liti  
gare non per procura. ut ff. de pu. iudi.  
l. penul. §. ad crimen **I**tem quia illustri  
bus licet litigare per procuratores non p  
se. ut. e. de procura. l. penult. **I**tem in ac  
cusatione populari licet per se litigare non  
per procuratorem nisi quatenus actio ad  
priuatum commodum pertinet. ff. de pro  
cura. l. licet in prin. et de popula. l. qui po  
pulum. **I**tem per se licet uiolentum sine  
aliquo intervallo de possessione expellere  
non per procuratorem. ff. de ui et ui ar.  
l. cum fundum **I**tem licet per se emphi  
teotam in possessionem inducere ueteri  
detecto non per procuratorem. e. de iu  
re emphi. l. penul. **S**ed dicendum est om  
nia supra dicta specialia esse. regulam ue  
ro generaliter obtinere in iudicio et ex  
tra iudicium ut dicta. l. i. §. penult. ff. de  
procurato. et ibi non restringit fit pro  
prie regula ad ea que possunt per alium  
explicari **I**n his autem que per alium ex  
pleri non possunt non procedit regule ef  
fectus ut ar. e. de cadu. tolle. §. ne autez  
ff. de solu. l. inter artifices et notatur d  
ui et ui arma. l. i. §. quotiens. Idem.

**I**n malis promissis fidem non ex  
pedi obseruare

**S**i promitto tibi occidere hominem  
uel committere furtum uel simoniam  
uel aliquid turpe. non expedit fidem ser  
uari cum promissum ipso iure non tenet  
ff. de uer. ob. l. i. generaliter et. l. ueluti

et. l. stipulatio hoc modo et. l. si plagit  
et de fideiuss. l. si arco. §. quod uulgo  
**S**ed opponitur et uidetur qd etiam  
in malis promissis fidem conueniat obser  
uari licet de equitate detur exceptio nā  
si induco te per dolum uel metum ut mi  
chi decem promittas promissio ualet licz  
agenti ex promissione obstat exceptio  
doli uel metus. §. de inutilibus stipulatio  
nibus. l. dolo. ff. de uerbo. ob. l. si qui cum  
aliter Sed dicendū qd malum promissum  
dupliciter sumitur Nam uno modo di  
citur malum id est super re mala uel tur  
pi seu turpitudinem continenti inter  
positum et illud non expedit obseruari  
quia ipso iure non tenet. ff. de pactis. l.  
iuris gentium. §. et generaliter et de uer  
bo. obli. l. generaliter et. l. ueluti. et. l. sti  
pulatio hoc modo et. l. si plagit et. l. si sti  
pulator instit. de inutilibus stipulationi  
bus. §. qd turpi. **S**ecundo modo dicit  
malum promissū id est male conceptum  
quia interueniente dolo uel metu et tūc  
licet promissio teneat de iuris rigore nō  
expedit fidem seruari quia p. nissori da  
tur exceptio ut in dicta. l. si quis cum ali  
ter de dolo nichil interest utrum quis nō  
habeat ipso iure actionem uel possit per  
exceptionem excludi ut. ff. e. l. nihil. l. de

**I**n alternatiua electio est debentis  
et sufficit per alterum adimpleri.

**D**ico dicuntur in hoc. e. due regule di  
ci possunt. licet enim utraq. de debito al  
ternatiuo loquatur Prima tamen trac  
tat de iuris electione ad quem pertineat  
i. utrum ad debitorem uel ad creditore.  
**S**ecunda uero de alternatiue obligatiois  
effectu. exemplum autem regule prine  
patet cuilibet Nam si promitto tibi. Sti  
chū aut pamphilum. electio est mea que  
eorum soluere uelim. ff. de iure do. l. ple  
runq. in fi. et de eo quod certo. loco et  
l. non utiq. §. qui Stichum et de condi.  
insti. l. si heredi. Item si soluo Stichū non  
teneor soluere pamphilum quia sufficit  
alterum adimpleri. ff. de condi. et demō  
stra. l. cum pupillus §. ultri. et de uerbo.  
obli. si ita stipula. **S**ed opponitur qd in

alternatiua non sit electio debitoris. ga  
rre cauetur qd si testator alternatiue le  
gat fundum sexanum aut usufructum  
fundi sexanum est electio legatarum non he  
redis ut. ff. de leg. ii. l. lucio. Quidam sim  
pliciter dicunt qd aliud est in legatis et ali  
ud in contractibus quod simpliciter est  
falsum quia in legatis alternatiue relictis  
est inuenire qd est electio heredis non le  
gatarum. ff. de leg. ii. l. si ita relictum §. ult.  
Et ideo satius et melius dicitur qd in cō  
tractibus alternatiue conceptis semper  
est electio debitoris ut dicta. l. plerunq.  
l. non utiq. §. qui Stichum. **I**n legatis ue  
ro aut uerba diriguntur ad heredem aut  
ad legatarum. aut simpliciter proferun  
tur **P**rimo casus est electio heredis. quia  
si testator dicit do tali talem rem aut il  
lam uidetur electionem heredi concede  
re ut dicta. l. si ita relictum in fine. **S**e  
cundo casus est electio legatarum quia cum  
testator dicit habito tibi aut uen dicato  
tibi illam rem aut illam uidetur eligere  
potestatem concedere legatarum ut. ff.  
de leg. i. l. plane §. ult. **I**n tertio est elec  
tio legatarum cum in ultimis uoluntatibus  
plenius qd in contractibus interpretari  
oporteat. ff. de leg. ii. l. lucio ticio et ibi pie  
notatur. **A**d secundam partem oppo  
nitur et uidetur qd non sufficiat alterum  
adimpleri Sed oporteat alterum non ad  
impleri. ff. de uerbo. obli. l. si quis ita in fi.  
Sed dicendum est referre inter alterna  
tiuam affirmatiuam et alternatiuam ne  
gatiuam. quia in affirmatiua sufficit alte  
rum fieri ut hic. In negatiua oportet al  
terum non fieri tamen idē est in utraq.  
si consideretur effectus quia in affirma  
tiua sufficit alterū affirmatiuū. i. negati  
ua sufficit alterum negatiue et ideo non  
est contrarium sed conueniens uerbis re  
gule. **I**tem opponitur et uidetur qd ubi  
uerba non sunt conuincta non sufficit al  
terum adimpleri. ff. de uerbo. obli. l. tri  
plici §. uideamus Sed dicendum est qd  
tres sunt orationum species Nam que  
dam sunt conuincte id est que aliquam  
copulatiuam conuinctionem habent. que  
dam disiunctiue que habent aliquam dis  
iunctiuam. quedam solute que nec disiū



etiam nec copulatiuam coniunctionem habent Natura copulatiue requirit omnia simul uera ut ff. de uerbo. ob. si quis ita et. l. si. et de condi. insti. l. si heredi plures Natura disiunctiue alterum tantum ut hic et ff. iudic. sol. l. cum querebatur et de condi. et demon. l. cum pupillus. §. i. Disiunctio soluta uero ex mente certe pronuntiantis aliquando equipollet copulatiue aliquando disiunctiue. ut ff. de uerbo. obli. l. si alienationis. §. si. Si de mente non apparet accipitur pro copulatiua ut dicta. l. triplici. §. uideamus. licet sit ar. contra. ff. de reg. iuris. l. in eo qd §. ut uerba Sed in §. uideamus considerant dubium significationis solute in §. ubi uerba considerant effectum significationis. ex eo qd in obscuris minimum est sequendum. §. e. c. in obscuris Est ergo soluta per se species orationis distincta a coniuncta et disiuncta Item aliter significatur quia copulatiua copulatiue. disiunctiua disiunctiue. soluta solute. Sed effectus significati n̄ distinguit a significato copulatiue qd requirit utrumq; uel disiunctiue que requirit alterum. quia semper effectus significationis solute representat utrumq; ut copulatiua. uel alterum tantum ut disiunctiua Habet igitur soluta disiunctam et propria speciem significandi sed non effectum significati extra seipsam. Idem.

**Q**VI ad agendum admittitur est ad excipiendum multo magis admittendus.

**S**icut superficies et emphiteota et quicumq; alius habes dominium utile possit agere contra dominum utili actione in rem ita si ab eo conueniatur multo magis excipere poterit ut hic et ff. de superficiebus. l. i. §. qd ait et de regu. iuris. l. inuitus. §. cui damus actionem. cum facili or sit causa concedendi exceptionem q̄ actionem. ex eo quia fauorabiliores sumus q̄ actores ut in regula iuris. et ex eo qd faciliores sumus ad absoluendum q̄ ad obligandum ut ff. de act. et obli. l. arriannus et d̄ penis. l. absentem **S**ed oppo-

nitur et uidetur qd qui admittitur ad agendum non audiatur uolens excipere. et de agri. et cen. l. si coloni et si per uim uel alio modo. l. i. et. l. si quis ad se fundum. et ad. l. iul. de iu. Sed dicendum est qd ille leges locum habent in iudiciis recuperande possessionis in quibus excipiens de dominio non auditur nisi primo possessionem restituat cum spoliatus ante omnia restitui oporteat Hec autem regula alias obtinet generaliter in quibuslibet iudiciis generalibus ut dictum est. §. in. c. dolo superfluum enim uidetur qd is qui possessorem spoliavit possit opponere de dominio quod spoliando amittere meruit ut et unde ui. l. si quis in tantam et propterea glossatores iuris civilis satis enormiter errasse uidentur in eo quod scribunt. ff. de iudic. l. si de ui ubi dicunt qd exceptio domini excludit interdictum recuperande possessionis et postea contrarium eius notauerunt. ff. de ui et uiar. l. i. §. i. et de uerborum signi. l. mulieris. §. i. et de usucapionibus. l. sequitur §. si dominus quod uidetur magis proximum ueritati Sed an is qui habet possessionem clandestinam possit contra actorem excipere d̄ iure domini dubitatio est. quia iura uidentur uelle qd uiolenta et clandestina equipollean Sicut ergo non licet habenti uiolentam excipere de dominio ut dictum est ita nec licet excipere habenti clandestinam ut ff. qd ui aut clam. l. i. §. i. et ad. l. falci de plag. l. eum qui fugitiuum Sed michi uidetur qd longe prohibet sic causa illius qui habet uiolentam q̄ illius qui habet clandestinam ar. ff. de fur. l. si uenictor §. cum raptor et ideo habens clandestinam possit excipere de iure domini ar. et de probat. l. iii. §. eius **I**tem uidetur obstare regula. et loca. et conduc. l. si quis conductionis ubi conductor cogitur restituere locatori possessionem licet conductor paratus sit probare se dominum Sed illud contingit quia quedam species spoliationis esset si locatori denegaretur possessionis restitutio ut ff. de precariis. l. ultri. et ideo non auditur conductor uolens se probare dominum nisi primo restituat possessionem

ut dicta. l. si per uim uel alio modo Item uidetur obstare regule illud quod legitur in auten. de trien. et se. §. illud quoque ubi ille qui negauit possidere cogitur in aduersarium possessorem transferre licet paratus sit probare se dominum Sed illud contingit in penam mendacii ut in e. ti. §. studium quoque ff. de rei uen. l. si e. de non numerata pecunia aut. contra q. propria et qui potiores in pignore habeantur auten. ita possessor. Queri autem potest utrum sententia lata in iudicio petitorio pariat exceptionem rei iudicate in iudicio possessorio et uidetur quod non potest quia separata est causa possessionis et proprietatis ut ff. de acquiren. possess. l. naturaliter. e. nichil et. l. penul. Unde qua ratione lata sententia in possessorio non pariat exceptionem rei iudicate in petitorio ff. de exceptione rei iudica. l. iii. et. l. an eadem §. ul. eadem ratione lata in petitorio parere non debet exceptio rei iudi. in possessorio et meminimus quod non ff. d. interdic. l. ii. §. quidam quod sententia lata in petitorio absorbet ius possessori et contrarium hic declaratur. e. de interdic. l. incerti Et propter hoc michi uidetur distinguendum esse quia si tale est possessorium quod excluditur per exceptionem domini ut est possessorium ad piscende et retinende possessionis tunc sententia lata in petitorio nocet in possessorio et ita intelligitur quod notatur in §. quedam sed si tale esset possessorium quod non excluditur per exceptionem domini ut possessorium recuperande possessionis ut supra ostensum est tunc lata in petitorio non preiudicat in possessorio et ita intelligitur quod notatur in l. incerti e. de interdictis. Idem.

**Q**ui per alium facit est perinde ac si faceret per seipsum.

**S**icut tutor tenetur directa actione tutelae quando administrat. sic et quando administrari mandat. quia qui facit per alium perinde est ac si faceret per seipsum ff. de admini. tu. §. ita transgressisse et. l. tres tutores §. non solum. Item sicut

tenetur interdicto unde ui qui deiecit per se ita si deiecit per alium ut ff. de ui et ui arma. l. i. §. deiecit et de rei. i. l. hoc iure §. qui deiecit. Item sicut tenetur l. cor. de sicca. qui occidit per se ita et qui occidit per alium e. de accusa. l. non ideo ff. ad sille. si percussor ar. ff. ad trebel. l. i. §. penult. Item sicut puniuntur tanquam calumniator qui per se detulit et non probauit ita et qui per alium ff. de iure fisci l. iii. §. diuus pius et. l. non tantum et ad idem potest in duci ff. de fideiuss. postulare cum infinitis similibus. Sed opponitur et uidetur quod longe aliud sit facere per se quam per alium ff. de solu. inter artifices Sed dicendum est quod ubi eligitur persona industria regula non procedit. e. de ca. luc. toll. §. ne autem et dicta. l. inter artifices Sed ubi non eligitur persona industria tunc procedit effectus regule. Item opponitur et uidetur impossibile esse factum per alium perinde haberi ac si fieret per seipsum quia iure cauetur quod etiam factum ab eodem diuersis temporibus representat identitatem eiusdem facti ut ff. de condi. inde. l. si non forte. §. libertus et in auten. de fide instrum. e. torum circa prin. Dicendum est quantum ad quantitatem et ueritatem impossibile esse factum unius diei factum alterius. Sed de quadam iuris interpretatione procedit quod factum unius alterius intelligatur ut ff. de duobus reis. l. nemo et notatur ff. de ui et ui arma. l. i. §. deiecit et §. quod dicitur Sed uidetur haec regula superuacua per illam que est posita s. in c. potest Sed non est si quis bene aduertat quia illa loquitur de potestate explicandi per alium ista uero de effectu explicati. Idem.

**F**actum legitime retractari non debet licet postea calus eueniat a quo non poterat inchoari.

**S**i homo sane mentis contrahat matrimonium licet postea fiat furiosus non propter hoc dissoluitur matrimonium iam contractum ut ff. de his qui sunt sui uel alieni iuris. l. patre furioso. Item si ho-

mo sane mentis fecerit testamentum licet fiat postea furiosus non uincatur testamentum. ff. de testamentis. l. is cui et de bon. possel. scdm tabu. l. i. §. sufficit. Et ad huius confirmationem accedit qd generaliter dici solet non tollit factum quod impedit faciendum ut. ff. e. l. quod in ambiguis §. non est nouum et de acqui. renda hereditate si seruum quis §. ultri.

**S**ad opponitur et uidetur qd illud quod impedit ab initio faciendum tollit iam factum. Quia si stipulor seruitutem ad partem fundi mei pertinentem pro indiuiso stipulatio nulla est. ¶ Item si stipulor ad totum fundum stipulatio tenet et si postea partem pro indiuiso alienez stipulatio corrumpitur ut. ff. de serui. p. parte et de uerborum obligationibus si sub una §. si quis uiam ergo illud quod impedit ab initio faciendum tollit iam factum. Item si tutela finita est non habet locuz accusatio de suspecto ff. de susp. tuto. l. iii. §. queri potest adeo qd si proposita accusatione suspecti tutela finitur expirat accusatio de suspecto ff. de suspect. tu. post finitam. ¶ Item preiudicialis actio de partu agnoscendo non habet locuz mortuo patre uel auo cuius filium uel nepotem quis se esse contendit adeo qd si preiudicialis proponatur contra patrem si moritur pariter expirat iudicium inchoatum in accusatione preiudicali ut. ff. de libe. agnoscen. l. iii. §. quia plautianum in uerbo adeo per que omnia patet qd casus impediens ab initio tollit iam factum superueniens expost facto. Sed dicendum est qd factum erat inchoatum et non perfectum et tunc colligitur pereum casum qui impediret inchoari ut si stipulatus sum seruitutem predio meo et anteq constituatur alieno totum predium uel parte eius pro indiuiso corrumpitur stipulatio ut dicta. l. si sub una et dicta. l. pro parte et de custo. reorum. l. ii. et ff. ut in pos. le. l. si pecunie §. qui fideicomissum et de adulte. l. si maritus et §. sin autem et ad idem tendit dicta. l. post finitam et de suspect. tut. et dicta. l. iii. §. quia plautianum de libe. agnoscen. et de his que pro no scrip. ha. l. si metallum Sed si

factum iam erat perfectum et legitime confirmatum ut quia seruitus promissa erat iam constituta testamentum inchoatum erat iam perfectum et matrimonium erat iam per consensum contractum et similia tuc casus superueniens qui impediret ab initio inchoari non tollit iam factum et ita loquitur regula. ff. e. in ambiguis §. i. et de ritu nup. si qua et de seruitu. ur. predi. uia. §. quacunq et de uerborum obligationibus. l. pluribus §. et si placeat. Unde sunt ar. qd si post inquisitionem per officium inchoatam et ante sententiam superueniat ordinarius accusator inquisitio quiescat. Sed si superueniat post sententiam non tollatur effectus inquisitionis facte nisi probaretur preuaricatum processu. ff. d. preuarica. l. preuaricationis et de liber. ho. exhibe. l. iii. §. si tamen postea et de accusa. sicut §. facte et dicta. l. si maritus preuenient §. sin autem. Sed contra predictam solutionem uidetur insti. dele. §. ex contrario ff. ad. l. fal. l. sub legati ut si lego debitum pure creditori non ualet legatum. Sed si lego debitum in diem bene ualet legatum adeo qd si dies ueniat testatore uiuente legatum non uincatur. Sed dicendum est qd aut superuenit casus an illa communis et tunc habet locum predicta distinctio. Aut superuenit casus ad eundem effectum tendens et tunc alium tendentem ad eundem effectum qd inuenit secum concurrere patitur ut in dicta. l. in insti. dele. §. ex contrario et. l. illa ut h. legati ad. l. fal. Idem.

**Q**uod alicui gratiose concedit trahi non debet ab alius in exemplum

**S**i summus pontifex concessit alicui de gratia speciali qd posset habere plura beneficia cum cura uel qd posset per procuratorem uisitationem facere uel percipere integraliter fructus beneficiorum suorum absq eo qd in ecclesiis resideret hoc no debet trahi ab alius in exemplum. Sed ius coe seruari quod est per omnia contrarium supra dictis. ¶ Item si concessit alicui qd non teneatur subire munera

publica uel soluere decimas quia forte in  
 aliqua re prospere gesta uirtuose se habu  
 it hoc similiter trahi non debet ab aliis in  
 exemplum sed ius commune seruari et  
 hoc est quod uult dicere regula et proba  
 tur ff. de consti. prin. l. i. x. plane ex his  
 et. e. de decurionibus. l. nec dorothuz  
 et. l. nullus l. x. et de episcopis et clericis  
 l. quoniam uenerabilis Sed etiam uide  
 t̄ q̄ ea que certe persone ascribuntur cō  
 stituant ius commune. ut. e. de nouo  
 co. compo. l. i. §. nullaq̄ dubietate Di  
 cendum est q̄ aut rescribitur alicui per  
 sone uel uniuersitati concedendo bene  
 ficium sp̄ale. et tunc non debet trahi ab  
 aliis in exemplum et ita loquitur regula  
 et lex superius allega. et probatur. e. de  
 legi. l. leges ut generales in fi. Aut rescri  
 bitur constituendo ius commune et tūc  
 certe p̄sone exp̄sio nichil operat̄ quia  
 iura non in singulas personas sed genera  
 ter constituuntur ut in dicta. l. i. §. nulla  
 e. de nouo co. compo. et. ff. deleg. et se.  
 consul. l. iura. Idem.

**F**rustra sibi fidem quis postulat ab  
 eo seruari qui fidem a se prestitam  
 seruare recusat.

**S**i duo fratres habentes domos com  
 munes inuicem conueniunt de non alienā  
 do sub certa pena. et unus eorum aliena  
 uit et uult q̄ alter ab alienatione abstine  
 at non auditur. quia frustra sibi fidem  
 postulat a me seruari qui fidem seruire re  
 cusat. ut. ff. e. cum par. §. ille et deleg. ii.  
 cum pater. §. libertus **I**tem si locauit  
 alicui domum pro pensione certa et pro  
 missum nunquam expellere sub certa  
 pena. et cum expello quia pensionem non  
 soluit non potero conueniri ad penam.  
 quia frustra sibi postulat a me fidem ser  
 uari qui fidem seruare recusat. ff. locum  
 quero. §. inter locatorem et quia genera  
 le est q̄ non seruanti fidem non debet fi  
 des de necessitate seruari ut. ff. de inof  
 ficioso t̄tamento si instituta in prin.  
 e. de pactis cum proponat et de transac.  
 si diuersa et. l. si quis maior **S**ed con  
 tra regulam uidetur. ff. de actio. empti

et uenditi. l. iulianus §. si quis a pupillo.  
 ubi pupillus ueniens sine tutoris aucto  
 ritate non seruat nec seruare cogitur fi  
 dem emptori et tamen emptor cogitur  
 pupillo seruare fidem Sed regula locum  
 habet ubi eadem est equalis per omnia  
 personarum contrahentium conditio In  
 contrario uero non erat equalis et pote  
 rat imputari emptori quia si sciebat uel  
 scire debebat pupillum contrahendo non  
 posse sine tutoris auctoritate obligari  
 ut de contrahenda empt. qui a quolibet  
 et de acquiren. heredi. l. more et ideo ra  
 tione illius culpe tenetur et ipse pupillo  
 et pupillus non sibi alias autem ubi culpa  
 non posset sibi imputari quia contraxit  
 set cum tutoris auctoritate sicut pupil  
 lo subueniretur per restitutionem in in  
 tegrum nec teneretur per restitutionem  
 seruare fidem emptori ita uirtute eius  
 dem restitutionis subueniretur emptori  
 ut non teneatur fidem seruare pupillo  
 e. de repu. que fi. in iudicio in integrum  
 l. unica et si aduersus credi. l. i. et. ii. Idē

**D**elictum persone non debet in dam  
 num ecclesie redundare

**S**i abbas uel monachus uel alius cleri  
 cus delinquat iniuriam faciendo uel dan  
 num dando uel alicuius possessionem uio  
 lenter occupando ecclesia non tenetur  
 quia delictum persone nō debet in dam  
 num ecclesie redundare Nam qua ratio  
 ne delictum tutoris non obligat pupillum  
 ff. de regulis iuris. l. nec et de tab. exhi  
 ben. l. penulti. eadem ratione delictum  
 clerici uel prelati non debet ecclesiam ob  
 ligare cum pupillus et ecclesia parificen  
 tur ex una parte. et eorum administrato  
 res parificentur ex altera ut. e. de episco  
 pis et clericis. l. orphano t̄fos Sed oc  
 casione predictę parificationis opponi  
 tur. quia iure cauetur de dolo tutoris  
 ff. nec ius fiat ei qui in possessi. l. i. §. hoc  
 edicto et de peculio. l. si una. §. si dolo et  
 d. tribu. l. iii. §. i. et de admistra. tutor. l.  
 finali Dicendum est q̄ si ex dolo prelati  
 uel alterius clerici peruenit aliquid ad ec  
 clesiam eatenus teneatur ecclesia sicut te

natur pupillus de eo quod ad se peruenit ex delicto tutoris ut in l. preallegata. si cut pater tenetur ex delicto filii et dominus ex delicto serui quatenus ad se peruenit. ff. de ui et ui arma. l. i. §. quod igitur et. §. si quis tamen et. §. si filius et de psculio. l. iii. §. si ecclesia et sic tenetur uniuersitas quatenus ad se peruenit ex delicto alicuius qui uniuersitati preest ut ff. de ui et ui arma. l. si in me et. ff. de dolo si ex dolo. §. sed an municipes. Tunc enim ecclesia non uidetur pati damnum cum de suo non soluat sed quod ad eam peruenit restituat. et damnum dicitur a patrimonio diminutione. ff. de damno in facto. l. iii. **I**tem opponitur et uidetur qd delictum persone debeat in damnum ecclesie redundare. quia propter delictu persone confiscatur nauis ecclesie ut. e. de sacro sanct. eccle. l. iubemus nullam. sed dici solet communiter qd delictum commissum a prelato et collegio scilicet communicato concilio redundare posset in damnum ecclesie ut dicta. l. iubemus. delictum uero prelati tantum seu alicuius seu aliquorum de collegio ecclesie non p iudicat. et ita loquitur regula. Idem.

**A**ctioni congruit ut succedat in onere qui substituitur in honore.

**H**ec regula pertinet ad materiam regule precedentis. s. e. c. qui sentit. licet enim conuerso modo loquatur ad eundem tendit effectum et proprie poni potest exemplum in substituto in honore id est in hereditate que honor appellatur. ff. de leg. prestan. l. filium §. si a legato et propterea succedit in onere scilicet legatorum que relicta ab instituto uidentur legis potestate tacite repetita a substituto ut. ff. deleg. i. l. imperator et. ff. de leg. ii. si ticio et meuno §. iulianus et. l. cu pater §. ab instituto **S**ed opponitur et uidetur qd substitutus in honore non succedit in onere quia iure caretur qd si heredi instituto sub conditione simpliciter substituat alius bonus conditionis in persona instituti adiectum non uidetur in personam substituti repetitum

ff. de heredi. insti. sub conditione Sed ibi grauabatur in onere conditionis noue que in persona instituti non erat et ideo ibi conditio institutionis non uidetur in substitutione repetita ut. ff. delega. i. licet **I**tem opponitur et uidetur qd substitutus in onere hereditatis non succedat in onere legatorum ut dicta. l. licet deleg. i. Et ideo distingui oportet. quia aut legata repetuntur uerbis testatoris expressis aut non Si uerbis testatoris expressis aut cum eisdem diei uel conditionis adiectione. aut simpliciter Si cum eiusdem diei uel conditionis adiectione legatum redderet inutile ut. ff. delega. i. si quis a filio circa principium. Si simpliciter deberetur non expectata conditione uel die que in personam instituti fuerat adiecta ut dicta. l. si quis a filio et. l. si cui §. si a filio Si uero n. repetunt uerbis expressis tunc legis potestate tacite repetita intelliguntur cum eadem semper conditione et die ut deleg. ii. cum pater §. ab instituto nisi talis esset conditio que redderet legatum inutile ut. ff. de uerborum obliga. l. ticia. §. idem respondit et de fideicom. liber. l. uli. et hec uera sunt in onere persone non coherentem In eo enim qd persone coherent non succedit qui substituitur in onere ut. ff. de adimen. leg. l. legati sub conditione et de conditionibus et demonstrationibus legatum et de alimen. leg. l. gaus in principio. Idem

**N**argumentum trahi nequeunt que propter necessitatem aliquando sunt concessa

**P**ropter necessitatem famis concessum est patri uendere filium et ideo non debet in argumentum trahi ut in alia causa filium uendere liceat. e. de patribus qui fili. distra. l. i. et. ii. **I**tem propter necessitatem permissum est qd fiat alienatio rei sacre scilicet pro redimen. captiuis e. de sacrosanct. eccle. l. sanctimus et ideo non debet in argumentum trahi que enim contra ius commune conceduntur non debent ad consequentiam trahi

s. e. q. alicui. ff. e. quod contra et. ff. de  
 leg. le. consul. l. quod uero et. l. in his et  
 l. ius singulare. Sed si ea dem ratio necessi-  
 tatis uel maior subest. an ea que propter  
 necessitatem recepta sunt licebit in ar-  
 gumentum trahi uidetur q. non ut hic  
 et. ff. e. quod contra et dele. quod uero  
 E contra uidetur q. sic quia ea que conue-  
 niunt in idemptitate rationis non debent  
 seperari secundum constitutionem iuris  
 ut. ff. de funde. l. una §. hoc interdictus  
 et de iniusto testamento. l. postumi. Cir-  
 ca hoc: glosatores iuris civilis uariant. nam  
 ff. e. quapropter determinant q. non li-  
 cet in argumentum trahere ubi eadem ra-  
 tio necessitatis uel maior subest. Sed. e.  
 de patribus qui filios distra. determina-  
 nt q. non liceat in argumentum trahere  
 et ubi est eadem ratio necessitatis uel  
 maior subest. Sed credendum est q. no-  
 minatim non reperitur prohibitum ad con-  
 sequentiam trahi q. trahere liceat ubi ea-  
 dem uel maior causa necessitatis subest  
 cum ea que conueniunt in idemptitate ra-  
 tionis non debeant seperari secundum  
 constitutionem iuris ut dictum est in. l.  
 ii. de p. q. si. distra. restringit excessioz  
 cum dicit in hoc tantummodo casu re et  
 ideo non licet trahere in argumentum li-  
 cet similis causa subesse reperitur. quia  
 reperitur expressa prohibitio in contra-  
 rium. uel que expresse equipollet. Idem.

**N**emo potest plus iuris transferre.  
 in alium q. sibi competere dinoscatur

**S**i uendo tibi et ex causa uenditionis  
 trado rem aliquam illud iuris quod erat  
 penes me uenditorem transit in te emp-  
 torem unde si etiam directe dominus di-  
 rectum dominium transfertur in empto-  
 rem si utiliter utile dominium transfer-  
 tur in emptorem. ff. de act. emp. et uen-  
 l. exempto in prin. **I**tem si erat libera  
 penes me uenditorem transibit libera ad  
 emptorem. **I**tem si seruitutem debet  
 cum seruitute transibit. **I**tem si erat alii  
 obligatus et poterat a me per ipoteca-  
 riam aduocari cum eadez obligatione et  
 possibilitate aduocationis transibit quia

res transit cum sua causa id est cum suis  
 oneribus. ff. de acquiren. rer. do. l. tradi-  
 tio et de contraben. emp. alienatio et. e.  
 rem alte. gerere. l. i. et. e. si sine cen. uel re.  
 l. ii. **S**ed opponitur et uidetur q. ali-  
 ud iuris sit penes traditorem et aliud pe-  
 nes eum cui fit traditio. Constat enim re  
 pupilli in usufructibilem esse. ff. de acqui-  
 re. do. l. bone fidei. et tamen si legitime  
 uandat alii et tradit incipit esse usufructi-  
 bilis ut pro empto. l. ii. §. si a pupillo. ff.  
**S**ed dicendum est q. priuilegiuz persone  
 ad quam pertinebat dominium reddebat  
 eam usufructibilem et ideo persona domi-  
 ni mutata mutatur conditio rei uendite  
 ut. ff. de acquiren. here. paulus respodit  
 §. i. et de colla. bono. l. i. §. si is q. bona et  
 de publiciana. l. licitatio. §. ulti. **I**tem  
 opponitur et uidetur q. traditio transfe-  
 rat illud quod non est penes tradentem  
 Constat enim q. si ab eo dominium rei  
 q. non habeo usufruct. cum res sua re-  
 mini possit seruitutem debere si usufr-  
 pe. l. uti fruet de seruitu. ur. predi. l. in  
 re comuni et tamen possum constitue-  
 re alii seruitutem usufructus. ff. de usu-  
 fruct. quod nostrum. sed ibi non trans-  
 fertur plus sed per constitutionem uari-  
 atur species seruitutis. Fallit autem hec  
 regula in tutore uel curatore. **I**tem in p-  
 curatore iudice executore creditore in  
 male fidei uenditore. **I**tem in consitore  
**I**tem in flumine in libertatis datione et  
 in imperatore. in augusta. de quibus late  
 notari solet. ff. de acquiren. re. do. l. tra-  
 ditio et de regu. iuris. l. nemo plus et in  
 insti. qd. ali. licet circa prin. et ideo sup-  
 uacuum foret hoc scribere. Idem

**I**n toto partem non est dubium  
 contineri

**E**t materia huius regule tractatum est  
 s. e. c. plus sed nichilominus ex habunda-  
 ti dicendum est q. qui absoluitur a peti-  
 tione totius fundi intelligitur absolutus  
 a qualibet eius parte cum in toto pars co-  
 tineatur. ff. de except. rei iudi. l. si quis  
 cum totum. **Q**d autem regula falsa sit  
 posset sic ostendi quia iure cauetur q. in

actu contineatur iter ff. de seruitu. rus. predi. l. actus et insti. de seruitu. §. actus et tamen qui absolutur ab actu non uideatur absolutus ab itinere quod est pars actus nec econtra ut ff. de exceptio. rei iudi. l. si mater et ibi notatur. **I**tem ga iure cauetur quod si testator legat actus et postea adimatur iter ademptio est inutilis quia non uidetur ademisse totum uel partem eius quod legauit ff. de adimen. lega. l. i. ergo patet quod in toto non contineatur pars. Dicendum est quod iter dupliciter sumitur. Nam uno modo sumitur pro distincta specie seruitutis et sic eo modo sumpta non est pars actus immo species seruitutis actui opposita et coequa ut ff. si seruitus uendi. loci corpus. §. i. et dicta. l. i. de adimen. lega. Alio modo sumitur iter pro comoditate eundi et hoc modo sumptum habet se ad actum sicut pars ad totum quia est pars subiectiua ad actum et actus est totum potestate ad iter quia sui potestate iter comprehendit et in hac significatione sumitur ff. de seruitu. rus. predi. l. i. §. actus et de uerbo. obli. l. qui usum fr. et de noua. l. si pupillus §. ultri. Idem.

**I**n generali concessione non ueniunt que quis non esset in specie uersimiliter concessurus

**E**xemplum ponit potest in generali ut cario episcopi qui conferre non potest beneficia nisi super hoc mandatum habeat speciale ut s. de offi. uica. c. cum in generali coel. **R**atio autem est quia non est uersimile quod episcopus foret specialiter concessurus beneficiorum collatione et hec eadem generalitas confirmatur s. de peni. et remiss. c. ii. et de iureiur. c. i. et de procurat. c. qui ad agendum. l. vi.

**I**tem patet exemplum quia iure cauetur quod si pater concedat filio generalem et liberam administrationem peculii non uidetur concedere quod donet cum non sit uersimile quod foret specialiter donare concessurus ff. de dona. filius fa. **I**tem si pater concedit filio liberam administrationem peculii non uidetur concedere quod

aitenet in fraudem creditorum quia non est uersimile quod illud fuisset specialiter concessurus ut ff. que in fraudem creditorum si pater filio. **I**tem si dominus concedat filio administrationem peculii committere non uidetur generaliter ea que non erat specialiter concessurus ff. qui peculii. **S**ed opponitur et uidetur quod omnia reducantur in generali concessione cum illud operetur generale quantum ad omnia quantum speciale operatur in qualibet specie ut ff. de admini. tu. l. si duo et deleg. iii. si corpus in princi. et de usu et habi. l. si ita. §. de quadri. prescrip. l. ii. et de prescrip. xxx. annorum. l. omnes. Sed illud in his que uersimiliter erat in specie concessurus ad alia uero non trahitur concessio generalis quia derogatur ei per presumptionem contrariam ut hic et in c. et in l. supradictis. **I**dem

**Q**ui contra iura mercatur bonam fidem non presumitur habere

**Q**ui emit a pupillo sciens illum pupillum esse sine tutoris auctoritate presumitur male fidei quia contra iura mercatur et ideo si prescribitur de auct. presta. l. eum qui et de usucapionibus p. empt. l. ulet. et ff. de contrahē. emp. qui a quolibet. **I**tem qui emit a prelato bona ecclesie non seruata sollemnitate que de iure seruari debet ut in. c. sine exceptione. xii. q. ii. et in auten. hoc ius porrectum contra iura mercatur et ideo presumitur non habere bonam fidem. **I**tem qui emit ascripticiū sine gleba contra legum interdicta mercatur et ideo nullus eum ambigit male fidei possessorem et ideo nullo temporis spacio prescribitur. §. de agri. et cen. quemadmodum in finē et s. eo. c. possessor. **R**atio autem est quia aut emptor sciebat prohibitionem iuris aut ignorabat. Si sciebat planum est quia mala fides aperte concluditur in ipso. Si ignorabat est male fidei presumptione iuris cum in iure errauerit. ff. de usucapio. l. si fur. **S**ed opponitur quia semper presumitur bona fides si abesse non probatur. §. de prescrip. lon. tempo. l. penul. ar. ff.

de fideicom. lib. l. si eum. §. ex iniuria et  
de admini. tu. hoc autem et de probatio.  
l. uerius et deleg. ii. l. si eum ita legatur. §.  
species Sed dicendum est qd aut allegat  
ignorantia facti aut iuris Si facti tunc  
presumitur bona fides quia iuris presump  
tio allegationi non resistit ut s. eo. c. pre  
sumitur et in. l. prealleg. Sed si allegatur  
ignorantia iuris tunc presumitur mala fi  
des ut hic quia presumptio iuris allegati  
oni resistit. ut. s. eo. ignorantia et. ff. pro  
emptore. l. ii. §. si a pupillo et. §. si a furi  
oso et. e. de lega. l. leges sacratissime et  
de iuris et facti ignorantia. l. constitutio  
nes. Idem.

**B**ona fides non patitur ut semel ex  
actum iterum exigatur

**H**oc intelligendum est qd non exigat  
scilicet ab eodem uel ab eo uel qui ab exa  
cto causam habet uel contra exactum est  
habiturus regressum Sed aduersus pro  
fus potest bis idem exigi ut patebit in  
solutione contrariorum Exemplum au  
tem poni potest sic si testator legat mi  
hi centum sub conditione et pendente  
conditione egi contra heredem interdic  
to exhibe et quia non exhibuit con  
demnatus fuit ad interesse meum id est  
ad solutionem legati et postea existente  
conditione uolo agere ex testamento et  
iterum peto legatum non suz audiendus  
quia bona fides non patitur ac ut hic et  
ff. e. bona fides et de tabu. exhiben. l. lo  
cum. §. condemnatio Sed opponitur  
et uidetur qd semel exactum iterum exi  
gatur quia si egi contra eum qui dolo de  
sit possidere et secutus sum extimatio  
nem nichilominus possum agere contra  
possessorem ad rem ut. ff. de here. peti.  
l. nec uillam. §. item si quis et de solu. sti  
chum. ii. §. dolo Sed dicunt aut petitur  
ab eodem a quo fuit exactus. aut ab alio  
Si ab eodem locum habet regula. si ab alio  
locum habent contraria ut probari uide  
tur in dicta. l. locum. §. condemnatio sed  
hec solutio non est sufficiens quia iure ca  
uetur qd semel exactum non possum ite  
rum exigere etiam ab alio ut. ff. si fa. fur.

fe. dicatur. l. quotiens et de rebus eoz  
qui sunt sub tu. l. illicite et de re. u. si  
quis dolo §. si quis debitorem Et ideo ui  
detur dicendum qd si peto ab eodem non  
audior Sed si peto ab alio si quidem non  
est habiturus regressum contra alium tunc  
audior ut dicta. l. nec uillam. §. item si quis  
et. l. Stichum. §. dolo et. l. locum. §. con  
demnatio **I**tem opponitur et uidetur  
qd etiam ab eodem possit iterum exigi  
ut. ff. de noua. l. fundum corne. Sed ibi  
erant solutiones diuerse et de diuersis co  
tractibus originem sumentes et ideo exa  
ctio unius non impeditur per exactioem  
alterius ut quando omnes cause essent lu  
cratiue tunc enim exactioe facta ex una  
impediretur exactio ex altera ut. ff. de  
acti. et obli. l. omnes et deleg. ii. l. meuius  
§. duorum Preterea in. l. fundus una obli  
gatio contracta erat super fundo alia su  
per exterminatione fundi Vnde cum non  
super eodem sed super diuersis pcedat  
duplex exactio sequitur qd ad regulam  
non pertinet. Idem

**Q**uod quid una uia prohibetur alicui  
ad id alia non debet admitti

**I**stius regule exemplum proprie ponit  
tur s. de cleri. coniuga. c. i. l. vi. poni etiam  
potest sicut cauetur. ff. de tu. et cu. da.  
ab his. l. scire oportet §. si mater nam si  
pater prohibetur administrare tanquam  
pater nec poterit nec debet administra  
re tanquam curator ut non alia uia quod uo  
luit testatrix faciat. Item qui prohibetur  
ad successionem uocari de iure civili non  
admittitur per aliam uiam. i. de iure p  
torio. ff. de bono. poss. contra tabu. l. ii.  
§. liberiet. l. si post mortem. §. exhereda  
ti Sed opponitur et uidetur qd eman  
cipatur qui prohibetur succedere de iure ci  
uili uocatur de iure pretorio. ff. de bo  
po. l. sed cum patrono §. bonorum Item  
si legatum relinquatur patri et rogatur  
filium emancipare licet filius prohibetur  
emancipationem petere una uia. i. l. iuris  
actio. ex testamento tamen admittitur  
alia id est per officium iudicis ut. ff. de  
condi. et demon. l. si cui **I**tem si alicui



duplīcī iure deferatur hereditas licet uno iure succedere prohibeatur nichilominus admittitur alio ut. ff. de regu. iuris. l. qd̄ duplīcī et. e. de iure deli. l. suum heredez

**I**tem filius exclusus p̄ unde libe. uocatur ab unde legitimi. et exclusus unde legitimi uocatur per unde cognati. ff. de suo. edic. l. i. §. sed uidendum **I**tem repudians ex testamēto succedere potest ab intestato si erat de numero eorum q̄ uocantur ab intestato ut. ff. de acquire. heredi. l. nec is §. i. per que omnia uide ē concludi posse regulam esse falsam Sed dici potest q̄ regula locum habet ubi uis resistit in odium prohibentis sed ubi asistit propter alium contingentem defectum habent locum contraria. Idem.

**C**ontractus ex conuentione legem accipere dinoscuntur

**E**nā quorū dā contractū ē q̄ debeat tantum dolus et lata culpa ut in deposito et precario In deposito ideo quia eius reuocatio dependet in uoluntate deponentis tantum In precario ideo quia eius reuocatio pendet ex libera uoluntate concedentis solum ut. ff. de depositi. l. i. §. ult. et. l. q̄ nerua et de preca. l. i. et. l. questum §. illd̄ et. l. cum precario **I**tem d̄ natura quoruadā est q̄ debeat dolus lata culpa et leuis ut in omnibus contractibus qui celebrantur gratia utriusq̄ et in quibus non licet uni altero inuito a contractu discedere ut in emptione. uenditione. conductione. dotis donatione et societate et similibus ut. ff. de lega. i. l. si seruus legatus §. cum quid et como si ut certo §. nunc uidendum et de regu. iuris. l. contractus Quidam uero sunt in quibus debetur de natura contractus culpa leuissima ut in mādato propter tacitam assertionem industrie suscipientis mandatum cum procurator propter solam industriam eligatur ut. e. manda. l. a procuratore et idem in comodato concessio gratia comodotari tantum quia tenetur de culpa leuissima ut dicta. l. si ut certo §. comoda. Casus autem fortuitus de natura nullius contractus ex quo debet

species certa prestatur ut in dicta. l. contractus in fine In contractu autem mutui tenetur de casu nō propter naturam contractus nam celebratur grā utriusq̄ sed propter naturam debiti est enim in genere debitum quod perire non potest e. si certu n̄ petā. l. incendium. ff. de act. et ob. l. i. §. is quoq̄ et ad. l. fal. l. in ratione. §. incerte autem Si ergo in contractu depositi in quo de natura contractus debetur dolus et lata culpa conueniat inter deponentem et depositarium q̄ depositarius teneatur de leui culpa et leuissima pactum ualeat Item si in contractu in quo debetur leuis conueniat q̄ debeat leuissima pactum ualeat quia cōtractus ex conuentione et q̄ debeat leuissima pactum ualeat quia contractus ex conuentione legem accipiunt. ff. de depositi. l. i. §. si conuenient et §. sepe euenit Item ecōtra si in contractu in quo debetur dolus et lata culpa et leuis conueniat ut prestetur dolus tantum conuentione u3 ut dicta. l. contractus nisi in dote ut. ff. de pac. do. l. conuenire et. l. pomp. An autem ualeat pactum quod aliquis ex casu teneatur extra naturam contractus Dicendum est q̄ si culpa deprehendi potest que uideat̄ precedere casum uel mixtā cum casu q̄ pactum habeat effectum. quia tenetur etiam sine pacto ff. de act. et ob. l. i. §. is uero et como. l. in rebus §. qd̄ autem et ar. ff. de damno infec. l. fluminum §. seruus et §. idem ap̄. Sed ubi culpa deprehendi non potest tunc comunit̄ dicit̄ q̄ pactum generale non operatur. specialē uero effectum habet **I**tem si quidam casus speciales exprimentur et general' subicitur clausula ualeat pactum et extēditur ad omnes casus in conuentione non expressos ut plene determinari solet. ff. si quis cautiōibus. l. si aliquis §. questitū et est ar. s. h. l. de procur. c. qui ad agendum Queri autem solet. an pactum q̄ dolus non prestetur ualeat de iure uel nō Et rō plana est quia expressum pactum de dolo futuro remittendo inutile est tacitum tamen ualeat. ff. de pact. l. si unus §. illud et. l. iurigentium. e. sed et figs.

**Q**uod annuum quod quis sua culpa sentit sibi debet et non alii imputari.

**S**i procurator sua culpa condemnat et penam soluat sibi debet imputari non autem domino cuius est procurator. ff. de procura. l. qui proprio. §. procurator. Item si procurator uel gestor negotiorum indebitum soluit sibi imputari debet non autem domino cuius administrationem gerebat. ff. de nego. gest. l. si quis negotia. Item si unus sociorum condemnatus fuerit propter delictum suum non poterit penam propter delictum solutam societati imputari quia propter culpam suam sibi potius imputari debuit quam alii. ff. pro socio. l. cum duobus. §. ulti. et. l. sequenti. Et ad istius regule generalis confirmationem accedit. ff. rem ratam haberi. l. si sine. §. cum autem et de insti. l. sed et si quis. §. pupillus et famil. herc. l. inter eos heredes. §. quo ex facto. **S**ed opponitur et uidetur quod quis possit imputare alii damnum quod sua culpa sentit. ff. pro socio. l. si igitur. Sed dicendum est quod aut alii potest imputari culpa participationis causa propter quam damnum incurritur aut non. si potest imputari tunc habet locum quod dicitur in. l. si igitur in fine. si non potest imputari tunc procedit quod continetur in regula et. l. supradictis.

**I**nfamibus porte non pateant dignitatum

**I**nfamia reperitur duplex. una iuris et altera facti. Infamia iuris appellatur illa que irrogatur per sententiam in casibus illis in quibus iure cauetur condemnatus esse infamem ut patet in eo qui furti. u. bo. rap. iniuriarum de dolo malo damnatus pactus uenerit in aliis casibus qui enumerantur. ff. de his qui notan. infa. l. i. Infamia uero facti appellatur que generat opinionem apud bonos et graues et illa contingit multipliciter uel quia damnatur quis actione ex delicto descendente quod infamiam iuris non irrogat ut in conditione furtiua quam certum est in famiam iuris non irrogare. ff. de acti. et

obi. l. cessat. Item in interdico unde ui quod similiter non irrogat infamiam iuris ff. de ui et ui arma. l. nec tamen grauat opinionem apud bonos et graues ut. ff. de oblegis. l. honoris et. l. parens et. l. licet. Item si pater in testamento filium increpauit uel iudex interloquendo diceret alii quem male uite. et de his qui notan. in famia. l. interlocutio et. l. uerbis. Item quia si aliquis qui turpiter uiuat propter turpitudinem uite ab honestorum cetu segregatur ut. et de dignita. l. u. et de qualibet predictarum infamiarum loquitur regula quia non debent in dignitatibus honores infames quacumque infamie specie cum hominibus integre fame participare. et de decurionibus. l. infamia et. l. nequis et de infamibus. l. infames persone. l. x. et de postul. l. i. §. ait pretor et. ff. de iudic. l. cum pretor §. non autem et ad. l. iul. de ui. priua. l. i. et dicta. l. ii. et de dignit. l. xii. adeo quod non solum impedit predicta infamia sed etiam facit a dignitate habitata remoueri et de decurionibus. l. infamia. l. x. et de dignit. l. iudices. l. xii. **S**ed obstat uidetur regule. ff. de muneri. et hone. l. reus delatus. Sed dicendum est quod per solam delationem absque sententia non irrogatur infamia nichilominus tamen a tempore dilationis usque ad annum prohibetur ad honores promoueri post annum uero non prohibetur nisi per ipsum steterit quo minus causa infra annum expediretur ut ibidem patet. Et si opponitur de arbitro qui potest esse et infamis. ff. de arbit. l. p. Dicendum erit quod esse arbitrum non est dignitas cum nuda et simpliciter cognitionem habeat et iurisdictionem nullam ut dicitur solet de re iudi. l. ait pretor. Item si oppo. de procur. quod iudex potest esse licet infamis insti. de excep. §. ulti. Dicendum erit quod ministerium procuratoris non est dignitas sed onus infamissimum et uilissimum ut. et de decur. l. si quis procuratore. l. x.

**Q**uod certum est quod is committit in legem qui legis uerba complectens contra legis nititur uoluntatem

**S**icut facere secundum uerba legis et secundum









21

---

---

BARBATIÆ

Seculi

Repetit. Leg.

Cum

auctissimi

Cod. de

Fidei

Commissijs.

---

---

Biblioteca de Santa Cruz

IyR 273

BARBARA  
MILTON  
GARDNER  
MILTON  
GARDNER